เขียนโดย
ปรีดี พนมยงค์
(หลวงประดิษฐ์มนูธรรม)
บุรุษอาวุโสอดีตผู้สำเร็จราชการในรัชกาลที่ ๘
และ
อดีตนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย

แปลโดย
จำนงค์ ภควรวุฒิ
พรทิพย์ โตใหญ่

ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า
และ
21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน

มาดามโฮ เซียง นิง จิตรกรที่มีชื่อเสียงกำลังวาดภาพพิมพ์ *"ดอกซากุระบาน"* ภาพพิมพ์นี้ได้มอบให้แก่ปรีดีในโอกาสครบรอบวันเกิดหกสิบปี พ.ศ. ๒๕๐๓ พร้อมคำอุทิศดังนี้

"แด่นายปรีดีและภรรยา เพื่อขาจะได้ชาบซึ้งต่อภาพพิมพ์นี้ด้วยจิตใจรักศิลปะ" จิตรกรผู้นี้เป็นภรรยาหม้ายของเหลียว จง ไค เพื่อนสนิทของ ดร.ซุนยัดเซน ผู้ซึ่งได้รับเกียรติให้เป็นบิดาแห่งการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยจีน เธอได้เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการประจำรัฐสภาสาธารณรัฐประชาชนจีน ประธานกิตติมศักดิ์สหพันธ์สตรีจีนและประธานคณะกรรมการอภิวัฒน์แห่งกั๋วะ-มินตั๋ง (ฝ่ายอภิวัฒน์ของจีนคณะชาติ)

ผู้เขียนกับประธานเหมา เจ๋อ ตุง

ผู้เขียนกับเครื่องเกี่ยวข้าวในสหการประชาชนแห่งหนึ่ง

นอกจากอินโดจีนประเทศไทย (ซึ่งเมื่อก่อนรู้จักกันในชื่อ*สยาม*) ได้กลายเป็นจุดร้อ
อีกจุดหนึ่ง สืบเนื่องจากสถานการณ์ในคาบสมุทรเอเชียอาคเนย์ และจากข้อเท็จจริงที่ว่ามี
อเมริกัน กว่า ๕๐,๐๐๐ คน พร้อมด้วยเครื่องบิน บี.๕๒) ตั้งอยู่ประจำ พร้อมที่จะเข้าแทร
ทุกประเทศตลอดเวลาในคาบสมุทรนี้

ภายในประเทศสยามเองตั้งแต่รัฐประหารโต้การอภิวัฒน์ปี ๒๔๕๐ เป็นต้นมา ได้เกิ
ขึ้นหลายครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อโค่นล้มรัฐบาลปฏิกิริยา เช่น *กบฏวังหลวง*เมื่อปี ๒
*กบฏแมนฮัตตัน*เมื่อปี ๒๔๙๔...เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง นักเรียนและนักศึกษาได้ใช้ยุ
อีกแบบหนึ่ง ด้วยความช่วยเหลือจากประชาชนในกรุงเทพฯ และประชาชนในชนบท พวก
ทำการคัดค้านกองกำลังปฏิกิริยาโดยไม่ลังเลที่จะเผชิญหน้ากับรถถัง และอาวุธทันสมัยที่ฝ่ายอเม
จัดหามาให้ นักเรียนและนักศึกษาเองมีเพียงท่อนไม้และก้อนหินเท่านั้นเป็นอาวุธ ศูนย์กลา
ขบวนการนี้อยู่ใน *"มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์"* ซึ่ง ปรีดี พนมยงค์ ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้
ประศาสน์การและเป็นอธิการบดีจนถึงปี ๒๔๙๔

ปรีดี พนมยงค์ มีชีวิตที่ผันผวนอย่างยิ่ง หลังจากเดินทางกลับจากประเทศฝรั่
ซึ่งเขาศึกษาอยู่ที่นั่นเป็นเวลาเจ็ดปี (๒๔๖๓–๒๔๗๐) เขาก็ได้จัดตั้งขบวนการอภิวัฒน์ขึ้น ขบวน
อภิวัฒน์นี้ ได้โค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชลงในปี ๒๔๗๕ และได้ตั้งระบอบรัฐธรรม
ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขขึ้นแทน โดยมีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษั
ในระบอบใหม่ ในปี ๒๔๗๖ ผู้เกินกว่าราชาได้ก่อรัฐประหารปฏิกิริยาโค่นล้มระบอบประชาธิปไตย
และบังคับปรีดีให้ลี้ภัยไปอยู่ในประเทศฝรั่งเศส หกเดือนต่อมาปรีดีก็สามารถกลับคืนสู่ประ
ของตนได้ เนื่องจากเกิดการรัฐประหารครั้งใหม่ นำโดยพันเอกพระยาพหลฯ ซึ่งเป็นเพื่อนกับ
รัฐประหารครั้งใหม่นี้ได้ขับไล่รัฐบาลโต้การอภิวัฒน์ออกไป และตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยขึ้น
ปรีดีได้รับเชิญให้เข้าร่วมในรัฐบาลใหม่ หลังจากเดินทางมาถึงกรุงเทพฯได้ไม่กี่วัน พระองค
บวรเดชก็ได้นำทหารต่างจังหวัดเข้ามาเพื่อหวังจะก่อสงครามกลางเมือง ภายหลังการต่อสู้นองเ
สองสามสัปดาห์ กลุ่มโต้การอภิวัฒน์ก็ยอมจำนน ตั้งแต่นั้นมาปรีดีก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแห
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (๒๔๗๗–๒๔๗๘) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประ
(๒๔๗๙–๒๔๘๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (๒๔๗๙–๒๔๘๒–๒๔๘๔) เขาสนับสุ
นโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างชาติที่มีระบบสังคมแตกต่างกันตลอดเสมอมา ในปี ๒๔
ฝ่ายนิยมลัทธิทหารญี่ปุ่นได้รุกรานสยาม ญี่ปุ่นไม่ไว้ใจความรู้สึกต่อต้านฟาสซิสต์ของป
แต่ก็เกรงความเป็นที่นิยมของปรีดีในหมู่ผู้รักชาติชาวสยาม พวกเขาจึงได้ขอให้นายกรัฐมน

ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า
และ
๒๑ ปี ที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พูนศุข พนมยงค์
www.pridi-phoonsuk.org
ChangeFusion OPENBASE.in.th
เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า
และ
๒๑ ปี ที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน

ปรีดี พนมยงค์ ผู้เขียน
พรทิพย์ โตใหญ่
จำนงค์ ภควรวุฒิ ผู้แปล

สำนักพิมพ์
เทียนวรรณ

สำนักพิมพ์เทียนวรรณ
๔๑๓/๒๒–๒๕ อรุณอมรินทร์
บางกอกน้อย กรุงเทพ ฯ ๑๐๗๐๐

พิมพ์ครั้งแรกเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙
จำเนียร พลสวัสดิ์ ฝ่ายศิลป์

จัดจำหน่ายทั่วไปโดย
สายส่งศึกษิต บริษัทเคล็ดไทย จำกัด
๓๐๓/๗ ซอยสันติภาพ ถนนนเรศ กทม. ๑๐๕๐๐
โทร. ๒๓๓๒๗๙๒

ตะวันออกไกล

EXTREME ORIENT

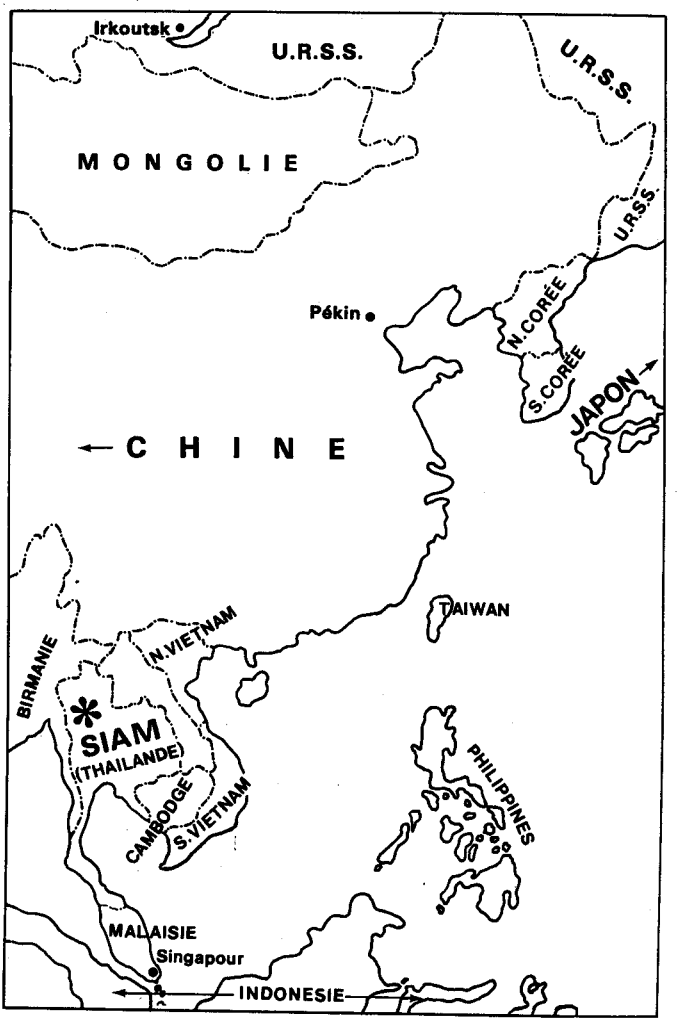

แด่

"พูนศุข ภรรยาข้าพเจ้า ซึ่งเป็นมิตรที่ประเสริฐ

โดยอยู่เคียงข้างข้าพเจ้าตลอดเวลา แม้ในยามประสบเคราะห์กรรม

และแด่

มิตรที่ซื่อสัตย์ของข้าพเจ้าทุกท่าน"

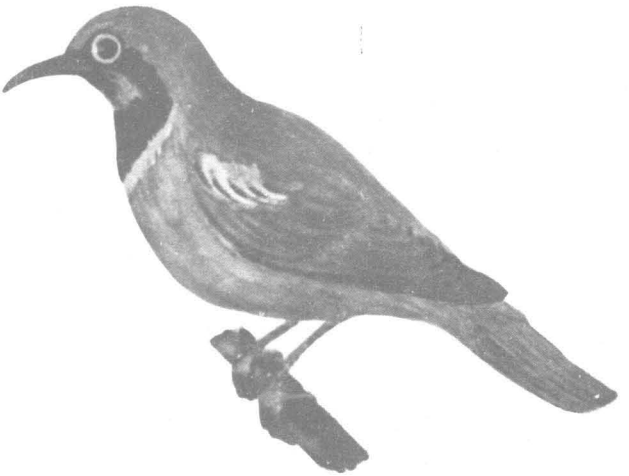

นกพันธุ์ใหม่ในแถบหิมาลัยภาคเหนือของสยาม ค้นพบโดย "สถาบันสมิธโตเนียน" สถาบันแห่งนี้จดทะเบียนนกประเภทนี้ว่า USNM 311538 และตั้งชื่อว่า "CHLOROPSIS AURIFRONS" โดยตั้งข้อสังเกตดังนี้ "นกชนิดนี้ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่ปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐ์มนูธรรม) หัวหน้าขบวนการต่อต้านของไทย (สยาม)"

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุด
คือ กรองค์ ครัวซ์ เดอ ลา เลเชียง ดอนเนอร์ ของ ฝรั่งเศส
มอบแด่ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

GRANDE CHANCELLERIE
DE LA
LÉGION D'HONNEUR

SERVICES
DE LA LÉGION D'HONNEUR
ET
DE LA MÉDAILLE MILITAIRE

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

ORDRE NATIONAL DE LA LÉGION D'HONNEUR

Le Grand Chancelier *de l'Ordre national de la Légion d'Honneur,*

Certifie que, par décret du quinze février
mil neuf cent trente neuf
Monsieur LUANG PRADIST MANUDHARM
Ministre des Finances du Siam
ancien Ministre des Affaires Etrangères
a été élevé à la dignité de
GRAND ' CROIX DE LA LEGION D'HONNEUR

Paris, le 8 Avril 1971

Scellé du sceau de l'Ordre sous le n° 50.206
Le Secrétaire Général adjoint,

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์ (ก)

คำชี้แจง (ข)

คำนำ (๑)

บทที่ ๑

การเดินทางออกจากประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีน ๑

บทที่ ๒

การเริ่มมีจิตสำนึกอภิวัฒน์ของข้าพเจ้า ๑๔

บทที่ ๓

การเข้าพบมุสโสลินี ปิแอร์ ลาวาล ฮจาล์มาร์ ชาคท์

คอร์เดล ฮัลล์ และจักรพรรดิฮิโรฮิโต ๒๙

บทที่ ๔

สยาม ราชอาณาจักรใต้ดิน ๔๕

บทที่ ๔

สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ ๘๓

บทที่ ๖
การเข้าพบประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค รองประธานาธิบดีหลี่จุงเหริน
ประธานาธิบดีโรฮัส ประธานาธิบดีทรูแมน พระเจ้ายอร์ชที่ ๖
ประธานาธิบดีเลออง บลุม ฯลฯ ๙๑
บทที่ ๗
รัฐประหารปฏิกิริยา และการลี้ภัยครั้งแรกไปยังสิงคโปร์และจีน ๑๐๔
บทที่ ๘
ความพ่ายแพ้ของขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ๑๑๔
บทที่ ๙
การผจญภัยระหว่างการหลบหนีออกจากสยามครั้งที่ ๒
ไปยังสาธารณรัฐราษฎรจีน ๑๒๕
บทที่ ๑๐
การต้อนรับของรัฐบาลสาธารณรัฐราษฎรจีน ๑๓๘

คำนำสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์ของเราเคยออกหนังสือเกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์ มาแล้วหนึ่งเล่มคือ **ปรีดี ปริทัศน์** ซึ่งรวบรวมทัศนะต่อท่านรัฐบุรุษอาวุโสในแง่มุมต่างๆ จากนักวิชาการและคนรู้จัก บัดนี้ เราจึงยินดีที่จะบอกแก่ท่านว่า หนังสือที่กำลังอยู่ในมือของท่าน คือ **ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า และ ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน** ซึ่งเชื่อว่า คงจะน่าสนใจยิ่งขึ้นอีก เหตุผลประการแรก งานชิ้นนี้ท่านปรีดีเป็นผู้เขียนขึ้นเอง ประการที่สอง เป็นงานที่ไม่เคยตีพิมพ์เป็นภาษาไทยในที่ใดมาก่อนเลย เดิมทีต้นฉบับนี้เป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อว่า *MA VIE MOUVEMENTÉE ET MES 21 ANS*

D'EXIL EN CHINE POPULAIRE พิมพ์ครั้งแรกที่ปารีส เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ หลังจากที่ท่านย้ายแหล่งพำนักจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เพียง ๒ ปี ข้อที่ต้องตราไว้ในที่นี้ คือ ท่านผู้เขียนไม่อนุญาตให้ผู้ใดแปลและตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในภาษาไทย เนื่องจากท่านประสงค์จะแปลด้วยมือของตนเอง แต่แล้วโอกาสนั้นก็ไม่อำนวย จนผู้เขียนวายชนม์ลง บัดนี้ ทางมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ เห็นสมควรที่จะให้ผลงานทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยชิ้นนี้ เป็นที่รู้จักเผยแพร่ในหมู่คนไทย จึงได้อนุญาตให้ทางสำนักพิมพ์เทียนวรรณดำเนินการแปลและตีพิมพ์ จนเห็นเป็นเล่มนี้ นางสาวพร

ทิพย์ โตใหญ่ และนางสาวจำนงค์ ภควรวุฒิ ได้ทำการแปลอย่างตั้งอกตั้งใจ และยังได้รับการตรวจเกลาแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านอย่างพิถีพิถัน ซึ่งแม้จะมิได้เอ่ยนามท่านนั้นๆให้ปรากฏ ทางเราก็ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง และเชื่อว่า ผลงานแปลชิ้นนี้ คงจะใกล้เคียงกับเจตนารมณ์เดิมของท่านผู้เขียนเป็นแน่แท้

อีกประการหนึ่ง ที่เราขอบอกกล่าวไว้เป็นเกร็ดประวัติว่า ปกหนังสือเล่มนี้ ตลอดจนภาพประกอบและคำอุทิศ เราลอกแบบให้คล้ายฉบับภาษาฝรั่งเศส ซึ่งท่านผู้เขียนเป็นคนลงไม้ลงมือจัดการ

ด้วยตัวของท่านเอง เราจึงปรารถนาจะรักษาบรรยากาศของหนังสือตามต้นฉบับเดิมไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์เล็กๆน้อยๆถึงท่านด้วย

สิ่งที่ผู้อ่านควรคำนึง ก็คือ เวลาที่ท่านปรีดีเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมานั้น เป็นช่วงที่ความคิดของอดีตประมุขจีน และการปฏิวัติวัฒนธรรมบนแผ่นดินใหญ่กำลังเฟื่องฟู จึงเป็นธรรมดาที่ท่านผู้เขียนย่อมต้องมองปรากฏการณ์ต่างๆ ตามเงื่อนไขของกระแสที่เป็นไปในยุคนั้น ไม่มากก็น้อย อย่างไรก็ตาม ยังถือได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองช่วงสำคัญ ที่ควรแก่การศึกษา ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ เพราะอย่างน้อยที่สุด ก็เป็นประ

สบการณ์ของรัฐบุรุษไทยคนสำคัญ ซึ่งเข้าไปมีส่วนใกล้ชิดกับสถานการณ์ในช่วงนั้นถึง ๒ ทศวรรษเต็ม

การจัดพิมพ์ **ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า และ ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน** ออกมาในวาระนี้ มิใช่เพียงเนื่องในโอกาสครบรอบ ๘๖ ปีของท่านผู้วายชนม์ หากยังเป็นการต้อนรับนิมิตอันเป็นที่น่าปิติยิ่งของราษฎรไทยทั้งปวง นั่นคือ การเชิญอัฐิธาตุของท่านรัฐบุรุษอาวุโสกลับคืนสู่ปิตุภูมิ ซึ่งท่านได้พลัดพรากไปเป็นเวลาเกือบร่วม ๔ ทศวรรษแล้ว หนังสืออันเนื่องด้วยการลี้ภัยของท่านนี้ จึงนับว่าเหมาะยิ่งในการใช้เป็นอนุสสติสำหรับการต้อนรับ

การกลับมาของท่าน แม้จะกลับมาเพียงเถ้ากระดูก แต่ก็มีความหมายอันใหญ่หลวง เพราะนั่นเป็นการกลับมาของสัจจะ ซึ่งไม่มีวันตาย

ท้ายที่สุดนี้ ทางสำนักพิมพ์ของเราใคร่ขอเรียนท่านผู้อ่านว่า เรามีความภาคภูมิใจยิ่ง ที่ได้รับมอบหมายให้จัดพิมพ์หนังสือ อันเป็นที่หวงแหนของท่านผู้วายชนม์ และผลกำไรสุทธิทั้งสิ้นจากการจำหน่ายเล่มนี้ ทางเราขอมอบให้แก่กองทุนมูลนิธิปรีดี พนมยงค์

คำชี้แจง

หนังสือ **ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า และ ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน** นี้ เป็นหนังสือแปล และเรียบเรียงจากหนังสือชื่อ ***MA VIE MOUVEMENTÉE ET MES 21 ANS D'EXIL EN CHINE POPULAIRE*** ซึ่งเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสเมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๕ ด้วยผู้เขียนประสงค์จะให้ชาวต่างประเทศอ่าน จึงมีข้อความอธิบายหลายตอน ซึ่งไม่จำเป็นสำหรับคนไทย ดังนั้น เมื่อมีผู้ขออนุญาตแปลเป็นภาษาไทย ผู้เขียนจึงไม่อนุญาต และตั้งใจจะแปลด้วยตนเอง แต่เนื่องจากผู้เขียนต้องใช้เวลาต่อสู้กับผู้ไม่หวังดี ที่สร้างความเท็จขึ้นมาใส่ร้ายป้ายสีอยู่เรื่อยๆ จึงยังไม่มีโอกาสได้ทำตาม

ปรารถนา

บัดนี้ เวลาล่วงเลยมาจนผู้เขียนหาชีวิตไม่แล้ว จึงมีผู้ขอแปลเพื่อให้ผู้ที่ไม่รู้ภาษาฝรั่งเศสได้อ่าน ซึ่งข้าพเจ้าในฐานะภรรยาของผู้เขียนก็ยินดี ด้วยเห็นว่า เป็นเรื่องจริงที่น่ารู้ นับตั้งแต่ผู้เขียนสนใจการอภิวัฒน์ในต่างประเทศ การก่อตั้ง "คณะราษฎร" และการอภิวัฒน์จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ รวมอยู่ด้วย

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ตอนแรกเกี่ยวกับการเมืองภายในประเทศ และสาเหตุที่ต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ ตอน

ที่สองเกี่ยวกับประสบการณ์ในประเทศจีน ที่ผู้เขียนได้อาศัยอยู่เป็นเวลานานถึง ๒๑ ปี ได้เห็นกับตาได้ยินกับหู และบางเรื่องก็ได้สัมผัสด้วยตนเอง แต่กาลเวลาที่ล่วงมา กับสภาพที่ได้เห็น เปลี่ยนแปลงไปเกือบหมดสิ้น ซึ่งจะนำมาพิมพ์ในโอกาสต่อไป

สำนวนการแปลนั้น ได้พยายามอย่างดีที่สุดในการเรียบเรียงให้ตรงกับความตั้งใจของผู้เขียน หากมีข้อบกพร่องผิดพลาด หรือข้อแนะนำที่จะทำให้หนังสือแปลเรียบเรียงนี้สมบูรณ์ขึ้น ก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านผู้อ่านจะกรุณาแจ้งมาให้ทราบ เพื่อประโยชน์ในการจัดพิมพ์ครั้งต่อๆไป

พูนศุข พนมยงค์

มูลนิธิปรีดี พนมยงค์

กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙

คำนำ

-๑-

ขณะที่เขียนหนังสือเล่มนี้จบ (๑) ได้มีการลงนามการตกลงหยุดยิงที่เวียดนาม และลาว อย่างเป็นทางการระหว่างคู่กรณีสงคราม แต่สันติภาพ ก็มิได้กลับคืนมาสู่ประเทศเหล่านี้ อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งในดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์โดยทั่วไปด้วย อันที่จริงยังคงมีความขัดแย้งที่ใช้อาวุธในบางประเทศแถบนี้ของโลกอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกัมพูชา มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ซึ่งเมื่อก่อนรู้จักกันในนามประเทศสยาม

เพียงแต่ดูแผนที่เอเชียอาคเนย์ประกอบ ก็จะเข้าใจได้ว่า ประ-

(๑) วันที่๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖

เทศสยาม ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางคาบสมุทรนี้ เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง กองทัพอเมริกันกว่า ๕๐,๐๐๐ คนในปัจจุบัน (ตามคำแถลงของโฆษกรัฐบาลไทย) ซึ่งประจำอยู่ตามฐานทัพอากาศหลายแห่ง (โดยเฉพาะสำหรับเครื่องบิน บี ๕๒) ได้ตั้งมั่นอยู่ในจุดที่เหมาะสมสำหรับนำกำลังทหารเคลื่อนย้ายไปทั่วทุกทิศทางในคาบสมุทร หลังการลงนามหยุดยิงในข้อตกลงกรุงปารีส วิทยุและสื่อมวลชนนานาชาติก็ได้แสดงท่าทีออกมาหลายครั้งหลายคราว่า กองทัพและเครื่องบินอเมริกันส่วนหนึ่งถอนตัวออกจากเวียดนามและลาว เพื่อมาตั้งมั่นอยู่ในสยาม

ภายในประเทศสยามเอง การรบพุ่งระหว่างกองกำลังของรัฐบาล และกลุ่มประชาชน ซึ่งเรียกกันว่า "ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์" รวมทั้งบรรดาชนกลุ่มน้อยผู้แบ่งแยกดินแดนตามแถบจังหวัดชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซียก็ได้เพิ่มทวีขึ้น กองกำลังเหล่านี้ได้บุกโจมตีค่ายทหารและสถานีตำรวจหลายครั้ง

จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใฝ่สันติภาพในโลกทุกคนที่จะแสวงหาทางออกที่เป็นธรรม เพื่อว่าทุกประเทศที่มีระบบสังคมแตกต่างกันจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ในอันที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ จำเป็นต้องพิจารณาสถานการณ์ทั่วไปในเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่ง ประเทศสยาม ซึ่งเป็นจุดที่มีความขัดแย้งรุนแรง แห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้ และเสี่ยงต่อการเกิดเหตุการณ์ลุกลามขยายตัว ซึ่งไม่มีใครสามารถคาดเดาล่วงหน้าได้

อย่างไรก็ตาม น่าจะเป็นการดีในการพยายามเข้าใจท่าทีของสาธารณรัฐราษฎรจีน ซึ่งมักจะเป็นที่หวาดระแวงทางการเมืองในส่วนนี้ของโลกอยู่เป็นประจำ เรื่องนี้ชาวตะวันตกจำนวนมากก็ได้เขียนเล่าความคิดเห็นของเขาหลังจากได้มาทัศนาจรในสาธารณ-รัฐราษฎรจีนเป็นเวลาหลายสัปดาห์หรือหลายเดือน ข้าพเจ้าไม่ประสงค์ที่จะแสดงความคิดเห็นแข่งกับบรรดานักเขียนเหล่านั้น แต่

ทว่า ข้าพเจ้าจะเขียนละเอียดหน่อยในเรื่องที่พวกเขาไม่มีเวลาค้นคว้า ซึ่งส่วนหนึ่ง ข้าพเจ้าได้มาจากการสนทนาของข้าพเจ้ากับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจีน เช่นประธานเหมาเจ๋อตุง นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งได้จากประสบการณ์ ๒๑ ปีแห่งการลี้ภัยของข้าพเจ้าและการติดต่อกับราษฎรจีน รวมทั้งการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น และร่วมงานของบุตรบางคนของข้าพเจ้า เนื่องจาก บุตรข้าพเจ้าได้เข้าศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมและระดับสูงของสาธารณรัฐราษฎรจีน โดยเข้าทำงานในโรงงานและในชนบทเช่นเดียวกับนักศึกษาจีนโดยทั่วไปในช่วงที่จีนกำลังวิวัฒนา

การคือ ตั้งแต่ยุคหัวเลี้ยวหัวต่อการสร้างคอมมูนประชาชนและการอภิวัฒน์วัฒนธรรมครั้งใหญ่

ในการเล่าประสบการณ์ในจีนของข้าพเจ้า ถ้าจะบรรยายแต่ข้อเท็จจริงอย่างเดียวโดยไม่พูดถึงหลักทฤษฎีมาร์กซ์-เลนิน ซึ่งใช้กันอยู่ในสาธารณรัฐราษฎรจีนตามแบบของเขา ก็คูจะเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากลักษณะเฉพาะนี้ของจีนต่างจากประเทศค่ายสังคมนิยมอื่นๆ รวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์อื่นๆในประเทศทุนนิยม

ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจะจำกัดบทบาทของตนเองอย่างเคร่งครัดในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างประ-

เทศที่มีระบบสังคมแตกต่างกัน โดยไม่ขอตัดสินว่า การประยุกต์หลักการดังกล่าว หรือแม้แต่ตัวหลักการนั้นเองถูกต้องหรือไม่ แต่จะขอให้ผู้อ่านเป็นผู้ตัดสิน

ก่อนจะเล่าข้อสังเกตการณ์ของข้าพเจ้าเกี่ยวกับประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีน ข้าพเจ้าขอย้อนรำลึกไปถึงเหตุการณ์ที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องลี้ภัย ซึ่งจะกล่าวเป็นบทสังเขปเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ คือ เหตุการณ์ที่ทำให้ข้าพเจ้าเริ่มมีความคิดอภิวัฒน์ การเข้าพบมุสโสลินี(๑) ปิแอร์ ลาวาล(๒) เซอร์แซมมวล โฮร์(๓) ฮจาล

---

(๑)Mussolini (๒)Pierre Laval (๓)Sir Samual Hoare

มาร์ชาคท์[๑] คอร์เดล ฮัล[๒] จักรพรรดิฮิโร ฮิโต แห่งญี่ปุ่น ฯลฯ การก่อตั้งสยามราชอาณาจักรใต้ดิน เรื่องสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์[๓]และการเข้าพบประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค และรองประธานาธิบดีหลี่จงเหริน ประธานาธิบดีเลโอง บลุม[๔] ฯลฯ รัฐประหารปฏิกิริยา และการลี้ภัยครั้งแรกของข้าพเจ้าออกจากสยามไปยังสิงคโปร์และจีน ความพ่ายแพ้ของขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ และการหลบหนีออกจากสยามไปลี้ภัยอยู่ใน

---

(๑)Hjal' Mar Schacht (๒)Cordel Hull (๓)Association des Nations-Unies de l'Asie du Sud-Est.(๔)Léon Blum

สาธารณรัฐราษฎรจีน

เป็นเพราะชีวิตอภิวัฒน์ที่ผันผวนในอดีตของข้าพเจ้าที่ทำให้หน่วยสืบราชการลับบางประเทศเสนอรายงาน "ลับเฉพาะ" หรือ "เอกสารเฉพาะเรื่อง" ต่อหัวหน้าของเขา รายงานเหล่านั้นเกี่ยวพันกับข่าวลือเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าที่โจษจันแพร่หลายไปไกล ซึ่งพวกเขาไปเอามาจากทางโน้นบ้างทางนี้บ้าง

บางครั้งการโฆษณาชวนเชื่อซึ่งป่าวประกาศอยู่รอบตัวข้าพเจ้าก็ไม่ก่อให้เกิดผลตามที่สายลับซีไอเอ. คาดหวังไว้ เป็นต้นว่าใน

บรรดาภาพยนตร์ซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญจากซีไอเอ. เมื่อเริ่มก่อตั้งโรงเรียนการสงครามจิตวิทยาและวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรนั้น มีอยู่เรื่องหนึ่งซึ่งผู้อำนวยการภาพยนตร์ได้เอารูปภาพเก่าๆ ของข้าพเจ้ารูปหนึ่งมาฉาย โดยตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพื่อนๆบางคนของข้าพเจ้าก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ตาม การมาปารีสของข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๓ ก่อให้เกิดความสงสัยและอยากรู้อยากเห็นขึ้นบางอย่าง

หนังสือพิมพ์ *Le Monde* รายวันภาษาฝรั่งเศส ฉบับวันที่ ๒๘

พฤษภาคม ๒๕๑๓ ในคอลัมน์ "คาบสมุทรอินโดจีน : ผลไม้สุกสำหรับปักกิ่ง"(๑) รายงานข่าว ดังนี้

"การประชุมของฝ่ายซ้ายในอินโดจีน ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ และ ๒๕ เมษายนที่แล้ว ซึ่งประกอบด้วย เจ้าสีหนุ นายฟามวันดง เจ้าสุภานุวงศ์ และนายเหงียน ฮูโธนั้นอาจจะเป็นเพียงก้าวแรก ที่จริงเราได้ทราบกันหลังจากนั้นเล็กน้อยว่า นายปรีดี อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย ซึ่งลี้ภัยอยู่ในกวางตุ้งหลายปี ได้

---

(๑)Jean-Claude POMONTI:"Péninsule Indochinoise: Fruit mûr pour Pékin" (*Le monde* 8 Juin 1970.)

ออกจากประเทศจีนไปประเทศฝรั่งเศสแล้ว นายปรีดีซึ่งเป็นผู้นำการต่อต้านญี่ปุ่นก่อนได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีและต่อมาถูกฝ่ายทหารโค่นล้ม ได้แสดงความคิดเห็นเป็นกลางอยู่เสมอระหว่างลี้ภัยอยู่ในกวางตุ้ง การเดินทางออกจากประเทศจีนของนายปรีดีกับเหตุการณ์ในอินโดจีนเมื่อเร็วๆนี้อาจไม่มีอะไรเกี่ยวพันกันเลยก็ได้ แต่เมื่อพิจารณาอีกด้านหนึ่งการเดินทางครั้งนี้อาจมีความหมายที่น่าสนใจเมื่อคำนึงถึงชื่อเสียงที่ดีงามของอดีตผู้นำของไทยผู้นี้ อย่างไรก็ตาม มีบุคคลบางคนในรัฐบาลที่กรุงเทพฯแสดงความไม่สบอารมณ์ในข่าวนี้

"ประการที่สอง เราอาจจะมองเห็นการติดต่อที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยโดยเฉพาะแถบภาคอีสานกับสาธารณรัฐราษฎรจีน และ แนวร่วมอินโดจีนใหม่ในการต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกัน อีกประการหนึ่ง จีนได้เริ่มสร้างทางตัดผ่านลาว ซึ่งอาจทำให้การติดต่อกับทางเหนือของไทยคล่องตัวขึ้น"

ฉองโคลด-โปมงตี

หนังสือพิมพ์ *Le Monde* ไม่เคยกล่าวหาข้าพเจ้าในการสมรู้

ร่วมคิดในกรณีดังกล่าวเลย เพียงแต่สะท้อนความเป็นจริงที่ว่า :รัฐ-บาลที่กรุงเทพฯ วิตกกังวลต่อการเดินทางออกจากประเทศจีนของข้าพเจ้า

แม้ว่าการมาปารีสของข้าพเจ้าจะไม่เคยเป็นเรื่องลึกลับเลยก็ตาม แต่หน่วยสืบราชการลับบางแห่งก็ยังคงปั้นแต่งเรื่องราวสาร-พัด

อีกตัวอย่างหนึ่งอาจแสดงให้เห็นว่า รายงานของหน่วยสืบราชการลับเหล่านี้ ไม่น่าเชื่อถือเลย

ที่จริง ข้าพเจ้ามาถึงปารีสเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๓ โดยสาย

การบินปากีสถานจากกวางตุ้ง และพักอยู่ที่ฝรั่งเศสตั้งแต่นั้นมา แต่หน่วยสืบราชการลับกลับปั้นแต่งเรื่องว่า จีนกำลังสร้างทางจากทางใต้ยูนนานผ่านชายแดนลาว เพื่อข้าพเจ้าจะได้เข้าสยามพร้อมกับกองกำลังของข้าพเจ้า ในบางประเทศหนังสือพิมพ์ได้ตีพิมพ์เรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง และน่าเสียดาย วารสาร *The Economist* ของลอนดอนก็ได้ตีพิมพ์รายงานข่าวฉบับวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ดังนี้ :

"จีนจะเสริมกำลังยึดครองทางเหนือของลาว วิธีการของจีนแตกต่างจากวิธีการของเวียดนามเหนือ นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ ๖ แห่งศตวรรษนี้เป็นต้นมา จีนเห็นว่า นโยบายสร้างความ

สัมพันธ์ของตนกับกลุ่มพื้นเมืองต่าง ๆ ไม่ประสบผลอันใด จีนเองก็ได้ละทิ้งหลักการอ่อนนอกแข็งใน และหันมาสร้างถนนตัดจากยูนนานเข้าปักบางข้ามแม่น้ำโขงใกล้ชายแดนไทย วิธีการนี้ทำให้จีนมีทางเข้าถึงกลุ่มชนพื้นเมืองลาวและไทยได้โดยตรง ไม่ต้องอาศัยเวียดนามเหนือเป็นคนกลาง

"โครงการขั้นต้นในการสร้างทางด้านเหนือสุดนี้ เป็นไปตามข้อตกลง แต่สภาพของงานในปัจจุบัน ซึ่งเสริมด้วยระบบป้องกันภัยทางอากาศของจีนได้ข้ามเลยสิ่งที่คาดหมายไว้แต่แรกไปมาก ลาวพอใจที่จะปิดหูปิดตาไม่รับรู้มากกว่า ส่วนไทยกลับ

พากันสนใจและวิตกกังวล

" อันที่จริง โครงการนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยเป็นส่วนหนึ่งของแผนการสนับสนุนปรีดี พนมยงค์ ผู้ทรยศในการรณรงค์เรื่อง "Pan-Thai" ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมชนเผ่าไทยในประเทศไทย พม่า ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้ แต่โจวเอินไหลก็ได้คัดค้านปรีดีเมื่อคราวประชุมที่บันดง พ.ศ.๒๔๙๘ ระหว่างนั้นงานสร้างทางก็ได้เริ่มดำเนินการแล้ว รัฐบาลปักกิ่งตัดสินใจเร่งงานสร้างทาง งานนี้กลับกลายเป็นเครื่องมือของขบวนการ "Pan-Meo" ซึ่งเป็นแผนยุทธ

ศาสตร์ใหม่ หรืออีกนัยหนึ่ง แม้ว่า รัฐบาลปักกิ่งจะปล่อยปรีดี แต่จีนก็ได้รักษาโครงการนี้ไว้ด้วยท่าทีใหม่ตามความคิดของรัฐบาลปักกิ่ง เส้นทางสายจีน-ลาว ซึ่งปัจจุบันถือว่าเป็นเส้นทางคมนาคมของรัฐฯหนึ่ง ซึ่งยังไม่เกิดในตอนนั้น ได้แก่ สาธารณรัฐที่ปกครองตนเองของแม้วทางเหนือของไทยและลาว โดยได้รับความช่วยเหลือเล็กน้อยจากจีนและเวียดนามเหนือ นี่คือข้อมูลที่สำคัญอันหนึ่งซึ่งรัฐบาลปักกิ่งนำออกเผยแพร่เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๓ และสิ่งนี้ก็เกี่ยวพันกับการโค่นล้มรัฐบาลปัจจุบันของลาวอย่างชัดแจ้ง"

ข้อความดังกล่าวขัดแย้งกับนิตยสาร *Far Eastern Economic Review* ของฮ่องกง ฉบับที่ ๒๕ ประจำวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔ ซึ่งกล่าวว่า

" แต่เดิมนั้นโครงการของรัฐบาลปักกิ่งได้รับการร้องขอจากรัฐบาลผสมสามฝ่ายในลาว ขณะที่มีการลงนามในสนธิสัญญาเจนีวาเมื่อพ.ศ. ๒๕๐๕ และที่ล้มเลิกไปเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๐๖ "

เพื่อนทนายชาวอังกฤษของข้าพเจ้าได้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จนกระทั่งวารสาร *The Economist* ยอมแก้ไขข้อผิดพลาด "ด้วยน้ำใจนักกีฬา" โดยการตีพิมพ์ข้อความต่อไปนี้ลงในวารสารดังกล่าว

ฉบับที่ ๑๒๒๑ ประจำวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ :

" เรียน นายปรีดี พนมยงค์

เรารู้สึกเสียใจที่บทความของเราเกี่ยวกับท่านในหัวข้อเรื่อง กิจการต่างประเทศ ตีพิมพ์เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ได้ก่อให้เกิดความคลางแคลงในความซื่อตรงของท่าน ทั้งนี้ เรากระทำไปโดยไม่เจตนา และเราเองก็มิได้ต้องการที่จะแสดงนัยว่า ท่านละทิ้งความเห็นที่ว่า ประเทศไทยจะต้องวางตัวเป็นกลางเกี่ยวกับกิจการระหว่างประเทศ โดยสอดคล้องกับสัมพันธภาพที่ได้รักษาไว้กับประเทศทางตะวันตก และตะวัน

ออก ท่านได้คัดค้านอย่างเต็มที่ในการรณรงค์เกี่ยวกับ "Pan-Thai" ซึ่งนำโดยจอมพลพิบูลฯ และได้แจ้งให้เราทราบว่าท่านมิได้มีส่วนในการเสนอสร้างถนนเชื่อมจีน-ลาว แต่ประการใด"

-๓-

นอกเหนือจากข้อระแวงสงสัยต่างๆแล้ว เพื่อนชาวไทยของข้าพเจ้าจำนวนมาก รวมทั้งเพื่อนชาวต่างประเทศหลายคนก็ได้มาหาเพื่อสอบถามเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ของข้าพเจ้าตั้งแต่ข้าพเจ้าเริ่มมีความคิดอภิวัฒน์เกี่ยวกับการลี้ภัยออกจากบ้านเกิดเมือง

นอนและข้อสังเกตของข้าพเจ้าระหว่าง ๒๑ ปี แห่งการลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน ฯลฯ

ในส่วนที่เกี่ยวกับสื่อสารมวลชน ก็ได้มีนักหนังสือพิมพ์มาหาเป็นครั้งคราว เพื่อขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์บางอย่าง

เมื่อประธานาธิบดีนิกสัน แสดงเจตจำนงที่จะไปเยือนปักกิ่ง ผู้สื่อข่าวจำนวนมากรวมทั้งผู้สื่อข่าวจากทำเนียบขาวก็ได้มาสัมภาษณ์ข้าพเจ้า บางคนก็ถามว่า ข้าพเจ้าคาดผลการเยือนปักกิ่งของประธานาธิบดีนิกสันอย่างไร ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าแก่นาย เจ.อาร์มองด์-เปรโวต์[๑] ผู้สื่อข่าวสำนัก

(๑) Jacques-Armand PREVOST

ข่าว เอ.เอฟ.พี. เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ซึ่งนายเปรโวต์ได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบในภายหลังว่า หนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯก็ได้นำไปตีพิมพ์ด้วย

คำสัมภาษณ์ตามหมายเลขที่ ๔๑๕๐๐ ของรายงานข่าวพิเศษไปยังกรุงเทพฯ ของแผนกการทูต ของนายเปรโวต์ มีข้อความดังนี้

ปารีส, ๒๘ กรกฎาคม (เอ.เอฟ.พี.) "ข้าพเจ้าเชื่อความจริงใจของผู้นำจีนในเรื่องการคงอยู่ด้วยกันอย่างสันติระหว่างประเทศที่มีระบบการเมืองต่างกัน แต่ข้าพเจ้าไม่ทราบว่า ประธานาธิบดีนิกสันมีความจริงใจเช่นเดียวกันหรือไม่ เพราะเขา

มีความคิดรุกรานมาช้านาน" อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และอดีตนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ปรีดี พนมยงค์ ได้แถลงต่อผู้แทนแห่ง เอ.เอฟ.พี. เมื่อถูกถามถึงการที่ประธานาธิบดีนิกสันจะไปเยือนปักกิ่ง "แน่นอน การเยือนนี้เป็นการก้าวไปข้างหน้าอีกก้าวหนึ่ง และก็เป็นสิ่งที่ดีถ้าประธานาธิบดีนิกสันจะพิจารณาตามสภาพที่เป็นจริง หนทางเดียวที่จะเป็นทางออกของเอเชียอาคเนย์คือ การไปพบผู้นำจีน แต่คงจะต้องรอคอยสักระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งบางทีอาจจะนานหน่อยกว่าจะได้ผลในการพบกันนั้น"

นายปรีดี พนมยงค์ถูกโค่นล้มในปีพ.ศ. ๒๔๙๐ โดยรัฐประหาร นำโดยจอมพลพิบูลสงคราม ซึ่งขึ้นครองอำนาจอีกครั้งนับแต่นั้น ตอนแรกเขาลี้ภัยไปสิงคโปร์ แล้วต่อมาไปปักกิ่ง ซึ่งเขาอยู่เป็นเวลา ๒๑ปี เขามาถึงปารีสในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๓ ในฐานะผู้ลี้ภัยการเมือง โดยพำนักอยู่ที่บ้านพักชานกรุงทางใต้ของปารีส คือ อองโตนีกับภรรยาและบุตร เมื่อถูกถามถึงความสัมพันธ์หรือการติดต่อ ซึ่งเขาสามารถทำได้ที่ปารีส นายปรีดี พนมยงค์เน้นว่า เขามิได้เคลื่อนไหวทางการเมือง พร้อมกันนั้นได้กล่าวเพิ่มเติมว่า "ข้าพเจ้ารักษาความสัมพันธ์ฉันมิตรอยู่

เสมอมากับสถานเอกอัครราชทูตของสาธารณรัฐราษฎรจีน และสำนักผู้แทนทางการทูตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม เมื่อข้าพเจ้าได้รับเชิญไปงานรับรองของสถานเอกอัคร-ราชทูตไทย และได้รับเชิญไปอังกฤษ ข้าพเจ้าก็ได้ไปตามคำเชิญนั้น"

เมื่อถูกขอร้องให้ชี้แจงถึงการดำเนินชีวิตปัจจุบัน นายปรีดี พนมยงค์ตอบว่า "ข้าพเจ้าได้รับบำนาญเล็กน้อยจากรัฐบาลไทย ข้าพเจ้าขายบ้านหลังหนึ่งที่กรุงเทพฯ และด้วยการอนุ-ญาตของธนาคารแห่งประเทศไทย ข้าพเจ้าได้นำเงินที่ได้

จากการขายบ้านดังกล่าวมาซื้อบ้านนี้ ทั้งนี้ในนามภรรยาข้าพ
เจ้า"

นายเปรโวต์ยังรายงานข่าวต่อไปอีกว่า

ปารีส, ๒๘ กรกฎาคม (เอ.เอฟ.พี.) "ขณะนี้ข้าพเจ้าเตรียม
เขียนบันทึกความทรงจำเพื่อยังชีพ
เมื่อถูกถามถึงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ปัจจุบันในอินโดจีน
และในประเทศไทย โดยเฉพาะภายหลังที่ประธานาธิบดีนิกสัน
ประกาศเยือนปักกิ่ง อดีตนายกรัฐมนตรีไทยตอบว่า "ในประ
เทศเรามีการคาดคะเนต่างๆนานา ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่า เลื่อน
ลอย ในส่วนที่เกี่ยวกับเวียดนาม ข้าพเจ้าเชื่อว่า ชาวเวียด

นามมีความจริงใจเหมือนกัน สำหรับพวกเขา สิ่งที่สำคัญคือ สันติภาพและการบูรณะประเทศ ในการเจรจานั้น เบื้องต้นต้องค้นหาว่าอะไรเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถตกลงกันได้ ขอให้ดูตัวอย่างการริเริ่มของนายปีแอร์ มองเดส ฟรองส์[๑] (ในการประชุมเจนีวา ว่าด้วยอินโดจีนเมื่อพ.ศ. ๒๔๙๗) นั่นเป็นการกระทำที่กล้าหาญ เพราะการยอมรับความผิดพลาดของรัฐบาลที่แล้วมา มิใช่เป็นการเสียเกียรติ และประเทศฝรั่งเศสก็ถอนตัวออกมาได้ด้วยเกียรติภูมิอันใหญ่ยิ่ง ถ้าชาวอเมริกันคำ-

(๑) Pierre MENDES-FRANCE

เนินตามวิธีเจรจาที่ฝรั่งเศสดำเนินกับชาวเวียดนาม สันติภาพ

จะพึงบังเกิดขึ้น" "

-๔-

ตามความคิดเห็นของนักเขียนที่เป็นกลางเกี่ยวกับปัญหาของสยาม มีบางคนมองปัญหานี้อย่างแจ่มชัดกว่าใครๆ ตัวอย่างเช่น นายเรย์น ครูเกอร์[๑] ทนายความและนักเขียนที่มีชื่อเสียงชาวอังกฤษ แม้ว่าเขาจะไม่ได้เสนอทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม แต่เขาก็ได้บรรยายความกังวลของเขาเกี่ยวกับสันติภาพในภูมิภาคส่วนนี้ โดย

(๑) Rayne KRUGER

เฉพาะในหนังสือของเขาชื่อ **กงจักรปีศาจ**[๑] ซึ่งตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๗ ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างตอนหนึ่ง :

รัฐบาลถูกโค่นล้มลง และประชาธิปไตยซึ่งเพิ่งเริ่มก่อก็ถูกทำลาย เพราะกรณีสวรรคตครั้งนี้ (การสวรรคตของรัชกาลที่ ๘) บุคคล ๓ คนถูกประหารชีวิต เพราะถูกกล่าวหาว่ามีส่วนพัวพันกับเรื่องนี้ ส่วนคนอื่นๆถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมในการวางแผนหรือดำเนินแผนการ กรณีสวรรคตได้กลายเป็นเรื่องราวที่ลึกลับซับซ้อนที่สุดเรื่องหนึ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งก็ได้ปิดคดีไปแล้ว แต่

(๑) *The Devil's Discus*

ความสงสัย และความหวาดกลัวยังคงมีอยู่ต่อมา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสยามและสันติภาพอันไม่มั่นคงในเอเชีย กรณีสวรรคตนี้ก่อให้เกิดความคลางแคลงใจกันว่า ศาลตัดสินไปโดยยุติธรรมหรือไม่ และเกรงกันว่า กระบวนการยุติธรรมได้กลายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ที่กระหายอำนาจ และทหารที่ทะเยอทะยาน... "

จะไม่ขอกล่าวถึงผู้ที่มีใจเป็นธรรม รักสันติภาพของโลก ซึ่งปรารถนาจะให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างประเทศที่มีระบบสังคมแตกต่างกัน แต่เราจำเป็นต้องเปิดโปงพวกกระหายสงคราม

ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่มนุษยชาติ โดยใช้ทุกวิถีทางในการหลอกลวงราษฎร

อันที่จริงราษฎรอเมริกันทราบดีถึงผลของการที่รัฐบาลอเมริกันแทรกแซงกิจการภายในของเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งต้องใช้เงินภาษีอากรของคนอเมริกันหลายพันล้านดอลลาร์ รวมทั้งชีวิตคนอเมริกันและคนเอเชียจำนวนมากต้องถูกสังเวยไปในปฏิบัติการนี้

(จากการค้นคว้าของสถาบันการศึกษายุทธศาสตร์ระหว่างชาติเปิดเผยว่า สงครามเวียดนามทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องใช้จ่ายเงินถึง ๑๐๘ พันล้านดอลลาร์ มีผู้เสียชีวิตเกือบ ๑,๘๐๐,๐๐๐คน

ไม่นับผู้บาดเจ็บ และผู้พิการ ทั้งร่างกายและจิตใจ)

อย่างไรก็ตาม พวกกระหายสงคราม ซึ่งดำเนินการขัดกับเจตจำนงของชาวอเมริกัน ยังพูดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนถึงทุกวันนี้ว่า เป้าหมายต่อไปของจีนในการครอบครองเอเชียอาคเนย์คือสยาม พวกเขามักอ้างคำให้สัมภาษณ์ของจอมพลเฉินยี่(๑) ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว และเคยเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของจีนเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๐๖ ในยุคที่กองทหารอเมริกันมาตั้งฐานทัพในดินแดนสยาม เพื่อควบคุมสยามและต่อต้านกลุ่มประเทศอินโดจีน พวกกระหายสงครามบางคนอ้างว่า จอมพลเฉินยี่เคยประกาศต่อผู้สื่อข่าวต่างประเทศว่า สยามจะ

(๑) Chen Yi

เป็นเป้าหมายต่อไปสำหรับการรุกรานของจีน หลังจากได้ฟังการกระจายเสียงของสถานีวิทยุต่างประเทศรวมทั้งสถานีวิทยุในกรุงเทพฯเกี่ยวกับข่าวที่เขาโฆษณากันในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าก็ได้สอบถามจอมพลเฉินยี่ด้วยตนเอง ว่าเขาได้ประกาศต่อผู้สื่อข่าวต่างประเทศตามที่เขาโฆษณาชวนเชื่อหรือไม่ จอมพลเฉินยี่ตอบว่าตนเองไม่เคยประกาศเช่นนั้นเลย แต่เขาได้ตอบผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ ซึ่งถามเขาว่าการตั้งกองกำลังทหารอเมริกันในสยามจะมีผลอย่างไร ว่าสิ่งนี้จะยั่วยุให้ราษฎรไทยเกิดความไม่พอใจเองและวันหนึ่ง ราษฎรก็จะทำการอภิวัฒน์ และสยามก็จะกลายเป็นจุด

แห่งความขัดแย้งรุนแรงจุดหนึ่งในเอเชียอาคเนย์

อย่างไรก็ตาม คนที่หลงเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งปั้นแต่งขึ้นจากการสัมภาษณ์จอมพลเฉินยี่ เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๐๖ นั้น ยังมีโอกาสที่จะหาทางออกที่เหมาะสมอย่างจริงจังในการแก้ไขความขัดแย้งภายในของราษฎรไทย ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธ

โดยส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าเกรงว่า ในกรณีที่ไม่สามารถหาทางออกที่เหมาะสมเกี่ยวกับปัญหาข้อขัดแย้งภายในประเทศ และทางด้านต่างประเทศ สยามก็จะไม่ใช่ประเทศเดียวที่กลายเป็นเวียดนามแห่งที่สอง แต่จะมีประเทศอื่นๆอีก รวมทั้งประเทศใหญ่ๆบาง

ประเทศ และในประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เราเห็นแล้วว่า กองทหารที่ถูกส่งออกไปรบนอกประเทศ ซึ่งไม่พอใจรัฐบาลของตน เมื่อกลับมาจากสงคราม ก็จะก่อสงครามที่นำไปสู่การอภิวัฒน์ หรือสงครามภายใน ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างต่อไปนี้ .

เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๖๕ ภายหลังการแทรกแซงประเทศตุรกี ทหารกรีกภายใต้การนำของนายพลปลาสติราส[๑]ได้ทำการอภิวัฒน์โค่นล้มรัฐบาลของตน และได้จับรัฐมนตรีที่รับผิดชอบ ๖ คนขึ้นศาลทหารและตัดสินให้ประหารชีวิต กษัตริย์คอนสแตนตินที่ ๑[๒]ก็ถูกบังคับให้

(๑) Plastiras (๒) Constantine I

สละราชสมบัติ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ทหารอาฟริกัน ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสในสมัยนั้นส่งไปทำสงครามกับชาวเวียดนามและชาวอินโดจีน ก็ได้เข้าร่วมการอภิวัฒน์กับประชาชนของตนด้วย เพื่อปลดแอกออกจากระบอบอาณานิคม นอกจากได้ประสบการณ์แล้ว ยังได้เรียนรู้อีกว่า ได้เกิดมีสงครามประชาชนขึ้นแล้วในเวียดนามและในอินโดจีน

– ๕ –

ในเอเชียอาคเนย์ ภายใต้การครอบงำของอเมริกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสยาม พวกเขายังคงใช้วิธีการ "สงครามจิตวิทยา" ซึ่งตกทอดมาจากสมัยพระเจ้าซาร์ของรัสเซีย วิธีการนี้ได้แก่

การทำให้ราษฎรผู้บริสุทธิ์หวาดกลัว ด้วยการพูดถึงลัทธิคอมมิวนิสต์เกินความจริง เป็นต้นว่าในสยามมีการโฆษณารูปภาพปิศาจที่น่าสะพรึงกลัว ซึ่งหมายถึง "ปิศาจคอมมิวนิสต์" และได้มีการอบรมสั่งสอนราษฎรให้เชื่อว่า ถ้าลัทธิคอมมิวนิสต์ครอบครองสยามแล้ว ราษฎรก็จะไม่มีอิสระในการปฏิบัติกิจทางศาสนาอีกต่อไป และผู้หญิงจะต้องตกเป็นของกลาง

นักเขียนอเมริกันผู้หนึ่ง ซึ่งสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับจิตวิทยา ได้เขียนเรื่อง เจงกีสข่าน นักประวัติศาสตร์ต่างรู้จักนักรบ ผู้ยิ่งใหญ่ชาวมองโกลผู้นี้เป็นอย่างดี หลานของเจงกีสข่านคือ กุบไลข่าน

(พ.ศ. ๑๗๕๙-๑๘๑๒) ได้เป็นจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หยวนของจีน ในยุคที่มาร์โค-โปโลเดินทางไปเยือนจีน

ด้วยกำลังทหารเพียง ๕๐,๐๐๐คน เจงกีสข่านก็สามารถพิชิตดินแดนส่วนใหญ่ของยุโรปตะวันออก และบางส่วนของรัสเซียและโปแลนด์ โดยใช้สงครามจิตวิทยา เขาสร้างภาพให้ตนเป็นคนโหดร้าย เพื่อสร้างความหวาดกลัวให้แก่ประชาชนในดินแดนที่เขาจะไปรุกราน ถึงขนาดที่ว่า เมื่อนักรบชาวมองโกลผู้นี้ประกาศว่า จะรุกรานภูมิภาคใด ประชาชนซึ่งพ่ายแพ้ในทางจิตวิทยาแล้ว ก็จะอพยพหนีออกจากศูนย์กลางที่สำคัญๆ และยอมจำนนอย่างง่ายดาย พึงสังเกต

ด้วยว่า เจงกีสข่าน และแม่ทัพนายกองของเขาดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อเอง แต่ทุกวันนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ไม่จำเป็นต้องลำบากลำบนในการโฆษณาชวนเชื่อถึงขนาดนั้น เพราะศัตรูของพวกเขาได้ดำเนินการแทนแล้ว

นักศึกษาบางคนได้ถามข้าพเจ้าว่า ตามความคิดของข้าพเจ้าประเทศใดจะกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ต่อไป

ข้าพเจ้าจะไม่ขอทำตัวเป็นศาสดาพยากรณ์ เพราะอาจจะพลาดได้ แต่จะให้คู่สนทนาของข้าพเจ้าไปค้นหาคำตอบเอาเอง อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็ได้เล่าให้นักศึกษาฟังว่ามีบางคนได้บอกข้าพเจ้า

ว่า เขาเคยเห็นปิศาจ ซึ่งหมายถึง วิญญาณที่เขาเรียกกันว่า ผีในประเทศตะวันตก ข้าพเจ้าได้สรุปว่า คนที่กลัว "ปิศาจ" นั้น อยู่ในสภาพทางจิตชนิดหนึ่ง ที่พวกเขาอาจจะมองเห็นได้ ในทำนองเดียวกัน ประเทศที่ประชาชนมีความหวาดกลัวต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะว่าความกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์จะทำให้รัฐบาลภายในประเทศนั้น สามารถทำผิดอย่างมหันต์ได้ และด้วยเหตุนี้ประชาชนก็จะต่อต้านรัฐบาลของตน อันที่จริง ประเทศมหาอำนาจสองประเทศก็เป็นตัวอย่างให้เห็นอยู่แล้ว

รัสเซียสมัยซาร์ประสบความสำเร็จในการทำให้ประชาชนส่วน

หนึ่งหวาดกลัว ด้วยวิธีการโฆษณาต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในที่สุดรัสเซีย สมัยซาร์และรัฐบาลวรรณะเจ้าสมบัติที่สืบต่อมาก็ต้องพ่ายแพ้เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ (ปฏิทินเก่าของรัสเซีย ตรงกับ วันที่ ๗ พฤศจิกายน ตามปฏิทินเกรกอเรียน)(๑) หลังจากรบกับกองหน้าของบอลเชวิคเพียงหยิบมือเดียวเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยกองทหารแดงกะลาสีเรือลาดตระเวนออรอร่า และหน่วยรบเล็กๆของกรรมกรและชาวนา

จีนคณะชาติยังคงได้ชื่อว่า มีความสามารถในการโฆษณาชวน

(๑) Calendrier Gregorien

เชื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ยิ่งกว่าใครๆ เนื่องจากประสบความสำเร็จในการทำให้ผู้หญิงหลายคนหวาดกลัวด้วยการอธิบายว่า ถ้าลัทธิคอมมิวนิสต์ครอบครองจีน ก็จะมีเพียงมีดทำครัวเล่มเดียวเท่านั้นสำหรับใช้กันทั้งหมู่บ้าน ยิ่งกว่านั้น หลังการสถาปนาสาธารณรัฐราษฎรจีนแล้ว จากปากคำของอดีตโสเภณีเอง ก็บอกว่า ยังมีความหวาดกลัวในเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะนักโฆษณาชวนเชื่อฝ่ายจีนคณะชาติได้เคยบอกบรรดาโสเภณีว่า ถ้าพวกคอมมิวนิสต์เข้ามาในเมือง ทหารคอมมิวนิสต์จะเข้าแถวหน้าช่องโสเภณีเป็นกองร้อยหรืออาจจะเป็นกองพัน จนถึงกับว่าบรรดาโสเภณีอาจจะหมดไป

เพราะเหตุนั้น แต่กระนั้นจีนก็ได้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ใหญ่อันดับ ๒ อยู่ดี

-๖-

ก่อนที่จะรวบรวมข้อสังเกตบางประการ ข้าพเจ้าใคร่ขอตั้งข้อสังเกตเรื่องการเปลี่ยนชื่อประเทศของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าใคร่ชี้แจงว่า ถ้าชาวต่างประเทศจำนวนมากที่รู้จักประเทศของข้าพเจ้าเป็นเวลานานยังคงพอใจที่จะเรียกชื่อประเทศว่า"สยาม"ในทุกวันนี้ ก็เพราะว่า เป็นชื่อเก่าแก่มาหลายศตวรรษ ขณะที่ชื่อประเทศไทย เพิ่งตั้งเมื่อไม่นานมานี้เอง

อันที่จริง เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๘๒ พวกคลั่งชาติในสยามได้รับความ

คิดตามลัทธินาซีที่ว่า เชื้อชาติของตนเหนือกว่าเชื้อชาติอื่นๆ ในลักษณะที่เขาฝันถึง"มหาอาณาจักรไทย" ซึ่งประกอบด้วยชนเชื้อชาติไทยทั้งหมดในดินแดนเอเชียอาคเนย์ และจีนตอนใต้ นักภาษาศาสตร์ที่คลั่งชาติได้แนะนำให้เปลี่ยนชื่อจาก "ประเทศสยาม" ไปเป็น "ประเทศไทย" คนเหล่านี้ ซึ่งนิยมใช้พจนานุกรมสันสกฤตอังกฤษของเซอร์โมเนียร์-วิลเลียม(๑) (พิมพ์ในศตวรรษที่ ๑๙) เป็นหลัก โดยถือเพียงว่า คำศัพท์สันสกฤตเป็นแหล่งหนึ่งของนิรุกติศาสตร์ไทย พวกเขาได้ค้นพบคำว่า "สยาม" (ซึ่งคนอังกฤษและ

(๑) Sir Monier-Williams

คนฝรั่งเศสออกเสียงเพี้ยนเล็กน้อยว่า "ไซแอม" หรือ "เซียม") มาจากคำสันสกฤตว่า "ศยามะ" ซึ่งพจนานุกรมของเซอร์โมเนียร์-วิลเลียม แปลว่า "ดำ" นักภาษาศาสตร์เหล่านั้นยังสันนิษฐานว่าคำนี้ไม่ได้มีรากศัพท์มาจากคำไทย เนื่องจากชนชาติที่อาศัยอยู่ในอินเดียเก่าได้เรียกดินแดนในเอเชียอาคเนย์ว่า "สุวรรณภูมิ" ซึ่งมีความหมายว่า "เมืองทอง" พวกเขาจึงได้หันมาหาข้อสันนิษฐานอีกอันหนึ่งตามที่ชาวยุโรปเรียกชื่อประเทศของเราตามชื่อที่คนจีนตั้งให้ว่า "เซี่ยมล้อ" แน่นอนนักภาษาศาสตร์เหล่านี้มีความคุ้นเคยภาษา "แต้จิ๋ว" ซึ่งเป็นภาษาที่คนจีนส่วนใหญ่ในสยามพูดกัน ภาษา

แต้จิ๋วแตกต่างจากภาษาที่คนจีนหลายร้อยล้านคนพูดกัน โดยเฉพาะภาษาจีนกลางหรือแมนดารินที่เรียกชื่อประเทศของเราว่า "เสียนโหล" อย่างไรก็ตาม เราไม่มีเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่แสดงว่า สมัยก่อนชาวยุโรปเดินทางมาประเทศจีน แล้วจึงเดินทางมาประเทศของเรา

วาสโก เดอ กามา(๑) นักเดินเรือชาวโปรตุเกสได้ค้นพบเส้นทางเดินเรือไปยังอินเดีย ซึ่งอ้อมผ่านทวีปอัฟริกาเมื่อปีพ.ศ. ๒๐๔๐ ชาวยุโรปซึ่งใช้เส้นทางเดียวกันนี้เพื่อไปยังตะวันออกไกล

(๑) Vasco de Gama

ได้เรียกชื่อประเทศ"Siam" เช่นเดียวกับชาวอินเดีย ลังกา และมาเลย์ การเรียกชื่อนี้ไม่ได้เรียกตามอำเภอใจ เนื่องจากในกฎหมายเก่า ซึ่งร่างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และรัชกาลที่ ๑ ทรงรับมาชำระ และรวบรวมไว้ ปรากฏใน "กฎหมายตราสามดวง" ชื่อประเทศได้รับการจารึกเป็นภาษาบาลีว่า "สามปเทส" และถอดเป็นภาษาไทยว่า "ปเทสสยาม" "ปเทส" แปลว่า "ประเทศ" และ "สยาม" หรือ "สาม" อ่านว่า "สามะ" ในภาษาบาลีแปลว่า "ความเสมอภาค" แต่ชาวต่างประเทศออกเสียงเพี้ยนไปเล็กน้อยเป็น "ไซแอม" หรือ "เซียม" ในภาษาอังกฤษและ

ฝรั่งเศส พระมหากษัตริย์ของเราในอดีตได้ใช้ชื่อประเทศ "Siam" ในพระราชสาส์น และสนธิสัญญาที่ทำกับประเทศยุโรปเป็นเวลาหลายศตวรรษ แม้ว่า พลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศจะมีเชื้อชาติไทย และแม้ว่าประชาชนจะเรียกประเทศของเขาว่า"เมืองไทย" พระมหากษัตริย์ของเราแต่โบราณทรงทราบเป็นอย่างดีว่า อาณาจักรของพระองค์นั้นประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ รวมทั้งกลุ่มเผ่าพันธุ์ และพระองค์ทรงเห็นเป็นการเหมาะสมที่จะใช้ชื่อทางการของประเทศว่า"Sayam" หรือ "Siam" ทั้งนี้ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ ความเสมอภาคกัน ระหว่างชนชาติของ

ประเทศ

อย่างไรก็ตาม คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ในสมัยที่จอมพลป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อปีพ.ศ.๒๔๘๒ ลงมติเห็นชอบกับชื่อประเทศใหม่ สภาผู้แทนราษฎรจึงต้องยอมรับชื่อประเทศเป็นภาษาไทยว่า "ประเทศไทย" ดังนั้น ด้วยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางภาษาที่มีลักษณะคลั่งชาติคนหนึ่ง ชื่อของประเทศจึงเปลี่ยนเป็น "Thailand" ในภาษาอังกฤษ และ "Thaïlande" ในภาษาฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าจะต้องใช้ชื่อประเทศใหม่ เพื่อแสดงว่าประเทศของเราประกอบด้วยชนเชื้อชาติไทยเป็นส่วนมากแล้วละก็

น่าจะเรียกตามที่สามัญชนคนไทย เรียกชื่อประเทศของตนว่า "Muang Thai" แทนที่จะใส่คำว่า"land" หรือ "lande" ต่อท้ายคำว่า"Thai" ซึ่งทำให้คล้ายกับชื่ออดีตอาณานิคมของอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็น Zoulouland, Aysaland, Somaliland ฯลฯ (ตัวอย่างเช่น ชาวไอร์แลนด์ หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้ว ก็ได้เปลี่ยนชื่อประเทศของตนจากภาษาอังกฤษว่า"Ireland" เป็น "Eire") ข้าพเจ้าได้ให้ความเห็นในครั้งนั้นเช่นกันว่า เราไม่จำเป็นต้องตามอย่างประเทศเอกราชอื่นๆในยุโรป ซึ่งมีชื่อภาษาอังกฤษลงท้ายว่า"land" เพราะภาษาของพวกเขาอยู่ในตระ-

กูลเดียวกันกับภาษาอังกฤษ เช่น " Iceland, Netherlands " (หรือ Pays-Bas ในภาษาฝรั่งเศส) เป็นต้น

ในปีพ.ศ.๒๔๘๙ ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อมีรัฐบาลใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ชื่อประเทศของข้าพเจ้าทั้งภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส จึงเปลี่ยนไปเป็น"Siam"อีกครั้ง เช่นเดียวกับเมื่อก่อนปีพ.ศ.๒๔๘๒

ระหว่างการลี้ภัยออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของข้าพเจ้าเป็นเวลายาวนาน ข้าพเจ้าถือหนังสือเดินทางทูต ซึ่งออกให้เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคมพ.ศ.๒๔๙๐ โดยสถานเอกอัครราชทูต ซึ่งใช้ชื่อว่า "สถาน

เอกอัครราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน" และถือหนังสือเดินทางอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งออกให้โดยสถานเอกอัครราชทูตสยามประจำกรุงนานกิง ประเทศจีน สัญชาติของข้าพเจ้าตามที่ระบุในหนังสือเดินทางดังกล่าวคือ "สัญชาติสยาม" แม้ว่าหนังสือเดินทางเหล่านี้ได้หมดอายุลงหลังจากนั้นสองปี ก็ยังถือว่า เป็นเอกสารประจำตัวที่แสดงว่า ข้าพเจ้าเป็นคนสังกัดประเทศ "สยาม"

แต่เมื่อปีพ.ศ.๒๔๙๒ ชื่อประเทศ"สยาม" ได้เปลี่ยนเป็น"ประเทศไทย" อีกครั้งหนึ่ง ตามความประสงค์ของกลุ่มบุคคลที่ทำลายระบอบประชาธิปไตยเมื่อปีพ.ศ.๒๔๙๐

อย่างไรก็ตาม ชื่อใหม่ของประเทศนี้ก็ยังไม่จบลง คือ เมื่อประมาณ๕ปีที่แล้ว[๑] ขณะที่กำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.๒๕๑๑ ได้มีผู้เสนอให้เปลี่ยนไปใช้ชื่อประเทศตามเดิม ที่มีคนรู้จักทั่วไปแล้ว แต่สมาชิกกลุ่มนี้ เป็นเสียงข้างน้อยในสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ได้รับการแต่งตั้ง ญัตติของเขาจึงเป็นอันตกไป แต่การต่อสู้ในเรื่องนี้ ก็ยังคงมีอยู่

(๑) พ.ศ.๒๕๑๑ -หมายเหตุผู้เรียบเรียง

ผู้เขียนและภรรยาพร้อมด้วย
ประธานาธิบดีเลอองบลูม
ในปี 1974

ผู้เขียนและภรรยาถ่ายภาพ
คู่กับลอร์ด เมาท์แบตเตน
หน้าปราสาทบรอดแลนด์
ในปี 1970

การยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและสหรัฐอเมริกา
เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและสหราชอาณาจักร
อังกฤษ เมื่อวันที่ 23 ต.ค. 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและญี่ปุ่น เมื่อวันที่
8 พ.ย. 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและอิตาลี่ เมื่อวันที่
3 ธ.ค. 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและฝรั่งเศสเมื่อวันที่
8 ธ.ค. 1937

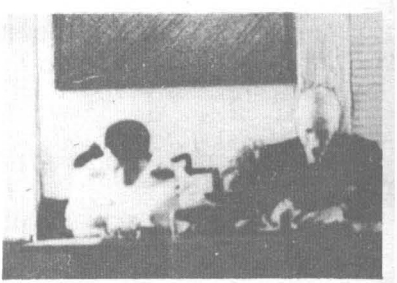

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและเยอรมัน เมื่อวันที่
30 ธ.ค. 1937

บทที่ ๑

การเดินทางออกจากประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีน

-๑-

โดยทั่วๆไป การที่จะเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวพันกับชีวประวัติส่วนตัว ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม มักจะเล่าเหตุการณ์เหล่านั้นเรียงตามลำดับกาลเวลา สำหรับตัวข้าพเจ้าจะไม่ยึดหลักดังกล่าว

เพื่อนคนไทย และเพื่อนต่างชาติของข้าพเจ้าหลายคนได้มาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้า นับแต่ข้าพเจ้าได้มาถึงกรุงปารีสในปีพ.ศ. ๒๕๑๓นั้น ในระยะแรกๆต่างพากันสนใจว่า ข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้เดินทางออกมาจากดินแดนของจีน และมาพำนักยังประเทศฝรั่ง

เศสได้อย่างไร เนื่องจากบรรดาเพื่อนๆเคยได้ยินได้ฟังเรื่องราวต่างๆของประเทศที่ได้สมญานามว่า "ม่านเหล็ก" อันหมายถึงสหภาพโซเวียต และ "ม่านไม้ไผ่" อันหมายถึงประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีน มาว่า ประเทศทั้งสอง รวมทั้งประเทศที่มีระบบปกครองแบบสังคมนิยมนั้น จะไม่อนุญาตให้คนชาติของตนออกจากประเทศของตน นอกเสียจากว่า จะมีภารกิจทางการที่ต้องไปปฏิบัติในต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ จึงพากันคิดว่า มาตรการดังกล่าวนี้ มีผลบังคับใช้กับคนต่างชาติที่พำนักอยู่ในประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีนด้วย โดยเฉพาะคนต่างชาติที่มิได้เป็นนักท่องเที่ยว หรือแขกของทางการ ทั้งนี้ เพราะมีคนต่างชาติจำนวนมาก รวมทั้งลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลที่มาพำนักในประเทศนี้ได้เล่าถึงข้อยุ่งยากมากมายที่พวกตนประสบ เมื่อครั้งที่พวกเขาได้ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยของรัฐบาลสาธารณรัฐราษฎรจีน เพื่อขออนุญาตออกจากแผ่นดินจีน

ดังนี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรที่จะเริ่มเล่าถึงเรื่องราวและผลสืบเนื่องจากการออกนอกสาธารณรัฐราษฎรจีน

-๒-

สำหรับคนที่สนใจว่า ข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ออกมาจากแผ่น

ดินจีนได้อย่างไรนั้น ข้าพเจ้าขอย้ำเสียแต่แรกว่า ข้าพเจ้ามิได้ถูกรัฐบาลจีนกักตัว ข้าพเจ้าอยู่ในประเทศนั้นมานานกว่า ๒๐ ปีในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง และ รัฐบาลจีนเองปรารถนาที่จะรับรองข้าพเจ้าพร้อมทั้งครอบครัวอย่างแขกของรัฐ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งที่ได้ก่อตั้งสาธารณรัฐราษฎรจีนในการปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกข่มเหงรังแกในแผ่นดินของตน จากการที่ตนได้ "กระทำการ อันเป็นการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยและต่อสู้เพื่อสันติภาพของโลก" ข้าพเจ้าต้องอยู่ในสาธารณรัฐราษฎรจีนเป็นเวลานานกว่า ๒๐ ปี ด้วยเหตุผลเพียงเพราะข้าพเจ้าได้กลายเป็นแพะรับบาปของการใส่ร้ายป้ายสีนานัปการ โดยเฉพาะ ข้าพเจ้าถูกกล่าวหาหลายครั้งหลายครา ว่า เป็นอาชญากรหรือก่อกบฏอย่างร้ายแรง ข้าพเจ้ากลายเป็นบุคคลที่มีพึงปรารถนาในสายตาของรัฐบาลต่างประเทศหลายประเทศ ทั้งๆที่ ระหว่างที่ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และเป็นหัวหน้ารัฐบาลอยู่นั้น รัฐบาลเหล่านี้เคยกล่าวว่า เขาเป็นมิตรกับข้าพเจ้า แต่กลับ "หันหลัง" ให้ข้าพเจ้าอย่างง่ายดาย เพื่อเอาใจรัฐบาลใหม่

จวบจนกระทั่งปีพ.ศ.๒๕๐๘ เพื่อนเก่าของข้าพเจ้าคนหนึ่ง คือ

ท่านเอกอัครรัฐทูต กีโยม จอร์จ-ปิโกต์[๑]ได้แวะมาเยี่ยมเยียน ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่า รัฐบาลฝรั่งเศสภายใต้การนำ ของนายพลเดอโกล[๒]มิได้มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อข้าพเจ้าเลย

ในส่วนที่เกี่ยวกับท่าทีของรัฐบาลจีนนั้น ข้าพเจ้าได้เข้าพบประธานเหมาเจ๋อตุงครั้งหนึ่งในปีพ.ศ.๒๕๐๘ ท่านได้แสดงความเห็นอกเห็นใจข้าพเจ้า ทั้งยังเข้าใจดีถึงสภาวะที่ข้าพเจ้ารู้สึกคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอน นอกจากนี้ ประธานเหมาเจ๋อตุง ได้เปรียบเทียบความรู้สึกดังกล่าวของข้าพเจ้ากับความรู้สึกของท่าน เมื่อครั้งได้ไปเยือนสหภาพโซเวียตเป็นเวลา ๓ เดือน ต่อมาข้าพเจ้าได้พบนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลในวาระครบรอบ ๒๐ ปีแห่งการก่อตั้งสาธารณรัฐราษฎรจีนในปีพ.ศ.๒๕๑๒ ข้าพเจ้าได้รับเชิญมาร่วม

---

(๑) นายกีโยม จอร์จ-ปิโกต์(M.Guillaume GEORGES-PICOT) เป็นเพื่อนเก่าที่ข้าพเจ้ารู้จักตั้งแต่ครั้งที่เขาเป็นเลขานุการและต่อมาเป็นอุปทูตฝรั่งเศส นายจอร์จ-ปิโกต์ เป็นผู้แทนของประเทศฝรั่งเศสในการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างฝรั่งเศสและสยาม ในครั้งนั้นข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ การเจรจาประสบผล และได้มีการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพระหว่าง ๒ ฝ่ายตามหลักการที่เสมอภาค และยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และอภิสิทธิ์อื่นๆทุกประการ - หมายเหตุของผู้เขียน

(๒) Général de GAULLE

งานด้วยไมตรียิ่ง นายกรัฐมนตรี โจวเอินไหลได้แสดงความเข้าใจเป็นอันดีเช่นกันต่อความรู้สึกคิดถึงบ้านเกิดของข้าพเจ้า หลังจากที่ได้มาอยู่ประเทศจีนเป็นเวลานาน ท่านนายกฯได้ไต่ถามว่าข้าพเจ้าอยากไปเที่ยวเยี่ยมเยียนประเทศอื่นๆบ้างหรือไม่ ข้าพเจ้าจึงได้ตอบไปว่า ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะไปกรุงปารีสเพื่อพบกับครอบครัวและเพื่อนๆของข้าพเจ้า ในวาระที่ข้าพเจ้าจะมีอายุครบ ๗๐ปีในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ข้าพเจ้าได้กล่าวเสริมอีกด้วยว่า หนังสือเดินทางสยามที่ข้าพเจ้าถือมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๙๑นั้นหมดอายุไปนานแล้ว และข้าพเจ้าได้ขอให้ทางรัฐบาลจีนออก "เอกสารเดินทางสำหรับคนต่างชาติ"ให้ข้าพเจ้า ท่านนายกฯตอบรับ ข้าพเจ้าจึงส่งโทรเลขถึงบุตรชายข้าพเจ้า ๒ คน ซึ่งเวลานั้นกำลังศึกษา และทำงานอยู่ที่กรุงปารีส บอกให้ทั้งสองติดต่อกับท่านทูตกีโยม จอร์จ-ปิโกต์ ขอให้ดำเนินการขอวีซ่าเข้าประเทศฝรั่งเศส จากกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสให้ข้าพเจ้า ต่อมาแผนกกงสุลของกระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีนได้ออก"เอกสารเดินทางสำหรับคนต่างชาติ" พร้อมทั้ง"วีซ่าทางการทูตสำหรับคนเดินทางออกนอกประเทศ" หลังจากนั้น สถานเอกอัครรัฐทูตฝรั่งเศส ณ กรุงปักกิ่งได้ออกวีซ่าทางการทูตสำหรับผ่าน

เข้าฝรั่งเศสให้ข้าพเจ้า เช่นเดียวกัน

– ๓ –

อันที่จริงแล้ว ข้าพเจ้าได้ลาออกจากราชการและได้รับบำนาญจากการที่ได้รับใช้ประเทศชาติของข้าพเจ้ามาเป็นเวลานาน ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน ว่าด้วยบำเหน็จบำนาญ ก่อนการรัฐประหารของกลุ่มปฏิกิริยาในสยามคือ ก่อนที่ข้าพเจ้าลี้ภัยออกมา ทว่า หลังจากข้าพเจ้าได้เดินทางออกนอกประเทศมา รัฐบาลปฏิกิริยาได้กระทำการอันเป็นสิ่งที่ขัดต่อกฎหมาย โดยปฏิเสธการจ่ายบำนาญนี้ให้ภรรยาข้าพเจ้า ซึ่งเป็นผู้ได้รับมอบฉันทะจากข้าพเจ้า ทั้งนี้เพราะ ภรรยาข้าพเจ้า ยังคงอยู่ในสยาม ในช่วงที่ข้าพเจ้าอยู่ในประเทศจีน รัฐบาลดังกล่าวอ้างว่า ไม่มีหลักฐานว่า ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ ขณะเดียวกันก็ให้ภรรยาข้าพเจ้าแสดงใบรับรองอันเป็นหลักฐานว่า ข้าพเจ้า ยังมีชีวิตอยู่และต้องเป็นใบรับรองที่ออกโดยเจ้าหน้าที่ทางการทูต หรือฝ่ายกงสุลของสยามที่ได้รับแต่งตั้งให้ประจำ ณ ประเทศที่ข้าพเจ้าได้มาพำนักอยู่ ทั้งๆที่ รัฐบาลก็ทราบแน่ชัดว่าประเทศจีนขณะนั้นยังไม่มีความสัมพันธ์ทั้งทางการทูตหรือทางกงสุลกับสยาม

ด้วยเหตุนี้ เมื่อข้าพเจ้ามาถึงกรุงปารีสได้ ๒–๓ วัน ข้าพเจ้า

ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตสยามให้ออกใบรับรองดังกล่าว เพื่อข้าพเจ้าจะได้ใช้ใบรับรองนี้เรียกร้องให้จ่ายเงินบำนาญทั้งหมดที่ข้าพเจ้ามิได้รับเลยระหว่างพักอยู่ในประเทศจีน ตลอดจนการขอรับบำนาญต่อไปในอนาคตตามสิทธิทางกฎหมาย ท่านเอกอัครราชทูตได้ส่งใบคำร้องของข้าพเจ้ามายังรัฐบาล แต่รัฐบาลกลับออกคำสั่งต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเอกอัครราชทูตไทยที่กรุงปารีสไม่ให้ออกใบรับรองดังกล่าวให้ข้าพเจ้า

เนื่องจากยังไม่มีศาลปกครองในประเทศไทย แต่ข้าพเจ้าจำได้ว่า มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ที่ได้ร่างตามแบบมาตรา ๑๓๘๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศส ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้ "ผู้กระทำการใดๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลนั้นจำต้องรับผิด ใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" ข้าพเจ้าจึงขอให้ทนายจัดการฟ้องรัฐมนตรีต่างประเทศและเอกอัครราชทูตท่านนั้นต่อศาลแพ่ง ณ กรุงเทพฯ ฐานละเมิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตามกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี ให้ชดใช้เงินบำนาญทั้งหมดที่ข้าพเจ้ามิได้รับมากว่า ๒๐ ปี และให้คำรับรองว่า จะจ่ายบำนาญเป็นรายเดือนให้แก่ข้าพเจ้าต่อไป

โดยการไกล่เกลี่ยของศาลแพ่ง เราได้ตกลงประนีประนอมยอมความกัน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเอกอัครราชทูตได้ยอมออกใบรับรองยืนยันว่า ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ และผลจากใบรับรองนี้ ข้าพเจ้าสามารถเรียกร้องเงินบำนาญที่มิได้รับได้ทั้งหมด ทั้งยังเรียกร้องให้คงจ่ายเงินบำนาญให้ข้าพเจ้าต่อไปด้วย

ในเวลาต่อมา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้สั่งให้เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส ออกหนังสือเดินทางให้ข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าได้ใช้เพื่อเดินทางไปยังประเทศอังกฤษ ตามคำเชิญของเพื่อนชาวอังกฤษกลุ่ม"Special Forces" (องค์การนี้เคยให้ความร่วมมือกับขบวนการต่อต้านของชาวฝรั่งเศส เมื่อครั้งที่ดินแดนฝรั่งเศสถูกชาวเยอรมันยึดครองระหว่างสงครามโลกครั้งที่๒และร่วมกับขบวนการเสรีไทยในการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น

-๔-

ในช่วงวันสุดสัปดาห์ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๓ ข้าพเจ้าและภรรยาได้รับเชิญจากท่านลอร์ดเมานท์แบทเตน(๑) (อดีตผู้บัญชาการสูงสุดแห่งกองทัพสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์)

(๑) LORD MOUNTBATTEN

ไปที่ปราสาทบรอดแลนด์ ที่ตำบลรอมเซย์ เมืองแฮมป์เชียร์ และระหว่างที่ข้าพเจ้าพักอยู่ที่ลอนดอน ข้าพเจ้าได้รับเชิญจากนักเรียนไทยให้ไปร่วมอภิปรายเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ หลังการพบปะครั้งนี้ นักเรียนคนหนึ่งได้เขียนบทความชื่อ **รายงานการประชุมพบปะระหว่างปรีดีกับนักเรียนไทยในลอนดอน**(๑) ตีพิมพ์ใน **สามัคคีสาร** ประจำฤดูหนาว (พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๔) ต่อมา วารสารรายสัปดาห์ **จตุรัส** ได้ตีพิมพ์คำแปลบทความดังกล่าว เป็นภาษาไทย แต่ถูกสันติบาล ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวกับการเมือง ยึดวารสารดังกล่าว โดยอ้างว่า วารสารนี้ตีพิมพ์ในกรุงเทพฯ ไม่ใช่ในต่างจังหวัด ตามที่ระบุไว้ในปกด้านใน และตามที่ได้รับอนุญาตจากกรมตำรวจ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวหาว่า หัวข้อเรื่องไม่เหมาะสม กองบรรณาธิการ **สามัคคีสาร** ณ กรุงลอนดอน ซึ่งคุ้นเคยกับสิทธิเสรีภาพในการพิมพ์หนังสือในประเทศอังกฤษ ได้ประท้วงข้อกล่าวหาดังกล่าวอย่างแข็งขัน

อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้มีวิจารณญาณย่อมเข้าใจดีถึงสาเหตุที่วารสารดังกล่าวถูกยึด กล่าวคือ มีบุคคลบางจำพวกไม่ยอมรับและไม่ประสงค์ให้เป็นที่รู้กันว่า มีการใส่ร้ายข้าพเจ้า

---

(๑) บทความดังกล่าวได้รับรางวัลจากสมาคมแองโกล-ไทย

-๔-

ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชนั้น ข้าพเจ้าได้ทราบถึงพระราชกระแสของพระองค์จากรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ(๑) หลังจากออกคำสั่งให้เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสออกหนังสือเดินทางใหม่ให้ข้าพเจ้าแล้ว ก็ได้นำความกราบบังคมทูล มีพระราชกระแสรับสั่งว่า "ดีแล้ว"

นอกจากนี้หม่อมเจ้าหญิงอัปภัศราภา เทวกุล ซึ่งทรงรับใช้ใกล้ชิดพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้เสด็จมาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้าที่บ้านพักชานกรุงปารีส ได้นำหนังสือ**สมเด็จพระศรีสวรินทรา**มาประทานข้าพเจ้า ในหนังสือเล่มนั้น มีตอนหนึ่งที่ท่านหญิงฯได้ประทานเล่าเรื่องไว้เกี่ยวกับข้าพเจ้าและเสรีไทยบางคนที่ถวายความปลอดภัยแด่สมเด็จพระองค์นั้น และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ในระหว่างที่ญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย ท่านหญิงฯกล่าวไว้ในคำนำหนังสือเล่มนั้นว่า ก่อนที่จะทรงเล่าให้ผู้จัดพิมพ์นำไปลงพิมพ์นั้น ท่านหญิงฯได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสรับสั่งว่า "ถ้าเป็นความจริงก็เล่าได้"

อย่างไรก็ตาม ในประเทศสยามมีกลุ่มคนประเภทเดียวกับที่

---

(๑) พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร -ผู้เรียบเรียง

เคยมีในประเทศฝรั่งเศสในช่วงระหว่างการอภิวัฒน์ปี พ.ศ. ๒๓๓๒ และสาธารณรัฐที่ ๓ ในปี พ.ศ. ๒๔๑๓ เราเรียกคนเหล่านี้ว่า "ผู้เกินกว่าราชา"(๑) คือ หมายถึง พวกที่ชอบทำตนนิยมราชาธิปไตย ยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดีเอง ในกลุ่ม "ผู้เกินกว่าราชา" แห่งสยามนี้ มีบางคนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ เลยกับพระบรมวงศานุวงศ์ และมีทั้งคนที่เรียกตัวเองว่า "ปัญญาชน" บางคนรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย เนื่องจากมีเชื้อสายต่างด้าว จึงอยากจะแสดงตนว่า เป็นชาวสยามยิ่งเสียกว่าประชาชนชาวสยามหรือพระมหากษัตริย์สยามเอง และเสแสร้งตนเป็นผู้รักษาราชบัลลังก์ โดยใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายนานาชนิด เพื่อทำให้ประชาชนลุกฮือขึ้นต่อต้านข้าพเจ้า โดยการกล่าวหาข้าพเจ้าหลายครั้งหลายครา ว่า เป็นผู้มีส่วนร่วมในกรณีสวรรคตที่ลึกลับซับซ้อน และเมื่อเพื่อนคนไทยทั้งที่อยู่ในประเทศรวมทั้งที่อยู่ในต่างประเทศส่วนใหญ่ได้เข้าใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อข้าพเจ้ามากขึ้น นับแต่ข้าพเจ้าเดินทางมาพักที่กรุงปารีส กลุ่ม "ผู้เกินกว่าราชา" ในเมืองไทยบางคนก็เริ่มใช้เล่ห์เพทุบายที่ชั่วร้ายใหม่ โดยกล่าวร้ายข้าพเจ้าในหนังสือพิมพ์ของพวกเขา (ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง เป็นเชื้อพระวงศ์) ว่าข้าพ-

---

(๑) ULTRA-ROYALISTE

เจ้าหนีออกจากประเทศสยาม เพราะต้องหาคดีอาญา เป็นผู้มีส่วนร่วมในการลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ข้าพเจ้าจึงได้ดำเนินการให้ทนายนำคดียื่นฟ้องร้องต่อศาลแพ่งที่กรุงเทพฯ โดยฟ้องร้องเจ้าของบรรณาธิการและนักหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับ ฐานหมิ่นประมาท สร้างความเสื่อมเสียชื่อเสียง และใส่ความข้าพเจ้า ในที่สุดผู้รับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับยอมรับผิด และยินยอมพิมพ์ข้อความรับผิดลงประกาศในหนังสือพิมพ์ของตนเป็นเวลาสามวัน โดยไม่เพียงแต่ลงประกาศขอขมาต่อข้าพเจ้า ฐานใส่ความให้ร้ายข้าพเจ้าเท่านั้น แต่ยังลงข้อความอันแสดงความบริสุทธิ์ของข้าพเจ้าในกรณีสวรรคตฯ ตลอดจนข้อความที่ชี้แจงว่า การหลบหนีออกจากประเทศสยามของข้าพเจ้านั้น เป็นเพราะการลี้ภัยรัฐประหาร ปีพ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งล้มล้างระบอบประชาธิปไตย และรัฐบาลอันชอบธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย

-๖-

ข้าพเจ้ามิเคยปิดบังผู้ใด รวมทั้งคณะบุคคลในรัฐบาลไทยปัจจุบันบางท่านที่ได้เคยมาเยี่ยมข้าพเจ้า นับแต่ข้าพเจ้ามาอยู่ที่ชานกรุงปารีสว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้สนับสนุนนโยบายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างชาติต่าง ๆ ที่มีระบอบการปกครอง การเมือง

และสังคมที่แตกต่างกัน ข้าพเจ้าจึงคงรักษาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับสถานเอกอัครรัฐทูตสาธารณรัฐราษฎรจีน และสำนักผู้แทนทางการทูตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม เช่นเดียวกับองค์การรักชาติแห่งลาว และเขมร ข้าพเจ้าได้ต้อนรับการมาเยี่ยมเยียนของเพื่อนคนไทย และกลุ่มก้าวหน้าจากทวีปต่างๆ รวมทั้งจากอเมริกา ซึ่งต่างพยายามหาทางที่จะบรรลุถึงซึ่งสันติภาพ บางครั้งข้าพเจ้าได้ยกพุทธภาษิต ที่ข้าพเจ้าได้เคยบันทึกไว้ในหนังสือเรื่อง**พระเจ้าช้างเผือก** ที่ข้าพเจ้าเป็นผู้แต่ง ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ดังนี้ "นตฺถิ สนฺติ ปรมํ สุขํ" อันหมายถึง "สุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบไม่มี"

บทที่ ๒

การเริ่มมีจิตสำนึกอภิวัฒน์ของข้าพเจ้า

-๑-

ในปีพ.ศ.๒๔๕๔ ข้าพเจ้าอายุได้ ๑๑ ปี ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน และเด่นชัดในเรื่องวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งเป็นประชากรจำนวนประมาณร้อยละ ๒๕ ของประชากรทั้งประเทศ สิ่งนั้นคือ การที่ชายจีนทุกคนตัดผมเปียทิ้ง ทั้งๆที่ได้ไว้เปียมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ เขาต่างอธิบายถึงเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่นี้ต่อประชาชนในประเทศที่เขาทั้งหลายมาอาศัยอยู่ว่า ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยก่อน ซึ่งเป็นผู้กำหนดให้ไว้ผมเปียที่ไม่น่าดูนี้ ได้ถูกล้มล้างไป

แล้ว โดยการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐอันมี ดร. ซุนยัดเซน เป็นผู้นำ และ เป็นผู้แนะนำให้ชาวจีนทุกคน เปลี่ยนทรงผมใหม่เป็นทรงสั้นตามแบบชาวยุโรป (ในยุคนั้น) ทั้งนี้ ชาวจีนจะได้ไม่ถูกชาวต่างชาติล้อเลียนว่า "มีหางที่หัว"

ที่โรงเรียนตัวอย่างในพระนครศรีอยุธยา ซึ่งข้าพเจ้าได้ศึกษาชั้นมัธยมอยู่นั้น ครูวิชาประวัติศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ได้อธิบายสาเหตุที่แท้จริงของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ โดยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ประเทศเอกราชส่วนใหญ่ในโลกมีรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นด้วยความยินยอม และเห็นชอบของรัฐสภา โดยประชาชนจะเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา สำหรับประมุขแห่งรัฐของแต่ละประเทศเอกราชนี้ อาจมีฐานะเป็นกษัตริย์ ซึ่งสืบสันตติวงศ์ หรืออาจจะเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ ซึ่งก็คือสามัญชนซึ่งได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระยะเวลาอันมีกำหนดไว้ ครูข้าพเจ้ากล่าวเสริมว่า ในบรรดาประเทศที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ล้าหลัง ๓ ประเทศ (ได้แก่ จีน รัสเซีย และสยาม)นั้น ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศจีนได้ถูกล้มล้างไปแล้ว ยังคงเหลืออยู่แต่ประเทศรัสเซียและสยาม และยังไม่ทราบว่า ประเทศใดใน ๒ ประเทศนี้จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองได้ก่อนกัน

นับแต่นั้นมา ข้าพเจ้าได้เริ่มให้ความสนใจกับการอภิวัฒน์ในประเทศจีน ซึ่งนำโดยซุนยัดเซน โดยเฉพาะในเรื่องสงครามระหว่างกองทัพฝ่ายจักรพรรดิจีนกับกองทัพฝ่ายสาธารณรัฐ ในสมัยนั้น หนังสือพิมพ์ยังไม่แพร่หลายในสยาม โดยเฉพาะในจังหวัดบ้านเกิดของข้าพเจ้า บิดาข้าพเจ้าเห็นว่า ข้าพเจ้ากระหายใคร่รู้ข่าวคราวต่างๆมากนัก จึงได้นำหนังสือพิมพ์เก่าๆของญาติของข้าพเจ้าคนหนึ่ง ซึ่งเป็นนายทหารแห่งกองทัพบกมาให้ข้าพเจ้าอ่าน ทำให้ข้าพเจ้าได้รับรู้ทีละเล็กละน้อยว่า ระบอบการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น มีข้อเสียหรือข้อบกพร่องอย่างไร ชาวจีนจึงได้ต่อต้านการปกครองระบอบนี้ และเปลี่ยนมาเป็นการปกครองในระบอบสาธารณรัฐ

ประมาณเกือบ ๑ปีต่อมา คือในร.ศ.๑๓๐ มีข่าวใหญ่แพร่ไปทั่วทั้งประเทศ คือ รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจับได้ว่ามีคณะอภิวัฒน์ทำงานใต้ดิน เพื่อล้มล้างระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จากเหตุนี้เอง นักอภิวัฒน์มากกว่าร้อยคนถูกจับและ ถูกศาลพิเศษตัดสินลงโทษจำคุกตลอดชีวิตบ้าง ประหารชีวิตบ้าง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ลดโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต

และลดโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นจำคุก ๒๐ ปี ส่วนผู้ที่ถูกตัดสินจำคุก ๒๐ ปี ให้รอการลงอาญาไว้

เป็นที่แน่นอนว่า รัฐบาลไม่สามารถจับกุมสมาชิกทุกคนของคณะอภิวัฒน์ดังกล่าวได้ (เช่น นายบุญเอก ซึ่งทำงานเป็นลูกจ้างประจำสถานทูตฝรั่งเศส และได้เข้าร่วมคณะอภิวัฒน์ โดยมิได้แจ้งให้ท่านทูตทราบ เป็นต้น)

ผู้ก่อการสำคัญในการอภิวัฒน์ครั้งนี้ คือ ร้อยโทเหรียญ ศรีจันทร์ อายุ ๑๘ ปี ได้ชักชวนเพื่อนสนิทคือ ร้อยตรีจรูญ ษตะเมษ อายุ ๒๔ ปี และร้อยตรีเนตร พูนวิวัฒน์ อายุ ๑๘ ปี (มีตำแหน่งเป็นเลขาธิการกลุ่ม) มาเข้าร่วมขบวนการด้วย

นายทหารหนุ่มๆเหล่านี้ ค่อยๆชักชวนนายทหารจากหน่วยต่างๆมาเข้าร่วมขบวนการด้วย โดยเฉพาะนายทหารจากกองพันที่หนึ่งรักษาพระองค์ ต่อมาพวกเขาได้รู้จักกับนายแพทย์ท่านหนึ่ง ซึ่งยินดีรับตำแหน่งหัวหน้ากลุ่ม ท่านผู้นี้เป็นพี่ชายคนโตของร้อยโทเหรียญ คือ ร้อยเอกนายแพทย์เหลือง ศรีจันทร์ ซึ่งเป็นแพทย์ประจำเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ดังนี้ คณะอภิวัฒน์จึงมีส่วนคล้ายกับขบวนการอภิวัฒน์จีน คือ มีนายแพทย์เป็นหัวหน้ากลุ่ม ร้อยโทจรูญ ณ บางช้าง จบจากโรงเรียนกฎหมาย ได้เข้าร่วมในขบวนการนี้

ด้วย โดยมีตำแหน่งเป็นกรรมการฝ่ายการเมืองของกลุ่ม นักเรียนกฎหมายบางคนได้เข้าร่วมในขบวนการนี้เช่นกัน

ระหว่างที่มีการพิจารณาคดีที่ศาลพิเศษ ผู้พิพากษาท่านหนึ่งได้กล่าวติเตียนร้อยตรีนายหนึ่งจากกองทหารรักษาพระองค์ว่า ไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จำเลยได้อธิบายต่อผู้พิพากษาอย่างกล้าหาญว่า เขารักชาติยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ และตัวเขาเองอยู่ในกองร้อยที่ใกล้ชิดในหลวงที่สุด ย่อมทราบดีกว่าบรรดาพลทหารและพลเรือนว่า มีอะไรเกิดขึ้นบ้างในราชสำนัก อันทำให้เขาได้ตระหนักว่า ความสุขสำราญและความหรูหราฟุ่มเฟือยของราชสำนักนั้น นำชาติไปสู่หายนะ ทำให้เขาได้เกิดจิตสำนึก และผลักดันให้เขาเข้าร่วมขบวนการอภิวัฒน์ครั้งนี้

– ๒ –

คนหนุ่มสาวส่วนหนึ่ง รวมทั้งตัวข้าพเจ้าด้วย มีความเห็นอกเห็นใจอย่างยิ่งต่อผู้ที่ถูกลงโทษทางการเมืองเหล่านี้ พวกเราได้พูดคุยกันถึงเรื่องนี้กันบ่อยๆ ทั้งในโรงเรียนมัธยมและโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ซึ่งข้าพเจ้าได้ลงทะเบียนในปีพ.ศ. ๒๔๖๐ ต่อมาภายหลังการอภิวัฒน์ในปีพ.ศ.๒๔๗๕ รัฐบาลประชาธิปไตยของเราได้คืนยศให้นักโทษการเมืองเหล่านี้ตามยศเดิมที่มี

อยู่ก่อนที่ถูกคำพิพากษา อันเป็นเครื่องยืนยันถึงความเห็นอกเห็นใจที่เรามีต่อนักอภิวัฒน์รุ่นนั้น

ระหว่างที่ข้าพเจ้าศึกษาวิชากฎหมายนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า มหาอำนาจต่างชาติถือสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเหนือประเทศสยาม ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางทฤษฎีหรือทางปฏิบัติ คนในสังกัดมหาอำนาจเหล่านี้ไม่ต้องขึ้นศาลไทย เพราะคดีที่มีคู่ความเป็นคนสังกัดต่างชาติเหล่านั้น จะต้องให้ศาลกงสุล หรือศาลคดีระหว่างประเทศตัดสิน ทั้งนี้เป็นไปตามสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างชาติมหาอำนาจกับประเทศสยาม ในศาลคดีระหว่างประเทศ คำวินิจฉัยของผู้พิพากษาชาติยุโรปจะมีน้ำหนักมากกว่าคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาชาวสยาม ข้าพเจ้าไม่พอใจการใช้อำนาจอธิปไตยเช่นนี้เลย ข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจที่จะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชของชาติอันสมบูรณ์ โดยมีอำนาจอธิปไตยของตนอย่างเต็มเปี่ยม ขณะเดียวกัน ข้าพเจ้าได้สังเกตความเป็นไปของราชสำนัก รวมทั้งการบริหารงานภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และตั้งความปรารถนาไว้ว่า จักต้องก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศของข้าพเจ้าให้ได้ แม้ในตอนนั้น ข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่าจะทำได้อย่างไร

ในปีพ.ศ.๒๔๖๑ มีรายงานข่าวหลายกระแสที่ลงในหนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพฯ เกี่ยวกับการอภิวัฒน์ของกลุ่มบอลเชวิคในรัสเซีย สิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจในครั้งนั้นคือ การล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าซาร์ เหตุการณ์นี้ ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงคำพูดของครูข้าพเจ้าที่โรงเรียนมัธยมที่ว่า ระหว่างรัสเซีย และสยามประเทศใดจะล้มเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ก่อนกัน

ในเมื่อประเทศรัสเซียล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ ข้าพเจ้าก็มีความหวังอย่างแรงกล้าว่า เหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ คงจะเกิดขึ้นในประเทศสยาม

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงได้พูดคุยกับเพื่อนข้าพเจ้าคนหนึ่งอย่างลับๆ เพื่อหาวิธีที่จะทำให้เราได้บรรลุจุดประสงค์นี้ ด้วยเราตระหนักถึงบทเรียนของบรรดานักอภิวัฒน์ที่ถูกจับกุมในปีร.ศ.๑๓๐ ว่าเกิดจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ทรยศได้เปิดโปงแผนการดังกล่าวต่อรัฐบาล อย่างไรก็ตาม เราก็ยังไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร จึงจะสามารถตั้งขบวนการอภิวัฒน์ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดได้

– ๓ –

ในปีพ.ศ.๒๔๖๒ ข้าพเจ้าสอบไล่ได้ตามหลักสูตรของโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม แต่เนื่องจากข้าพเจ้ามีอายุเพียง ๑๙

ปี ซึ่งถือว่า ยังอายุน้อยเกินไป จึงไม่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษา และยังไม่สามารถเป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตยสภา (กำหนดอายุขั้นต่ำ ๒๐ ปี) ข้าพเจ้าต้องรออยู่ ๒-๓ เดือน จึงได้เป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตยสภาดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมพอใจในผลสอบของข้าพเจ้า จึงให้ทุนข้าพเจ้าไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส เพื่อจะได้กลับมาช่วยงานกระทรวงในด้านการร่างประมวลกฎหมายตามแบบฉบับของประเทศฝรั่งเศส

ข้าพเจ้าเดินทางไปถึงประเทศฝรั่งเศส เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓

ข้าพเจ้าได้ศึกษาภาษาฝรั่งเศสที่โรงเรียนมัธยมในเมืองก็อง[๑] เป็นเวลา ๑ ปี จึงได้เข้าเรียนในคณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของเมืองนี้ และได้รับประกาศนียบัตร BACHELIER EN DROIT กับ LICENCE EN DROIT

ต่อมา ข้าพเจ้าได้ย้ายไปศึกษาที่คณะนิติศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยปารีส และในปีพ.ศ. ๒๔๗๐ ข้าพเจ้าก็จบการศึกษาระดับปริญญาเอก(สาขานิติศาสตร์) นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงสาขาเศรษฐศาสตร์ด้วย

---

(๑) CAEN

-๔-

นับตั้งแต่การอภิวัฒน์ฝรั่งเศสในปีพ.ศ.๒๓๓๒ ปารีสกลายเป็นต้นกำเนิดแห่งการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยในหลายๆประเทศในยุโรปและเอเชีย การอภิวัฒน์ทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติยังคงสืบทอดอยู่ในสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นนักศึกษาอยู่ที่นั่น มาร์กซ์ เองเกลส์และเลนิน นักอภิวัฒน์ผู้ยิ่งใหญ่เคยใช้ชีวิตช่วงหนึ่งอยู่ที่นั่น ชาวเอเชียหลายคนที่ปรารถนาเอกราชที่สมบูรณ์ของชาติ และต้องการนำชาติตนให้พ้นจากการปกครองแบบอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคม ต่างอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศสในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะเหงียน-ไอ ก็อค (โฮจิมินห์)(๑) โจวเอินไหล เฉินยี่ และนักอภิวัฒน์ชาติอื่นๆ

สำหรับตัวข้าพเจ้านั้น นอกจากข้าพเจ้าจะรู้จักมักคุ้นกับเพื่อนๆชาวไทยด้วยกัน และกับเพื่อนๆชาวฝรั่งเศสแล้ว ข้าพเจ้ายังได้รู้จักนักอภิวัฒน์เอเชียกลุ่มหนึ่ง และต่อมาพวกเราได้ก่อตั้งสมาคมเพื่อความสมานฉันท์และพันธมิตรแห่งเอเชีย

ด้วยความตั้งใจที่จะรับใช้เพื่อนร่วมชาติ ด้วยความปรารถนาที่จะได้รับบูรณภาพในดินแดนและเอกราชอันสมบูรณ์ของชาติ ที่จะทำให้ประเทศชาติได้ประสบผลสำเร็จในการบำรุงเศรษฐกิจให้รุ่ง

---

(๑) NGUYEN AI-QUOC (HO CHI-MINH)

เรื่อง ตลอดจนการนำชาติให้เป็นประชาธิปไตย อย่างแท้จริง ข้าพเจ้าจึงได้ก่อตั้งแกนกลางอย่างลับๆขึ้นเป็น"คณะราษฎร" ร่วมกับเพื่อนนักศึกษาไทยบางคน เราได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยในประเทศของเรา ซึ่งต่อมาเราก็ได้เสริมด้วยความรู้ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอภิวัฒน์ ซึ่งเราได้เรียนรู้จากฝรั่งเศส

เมื่อได้ตระเตรียมการอย่างค่อยเป็นค่อยไปในระยะเวลา ๕ปี หลังจากที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับจากประเทศฝรั่งเศส ในที่สุด คณะราษฎรก็ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อ แต่อย่างใด คณะราษฎรได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเห็นชอบตามคำร้องขอของคณะราษฎร

ด้วยเหตุนี้จึงได้มีสภาผู้แทนราษฎรเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสยาม และพระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งรัฐบาลผสม ประกอบด้วยสมาชิกคณะราษฎรกับคณะบุคคลในระบอบการปกครองแบบเก่า

-๕-

ในปีพ.ศ.๒๔๗๖ ข้าพเจ้าได้เสนอร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจต่อรัฐบาล โดยหวังที่จะแก้ไขสภาพเศรษฐกิจตกต่ำลงอย่างน่าใจหายในสมัยนั้น สภาพดังกล่าว มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อความเป็นอยู่ของประชากร โดยเฉพาะกสิกร ข้าพเจ้าเสนอให้รัฐซื้อที่ดินจากเจ้าของเดิมด้วยพันธบัตร มีดอกเบี้ยให้ประจำปี ในอัตราที่เป็นธรรม ก่อตั้งสหกรณ์ต่างๆ ขึ้นอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐ โดยให้ราษฎรได้ทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของตน เพื่อป้องกัน และกำจัดอาชญากรรมในรูปต่างๆ ตลอดจนจัดหางานให้ราษฎรแต่ละคน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่สนับสนุนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ แต่ในคณะรัฐมนตรีมีผู้ที่นิยมการปกครองแบบเก่า รวมทั้งเพื่อนบางคนของข้าพเจ้าที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มนี้ คัดค้านร่างเค้าโครงการฯดังกล่าว เมื่อคนกลุ่มนี้เห็นว่า ในที่สุดแล้วสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงมติเห็นชอบกับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของข้าพเจ้า และจะต้องมีการจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยขึ้นมาแทนรัฐบาลผสมอย่างแน่นอน พวกเขาจึงได้ขบคิดแผนการร่วมกับกลุ่มสมาชิกฝ่ายทหารในคณะรัฐมนตรี ทหารกลุ่มหนึ่ง

ล้อมที่ทำการสภาผู้แทนราษฎรและที่พักของข้าพเจ้า นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการให้ในหลวงรัชกาลที่ ๗ ออกพระราชกฤษฎีกาประกาศงดใช้รัฐธรรมนูญ และยุบสภา และออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อปราบปรามความคิดและกิจกรรมทุกรูปแบบที่มีลักษณะเป็นสังคมนิยม ซึ่งพวกเขาตีความว่า เป็นคอมมิวนิสต์ สำหรับส่วนตัวข้าพเจ้านั้น พวกเขาบีบบังคับให้ข้าพเจ้าออกจากประเทศ โดยกล่าวหาว่า ข้าพเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์ที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา ข้าพเจ้าจึงถูกเนรเทศมาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส

-๖-

ประมาณ๒เดือนต่อมา พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นบุคคลที่ข้าพเจ้าเคารพนับถือ ได้ทำการยึดอำนาจได้สำเร็จ และกราบบังคมทูลขอให้ในหลวงรัชกาลที่ ๗ นำรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๗๕ กลับมาใช้ใหม่ พระองค์ทรงรับคำขอนั้น โดยมีเงื่อนไขให้คงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อตกลงกันตามเงื่อนไขของพระองค์แล้ว พระองค์จึงโปรดเกล้าฯแต่งตั้งรัฐบาลโดยมีพระยาพหลฯเป็นนายกรัฐมนตรี พระยาพหลฯขอให้ข้าพเจ้ากลับประเทศ โดยมิให้กล่าวถึงร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของข้าพเจ้าเป็นการชั่วคราว

เมื่อข้าพเจ้ากลับจากประเทศฝรั่งเศสได้ ๑ เดือน ได้เกิดกระแสการโต้อภิวัฒน์ขึ้น โดยเริ่มตามหัวเมืองต่างจังหวัดก่อน มีผู้นำคือ พระองค์เจ้าบวรเดช ต่อมาได้เกิดการสู้รบขึ้น แต่รัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายได้รับชัยชนะ ในที่สุดต่อมา สภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ ซึ่งสมาชิกครึ่งหนึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎร ได้ตั้งคณะกรรมาธิการพิเศษขึ้น ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายทั้งของสยาม อังกฤษ และฝรั่งเศส มีหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับตัวข้าพเจ้า เพื่อสอบสวนว่า ข้าพเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ และเพื่อวินิจฉัยร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจที่จะได้จัดตีพิมพ์ขึ้น สภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบกับรายงานของคณะกรรมาธิการพิเศษ ที่ตัดสินว่า แม้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของข้าพเจ้าบางส่วนจะมีความคล้ายคลึงกับโครงการเศรษฐกิจ ๕ ปีของโซเวียต แต่เนื้อหาสาระในโครงการนั้น เป็นเรื่องการปฏิรูปการเกษตร ซึ่งมิใช่โครงการแบบคอมมิวนิสต์ ต่อจากนั้น โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรและตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขณะนั้นข้าพเจ้าอายุได้ ๓๔ ปี นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การของมหา

วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองด้วย

นับแต่นั้นมา ข้าพเจ้าได้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองควบคู่กับตำแหน่งทางราชการอื่นๆตามลำดับดังนี้

พ.ศ.๒๔๗๖–๒๔๗๘ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

พ.ศ.๒๔๗๙–๒๔๘๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

พ.ศ.๒๔๘๒–๒๔๘๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

พ.ศ.๒๔๘๔–๒๔๘๘ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และ

พ.ศ.๒๔๘๙–๒๔๙๐ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ภายหลังข้าพเจ้าพ้นจากหน้าที่ในรัฐบาล ข้าพเจ้ายังคงดำรงตำแหน่งเป็นผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง รวมทั้งระหว่างอยู่ในประเทศจีน ๓ปีแรกด้วย เนื่องจากรัฐบาลสมัยนั้น ไม่ปรารถนาที่จะสร้างความไม่พอใจในหมู่นักศึกษา จึงได้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในระหว่างที่ข้าพเจ้าไม่อยู่ จนเมื่อความพยายามก่อการรัฐประหารของนายทหารแห่งกองทัพเรือ

ประสบความพ่ายแพ้ในปีพ.ศ.๒๔๙๔ รัฐบาลจึงเสนอพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อรัฐสภา การจัดองค์กรมหาวิทยาลัยใหม่ครั้งนี้แยบยลและหลักแหลม เพียงแต่เปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยเท่านั้น คือ จากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จะได้ชื่อใหม่นับแต่นั้นมาว่า "มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" สั้นๆ

ข้าพเจ้าจึงพ้นจากตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยนั้นโดยปริยาย โดยที่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องประกาศปลดอย่างเปิดเผย

บทที่ ๓

การเข้าพบมุสโสลินี ปิแอร์ ลาวาล ฮจาล์มาร์ ชาคท์ คอร์เดล ฮัลล์ และจักรพรรดิฮิโรฮิโต

-๑-

ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงพ.ศ.๒๔๘๒ นั้น ประเทศสยามเป็นเอกราช แต่เพียงในนามเท่านั้น แท้จริงแล้ว ประเทศสยามเป็นประเทศกึ่งอาณานิคมอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของมหาอำนาจซึ่งมีอภิสิทธิ์ และได้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการทำสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคบางฉบับ ศาลไทยไม่มีอำนาจเหนือบุคคลในบังคับของประเทศมหาอำนาจเหล่านั้น ตามข้อตกลงในสนธิสัญญา ศาลกงสุลของต่างประเทศหรือศาลต่างประเทศมี

เอกสิทธิ์ทางการศาลเหนือประเทศสยาม ประเทศสยามไม่มีสิทธิ์กำหนดอัตราภาษีอากรบางประการสูงเกินกว่าที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคนี้ และภาษีอากรที่กำหนดไว้แต่เดิมนั้นต่ำมาก

อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ทำไว้กับประเทศมหาอำนาจบางฉบับนั้น ก็สิ้นสภาพไปในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สนธิสัญญาที่ทำไว้กับ :

จักรวรรดิเยอรมัน และจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี เนื่องจาก ประเทศสยามได้เข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งเป็นสงครามระหว่าง ๒ อาณาจักรนี้กับประเทศสัมพันธมิตร โดยอาศัยหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ สนธิสัญญาใดๆ ก็ตามที่ทำไว้กับประเทศที่มีสงคราม จะสิ้นสภาพไปทันที

สนธิสัญญาที่ได้ลงนามไว้กับประเทศรัสเซียสมัยพระเจ้าซาร์เป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อเกิดการอภิวัฒน์ขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

ในระหว่างการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยในปีพ.ศ. ๒๔๗๕นั้น ยังคงมีสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับ ๑๓ ประเทศ ในบรรดาประเทศทั้ง ๑๓ นี้ มี ๕ ประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสมัยนั้นว่า เป็นประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อิตาลี และอีก ๘ ประเทศเป็นประเทศทุนนิยมในยุโรปตะวันตก

ปีพ.ศ.๒๔๗๙ หลังจากได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแล้ว รัฐบาลในสยาม "คณะราษฎร" เห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ควรจะหาทางเลิกสนธิสัญญา ที่ไม่เสมอภาค ที่รัฐบาลภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าได้ถูกบังคับให้ลงนามไว้ ตลอดจนหาทางลดอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงินที่รัฐบาลเก่าได้ทำสัญญาไว้กับธนาคารอังกฤษแห่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้มอบหน้าที่ให้ข้าพเจ้าไปพบผู้นำประเทศมหาอำนาจต่าง ๆในยุโรป อเมริกา และเอเชีย เพื่อเจรจาอย่างสันติกับประเทศเหล่านี้ การที่เราคิดเจรจากับประเทศมหาอำนาจ ดังเช่น ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร อิตาลี อเมริกา และญี่ปุ่น ก่อนเพราะเห็นว่า ถ้าประเทศดังกล่าวมีท่าทียินยอม ประเทศอื่นๆก็จะทำตามอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเริ่มออกเดินทางรอบโลก (โดยทางเรือ สมัยนั้นยังไม่มีเส้นทางการคมนาคมทางอากาศทั่วโลก) เพื่อไปพบกับมุสโสลินี ปิแอร์ ลาวาล (ผู้นำรัฐบาลฝรั่งเศสในขณะนั้น) ฮจาล์มาร์ ชาคท์ เซอร์ ซามวล ฮอร์(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษในขณะนั้น) คอร์เดล ฮัลล์(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น) จักรพรรดิฮิโรฮิโต นอกจากนั้นยังได้พบปะกับบุคคลสำคัญๆอื่นๆของแต่ละประเทศ

รัฐบาลสยามได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าไปประเทศเยอรมันด้วย เพื่อสังเกตความเป็นไปในระยะเวลา ๓ ปีภายหลังที่เกิดลัทธินาซีขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อศึกษาหาความรู้เรื่องระบบเศรษฐกิจแห่งชาติที่ตั้งขึ้นใหม่ แต่รัฐบาลมิได้ให้ข้าพเจ้าเดินทางไปยังสหภาพโซเวียต เพราะเรายังไม่รับรองรัฐบาลใหม่ของโซเวียต จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๘๒ จึงได้มีข้อตกลงระหว่างรัฐบาลสยามและโซเวียต เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต และเพื่อให้ทั้งสองประเทศมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายประจำในแต่ละประเทศ การดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าว ได้หยุดชะงักลง เมื่อเกิดสงครามระหว่างสหภาพโซเวียต และเยอรมัน จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศไทย และสหภาพโซเวียตจึงได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอีกครั้ง สำหรับประเทศจีนนั้น แม้ว่าผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลจีนที่กรุงโตเกียวจะได้เชื้อเชิญข้าพเจ้าให้ไปเยือนนานกิง (เมืองหลวงของประเทศจีนสมัยนั้น) ก็ตาม ข้าพเจ้าไม่อาจรับคำเชิญได้ เพราะในระหว่างนั้น ประเทศจีนมีสงครามกลางเมือง ทั้งยังทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่นอีกด้วย

-๒-

ข้าพเจ้าโดยสารเรืออิตาเลียน ซึ่งเป็นเรือโดยสารระหว่าง

เอเชีย และยุโรป ที่แล่นเร็วที่สุดในยุคนั้น ข้าพเจ้าเดินทางถึงเมืองตริเอสเต ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งเป็นเมืองที่กำลังต่อเรือรบให้กับกองทัพเรือสยาม เลขานุการของมุสโสลินี ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานบริษัทการต่อเรือด้วย ได้จัดเลี้ยงอาหารกลางวันข้าพเจ้า เลขานุการของมุสโสลินีได้นำคำตอบของมุสโสลินีว่าด้วยเรื่องการขอยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างสยามและอิตาลีมาแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ เขาได้รับมอบหมายให้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่า มุสโสลินียินดีต้อนรับข้าพเจ้า ณ กรุงโรม แต่ขอให้ข้าพเจ้ารอจนถึงวันที่ ๔ พฤศจิกายน ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่า ทำไมจึงต้องเลื่อนเวลาออกไปนานขนาดนั้น เท่าที่ข้าพเจ้าทราบก็คือระยะนั้นสถานการณ์ระหว่างอิตาลีกับสหราชอาณาจักรเกี่ยวกับปัญหาเอธิโอเปียตึงเครียดมาก เลขานุการของมุสโสลินี ซึ่งมีท่าทีแบบพวกราชสำนักในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ กล่าวคำยกย่องเยินยอมุสโสลินีไม่ขาดปาก เขาบอกข้าพเจ้าว่า ในโลกนี้มีบุคคลสองคนเท่านั้น ที่มีความสามารถที่จะเอาชนะคนอังกฤษได้ คือ นโปเลียน และมุสโสลินี นโปเลียนได้พลาดโอกาสเช่นนั้น แต่"ท่านผู้นำ"(๑) ผู้ซึ่งมีความทรหดอย่างหาที่เปรียบมิได้ จะสามารถเอา

(๑) "IL DUCE"

ชนะชาวอังกฤษได้อย่างแน่นอน

เลขานุการของมุสโสลินีได้อธิบายให้ข้าพเจ้าฟังถึงเรื่องการแข่งขันกับบริษัทญี่ปุ่นในกิจการการต่อเรือว่า เมื่อรัฐบาลสยามมีโครงการที่จะปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพเรือ บริษัทญี่ปุ่นได้เสนอราคาที่ต่ำที่สุด ดังนั้น บริษัทอิตาเลียนที่ต้องการแข่งขันกับบริษัทญี่ปุ่น จึงเสนอขอให้มุสโสลินีอนุมัติเงินช่วยเหลือพิเศษที่จะทำให้บริษัทสามารถเสนอราคาต่อประเทศสยามได้ถูกลงไปอีก เหตุนี้ทางบริษัทจึงขาดทุนมากกว่าที่จะได้กำไร เลขานุการได้นำรูปถ่ายของมุสโสลินีให้ข้าพเจ้าดู และกล่าวกับข้าพเจ้าว่า "นี่ไงท่านผู้นำอันเป็นที่รักยิ่งของเรา"

เมื่อเห็นว่ายังมีเวลาเหลือถึง ๑๐ วัน ก่อนจะได้พบกับมุสโสลินี ข้าพเจ้าจึงได้เดินทางไปยังเมืองโลซานน์โดยทางรถไฟ เพื่อเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งทรงศึกษาอยู่ที่นั่น จากนั้นข้าพเจ้าเดินทางมายังกรุงปารีส อยู่ที่นั่น ๒-๓ วัน และกลับมายังกรุงโรมทันวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘ พอดี

เมื่อมาถึงกรุงโรม ข้าพเจ้าได้พบว่า วันที่ ๔ พฤศจิกายนนี้ เป็นวันที่ยิ่งใหญ่ เนื่องด้วยมุสโสลินีได้สั่งรวมพลบรรดาประชาชน เพื่อที่ตนจะได้กล่าวสุนทรพจน์ต่อหน้าประชาชนให้ต่อต้านสหราชอาณา

จักร และกล่าวหาประเทศเอธิโอเปียว่า มีท่าทีเป็นศัตรูต่อประเทศอิตาลี ตอนท้ายสุนทรพจน์ มุสโสลินีได้สั่งให้กองทัพบกและอากาศซึ่งรวมพลกันอยู่แล้วที่เอรีเทร[๑] ชายแดนอาณานิคมของอิตาลีให้เข้าแทรกแซงเอธิโอเปียได้ทุกเวลา และโจมตีเอธิโอเปียได้ในฉับพลัน (ผู้บัญชาการรบทางอากาศของอิตาลีในตอนนั้น คือ เคานท์ เชียโน[๒] ลูกเขยของมุสโสลินี)

กงสุลใหญ่กิติมศักดิ์ของสยาม ซึ่งเป็นคนอิตาลี แต่ได้มาอยู่เมืองไทยเป็นเวลานาน ได้มาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้า และกล่าวขออภัยที่มิได้มารับข้าพเจ้าที่สถานีรถไฟในทันทีที่ข้าพเจ้ามาถึง ท่านกงสุลกล่าวกับข้าพเจ้าว่า ในฐานะที่เป็นคนอิตาเลียน เขาจำเป็นต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคฟาสซิสต์ ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ แต่ที่จริงแล้ว เขามีใจต่อต้านพวกฟาสซิสต์

๒ วันต่อมา มุสโสลินีได้เชิญให้ข้าพเจ้าไปพบที่ "ปาลาสโซ เวเนเซีย[๓] ซึ่งเป็นที่ทำงานของมุสโสลินี ในวันนั้นเราได้สนทนากันหลายเรื่องเป็นเวลา ๒ ชั่วโมง ข้าพเจ้าได้รับทราบถึงความรู้

---

(๑) ERYTHREE

(๒) COUNT CIANO

(๓) PILAZZO VENEZIA

สึกของมุสโสลินีที่ดูหมิ่นประเทศญี่ปุ่น ข้าพเจ้าทราบดีว่า มุสโสลินี ต้องการมีอิทธิพลเหนือประเทศจีน จึงได้ส่งบุตรเขยของตนไปเป็น กงสุลใหญ่ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ เพื่อพยายามช่วยรัฐบาลจีนคณะชาติใน การต่อต้านผู้รุกรานชาวญี่ปุ่น และในการแข่งขันกับสินค้าของญี่ปุ่น ที่กำลังจะเข้ามาแทนที่สินค้าของอิตาลี(โดยเฉพาะกระดาษ) เพื่อ เป็นการเอาใจข้าพเจ้า มุสโสลินียืนยันกับข้าพเจ้าว่า เขาไม่ได้ เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวเอเชีย เพราะเขาเชื่อว่า จักรพรรดิโรมันองค์ แรกก็สืบเชื้อสายมาจากเอเชีย ส่วนระบบนาซีที่เพิ่งเกิดขึ้น และ กำลังมีข้อขัดแย้งกันในเรื่องของประเทศออสเตรีย(พ.ศ.๒๔๗๗) นั้น ฮิตเลอร์ได้ออกคำสั่งต่อบรรดาทหารให้ก่อรัฐประหารและล้ม รัฐบาล ผลก็คือ นายดอลฟุส(๑) คนของมุสโสลินีตายไป จาก การสนทนาในวันนั้น ข้าพเจ้าสังเกตว่า มุสโสลินีไม่พอใจฮิตเลอร์ มาก

สำหรับสยาม มุสโสลินีได้แสดงความเห็นใจ และต้องการโน้ม น้าวข้าพเจ้าให้เชื่อว่า สหราชอาณาจักรเป็นศัตรูร่วมของเรา โดยยกข้อเท็จจริงที่ว่า คนอังกฤษได้ผนวกดินแดนส่วนหนึ่งของ สยามเข้ากับจักรวรรดิอังกฤษ แต่มุสโสลินีไม่ได้กล่าวถึงกรณีประ

---

(๑) DOLLFUS

เทศฝรั่งเศส และไม่ได้บอกกล่าวเลยว่า เมื่อ ๒ วันที่ผ่านมา มุสโส-ลินีก็ได้ออกคำสั่งให้รุกรานประเทศเอธิโอเปีย

ตอนท้ายการสนทนา มุสโสลินีได้ให้คำสัญญากับข้าพเจ้าว่า จะไม่คัดค้านโครงการของเรา ที่จะขอยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคระหว่างสยามและอิตาลี เพราะมุสโสลินีเองก็เป็นผู้รับผิดชอบฝ่ายกิจการต่างประเทศด้วย

– ๓ –

จากอิตาลี ข้าพเจ้าเดินทางไปปารีสอีกครั้ง เพื่อพบปิแอร์ ลา-วาล นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น

นายปิแอร์ ลาวาล ได้เปรียบเทียบข้าพเจ้ากับตัวเขาเองว่า เมื่อตอนที่อายุเท่ากับข้าพเจ้านั้น เขาเกือบจะได้เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของปอล แปงเลอเว[๑] (จากพรรคสาธารณรัฐสังคมนิยม)[๒] ส่วนเรื่องการขอเปิดการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคระหว่างประเทศฝรั่งเศส และประเทศสยามนั้น นายปิแอร์ ลาวาลมิได้สัญญาอย่างแน่นอนลงไป เพียงแต่ย้ำกับข้าพเจ้าว่า จะยกเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณา

---

(๑) PAUL PAINLEVE

(๒) REPUBLICAIN SOCIALISTE

- ๔ -

จากปารีส ข้าพเจ้าเดินทางไปกรุงปราก เวียนนา วอร์ซอร์ และเบอร์ลิน ที่เบอร์ลิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายนาซีได้อำนวยความสะดวกต่อข้าพเจ้าในการเข้าเยี่ยมสถาบันต่างๆของนาซี เช่น กระทรวงโฆษณาการ ยุวชนนาซี เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ประสานงานได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่า ฮิตเลอร์เองนั้น อยากต้อนรับข้าพเจ้า แต่เนื่องจากเขาพูดไม่ได้ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส การสนทนาระหว่างเราทั้งสองคงจะไม่น่าสนใจแน่ เพราะต้องอาศัยล่าม อันที่จริงแล้ว ไม่มีสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างประเทศสยามกับประเทศเยอรมนีอีกแล้ว สิ่งที่เราสนใจ คือ การสถาปนาความสัมพันธ์ทางด้านการพาณิชย์และเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ ฮิตเลอร์จึงได้มอบหมายงานนี้ให้นายฮจาล์มาร์ ชาคท์ รัฐมนตรีว่าการเศรษฐกิจแห่งชาติ ข้าพเจ้าจึงได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดกับนายฮจาล์มาร์ ชาคท์ ในเรื่องการดำเนินการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางด้านการพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่าง ๒ประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เพราะรัฐบาลนาซีเป็นผู้ควบคุมดูแลการติดต่อแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ดังกล่าว การสนทนาของเราครั้งนี้ไม่บรรลุผลเท่าใดนัก

-๕-

จากเบอร์ลิน ข้าพเจ้ากลับมายังปารีส และเดินทางต่อไปยังกรุงลอนดอน เพื่อพบปะกับเซอร์ซามวล ฮอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ท่าทีของเซอร์ซามวล ฮอร์ เหมือนๆกับท่าทีของปิแอร์ ลาวาล ในเรื่องเกี่ยวกับการขอเปิดการเจรจาเพื่อยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค

ส่วนการขอลดอัตราดอกเบี้ยที่รัฐบาลไทยภายใต้ระบอบการปกครองเก่า ได้ลงนามในสนธิสัญญาไว้กับธนาคารอังกฤษนั้น เราสามารถลงนามในข้อตกลงใหม่ เพื่อลดอัตราดอกเบี้ยลง จากร้อยละ ๖ เหลือร้อยละ ๔

-๖-

จากลอนดอน ข้าพเจ้ากลับเข้ามายังประเทศฝรั่งเศส ข้าพเจ้าพักอยู่ที่นี่ ๒-๓ วันก่อนจะลงเรือเดินทางต่อไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กรุงวอชิงตัน ข้าพเจ้าได้พบปะกับนายคอร์เดล ฮัลล์ รัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งได้ให้สัญญากับข้าพเจ้าว่า จะสนับสนุนในการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคในอนาคต

-๗-

จากสหรัฐอเมริกา ข้าพเจ้าเดินทางต่อไปยังประเทศญี่ปุ่น

จักรพรรดิฮิโรฮิโตได้โปรดฯให้ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้า เนื่องจากพระองค์ไม่มีพระราชอำนาจในการบริหาร การเข้าเฝ้าของข้าพเจ้าจึงมีลักษณะที่เป็นไปตามอัธยาศัยไมตรี พระองค์ทรงถามถึงพระพลานามัยของพระมหากษัตริย์ไทย ถามถึงสุขภาพและการเดินทางของข้าพเจ้า อย่างไรก็ตาม ด้วยคำแนะนำของรัฐบาลญี่ปุ่น พระองค์ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อาทิตย์อุทัยชั้นที่ ๑ แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้สนทนาเรื่องกิจการทางการเมือง และเศรษฐกิจระหว่างประเทศสยามและประเทศญี่ปุ่นกับนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ซึ่งประกอบขึ้นด้วยกลุ่มนายทหารหรือผู้สนับสนุนทหาร นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้พยายามชักจูงให้ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศเอเชีย เพื่อต่อต้านประเทศชนผิวขาว ข้อนี้ข้าพเจ้าได้ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมด้วย เพราะในความเห็นของข้าพเจ้าเราไม่ควรมีความคิดเรื่องถือผิว หรือเชื้อชาติ แต่ควรยึดมั่นในความคิดที่ชนทุกชาติอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกได้ โดยไม่มีการถือผิวหรือเชื้อชาติ อีกประการหนึ่ง ทหารญี่ปุ่นเองกลับรุกรานประเทศจีน(ซึ่งเป็นคนผิวเดียวกันกับคนญี่ปุ่น) และเริ่มรุกรานประเทศในเอเชียอาคเนย์ ข้าพเจ้าจึงต้องระมัดระวังท่าทีของข้าพเจ้าระหว่างสนทนากับคนญี่ปุ่นเป็นอย่างยิ่ง สิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจมากใน

ส่วนที่เป็นภารกิจที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากรัฐบาลสยาม ก็คือท่าทีของรัฐบาลญี่ปุ่นที่จะมีต่อการขอเปิดการเจรจาในอนาคต แต่ในที่สุด ญี่ปุ่นก็ได้แสดงความเห็นใจต่อการขอเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคนั้น

-๘-

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาถึงเมืองไทย คณะผู้สำเร็จราชการในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ลงนามแต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งนี้เป็นเวลา ๓ ปี และในระหว่างนี้ข้าพเจ้าได้เริ่มดำเนินการยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค และในที่สุด ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาใหม่ที่ทำขึ้นโดยยึดหลักของความเสมอภาคของกันและกัน นับแต่นั้นมา สยามจึงมีเอกราชโดยสมบูรณ์

ต่อมา ข้าพเจ้าได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และในเมื่อสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคไม่เป็นอุปสรรคในเรื่องข้อกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรอีกต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าได้ก่อตั้งระบบการคลังในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีศุลกากร หรือภาษีอากรของรัฐขึ้นใหม่ ประเทศสยามจึงสามารถจัดระบบภาษีศุลกากรและประมวลรัษฎากรใหม่ได้โดยอิสระ

หลังจากที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับมาประเทศสยามแล้ว ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับนักการเมืองชาติอื่นๆในสมัยนั้น คือ ความขัดแย้งที่ใช้อาวุธได้เริ่มขึ้นในญี่ปุ่น อิตาลี และเยอรมนี และได้แผ่ขยายออกไปทั่วโลก เหตุนี้เอง ข้าพเจ้าจึงคิดว่า ในฐานะที่ประเทศเราเป็นเพียงประเทศเล็กๆ เราควรมีนโยบายต่างประเทศที่กอปรด้วยเหตุผล โดยการวางตัวเป็นกลาง หรือที่เราเรียกในปัจจุบันว่า นโยบายไม่ฝักฝ่ายกับประเทศใดๆก็ตาม ที่มีภาวะขัดแย้งอยู่ และวิธีที่ดีที่สุดก็คือ ควรพยายามที่จะยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับทุกประเทศที่มีระบอบการปกครองทั้งทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน

ระหว่างที่ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ในกระทรวงการต่างประเทศนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวสุนทรพจน์ทางวิทยุไว้หลายครั้ง ได้เขียนเผยแพร่เอกสารหลายชิ้น ที่แสดงถึงอุดมคติที่ข้าพเจ้ายึดถือในเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนสันติภาพแห่งโลก ดังเช่นที่ข้าพเจ้าได้บรรยายไว้ในหนังสือเกี่ยวกับประเทศสยามที่รักสงบ และในบทภาพยนตร์เรื่อง "พระเจ้าช้างเผือก"

อันที่จริงแล้ว ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมุขรัฐของประเทศต่างๆ ที่มีระบอบการปกครองทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน

ได้แสดงความพึงพอใจในนโยบายเป็นมิตรกับประชาชนในประเทศนั้นๆ และในมิตรภาพเช่นนี้ ประเทศเหล่านี้ได้แสดงออกซึ่งความพอใจ โดยได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นสูงแก่ข้าพเจ้า ในฐานะที่ได้สร้างความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศสยาม และประเทศที่เกี่ยวข้อง

ที่น่าประหลาดใจอย่างยิ่งก็คือ ในบรรดาประเทศทั้งหลายที่ได้แสดงความชื่นชมข้าพเจ้า ดังเช่นประเทศฝรั่งเศส (ได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดคือ กรองด์ ครัวซ์ เดอ ลา เลชียง ดอนเนอร์)(๑) สหราชอาณาจักร (ได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แห่งแซนต์ไมเคิล และแซนต์-จอร์จส์)(๒) ประเทศอิตาลี (ได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แห่งแซนต์-โมรีส และแซนต์ลาซาร์)(๓) ประเทศญี่ปุ่น (ได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์อาทิตย์อุทัยชั้นที่ ๑) ประเทศเยอรมนี (ได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์เอกเกลอ ดู เมรีธแห่งอาณาจักรไรช์ที่ ๓)(๔) นั้น กล่าวได้ว่า บางประเทศกำลังมีข้อ

---

(๑) Grand-Croix de la Legion d'Honneur

(๒) Grand Cross of Saint Michael and Saint George

(๓) Grand-Croix de Saint-Maurice et Saint-Lazare

(๔) Grand-Croix de l'Aigle du Merite IIIe Reich allemand

พิพาททางการทหารกัน และยิ่งไปกว่านั้นคือ บรรดาผู้นิยมลัทธิทหารของญี่ปุ่นหลายคน มุสโสลินี และฮิตเลอร์ ซึ่งต้องการยึดครองดินแดนของผู้อื่น กลับแสดงว่า ปรารถนาที่จะเป็นมิตรกับเรา

ด้วยท่าทีที่ต่างก็แสดงน้ำใจไมตรีเช่นนี้ ใครเล่าจะคิดว่า สงครามโลกกำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้านี้

บทที่ ๔

สยาม ราชอาณาจักรใต้ดิน

-๑-

เมื่อญี่ปุ่นโจมตีอ่าวเพิร์ลฮาเบอร์ในวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ และได้ยื่นคำขาดต่อรัฐบาลสยามเพื่อนำทัพญี่ปุ่นผ่านดินแดนสยามในการที่จะไปโจมตีพม่าและมลายู ซึ่งอยู่ในปกครองของอังกฤษ ข้าพเจ้าทราบดีว่า นี่เป็นการเข้ายึดครองสยามนั่นเอง การกระทำเช่นนี้ของญี่ปุ่นขัดกับอุดมคติของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของข้าพเจ้า ในระหว่างที่มีการประชุมคณะรัฐมนตรี ได้มีการประชุมหารือเกี่ยวกับข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นในการเดินทัพผ่านดินแดนสยาม ข้าพเจ้าได้พยายามผลักดันให้รัฐบาลดำเนินนโยบายที่เราได้แถลง

ไว้หลายครั้งหลายหนในอดีต กล่าวคือ เราจะต่อต้านการรุกราน ของกองทหารต่างชาติไม่ว่าชาติใด เพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งเอกราช และอธิปไตยของชาติ นอกจากนี้ ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่า จะเป็นการต่อสู้เพื่อเหตุผลอันชอบธรรม เพราะนี่เป็นการต่อต้านการรุกรานของต่างชาติ ขณะที่ข้าพเจ้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีนี้ นายกรัฐมนตรี จอมพลป.พิบูลสงครามก็ขัดจังหวะและห้ามข้าพเจ้าพูดต่อ มีรัฐมนตรีบางคนที่เห็นว่า เพียงอนุญาตให้กองทหารญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศสยามนั้นยังไม่พอ หากยังคิดอีกว่า ประเทศสยามน่าจะเข้าเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น เพื่อจะได้ดินแดนที่เคยสูญเสียให้อังกฤษและฝรั่งเศสไปกลับคืนมา แต่ผลที่สุด ความเห็นของข้าพเจ้าก็จัดอยู่ในกลุ่มเสียงข้างน้อย

การที่ข้าพเจ้าคัดค้านการยินยอมของรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงครามนั้น ทำให้ญี่ปุ่นโกรธแค้นข้าพเจ้ามาก และได้บีบบังคับให้นายกรัฐมนตรีย้ายข้าพเจ้าออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไปรับตำแหน่งอื่นที่สูงขึ้น แต่ต้องไม่ใช่ตำแหน่งที่มีอำนาจบริหารราชการ ข้าพเจ้าจึงได้ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่ว่างอยู่ ๑ ตำแหน่ง ต่อมาภายหลัง ข้าพ

เจ้าได้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่เพียงผู้เดียว แม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้สึกว่าถูกบังคับก็ตาม ข้าพเจ้าก็ยอม เพราะคิดว่าตำแหน่งใหม่นี้จะทำให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่อมารู้จักกันในนาม "ขบวนการเสรีไทย"

นอกจากกลุ่มคนไทยผู้รักชาติที่อยู่ในประเทศแล้ว นักเรียนไทยในต่างประเทศ เช่น ในอังกฤษและในสหรัฐอเมริกาก็ได้รวมตัวกันจัดตั้ง "ขบวนการเสรีไทย" โดยได้เข้าร่วมกับขบวนการที่เราจัดตั้งขึ้นภายในประเทศ กลายเป็นขบวนการเดียวกัน โดยมีข้าพเจ้าเป็นหัวหน้า

ในระหว่างที่ญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ นั้น มีผู้สนับสนุน และเข้าร่วมเป็นแนวหน้าของขบวนการเสรีไทยจำนวนประมาณ ๘๐,๐๐๐ คน และอีก ๕๐๐,๐๐๐ คน พร้อมที่จะเข้าร่วมเมื่อคราวจำเป็น

-๒-

กองทหารญี่ปุ่นได้ชัยชนะในมลายูในเวลาไม่ถึงหนึ่งเดือน และรุกรานคืบหน้ารวดเร็วถึงประเทศพม่า นับเป็นการคุกคามทั่วทั้งเอเชียอาคเนย์

รัฐบาลไทยสมัยที่จอมพลป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี

นามมีความจริงใจเหมือนกัน สำหรับพวกเขา สิ่งที่สำคัญคือ สันติภาพและการบูรณะประเทศ ในการเจรจานั้น เบื้องต้นต้องค้นหาว่าอะไรเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถตกลงกันได้ ขอให้ดูตัวอย่างการริเริ่มของนายปิแอร์ มองเดส ฟรองส์[๑] (ในการประชุมเจนีวา ว่าด้วยอินโดจีนเมื่อพ.ศ. ๒๔๙๗) นั่นเป็นการกระทำที่กล้าหาญ เพราะการยอมรับความผิดพลาดของรัฐบาลที่แล้วมา มิใช่เป็นการเสียเกียรติ และประเทศฝรั่งเศสก็ถอนตัวออกมาได้ด้วยเกียรติภูมิอันใหญ่ยิ่ง ถ้าชาวอเมริกันดำ-

(๑) Pierre MENDES-FRANCE

เนินตามวิธีเจรจาที่ฝรั่งเศสดำเนินกับชาวเวียดนาม สันติภาพจะพึงบังเกิดขึ้น" "

-๔-

ตามความคิดเห็นของนักเขียนที่เป็นกลางเกี่ยวกับปัญหาของสยาม มีบางคนมองปัญหานี้อย่างแจ่มชัดกว่าใครๆ ตัวอย่างเช่น นายเรย์น ครูเกอร์[๑] ทนายความและนักเขียนที่มีชื่อเสียงชาวอังกฤษ แม้ว่าเขาจะไม่ได้เสนอทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม แต่เขาก็ได้บรรยายความกังวลของเขาเกี่ยวกับสันติภาพในภูมิภาคส่วนนี้ โดย

(๑) Rayne KRUGER

เฉพาะในหนังสือของเขาชื่อ **กงจักรปีศาจ**(๑) ซึ่งตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๗ ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างตอนหนึ่ง :

รัฐบาลถูกโค่นล้มลง และประชาธิปไตยซึ่งเพิ่งเริ่มก่อก็ถูกทำลาย เพราะกรณีสวรรคตครั้งนี้ (การสวรรคตของรัชกาลที่ ๘) บุคคล ๓คนถูกประหารชีวิต เพราะถูกกล่าวหาว่ามีส่วนพัวพันกับเรื่องนี้ ส่วนคนอื่นๆถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมในการวางแผนหรือดำเนินแผนการ กรณีสวรรคตได้กลายเป็นเรื่องราวที่ลึกลับซับซ้อนที่สุดเรื่องหนึ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งก็ได้ปิดคดีไปแล้ว แต่

(๑) *The Devil's Discus*

ความสงสัย และความหวาดกลัวยังคงมีอยู่ต่อมา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสยามและสันติภาพอันไม่มั่นคงในเอเชีย กรณีสวรรคตนี้ก่อให้เกิดความคลางแคลงใจกันว่า ศาลตัดสินไปโดยยุติธรรมหรือไม่ และเกรงกันว่า กระบวนการยุติธรรมได้กลายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ที่กระหายอำนาจ และทหารที่ทะเยอทะยาน... "

จะไม่ขอกล่าวถึงผู้ที่มีใจเป็นธรรม รักสันติภาพของโลก ซึ่งปรารถนาจะให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างประเทศที่มีระบบสังคมแตกต่างกัน แต่เราจำเป็นต้องเปิดโปงพวกกระหายสงคราม

ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่มนุษยชาติ โดยใช้ทุกวิถีทางในการหลอกลวงราษฎร

อันที่จริงราษฎรอเมริกันทราบดีถึงผลของการที่รัฐบาลอเมริกันแทรกแซงกิจการภายในของเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งต้องใช้เงินภาษีอากรของคนอเมริกันหลายพันล้านดอลลาร์ รวมทั้งชีวิตคนอเมริกันและคนเอเชียจำนวนมากต้องถูกสังเวยไปในปฏิบัติการนี้

(จากการค้นคว้าของสถาบันการศึกษายุทธศาสตร์ระหว่างชาติเปิดเผยว่า สงครามเวียดนามทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องใช้จ่ายเงินถึง ๑๐๘ พันล้านดอลลาร์ มีผู้เสียชีวิตเกือบ ๑,๘๐๐,๐๐๐คน

ไม่นับผู้บาดเจ็บ และผู้พิการ ทั้งร่างกายและจิตใจ)

อย่างไรก็ตาม พวกกระหายสงคราม ซึ่งดำเนินการขัดกับเจตจำนงของชาวอเมริกัน ยังพูดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนถึงทุกวันนี้ว่า เป้าหมายต่อไปของจีนในการครอบครองเอเชียอาคเนย์คือสยาม พวกเขามักอ้างคำให้สัมภาษณ์ของจอมพลเฉินยี่[๑] ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว และเคยเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของจีนเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๐๖ ในยุคที่กองทหารอเมริกันมาตั้งฐานทัพในดินแดนสยาม เพื่อควบคุมสยามและต่อต้านกลุ่มประเทศอินโดจีน พวกกระหายสงครามบางคนอ้างว่า จอมพลเฉินยี่เคยประกาศต่อผู้สื่อข่าวต่างประเทศว่า สยามจะ

(๑) Chen Yi

เป็นเป้าหมายต่อไปสำหรับการรุกรานของจีน หลังจากได้ฟังการกระจายเสียงของสถานีวิทยุต่างประเทศรวมทั้งสถานีวิทยุในกรุงเทพฯเกี่ยวกับข่าวที่เขาโฆษณากันในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าก็ได้สอบถามจอมพลเฉินยี่ด้วยตนเอง ว่าเขาได้ประกาศต่อผู้สื่อข่าวต่างประเทศตามที่เขาโฆษณาชวนเชื่อหรือไม่ จอมพลเฉินยี่ตอบว่าตนเองไม่เคยประกาศเช่นนั้นเลย แต่เขาได้ตอบผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ ซึ่งถามเขาว่าการตั้งกองกำลังทหารอเมริกันในสยามจะมีผลอย่างไร ว่าสิ่งนี้จะยั่วยุให้ราษฎรไทยเกิดความไม่พอใจเอง และวันหนึ่ง ราษฎรก็จะทำการอภิวัฒน์ และสยามก็จะกลายเป็นจุด

แห่งความขัดแย้งรุนแรงจุดหนึ่งในเอเชียอาคเนย์

อย่างไรก็ตาม คนที่หลงเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งปั้นแต่งขึ้นจากการสัมภาษณ์จอมพลเฉินยี่ เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๐๖ นั้น ยังมีโอกาสที่จะหาทางออกที่เหมาะสมอย่างจริงจังในการแก้ไขความขัดแย้งภายในของราษฎรไทย ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธ

โดยส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าเกรงว่า ในกรณีที่ไม่สามารถหาทางออกที่เหมาะสมเกี่ยวกับปัญหาข้อขัดแย้งภายในประเทศ และทางด้านต่างประเทศ สยามก็จะไม่ใช่ประเทศเดียวที่กลายเป็นเวียดนามแห่งที่สอง แต่จะมีประเทศอื่นๆอีก รวมทั้งประเทศใหญ่ๆบาง

ประเทศ และในประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เราเห็นแล้วว่า กองทหารที่ถูกส่งออกไปรบนอกประเทศ ซึ่งไม่พอใจรัฐบาลของตน เมื่อกลับมาจากสงคราม ก็จะก่อสงครามที่นำไปสู่การอภิวัฒน์ หรือสงครามภายใน ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างต่อไปนี้ .

เมื่อปีพ.ศ.๒๔๖๕ ภายหลังการแทรกแซงประเทศตุรกี ทหารกรีกภายใต้การนำของนายพลปลาสติราส[๑]ได้ทำการอภิวัฒน์โค่นล้มรัฐบาลของตน และได้จับรัฐมนตรีที่รับผิดชอบ ๖ คนขึ้นศาลทหารและตัดสินให้ประหารชีวิต กษัตริย์คอนสแตนตินที่๑[๒]ก็ถูกบังคับให้

(๑) Plastiras (๒) Constantine I

สละราชสมบัติ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ทหารอาฟริกัน ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสในสมัยนั้นส่งไปทำสงครามกับชาวเวียดนามและชาวอินโดจีน ก็ได้เข้าร่วมการอภิวัฒน์กับประชาชนของตนด้วย เพื่อปลดแอกออกจากระบอบอาณานิคม นอกจากได้ประสบการณ์แล้ว ยังได้เรียนรู้อีกว่า ได้เกิดมีสงครามประชาชนขึ้นแล้วในเวียดนามและในอินโดจีน

– ๕ –

ในเอเชียอาคเนย์ ภายใต้การครอบงำของอเมริกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสยาม พวกเขายังคงใช้วิธีการ "สงครามจิตวิทยา" ซึ่งตกทอดมาจากสมัยพระเจ้าซาร์ของรัสเซีย วิธีการนี้ได้แก่

การทำให้ราษฎรผู้บริสุทธิ์หวาดกลัว ด้วยการพูดถึงลัทธิคอมมิวนิสต์เกินความจริง เป็นต้นว่าในสยามมีการโฆษณารูปภาพปิศาจที่น่าสะพรึงกลัว ซึ่งหมายถึง "ปิศาจคอมมิวนิสต์" และได้มีการอบรมสั่งสอนราษฎรให้เชื่อว่า ถ้าลัทธิคอมมิวนิสต์ครอบครองสยามแล้ว ราษฎรก็จะไม่มีอิสระในการปฏิบัติกิจทางศาสนาอีกต่อไป และผู้หญิงจะต้องตกเป็นของกลาง

. นักเขียนอเมริกันผู้หนึ่ง ซึ่งสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับจิตวิทยา ได้เขียนเรื่อง เจงกีสข่าน นักประวัติศาสตร์ต่างรู้จักนักรบ ผู้ยิ่งใหญ่ชาวมองโกลผู้นี้เป็นอย่างดี หลานของเจงกีสข่านคือ กุบไลข่าน

(พ.ศ. ๑๗๕๙-๑๘๑๒) ได้เป็นจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หยวนของจีน ในยุคที่มาร์โค-โปโลเดินทางไปเยือนจีน

ด้วยกำลังทหารเพียง ๕๐,๐๐๐คน เจงกีสข่านก็สามารถพิชิตดินแดนส่วนใหญ่ของยุโรปตะวันออก และบางส่วนของรัสเซียและโปแลนด์ โดยใช้สงครามจิตวิทยา เขาสร้างภาพให้ตนเป็นคนโหดร้าย เพื่อสร้างความหวาดกลัวให้แก่ประชาชนในดินแดนที่เขาจะไปรุกราน ถึงขนาดที่ว่า เมื่อนักรบชาวมองโกลผู้นี้ประกาศว่า จะรุกรานภูมิภาคใด ประชาชนซึ่งพ่ายแพ้ในทางจิตวิทยาแล้ว ก็จะอพยพหนีออกจากศูนย์กลางที่สำคัญๆ และยอมจำนนอย่างง่ายดาย พึงสังเกต

ด้วยว่า เจงกีสข่าน และแม่ทัพนายกองของเขาดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อเอง แต่ทุกวันนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ไม่จำเป็นต้องลำบากลำบนในการโฆษณาชวนเชื่อถึงขนาดนั้น เพราะศัตรูของพวกเขาได้ดำเนินการแทนแล้ว

นักศึกษาบางคนได้ถามข้าพเจ้าว่า ตามความคิดของข้าพเจ้าประเทศใดจะกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ต่อไป

ข้าพเจ้าจะไม่ขอทำตัวเป็นศาสดาพยากรณ์ เพราะอาจจะพลาดได้ แต่จะให้คู่สนทนาของข้าพเจ้าไปค้นหาคำตอบเอาเอง อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็ได้เล่าให้นักศึกษาฟังว่ามีบางคนได้บอกข้าพเจ้า

ว่า เขาเคยเห็นปิศาจ ซึ่งหมายถึง วิญญาณที่เขาเรียกกันว่า ผีในประเทศตะวันตก ข้าพเจ้าได้สรุปว่า คนที่กลัว "ปิศาจ" นั้น อยู่ในสภาพทางจิตชนิดหนึ่ง ที่พวกเขาอาจจะมองเห็นได้ ในทำนองเดียวกัน ประเทศที่ประชาชนมีความหวาดกลัวต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะว่าความกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์จะทำให้รัฐบาลภายในประเทศนั้น สามารถทำผิดอย่างมหันต์ได้ และด้วยเหตุนี้ประชาชนก็จะต่อต้านรัฐบาลของตน อันที่จริง ประเทศมหาอำนาจสองประเทศก็เป็นตัวอย่างให้เห็นอยู่แล้ว

รัสเซียสมัยซาร์ประสบความสำเร็จในการทำให้ประชาชนส่วน

หนึ่งหวาดกลัว ด้วยวิธีการโฆษณาต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในที่สุดรัสเซีย สมัยซาร์และรัฐบาลวรรณะเจ้าสมบัติที่สืบต่อมาก็ต้องพ่ายแพ้เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ (ปฏิทินเก่าของรัสเซีย ตรงกับวันที่ ๗ พฤศจิกายน ตามปฏิทินเกรกอเรียน)(๑) หลังจากรบกับกองหน้าของบอลเชวิคเพียงหยิบมือเดียวเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยกองทหารแดงกะลาสีเรือลาดตระเวนออรอร่า และหน่วยรบเล็กๆ ของกรรมกรและชาวนา

จีนคณะชาติยังคงได้ชื่อว่า มีความสามารถในการโฆษณาชวน

(๑) Calendrier Gregorien

เชื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ยิ่งกว่าใครๆ เนื่องจากประสบความสำเร็จในการทำให้ผู้หญิงหลายคนหวาดกลัวด้วยการอธิบายว่า ถ้าลัทธิคอมมิวนิสต์ครอบครองจีน ก็จะมีเพียงมีดทำครัวเล่มเดียวเท่านั้นสำหรับใช้กันทั้งหมู่บ้าน ยิ่งกว่านั้น หลังการสถาปนาสาธารณรัฐราษฎรจีนแล้ว จากปากคำของอดีตโสเภณีเอง ก็บอกว่า ยังมีความหวาดกลัวในเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะนักโฆษณาชวนเชื่อฝ่ายจีนคณะชาติได้เคยบอกบรรดาโสเภณีว่า ถ้าพวกคอมมิวนิสต์เข้ามาในเมือง ทหารคอมมิวนิสต์จะเข้าแถวหน้าซ่องโสเภณีเป็นกองร้อยหรืออาจจะเป็นกองพัน จนถึงกับว่าบรรดาโสเภณีอาจจะหมดไป

เพราะเหตุนั้น แต่กระนั้นจีนก็ได้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ใหญ่อันดับ ๒ อยู่ดี

-๖-

ก่อนที่จะรวบรวมข้อสังเกตบางประการ ข้าพเจ้าใคร่ขอตั้งข้อสังเกตเรื่องการเปลี่ยนชื่อประเทศของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าใคร่ชี้แจงว่า ถ้าชาวต่างประเทศจำนวนมากที่รู้จักประเทศของข้าพเจ้าเป็นเวลานานยังคงพอใจที่จะเรียกชื่อประเทศว่า"สยาม"ในทุกวันนี้ ก็เพราะว่า เป็นชื่อเก่าแก่มาหลายศตวรรษ ขณะที่ชื่อประเทศไทย เพิ่งตั้งเมื่อไม่นานมานี้เอง

อันที่จริง เมื่อปีพ.ศ.๒๔๘๒ พวกคลั่งชาติในสยามได้รับความ

คิดตามลัทธินาซีที่ว่า เชื้อชาติของตนเหนือกว่าเชื้อชาติอื่นๆ ในลักษณะที่เขาฝันถึง"มหาอาณาจักรไทย" ซึ่งประกอบด้วยชนเชื้อชาติไทยทั้งหมดในดินแดนเอเชียอาคเนย์ และจีนตอนใต้ นักภาษาศาสตร์ที่คลั่งชาติได้แนะนำให้เปลี่ยนชื่อจาก "ประเทศสยาม" ไปเป็น "ประเทศไทย" คนเหล่านี้ ซึ่งนิยมใช้พจนานุกรมสันสกฤตอังกฤษของเซอร์โมเนียร์-วิลเลียม(๑) (พิมพ์ในศตวรรษที่ ๑๙) เป็นหลัก โดยถือเพียงว่า คำศัพท์สันสกฤตเป็นแหล่งหนึ่งของนิรุกติศาสตร์ไทย พวกเขาได้ค้นพบคำว่า "สยาม" (ซึ่งคนอังกฤษและ

(๑) Sir Monier-Williams

คนฝรั่งเศสออกเสียงเพี้ยนเล็กน้อยว่า "ไซแอม" หรือ "เซียม") มาจากคำสันสกฤตว่า "ศยามะ" ซึ่งพจนานุกรมของเซอร์โมเนียร์-วิลเลียม แปลว่า "ดำ" นักภาษาศาสตร์เหล่านั้นยังสันนิษฐานว่าคำนี้ไม่ได้มีรากศัพท์มาจากคำไทย เนื่องจากชนชาติที่อาศัยอยู่ในอินเดียเก่าได้เรียกดินแดนในเอเชียอาคเนย์ว่า "สุวรรณภูมิ" ซึ่งมีความหมายว่า "เมืองทอง" พวกเขาจึงได้หันมาหาข้อสันนิษฐานอีกอันหนึ่งตามที่ชาวยุโรปเรียกชื่อประเทศของเราตามชื่อที่คนจีนตั้งให้ว่า "เซี่ยมล้อ" แน่นอนนักภาษาศาสตร์เหล่านี้มีความคุ้นเคยภาษา "แต้จิ๋ว" ซึ่งเป็นภาษาที่คนจีนส่วนใหญ่ในสยามพูดกัน ภาษา

แต้จิ๋วแตกต่างจากภาษาที่คนจีนหลายร้อยล้านคนพูดกัน โดยเฉพาะภาษาจีนกลางหรือแมนดารินที่เรียกชื่อประเทศของเราว่า "เสียน-โหล" อย่างไรก็ตาม เราไม่มีเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่แสดงว่า สมัยก่อนชาวยุโรปเดินทางมาประเทศจีน แล้วจึงเดินทางมาประเทศของเรา

วาสโก เดอ กามา(๑) นักเดินเรือชาวโปรตุเกสได้ค้นพบเส้นทางเดินเรือไปยังอินเดีย ซึ่งอ้อมผ่านทวีปอัฟริกาเมื่อปีพ.ศ. ๒๐๔๐ ชาวยุโรปซึ่งใช้เส้นทางเดียวกันนี้เพื่อไปยังตะวันออกไกล

(๑) Vasco de Gama

ได้เรียกชื่อประเทศ"Siam" เช่นเดียวกับชาวอินเดีย ลังกา และมาเลย์ การเรียกชื่อนี้ไม่ได้เรียกตามอำเภอใจ เนื่องจากในกฎหมายเก่า ซึ่งร่างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และรัชกาลที่ ๑ ทรงรับมาชำระ และรวบรวมไว้ ปรากฏใน "กฎหมายตราสามดวง" ชื่อประเทศได้รับการจารึกเป็นภาษาบาลีว่า "สามปเทส" และถอดเป็นภาษาไทยว่า "ปเทสสยาม" "ปเทส" แปลว่า "ประเทศ" และ "สยาม" หรือ "สาม" อ่านว่า "สามะ" ในภาษาบาลีแปลว่า "ความเสมอภาค" แต่ชาวต่างประเทศออกเสียงเพี้ยนไปเล็กน้อยเป็น "ไซแอม" หรือ "เซียม" ในภาษาอังกฤษและ

ฝรั่งเศส พระมหากษัตริย์ของเราในอดีตได้ใช้ชื่อประเทศ "Siam" ในพระราชสาส์น และสนธิสัญญาที่ทำกับประเทศยุโรปเป็นเวลาหลายศตวรรษ แม้ว่า พลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศจะมีเชื้อชาติไทย และแม้ว่าประชาชนจะเรียกประเทศของเขาว่า"เมืองไทย" พระมหากษัตริย์ของเราแต่โบราณทรงทราบเป็นอย่างดีว่า อาณาจักรของพระองค์นั้นประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ รวมทั้งกลุ่มเผ่าพันธุ์ และพระองค์ทรงเห็นเป็นการเหมาะสมที่จะใช้ชื่อทางการของประเทศว่า"Sayam" หรือ "Siam" ทั้งนี้ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ ความเสมอภาคกัน ระหว่างชนชาติของ

ประเทศ

อย่างไรก็ตาม คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ในสมัยที่จอมพลป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อปีพ.ศ.๒๔๘๒ ลงมติเห็นชอบกับชื่อประเทศใหม่ สภาผู้แทนราษฎรจึงต้องยอมรับชื่อประเทศเป็นภาษาไทยว่า "ประเทศไทย" ดังนั้น ด้วยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางภาษาที่มีลักษณะคลั่งชาติคนหนึ่ง ชื่อของประเทศจึงเปลี่ยนเป็น "Thailand" ในภาษาอังกฤษ และ "Thaïlande" ในภาษาฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าจะต้องใช้ชื่อประเทศใหม่ เพื่อแสดงว่าประเทศของเราประกอบด้วยชนเชื้อชาติไทยเป็นส่วนมากแล้วละก็

น่าจะเรียกตามที่สามัญชนคนไทย เรียกชื่อประเทศของตนว่า "Muang Thai" แทนที่จะใส่คำว่า"land" หรือ "lande" ต่อท้ายคำว่า"Thai" ซึ่งทำให้คล้ายกับชื่ออดีตอาณานิคมของอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็น Zoulouland, Aysaland, Somaliland ฯลฯ (ตัวอย่างเช่น ชาวไอร์แลนด์ หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้ว ก็ได้เปลี่ยนชื่อประเทศของตนจากภาษาอังกฤษว่า"Ireland" เป็น "Eire") ข้าพเจ้าได้ให้ความเห็นในครั้งนั้นเช่นกันว่า เราไม่จำเป็นต้องตามอย่างประเทศเอกราชอื่นๆในยุโรป ซึ่งมีชื่อภาษาอังกฤษลงท้ายว่า"land" เพราะภาษาของพวกเขาอยู่ในตระ-

กูลเดียวกันกับภาษาอังกฤษ เช่น " Iceland, Netherlands " (หรือ Pays-Bas ในภาษาฝรั่งเศส) เป็นต้น

ในปีพ.ศ.๒๔๘๙ ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อมีรัฐบาลใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ชื่อประเทศของข้าพเจ้าทั้งภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส จึงเปลี่ยนไปเป็น"Siam"อีกครั้ง เช่นเดียวกับเมื่อก่อนปีพ.ศ.๒๔๘๒

ระหว่างการลี้ภัยออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของข้าพเจ้าเป็นเวลายาวนาน ข้าพเจ้าถือหนังสือเดินทางทูต ซึ่งออกให้เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคมพ.ศ.๒๔๙๐ โดยสถานเอกอัครราชทูต ซึ่งใช้ชื่อว่า "สถาน

เอกอัครราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน" และถือหนังสือเดินทางอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งออกให้โดยสถานเอกอัครราชทูตสยามประจำกรุงนานกิง ประเทศจีน สัญชาติของข้าพเจ้าตามที่ระบุในหนังสือเดินทางดังกล่าวคือ "สัญชาติสยาม" แม้ว่าหนังสือเดินทางเหล่านี้ได้หมดอายุลงหลังจากนั้นสองปี ก็ยังถือว่าเป็นเอกสารประจำตัวที่แสดงว่าข้าพเจ้าเป็นคนสังกัดประเทศ "สยาม"

แต่เมื่อปีพ.ศ.๒๔๙๒ ชื่อประเทศ"สยาม" ได้เปลี่ยนเป็น "ประเทศไทย" อีกครั้งหนึ่ง ตามความประสงค์ของกลุ่มบุคคลที่ทำลายระบอบประชาธิปไตยเมื่อปีพ.ศ.๒๔๙๐

อย่างไรก็ตาม ชื่อใหม่ของประเทศนี้ก็ยังไม่จบลง คือ เมื่อประมาณ๕ปีที่แล้ว[๑]ขณะที่กำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.๒๕๑๑ ได้มีผู้เสนอให้เปลี่ยนไปใช้ชื่อประเทศตามเดิม ที่มีคนรู้จักทั่วไปแล้ว แต่สมาชิกกลุ่มนี้ เป็นเสียงข้างน้อยในสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ได้รับการแต่งตั้ง ญัตติของเขาจึงเป็นอันตกไป แต่การต่อสู้ในเรื่องนี้ ก็ยังคงมีอยู่

(๑) พ.ศ.๒๕๑๑ -หมายเหตุผู้เรียบเรียง

ผู้เขียนและภรรยาพร้อมด้วย
ประธานาธิบดีเลอองบลูม
ในปี 1974

ผู้เขียนและภรรยาถ่ายภาพ
คู่กับลอร์ด เมาท์แบตเตน
หน้าปราสาทบรอดแลนด์
ในปี 1970

การยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและสหรัฐอเมริกา
เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 1937

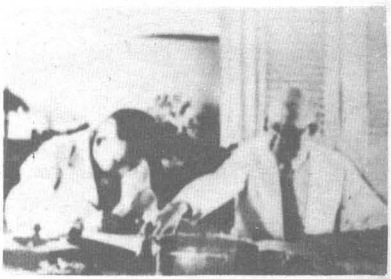

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและสหราชอาณาจักร
อังกฤษ เมื่อวันที่ 23 ต.ค. 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและญี่ปุ่น เมื่อวันที่
8 พ.ย. 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและอิตาลี เมื่อวันที่
3 ธ.ค. 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและฝรั่งเศสเมื่อวันที่
8 ธ.ค. 1937

การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ
ระหว่างสยามและเยอรมัน เมื่อวันที่
30 ธ.ค. 1937

บทที่ ๑

การเดินทางออกจากประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีน

-๑-

โดยทั่วๆไป การที่จะเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวพันกับชีวประวัติส่วนตัว ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม มักจะเล่าเหตุการณ์เหล่านั้นเรียงตามลำดับกาลเวลา สำหรับตัวข้าพเจ้าจะไม่ยึดหลักดังกล่าว

เพื่อนคนไทย และเพื่อนต่างชาติของข้าพเจ้าหลายคนได้มาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้า นับแต่ข้าพเจ้าได้มาถึงกรุงปารีสในปีพ.ศ. ๒๕๑๓นั้น ในระยะแรกๆต่างพากันสนใจว่า ข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้เดินทางออกมาจากดินแดนของจีน และมาพำนักยังประเทศฝรั่ง

เศสได้อย่างไร เนื่องจากบรรดาเพื่อนๆเคยได้ยินได้ฟังเรื่องราวต่างๆของประเทศที่ได้สมญานามว่า "ม่านเหล็ก" อันหมายถึงสหภาพโซเวียต และ "ม่านไม้ไผ่" อันหมายถึงประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีน มาว่า ประเทศทั้งสอง รวมทั้งประเทศที่มีระบบปกครองแบบสังคมนิยมนั้น จะไม่อนุญาตให้คนชาติของตนออกจากประเทศของตน นอกเสียจากว่าจะมีภารกิจทางการที่ต้องไปปฏิบัติในต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงพากันคิดว่ามาตรการดังกล่าวนี้มีผลบังคับใช้กับคนต่างชาติที่พำนักอยู่ในประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีนด้วย โดยเฉพาะคนต่างชาติที่มิได้เป็นนักท่องเที่ยวหรือแขกของทางการ ทั้งนี้เพราะมีคนต่างชาติจำนวนมาก รวมทั้งลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลที่มาพำนักในประเทศนี้ได้เล่าถึงข้อยุ่งยากมากมายที่พวกตนประสบ เมื่อครั้งที่พวกเขาได้ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยของรัฐบาลสาธารณรัฐราษฎรจีน เพื่อขออนุญาตออกจากแผ่นดินจีน

ดังนี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรที่จะเริ่มเล่าถึงเรื่องราวและผลสืบเนื่องจากการออกนอกสาธารณรัฐราษฎรจีน

-๒-

สำหรับคนที่สนใจว่า ข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ออกมาจากแผ่น

ดินจีนได้อย่างไรนั้น ข้าพเจ้าขอย้ำเสียแต่แรกว่า ข้าพเจ้ามิได้ถูกรัฐบาลจีนกักตัว ข้าพเจ้าอยู่ในประเทศนั้นมานานกว่า ๒๐ ปีในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง และ รัฐบาลจีนเองปรารถนาที่จะรับรองข้าพเจ้าพร้อมทั้งครอบครัวอย่างแขกของรัฐ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่เมื่อครั้งที่ได้ก่อตั้งสาธารณรัฐราษฎรจีนในการปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกข่มเหงรังแกในแผ่นดินของตน จากการที่ตนได้ "กระทำการ อันเป็นการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยและต่อสู้เพื่อสันติภาพของโลก" ข้าพเจ้าต้องอยู่ในสาธารณรัฐราษฎรจีนเป็นเวลานานกว่า ๒๐ ปี ด้วยเหตุผลเพียงเพราะข้าพเจ้าได้กลายเป็นแพะรับบาปของการใส่ร้ายป้ายสีนานัปการ โดยเฉพาะ ข้าพเจ้าถูกกล่าวหาหลายครั้งหลายคราว่า เป็นอาชญากรหรือก่อกบฏอย่างร้ายแรง ข้าพเจ้ากลายเป็นบุคคลที่มีพึงปรารถนาในสายตาของรัฐบาลต่างประเทศหลายประเทศ ทั้งๆที่ ระหว่างที่ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และเป็นหัวหน้ารัฐบาลอยู่นั้น รัฐบาลเหล่านี้เคยกล่าวว่า เขาเป็นมิตรกับข้าพเจ้า แต่กลับ "หันหลัง" ให้ข้าพเจ้าอย่างง่ายดาย เพื่อเอาใจรัฐบาลใหม่

จวบจนกระทั่งปีพ.ศ.๒๕๐๘ เพื่อนเก่าของข้าพเจ้าคนหนึ่งคือ

ท่านเอกอัครรัฐทูต กีโยม จอร์จ-ปิโกต์[๑]ได้แวะมาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่า รัฐบาลฝรั่งเศสภายใต้การนำของนายพลเดอโกล[๒]มิได้มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อข้าพเจ้าเลย

ในส่วนที่เกี่ยวกับท่าทีของรัฐบาลจีนนั้น ข้าพเจ้าได้เข้าพบประธานเหมาเจ๋อตุงครั้งหนึ่งในปีพ.ศ.๒๕๐๘ ท่านได้แสดงความเห็นอกเห็นใจข้าพเจ้า ทั้งยังเข้าใจดีถึงสภาวะที่ข้าพเจ้ารู้สึกคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอน นอกจากนี้ ประธานเหมาเจ๋อตุง ได้เปรียบเทียบความรู้สึกดังกล่าวของข้าพเจ้ากับความรู้สึกของท่าน เมื่อครั้งได้ไปเยือนสหภาพโซเวียตเป็นเวลา ๓ เดือน ต่อมาข้าพเจ้าได้พบนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลในวาระครบรอบ ๒๐ ปีแห่งการก่อตั้งสาธารณรัฐราษฎรจีนในปีพ.ศ.๒๕๑๒ ข้าพเจ้าได้รับเชิญมาร่วม

---

(๑) นายกีโยม จอร์จ-ปิโกต์(M.Guillaume GEORGES-PICOT) เป็นเพื่อนเก่าที่ข้าพเจ้ารู้จักตั้งแต่ครั้งที่เขาเป็นเลขานุการและต่อมาเป็นอุปทูตฝรั่งเศส นายจอร์จ-ปิโกต์ เป็นผู้แทนของประเทศฝรั่งเศสในการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างฝรั่งเศสและสยาม ในครั้งนั้นข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ การเจรจาประสบผล และได้มีการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพระหว่าง ๒ ฝ่ายตามหลักการที่เสมอภาค และยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และอภิสิทธิ์อื่นๆทุกประการ - หมายเหตุของผู้เขียน

(๒) Général de GAULLE

งานด้วยไมตรียิ่ง นายกรัฐมนตรี โจวเอินไหลได้แสดงความเข้าใจเป็นอันดีเช่นกันต่อความรู้สึกคิดถึงบ้านเกิดของข้าพเจ้า หลังจากที่ได้มาอยู่ประเทศจีนเป็นเวลานาน ท่านนายกฯได้ไต่ถามว่าข้าพเจ้าอยากไปเที่ยวเยี่ยมเยียนประเทศอื่นๆบ้างหรือไม่ ข้าพเจ้าจึงได้ตอบไปว่า ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะไปกรุงปารีสเพื่อพบกับครอบครัวและเพื่อนๆของข้าพเจ้า ในวาระที่ข้าพเจ้าจะมีอายุครบ ๗๐ปีในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ข้าพเจ้าได้กล่าวเสริมอีกด้วยว่า หนังสือเดินทางสยามที่ข้าพเจ้าถือมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๙๑นั้นหมดอายุไปนานแล้ว และ ข้าพเจ้าได้ขอให้ทางรัฐบาลจีนออก "เอกสารเดินทางสำหรับคนต่างชาติ"ให้ข้าพเจ้า ท่านนายกฯตอบรับ ข้าพเจ้าจึงส่งโทรเลขถึงบุตรชายข้าพเจ้า ๒ คน ซึ่งเวลานั้นกำลังศึกษา และทำงานอยู่ที่กรุงปารีส บอกให้ทั้งสองติดต่อกับท่านทูตกีโยม จอร์จ-ปิโกต์ ขอให้ดำเนินการขอวีซ่าเข้าประเทศฝรั่งเศส จากกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสให้ข้าพเจ้า ต่อมาแผนกกงสุลของกระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีนได้ออก"เอกสารเดินทางสำหรับคนต่างชาติ" พร้อมทั้ง"วีซ่าทางการทูตสำหรับคนเดินทางออกนอกประเทศ" หลังจากนั้น สถานเอกอัครรัฐทูตฝรั่งเศส ณ กรุงปักกิ่งได้ออกวีซ่าทางการทูตสำหรับผ่าน

เข้าฝรั่งเศสให้ข้าพเจ้า เช่นเดียวกัน

– ๓ –

อันที่จริงแล้ว ข้าพเจ้าได้ลาออกจากราชการและได้รับบำนาญจากการที่ได้รับใช้ประเทศชาติของข้าพเจ้ามาเป็นเวลานาน ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน ว่าด้วยบำเหน็จบำนาญ ก่อนการรัฐประหารของกลุ่มปฏิกิริยาในสยามคือ ก่อนที่ข้าพเจ้าลี้ภัยออกมา ทว่า หลังจากข้าพเจ้าได้เดินทางออกนอกประเทศมา รัฐบาลปฏิกิริยาได้กระทำการอันเป็นสิ่งที่ขัดต่อกฎหมาย โดยปฏิเสธการจ่ายบำนาญนี้ให้ภรรยาข้าพเจ้า ซึ่งเป็นผู้ได้รับมอบฉันทะจากข้าพเจ้า ทั้งนี้เพราะ ภรรยาข้าพเจ้า ยังคงอยู่ในสยาม ในช่วงที่ข้าพเจ้าอยู่ในประเทศจีน รัฐบาลดังกล่าวอ้างว่า ไม่มีหลักฐานว่า ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ ขณะเดียวกันก็ให้ภรรยาข้าพเจ้าแสดงใบรับรองอันเป็นหลักฐานว่า ข้าพเจ้า ยังมีชีวิตอยู่ และต้องเป็นใบรับรองที่ออกโดยเจ้าหน้าที่ทางการทูต หรือฝ่ายกงสุลของสยาม ที่ได้รับ แต่งตั้งให้ประจำ ณ ประเทศที่ข้าพเจ้าได้มาพำนักอยู่ ทั้งๆที่ รัฐบาลก็ทราบแน่ชัดว่า ประเทศจีนขณะนั้นยังไม่มีความสัมพันธ์ทั้งทางการทูตหรือทางกงสุลกับสยาม

ด้วยเหตุนี้ เมื่อข้าพเจ้ามาถึงกรุงปารีสได้ ๒–๓ วัน ข้าพเจ้า

ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตสยามให้ออกใบรับรองดังกล่าว เพื่อข้าพเจ้าจะได้ใช้ใบรับรองนี้เรียกร้องให้จ่ายเงินบำนาญทั้งหมดที่ข้าพเจ้ามิได้รับเลยระหว่างพักอยู่ในประเทศจีน ตลอดจนการขอรับบำนาญต่อไปในอนาคตตามสิทธิทางกฎหมาย ท่านเอกอัครราชทูตได้ส่งใบคำร้องของข้าพเจ้ามายังรัฐบาล แต่รัฐบาลกลับออกคำสั่งต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเอกอัครราชทูตไทยที่กรุงปารีสไม่ให้ออกใบรับรองดังกล่าวให้ข้าพเจ้า

เนื่องจากยังไม่มีศาลปกครองในประเทศไทย แต่ข้าพเจ้าจำได้ว่า มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ที่ได้ร่างตามแบบมาตรา ๑๓๘๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศส ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้ "ผู้กระทำการใดๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลนั้นจำต้องรับผิด ใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" ข้าพเจ้าจึงขอให้ทนายจัดการฟ้องรัฐมนตรีต่างประเทศและเอกอัครราชทูตท่านนั้นต่อศาลแพ่ง ณ กรุงเทพฯ ฐานละเมิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตามกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี ให้ชดใช้เงินบำนาญทั้งหมดที่ข้าพเจ้ามิได้รับมากว่า ๒๐ ปี และให้คำรับรองว่า จะจ่ายบำนาญเป็นรายเดือนให้แก่ข้าพเจ้าต่อไป

โดยการไกล่เกลี่ยของศาลแพ่ง เราได้ตกลงประนีประนอมยอมความกัน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเอกอัครราชทูตได้ยอมออกใบรับรองยืนยันว่า ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ และผลจากใบรับรองนี้ ข้าพเจ้าสามารถเรียกร้องเงินบำนาญที่มิได้รับได้ทั้งหมด ทั้งยังเรียกร้องให้คงจ่ายเงินบำนาญให้ข้าพเจ้าต่อไปด้วย

ในเวลาต่อมา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้สั่งให้เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส ออกหนังสือเดินทางให้ข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าได้ใช้เพื่อเดินทางไปยังประเทศอังกฤษ ตามคำเชิญของเพื่อนชาวอังกฤษกลุ่ม"Special Forces" (องค์การนี้เคยให้ความร่วมมือกับขบวนการต่อต้านของชาวฝรั่งเศส เมื่อครั้งที่ดินแดนฝรั่งเศสถูกชาวเยอรมันยึดครองระหว่างสงครามโลกครั้งที่๒และร่วมกับขบวนการเสรีไทยในการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น)

-๔-

ในช่วงวันสุดสัปดาห์ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๓ ข้าพเจ้าและภรรยาได้รับเชิญจากท่านลอร์ดเมานท์แบทเตน(๑) (อดีตผู้บัญชาการสูงสุดแห่งกองทัพสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์)

(๑) LORD MOUNTBATTEN

ไปที่ปราสาทบรอดแลนด์ ที่ตำบลรอมเซย์ เมืองแฮมป์เชียร์ และระหว่างที่ข้าพเจ้าพักอยู่ที่ลอนดอน ข้าพเจ้าได้รับเชิญจากนักเรียนไทยให้ไปร่วมอภิปรายเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ หลังการพบปะครั้งนี้ นักเรียนคนหนึ่งได้เขียนบทความชื่อ **รายงานการประชุมพบปะระหว่างปรีดีกับนักเรียนไทยในลอนดอน**(๑) ตีพิมพ์ใน **สามัคคีสาร** ประจำฤดูหนาว (พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๔) ต่อมา วารสารรายสัปดาห์ **จตุรัส** ได้ตีพิมพ์คำแปลบทความดังกล่าว เป็นภาษาไทย แต่ถูกสันติบาล ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวกับการเมือง ยึดวารสารดังกล่าว โดยอ้างว่าวารสารนี้ตีพิมพ์ในกรุงเทพฯ ไม่ใช่ในต่างจังหวัด ตามที่ระบุไว้ในปกด้านใน และตามที่ได้รับอนุญาตจากกรมตำรวจ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวหาว่าหัวข้อเรื่องไม่เหมาะสม กองบรรณาธิการ **สามัคคีสาร** ณ กรุงลอนดอน ซึ่งคุ้นเคยกับสิทธิเสรีภาพในการพิมพ์หนังสือในประเทศอังกฤษ ได้ประท้วงข้อกล่าวหาดังกล่าวอย่างแข็งขัน

อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้มีวิจารณญาณย่อมเข้าใจดีถึงสาเหตุที่วารสารดังกล่าวถูกยึด กล่าวคือ มีบุคคลบางจำพวกไม่ยอมรับและไม่ประสงค์ให้เป็นที่รู้กันว่า มีการใส่ร้ายข้าพเจ้า

---

(๑) บทความดังกล่าวได้รับรางวัลจากสมาคมแองโกล-ไทย

-๕-

ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชนั้น ข้าพเจ้าได้ทราบถึงพระราชกระแสของพระองค์จากรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ(๑) หลังจากออกคำสั่งให้เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสออกหนังสือเดินทางใหม่ให้ข้าพเจ้าแล้ว ก็ได้นำความกราบบังคมทูล มีพระราชกระแสรับสั่งว่า "ดีแล้ว"

นอกจากนี้หม่อมเจ้าหญิงอัปภัศราภา เทวกุล ซึ่งทรงรับใช้ใกล้ชิดพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้เสด็จมาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้าที่บ้านพักชานกรุงปารีส ได้นำหนังสือ**สมเด็จพระศรีสวรินทรา**มาประทานข้าพเจ้า ในหนังสือเล่มนั้น มีตอนหนึ่งที่ท่านหญิงฯได้ประทานเล่าเรื่องไว้เกี่ยวกับข้าพเจ้าและเสรีไทยบางคนที่ถวายความปลอดภัยแด่สมเด็จพระองค์นั้น และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ในระหว่างที่ญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย ท่านหญิงฯกล่าวไว้ในคำนำหนังสือเล่มนั้นว่า ก่อนที่จะทรงเล่าให้ผู้จัดพิมพ์นำไปลงพิมพ์นั้น ท่านหญิงฯได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสรับสั่งว่า "ถ้าเป็นความจริงก็เล่าได้"

อย่างไรก็ตาม ในประเทศสยามมีกลุ่มคนประเภทเดียวกับที่

---

(๑) พล.ต.ต.สง่า กิตติขจร -ผู้เรียบเรียง

เคยมีในประเทศฝรั่งเศสในช่วงระหว่างการอภิวัฒน์ปี พ.ศ. ๒๓๓๒ และสาธารณรัฐที่ ๓ ในปีพ.ศ.๒๔๑๓ เราเรียกคนเหล่านี้ว่า "ผู้เกินกว่าราชา"(๑) คือ หมายถึง พวกที่ชอบทำตนนิยมราชาธิปไตย ยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดีเอง ในกลุ่ม "ผู้เกินกว่าราชา" แห่งสยามนี้ มีบางคนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ เลยกับพระบรมวงศานุวงศ์ และมีทั้งคนที่เรียกตัวเองว่า "ปัญญาชน" บางคนรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย เนื่องจากมีเชื้อสายต่างด้าว จึงอยากจะแสดงตนว่า เป็นชาวสยามยิ่งเสียกว่าประชาชนชาวสยามหรือพระมหากษัตริย์สยามเอง และเสแสร้งตนเป็นผู้รักษาราชบัลลังก์ โดยใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายนานาชนิด เพื่อทำให้ประชาชนลุกฮือขึ้นต่อต้านข้าพเจ้า โดยการกล่าวหาข้าพเจ้าหลายครั้งหลายคราว่า เป็นผู้มีส่วนร่วมในกรณีสวรรคตที่ลึกลับซับซ้อน และเมื่อเพื่อนคนไทยทั้งที่อยู่ในประเทศรวมทั้งที่อยู่ในต่างประเทศส่วนใหญ่ได้เข้าใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อข้าพเจ้ามากขึ้น นับแต่ข้าพเจ้าเดินทางมาพักที่กรุงปารีส กลุ่ม "ผู้เกินกว่าราชา" ในเมืองไทยบางคนก็เริ่มใช้เล่ห์เพทุบายที่ชั่วร้ายใหม่ โดยกล่าวร้ายข้าพเจ้าในหนังสือพิมพ์ของพวกเขา (ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง เป็นเชื้อพระวงศ์) ว่าข้าพ-

---

(๑) ULTRA-ROYALISTE

เจ้าหนีออกจากประเทศสยาม เพราะต้องหาคดีอาญา เป็นผู้มีส่วนร่วมในการลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ข้าพเจ้าจึงได้ดำเนินการให้ทนายนำคดียื่นฟ้องร้องต่อศาลแพ่งที่กรุงเทพฯ โดยฟ้องร้องเจ้าของบรรณาธิการและนักหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับ ฐานหมิ่นประมาท สร้างความเสื่อมเสียชื่อเสียง และใส่ความข้าพเจ้า ในที่สุดผู้รับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับยอมรับผิด และยินยอมพิมพ์ข้อความรับผิดลงประกาศในหนังสือพิมพ์ของตนเป็นเวลาสามวัน โดยไม่เพียงแต่ลงประกาศขอขมาต่อข้าพเจ้าฐานใส่ความให้ร้ายข้าพเจ้าเท่านั้น แต่ยังลงข้อความอันแสดงความบริสุทธิ์ของข้าพเจ้าในกรณีสวรรคตฯ ตลอดจนข้อความที่ชี้แจงว่า การหลบหนีออกจากประเทศสยามของข้าพเจ้านั้น เป็นเพราะการลี้ภัยรัฐประหารปีพ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งล้มล้างระบอบประชาธิปไตย และรัฐบาลอันชอบธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย

-๖-

ข้าพเจ้ามิเคยปิดบังผู้ใด รวมทั้งคณะบุคคลในรัฐบาลไทยปัจจุบันบางท่านที่ได้เคยมาเยี่ยมข้าพเจ้า นับแต่ข้าพเจ้ามาอยู่ที่ชานกรุงปารีสว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้สนับสนุนนโยบายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างชาติต่าง ๆ ที่มีระบอบการปกครอง การเมือง

และสังคมที่แตกต่างกัน ข้าพเจ้าจึงคงรักษาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับสถานเอกอัครรัฐทูตสาธารณรัฐราษฎรจีน และสำนักผู้แทนทางการทูตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม เช่นเดียวกับองค์การรักชาติแห่งลาว และเขมร ข้าพเจ้าได้ต้อนรับการมาเยี่ยมเยียนของเพื่อนคนไทย และกลุ่มก้าวหน้าจากทวีปต่างๆ รวมทั้งจากอเมริกา ซึ่งต่างพยายามหาทางที่จะบรรลุถึงซึ่งสันติภาพ บางครั้งข้าพเจ้าได้ยกพุทธภาษิต ที่ข้าพเจ้าได้เคยบันทึกไว้ในหนังสือเรื่อง**พระเจ้าช้างเผือก** ที่ข้าพเจ้าเป็นผู้แต่ง ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ดังนี้ "นตฺถิ สนฺติ ปรมฺ สุขํ" อันหมายถึง "สุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบไม่มี"

บทที่ ๒

การเริ่มมีจิตสำนึกอภิวัฒน์ของข้าพเจ้า

-๑-

ในปีพ.ศ.๒๔๕๔ ข้าพเจ้าอายุได้ ๑๑ ปี ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน และเด่นชัดในเรื่องวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งเป็นประชากรจำนวนประมาณร้อยละ ๒๕ ของประชากรทั้งประเทศ สิ่งนั้นคือ การที่ชายจีนทุกคนตัดผมเปียทิ้ง ทั้งๆที่ได้ไว้เปียมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ เขาต่างอธิบายถึงเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่นี้ต่อประชาชนในประเทศที่เขาทั้งหลายมาอาศัยอยู่ว่า ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยก่อน ซึ่งเป็นผู้กำหนดให้ไว้ผมเปียที่ไม่น่าดูนี้ ได้ถูกล้มล้างไป

แล้ว โดยการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐอันมี ดร. ซุนยัดเซน เป็นผู้นำ และ เป็นผู้แนะนำให้ชาวจีนทุกคน เปลี่ยนทรงผมใหม่เป็นทรงสั้นตามแบบชาวยุโรป (ในยุคนั้น) ทั้งนี้ ชาวจีนจะได้ไม่ถูกชาวต่างชาติล้อเลียนว่า "มีหางที่หัว"

ที่โรงเรียนตัวอย่างในพระนครศรีอยุธยา ซึ่งข้าพเจ้าได้ศึกษาชั้นมัธยมอยู่นั้น ครูวิชาประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ได้อธิบายสาเหตุที่แท้จริงของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ โดยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ประเทศเอกราชส่วนใหญ่ในโลกมีรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นด้วยความยินยอม และเห็นชอบของรัฐสภา โดยประชาชนจะเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา สำหรับประมุขแห่งรัฐของแต่ละประเทศเอกราชนี้ อาจมีฐานะเป็นกษัตริย์ ซึ่งสืบสันตติวงศ์ หรืออาจจะเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ ซึ่งก็คือสามัญชนซึ่งได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระยะเวลาอันมีกำหนดไว้ ครูข้าพเจ้ากล่าวเสริมว่า ในบรรดาประเทศที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ล้าหลัง ๓ ประเทศ (ได้แก่ จีน รัสเซีย และสยาม)นั้น ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศจีนได้ถูกล้มล้างไปแล้ว ยังคงเหลืออยู่แต่ประเทศรัสเซียและสยาม และยังไม่ทราบว่า ประเทศใดใน ๒ประเทศนี้จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองได้ก่อนกัน

นับแต่นั้นมา ข้าพเจ้าได้เริ่มให้ความสนใจกับการอภิวัฒน์ในประเทศจีน ซึ่งนำโดยซุนยัดเซน โดยเฉพาะในเรื่องสงครามระหว่างกองทัพฝ่ายจักรพรรดิจีนกับกองทัพฝ่ายสาธารณรัฐ ในสมัยนั้น หนังสือพิมพ์ยังไม่แพร่หลายในสยาม โดยเฉพาะในจังหวัดบ้านเกิดของข้าพเจ้า บิดาข้าพเจ้าเห็นว่า ข้าพเจ้ากระหายใคร่รู้ข่าวคราวต่างๆมากนัก จึงได้นำหนังสือพิมพ์เก่าๆของญาติของข้าพเจ้าคนหนึ่ง ซึ่งเป็นนายทหารแห่งกองทัพบกมาให้ข้าพเจ้าอ่าน ทำให้ข้าพเจ้าได้รับรู้ทีละเล็กละน้อยว่า ระบอบการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น มีข้อเสียหรือข้อบกพร่องอย่างไร ชาวจีนจึงได้ต่อต้านการปกครองระบอบนี้ และเปลี่ยนมาเป็นการปกครองในระบอบสาธารณรัฐ

ประมาณเกือบ ๑ปีต่อมา คือในร.ศ.๑๓๐ มีข่าวใหญ่แพร่ไปทั่วทั้งประเทศ คือ รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจับได้ว่ามีคณะอภิวัฒน์ทำงานใต้ดิน เพื่อล้มล้างระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จากเหตุนี้เอง นักอภิวัฒน์มากกว่าร้อยคนถูกจับและถูกศาลพิเศษตัดสินลงโทษจำคุกตลอดชีวิตบ้าง ประหารชีวิตบ้าง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ลดโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต

และลดโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นจำคุก ๒๐ ปี ส่วนผู้ที่ถูกตัดสินจำคุก ๒๐ปี ให้รอการลงอาญาไว้

เป็นที่แน่นอนว่า รัฐบาลไม่สามารถจับกุมสมาชิกทุกคนของคณะอภิวัฒน์ดังกล่าวได้ (เช่น นายบุญเอก ซึ่งทำงานเป็นลูกจ้างประจำสถานทูตฝรั่งเศส และได้เข้าร่วมคณะอภิวัฒน์ โดยมิได้แจ้งให้ท่านทูตทราบ เป็นต้น)

ผู้ก่อการสำคัญในการอภิวัฒน์ครั้งนี้ คือ ร้อยโทเหรียญ ศรีจันทร์ อายุ ๑๘ปี ได้ชักชวนเพื่อนสนิทคือ ร้อยตรีจรูญ ษตะเมษ อายุ ๒๔ปี และร้อยตรีเนตร พูนวิวัฒน์ อายุ ๑๘ปี (มีตำแหน่งเป็นเลขาธิการกลุ่ม) มาเข้าร่วมขบวนการด้วย

นายทหารหนุ่มๆเหล่านี้ ค่อยๆชักชวนนายทหารจากหน่วยต่างๆมาเข้าร่วมขบวนการด้วย โดยเฉพาะนายทหารจากกองพันที่หนึ่งรักษาพระองค์ ต่อมาพวกเขาได้รู้จักกับนายแพทย์ท่านหนึ่ง ซึ่งยินดีรับตำแหน่งหัวหน้ากลุ่ม ท่านผู้นี้เป็นพี่ชายคนโตของร้อยโทเหรียญ คือ ร้อยเอกนายแพทย์เหล็ง ศรีจันทร์ ซึ่งเป็นแพทย์ประจำเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ดังนี้ คณะอภิวัฒน์จึงมีส่วนคล้ายกับขบวนการอภิวัฒน์จีน คือ มีนายแพทย์เป็นหัวหน้ากลุ่ม ร้อยโทจรูญ ณ บางช้าง จบจากโรงเรียนกฎหมาย ได้เข้าร่วมในขบวนการนี้

ด้วย โดยมีตำแหน่งเป็นกรรมการฝ่ายการเมืองของกลุ่ม นักเรียนกฎหมายบางคนได้เข้าร่วมในขบวนการนี้เช่นกัน

ระหว่างที่มีการพิจารณาคดีที่ศาลพิเศษ ผู้พิพากษาท่านหนึ่งได้กล่าวติเตียนร้อยตรีนายหนึ่งจากกองทหารรักษาพระองค์ว่า ไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จำเลยได้อธิบายต่อผู้พิพากษาอย่างกล้าหาญว่า เขารักชาติยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ และตัวเขาเองอยู่ในกองร้อยที่ใกล้ชิดในหลวงที่สุด ย่อมทราบดีกว่าบรรดาพลทหารและพลเรือนว่า มีอะไรเกิดขึ้นบ้างในราชสำนัก อันทำให้เขาได้ตระหนักว่า ความสุขสำราญและความหรูหราฟุ่มเฟือยของราชสำนักนั้น นำชาติไปสู่หายนะ ทำให้เขาได้เกิดจิตสำนึก และผลักดันให้เขาเข้าร่วมขบวนการอภิวัฒน์ครั้งนี้

-๒-

คนหนุ่มสาวส่วนหนึ่ง รวมทั้งตัวข้าพเจ้าด้วย มีความเห็นอกเห็นใจอย่างยิ่งต่อผู้ที่ถูกลงโทษทางการเมืองเหล่านี้ พวกเราได้พูดคุยกันถึงเรื่องนี้กันบ่อยๆ ทั้งในโรงเรียนมัธยมและโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ซึ่งข้าพเจ้าได้ลงทะเบียนในปีพ.ศ. ๒๔๖๐ ต่อมาภายหลังการอภิวัฒน์ในปีพ.ศ.๒๔๗๕ รัฐบาลประชาธิปไตยของเราได้คืนยศให้นักโทษการเมืองเหล่านี้ตามยศเดิมที่

อยู่ก่อนที่ถูกคำพิพากษา อันเป็นเครื่องยืนยันถึงความเห็นอกเห็นใจที่เรามีต่อนักอภิวัฒน์รุ่นนั้น

ระหว่างที่ข้าพเจ้าศึกษาวิชากฎหมายนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า มหาอำนาจต่างชาติถือสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเหนือประเทศสยาม ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางทฤษฎีหรือทางปฏิบัติ คนในสังกัดมหาอำนาจเหล่านี้ ไม่ต้องขึ้นศาลไทย เพราะคดีที่มีคู่ความเป็นคนสังกัดต่างชาติเหล่านั้น จะต้องให้ศาลกงสุล หรือศาลคดีระหว่างประเทศตัดสิน ทั้งนี้เป็นไปตามสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างชาติมหาอำนาจกับประเทศสยาม ในศาลคดีระหว่างประเทศ คำวินิจฉัยของผู้พิพากษาชาติยุโรปจะมีน้ำหนักมากกว่าคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาชาวสยาม ข้าพเจ้าไม่พอใจการใช้อำนาจอธิปไตยเช่นนี้เลย ข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจที่จะทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชของชาติอันสมบูรณ์ โดยมีอำนาจอธิปไตยของตนอย่างเต็มเปี่ยม ขณะเดียวกัน ข้าพเจ้าได้สังเกตความเป็นไปของราชสำนัก รวมทั้งการบริหารงานภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และตั้งความปรารถนาไว้ว่า จักต้องก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศของข้าพเจ้าให้ได้ แม้ในตอนนั้น ข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่าจะทำได้อย่างไร

ในปีพ.ศ.๒๔๖๑ มีรายงานข่าวหลายกระแสที่ลงในหนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพฯ เกี่ยวกับการอภิวัฒน์ของกลุ่มบอลเชวิคในรัสเซีย สิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจในครั้งนั้นคือ การล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าซาร์ เหตุการณ์นี้ ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงคำพูดของครูข้าพเจ้าที่โรงเรียนมัธยมที่ว่า ระหว่างรัสเซีย และสยาม ประเทศใดจะล้มเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ก่อนกัน

ในเมื่อประเทศรัสเซียล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ ข้าพเจ้าก็มีความหวังอย่างแรงกล้าว่า เหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ คงจะเกิดขึ้นในประเทศสยาม

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงได้พูดคุยกับเพื่อนข้าพเจ้าคนหนึ่งอย่างลับๆ เพื่อหาวิธีที่จะทำให้เราได้บรรลุจุดประสงค์นี้ ด้วยเราตระหนักถึงบทเรียนของบรรดานักอภิวัฒน์ที่ถูกจับกุมในปีร.ศ.๑๓๐ ว่าเกิดจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ทรยศได้เปิดโปงแผนการดังกล่าวต่อรัฐบาล อย่างไรก็ตาม เราก็ยังไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร จึงจะสามารถตั้งขบวนการอภิวัฒน์ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดได้

– ๓ –

ในปีพ.ศ.๒๔๖๒ ข้าพเจ้าสอบไล่ได้ตามหลักสูตรของโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม แต่เนื่องจากข้าพเจ้ามีอายุเพียง ๑๙

ปี ซึ่งถือว่า ยังอายุน้อยเกินไป จึงไม่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษา และยังไม่สามารถเป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตยสภา (กำหนดอายุขั้นต่ำ ๒๐ ปี) ข้าพเจ้าต้องรออยู่ ๒-๓ เดือน จึงได้เป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตยสภาดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมพอใจในผลสอบของข้าพเจ้า จึงให้ทุนข้าพเจ้าไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส เพื่อจะได้กลับมาช่วยงานกระทรวงในด้านการร่างประมวลกฎหมายตามแบบฉบับของประเทศฝรั่งเศส

ข้าพเจ้า เดินทางไปถึงประเทศฝรั่งเศส เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓

ข้าพเจ้าได้ศึกษาภาษา ฝรั่งเศส ที่ โรงเรียนมัธยม ใน เมืองก็อง(๑) เป็นเวลา ๑ ปี จึงได้เข้าเรียนในคณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของเมืองนี้ และได้รับประกาศนียบัตร BACHELIER EN DROIT กับ LICENCE EN DROIT

ต่อมา ข้าพเจ้าได้ย้ายไปศึกษาที่คณะนิติศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยปารีส และในปีพ.ศ. ๒๔๗๐ ข้าพเจ้าก็จบการศึกษาระดับปริญญาเอก(สาขานิติศาสตร์) นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงสาขาเศรษฐศาสตร์ด้วย

---

(๑) CAEN

-๔-

นับตั้งแต่การอภิวัฒน์ฝรั่งเศสในปีพ.ศ.๒๓๓๒ ปารีสกลายเป็นต้นกำเนิดแห่งการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยในหลายๆประเทศในยุโรปและเอเชีย การอภิวัฒน์ทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติยังคงสืบทอดอยู่ในสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นนักศึกษาอยู่ที่นั่น มาร์กซ์ เองเกลส์และเลนิน นักอภิวัฒน์ผู้ยิ่งใหญ่เคยใช้ชีวิตช่วงหนึ่งอยู่ที่นั่น ชาวเอเชียหลายคนที่ปรารถนาเอกราชที่สมบูรณ์ของชาติ และต้องการนำชาติตนให้พ้นจากการปกครองแบบอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคม ต่างอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศสในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะเหงียน-ไอ ก็อค (โฮจิมินห์)(๑) โจวเอินไหล เฉินยี่ และนักอภิวัฒน์ชาติอื่นๆ

สำหรับตัวข้าพเจ้านั้น นอกจากข้าพเจ้าจะรู้จักมักคุ้นกับเพื่อนๆชาวไทยด้วยกัน และกับเพื่อนๆชาวฝรั่งเศสแล้ว ข้าพเจ้ายังได้รู้จักนักอภิวัฒน์เอเชียกลุ่มหนึ่ง และต่อมาพวกเราได้ก่อตั้งสมาคมเพื่อความสมานฉันท์และพันธมิตรแห่งเอเชีย

ด้วยความตั้งใจที่จะรับใช้เพื่อนร่วมชาติ ด้วยความปรารถนาที่จะได้รับบูรณภาพในดินแดนและเอกราชอันสมบูรณ์ของชาติ ที่จะทำให้ประเทศชาติได้ประสบผลสำเร็จในการบำรุงเศรษฐกิจให้รุ่ง

---

(๑) NGUYEN AI-QUOC (HO CHI-MINH)

เรื่อง ตลอดจนการนำชาติให้เป็นประชาธิปไตย อย่างแท้จริง ข้าพเจ้าจึงได้ก่อตั้งแกนกลางอย่างลับๆขึ้นเป็น"คณะราษฎร" ร่วมกับเพื่อนนักศึกษาไทยบางคน เราได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยในประเทศของเรา ซึ่งต่อมาเราก็ได้เสริมด้วยความรู้ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติเกี่ยวกับการอภิวัฒน์ ซึ่งเราได้เรียนรู้จากฝรั่งเศส

เมื่อได้ตระเตรียมการอย่างค่อยเป็นค่อยไปในระยะเวลา ๕ ปี หลังจากที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับจากประเทศฝรั่งเศส ในที่สุด คณะราษฎรก็ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อ แต่อย่างใด คณะราษฎรได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเห็นชอบตามคำร้องขอของคณะราษฎร

ด้วยเหตุนี้จึงได้มีสภาผู้แทนราษฎรเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสยาม และพระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งรัฐบาลผสม ประกอบด้วยสมาชิกคณะราษฎรกับคณะบุคคลในระบอบการปกครองแบบเก่า

– ๕ –

ในปีพ.ศ.๒๔๗๖ ข้าพเจ้าได้เสนอร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจต่อรัฐบาล โดยหวังที่จะแก้ไขสภาพเศรษฐกิจตกต่ำลงอย่างน่าใจหายในสมัยนั้น สภาพดังกล่าว มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อความเป็นอยู่ของประชากร โดยเฉพาะกสิกร ข้าพเจ้าเสนอให้รัฐซื้อที่ดินจากเจ้าของเดิมด้วยพันธบัตร มีดอกเบี้ยให้ประจำปี ในอัตราที่เป็นธรรม ก่อตั้งสหกรณ์ต่างๆ ขึ้นอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐ โดยให้ราษฎรได้ทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของตน เพื่อป้องกัน และกำจัดอาชญากรรมในรูปต่างๆ ตลอดจนจัดหางานให้ราษฎรแต่ละคน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่สนับสนุนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ แต่ในคณะรัฐมนตรีมีผู้ที่นิยมการปกครองแบบเก่า รวมทั้งเพื่อนบางคนของข้าพเจ้าที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มนี้ คัดค้านร่างเค้าโครงการฯดังกล่าว เมื่อคนกลุ่มนี้เห็นว่า ในที่สุดแล้วสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงมติเห็นชอบกับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของข้าพเจ้า และจะต้องมีการจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยขึ้นมาแทนรัฐบาลผสมอย่างแน่นอน พวกเขาจึงได้ขบคิดแผนการร่วมกับกลุ่มสมาชิกฝ่ายทหารในคณะรัฐมนตรี ทหารกลุ่มหนึ่ง

ล้อมที่ทำการสภาผู้แทนราษฎรและที่พักของข้าพเจ้า นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการให้ในหลวงรัชกาลที่ ๗ ออกพระราชกฤษฎีกาประกาศงดใช้รัฐธรรมนูญ และยุบสภา และออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อปราบปรามความคิดและกิจกรรมทุกรูปแบบที่มีลักษณะเป็นสังคมนิยม ซึ่งพวกเขาตีความว่า เป็นคอมมิวนิสต์ สำหรับส่วนตัวข้าพเจ้านั้น พวกเขาบีบบังคับให้ข้าพเจ้าออกจากประเทศ โดยกล่าวหาว่า ข้าพเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์ที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา ข้าพเจ้าจึงถูกเนรเทศมาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส

-๖-

ประมาณ๒เดือนต่อมา พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นบุคคลที่ข้าพเจ้าเคารพนับถือ ได้ทำการยึดอำนาจได้สำเร็จ และกราบบังคมทูลขอให้ในหลวงรัชกาลที่ ๗ นำรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๗๕ กลับมาใช้ใหม่ พระองค์ทรงรับคำขอนั้น โดยมีเงื่อนไขให้คงพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อตกลงกันตามเงื่อนไขของพระองค์แล้ว พระองค์จึงโปรดเกล้าฯแต่งตั้งรัฐบาลโดยมีพระยาพหลฯเป็นนายกรัฐมนตรี พระยาพหลฯขอให้ข้าพเจ้ากลับประเทศ โดยมิให้กล่าวถึงร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของข้าพเจ้าเป็นการชั่วคราว

เมื่อข้าพเจ้ากลับจากประเทศฝรั่งเศสได้ ๑ เดือน ได้เกิดกระแสการโต้อภิวัฒน์ขึ้น โดยเริ่มตามหัวเมืองต่างจังหวัดก่อน มีผู้นำคือ พระองค์เจ้าบวรเดช ต่อมาได้เกิดการสู้รบขึ้น แต่รัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายได้รับชัยชนะ ในที่สุดต่อมา สภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ ซึ่งสมาชิกครึ่งหนึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎร ได้ตั้งคณะกรรมาธิการพิเศษขึ้น ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายทั้งของสยาม อังกฤษ และฝรั่งเศส มีหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับตัวข้าพเจ้า เพื่อสอบสวนว่า ข้าพเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ และเพื่อวินิจฉัยร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจที่จะได้จัดตีพิมพ์ขึ้น สภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบกับรายงานของคณะกรรมาธิการพิเศษ ที่ตัดสินว่า แม้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของข้าพเจ้าบางส่วนจะมีความคล้ายคลึงกับโครงการเศรษฐกิจ ๕ ปีของโซเวียต แต่เนื้อหาสาระในโครงการนั้น เป็นเรื่องการปฏิรูปการเกษตร ซึ่งมิใช่โครงการแบบคอมมิวนิสต์ ต่อจากนั้น โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรและตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขณะนั้นข้าพเจ้าอายุได้ ๓๔ ปี นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การของมหา

วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองด้วย

นับแต่นั้นมา ข้าพเจ้าได้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองควบคู่กับตำแหน่งทางราชการอื่นๆตามลำดับดังนี้

พ.ศ.๒๔๗๖–๒๔๗๘ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

พ.ศ.๒๔๗๙–๒๔๘๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

พ.ศ.๒๔๘๒–๒๔๘๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

พ.ศ.๒๔๘๔–๒๔๘๘ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และ

พ.ศ.๒๔๘๙–๒๔๙๐ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ภายหลังข้าพเจ้าพ้นจากหน้าที่ในรัฐบาล ข้าพเจ้ายังคงดำรงตำแหน่งเป็นผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง รวมทั้งระหว่างอยู่ในประเทศจีน ๓ปีแรกด้วย เนื่องจากรัฐบาลสมัยนั้น ไม่ปรารถนาที่จะสร้างความไม่พอใจในหมู่นักศึกษา จึงได้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในระหว่างที่ข้าพเจ้าไม่อยู่ จนเมื่อความพยายามก่อการรัฐประหารของนายทหารแห่งกองทัพเรือ

ประสบความพ่ายแพ้ในปีพ.ศ.๒๔๙๔ รัฐบาลจึงเสนอพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อรัฐสภา การจัดองค์กรมหาวิทยาลัยใหม่ครั้งนี้แยบยลและหลักแหลม เพียงแต่เปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยเท่านั้น คือ จากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จะได้ชื่อใหม่นับแต่นั้นมาว่า "มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" สั้นๆ

ข้าพเจ้าจึงพ้นจากตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยนั้นโดยปริยาย โดยที่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องประกาศปลดอย่างเปิดเผย

บทที่ ๓

การเข้าพบมุสโสลินี ปิแอร์ ลาวาล ฮจาล์มาร์ ชาคท์ คอร์เดล ฮัลล์ และจักรพรรดิฮิโรฮิโต

-๑-

ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงพ.ศ.๒๔๘๒ นั้น ประเทศสยามเป็นเอกราช แต่เพียงในนามเท่านั้น แท้จริงแล้ว ประเทศสยามเป็นประเทศกึ่งอาณานิคมอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของมหาอำนาจซึ่งมีอภิสิทธิ์ และได้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการทำสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคบางฉบับ ศาลไทยไม่มีอำนาจเหนือบุคคลในบังคับของประเทศมหาอำนาจเหล่านั้น ตามข้อตกลงในสนธิสัญญา ศาลกงสุลของต่างประเทศหรือศาลต่างประเทศมี

เอกสิทธิ์ทางการศาลเหนือประเทศสยาม ประเทศสยามไม่มีสิทธิ์กำหนดอัตราภาษีอากรบางประการสูงเกินกว่าที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคนี้ และภาษีอากรที่กำหนดไว้แต่เดิมนั้นต่ำมาก

อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญาไม่เสมอภาค ที่ทำไว้กับประเทศมหาอำนาจบางฉบับนั้น ก็สิ้นสภาพไปในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สนธิสัญญาที่ทำไว้กับ :

จักรวรรดิเยอรมัน และจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี เนื่องจาก ประเทศสยามได้เข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งเป็นสงครามระหว่าง ๒ อาณาจักรนี้กับประเทศสัมพันธมิตร โดยอาศัยหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ สนธิสัญญาใดๆ ก็ตาม ที่ทำไว้กับประเทศที่มีสงคราม จะสิ้นสภาพไปทันที

สนธิสัญญาที่ได้ลงนามไว้กับประเทศรัสเซียสมัยพระเจ้าซาร์เป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อเกิดการอภิวัฒน์ขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

ในระหว่างการอภิวัฒน์ประชาธิปไตยในปีพ.ศ. ๒๔๗๕นั้น ยังคงมีสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับ ๑๓ประเทศ ในบรรดาประเทศทั้ง ๑๓นี้ มี ๕ประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสมัยนั้นว่า เป็นประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อิตาลี และอีก ๘ประเทศเป็นประเทศทุนนิยมในยุโรปตะวันตก

ปีพ.ศ.๒๔๗๙ หลังจากได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแล้ว รัฐบาลในสยาม "คณะราษฎร" เห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ควรจะหาทางเลิกสนธิสัญญา ที่ไม่เสมอภาค ที่รัฐบาลภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าได้ถูกบังคับให้ลงนามไว้ ตลอดจนหาทางลดอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงินที่รัฐบาลเก่าได้ทำสัญญาไว้กับธนาคารอังกฤษแห่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้มอบหน้าที่ให้ข้าพเจ้าไปพบผู้นำประเทศมหาอำนาจต่าง ๆในยุโรป อเมริกา และเอเชีย เพื่อเจรจาอย่างสันติกับประเทศเหล่านี้ การที่เราคิดเจรจากับประเทศมหาอำนาจ ดังเช่น ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร อิตาลี อเมริกา และญี่ปุ่น ก่อนเพราะเห็นว่า ถ้าประเทศดังกล่าวมีท่าทียินยอม ประเทศอื่นๆก็จะทำตามอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเริ่มออกเดินทางรอบโลก (โดยทางเรือ สมัยนั้นยังไม่มีเส้นทางการคมนาคมทางอากาศทั่วโลก) เพื่อไปพบกับมุสโสลินี ปิแอร์ ลาวาล (ผู้นำรัฐบาลฝรั่งเศสในขณะนั้น) ฮจาล์มาร์ ชาคท์ เซอร์ ซามวล ฮอร์(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษในขณะนั้น) คอร์เดล ฮัลล์(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น) จักรพรรดิฮิโรฮิโต นอกจากนั้นยังได้พบปะกับบุคคลสำคัญๆอื่นๆของแต่ละประเทศ

รัฐบาลสยามได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าไปประเทศเยอรมันด้วย เพื่อสังเกตความเป็นไปในระยะเวลา ๓ ปีภายหลังที่เกิดลัทธินาซีขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อศึกษาหาความรู้เรื่องระบบเศรษฐกิจแห่งชาติที่ตั้งขึ้นใหม่ แต่รัฐบาลมิได้ให้ข้าพเจ้าเดินทางไปยังสหภาพโซเวียต เพราะเรายังไม่รับรองรัฐบาลใหม่ของโซเวียต จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๘๒ จึงได้มีข้อตกลงระหว่างรัฐบาลสยามและโซเวียต เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต และเพื่อให้ทั้งสองประเทศมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายประจำในแต่ละประเทศ การดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าว ได้หยุดชะงักลง เมื่อเกิดสงครามระหว่างสหภาพโซเวียต และเยอรมัน จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศไทย และสหภาพโซเวียตจึงได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอีกครั้ง สำหรับประเทศจีนนั้น แม้ว่าผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลจีนที่กรุงโตเกียวจะได้เชื้อเชิญข้าพเจ้าให้ไปเยือนนานกิง (เมืองหลวงของประเทศจีนสมัยนั้น) ก็ตาม ข้าพเจ้าไม่อาจรับคำเชิญได้ เพราะในระหว่างนั้น ประเทศจีนมีสงครามกลางเมือง ทั้งยังทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่นอีกด้วย

-๒-

ข้าพเจ้าโดยสารเรืออิตาเลียน ซึ่งเป็นเรือโดยสารระหว่าง

เอเชีย และยุโรป ที่แล่นเร็วที่สุดในยุคนั้น ข้าพเจ้าเดินทางถึงเมืองตริเอสเต ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งเป็นเมืองที่กำลังต่อเรือรบให้กับกองทัพเรือสยาม เลขานุการของมุสโสลินี ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานบริษัทการต่อเรือด้วย ได้จัดเลี้ยงอาหารกลางวันข้าพเจ้า เลขานุการของมุสโสลินีได้นำคำตอบของมุสโสลินีว่าด้วยเรื่องการขอยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างสยามและอิตาลีมาแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ เขาได้รับมอบหมายให้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่า มุสโสลินียินดีต้อนรับข้าพเจ้า ณ กรุงโรม แต่ขอให้ข้าพเจ้ารอจนถึงวันที่ ๔ พฤศจิกายน ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่า ทำไมจึงต้องเลื่อนเวลาออกไปนานขนาดนั้น เท่าที่ข้าพเจ้าทราบก็คือระยะนั้นสถานการณ์ระหว่างอิตาลีกับสหราชอาณาจักร เกี่ยวกับปัญหาเอธิโอเปียตึงเครียดมาก เลขานุการของมุสโสลินี ซึ่งมีท่าทีแบบพวกราชสำนักในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ กล่าวคำยกย่องเยินยอมุสโสลินีไม่ขาดปาก เขาบอกข้าพเจ้าว่า ในโลกนี้มีบุคคล ๒ คน เท่านั้น ที่มีความสามารถที่จะเอาชนะคนอังกฤษได้ คือ นโปเลียน และมุสโสลินี นโปเลียนได้พลาดโอกาสเช่นนั้น แต่"ท่านผู้นำ"(๑) ผู้ซึ่งมีความทรหดอย่างหาที่เปรียบมิได้ จะสามารถเอา

(๑) "IL DUCE"

ชนะชาวอังกฤษได้อย่างแน่นอน

เลขานุการของมุสโสลินีได้อธิบายให้ข้าพเจ้าฟังถึงเรื่องการแข่งขันกับบริษัทญี่ปุ่นในกิจการการต่อเรือว่า เมื่อรัฐบาลสยามมีโครงการที่จะปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของกองทัพเรือ บริษัทญี่ปุ่นได้เสนอราคาที่ต่ำที่สุด ดังนั้น บริษัทอิตาเลียนที่ต้องการแข่งขันกับบริษัทญี่ปุ่น จึงเสนอขอให้มุสโสลินีอนุมัติเงินช่วยเหลือพิเศษที่จะทำให้บริษัทสามารถเสนอราคาต่อประเทศสยามได้ถูกลงไปอีก เหตุนี้ทางบริษัทจึงขาดทุนมากกว่าที่จะได้กำไร เลขานุการได้นำรูปถ่ายของมุสโสลินีให้ข้าพเจ้าดู และกล่าวกับข้าพเจ้าว่า "นี่ไงท่านผู้นำอันเป็นที่รักยิ่งของเรา"

เมื่อเห็นว่ายังมีเวลาเหลือถึง ๑๐ วัน ก่อนจะได้พบกับมุสโสลินี ข้าพเจ้าจึงได้เดินทางไปยังเมืองโลซานน์โดยทางรถไฟ เพื่อเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งทรงศึกษาอยู่ที่นั่น จากนั้นข้าพเจ้าเดินทางมายังกรุงปารีส อยู่ที่นั่น ๒-๓ วัน และกลับมายังกรุงโรมทันวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘ พอดี

เมื่อมาถึงกรุงโรม ข้าพเจ้าได้พบว่า วันที่ ๔ พฤศจิกายนนี้ เป็นวันที่ยิ่งใหญ่ เนื่องด้วยมุสโสลินีได้สั่งรวมพลบรรดาประชาชน เพื่อที่ตนจะได้กล่าวสุนทรพจน์ต่อหน้าประชาชนให้ต่อต้านสหราชอาณา

จักร และกล่าวหาประเทศเอธิโอเปียว่า มีท่าทีเป็นศัตรูต่อประเทศอิตาลี ตอนท้ายสุนทรพจน์ มุสโสลินีได้สั่งให้กองทัพบกและอากาศซึ่งรวมพลกันอยู่แล้วที่เอรีเทร[๑] ชายแดนอาณานิคมของอิตาลี ให้เข้าแทรกแซงเอธิโอเปียได้ทุกเวลา และโจมตีเอธิโอเปียได้ในฉับพลัน (ผู้บัญชาการรบทางอากาศของอิตาลีในตอนนั้น คือ เคานท์ เชียโน[๒] ลูกเขยของมุสโสลินี)

กงสุลใหญ่กิติมศักดิ์ของสยาม ซึ่งเป็นคนอิตาลี แต่ได้มาอยู่เมืองไทยเป็นเวลานาน ได้มาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้า และกล่าวขออภัยที่มิได้มารับข้าพเจ้าที่สถานีรถไฟในทันทีที่ข้าพเจ้ามาถึง ท่านกงสุลกล่าวกับข้าพเจ้าว่า ในฐานะที่เป็นคนอิตาเลียน เขาจำเป็นต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคฟาสซิสต์ ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ แต่ที่จริงแล้ว เขามีใจต่อต้านพวกฟาสซิสต์

๒ วันต่อมา มุสโสลินีได้เชิญให้ข้าพเจ้าไปพบที่ "ปาลาสโซ เวเนเซีย[๓] ซึ่งเป็นที่ทำงานของมุสโสลินี ในวันนั้นเราได้สนทนากันหลายเรื่องเป็นเวลา ๒ ชั่วโมง ข้าพเจ้าได้รับทราบถึงความรู้

---

(๑) ERYTHREE

(๒) COUNT CIANO

(๓) PILAZZO VENEZIA

สึกของมุสโสลินีที่ดูหมิ่นประเทศญี่ปุ่น ข้าพเจ้าทราบดีว่า มุสโสลินี ต้องการมีอิทธิพลเหนือประเทศจีน จึงได้ส่งบุตรเขยของตนไปเป็น กงสุลใหญ่ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ เพื่อพยายามช่วยรัฐบาลจีนคณะชาติใน การต่อต้านผู้รุกรานชาวญี่ปุ่น และในการแข่งขันกับสินค้าของญี่ปุ่น ที่กำลังจะเข้ามาแทนที่สินค้าของอิตาลี(โดยเฉพาะกระดาษ) เพื่อ เป็นการเอาใจข้าพเจ้า มุสโสลินียืนยันกับข้าพเจ้าว่า เขาไม่ได้ เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวเอเชีย เพราะเขาเชื่อว่า จักรพรรดิโรมันองค์ แรกก็สืบเชื้อสายมาจากเอเชีย ส่วนระบบนาซีที่เพิ่งเกิดขึ้น และ กำลังมีข้อขัดแย้งกันในเรื่องของประเทศออสเตรีย(พ.ศ.๒๔๗๗) นั้น ฮิตเลอร์ได้ออกคำสั่งต่อบรรดาทหารให้ก่อรัฐประหารและล้ม รัฐบาล ผลก็คือ นายดอลฟุส[๑] คนของมุสโสลินีตายไป จาก การสนทนาในวันนั้น ข้าพเจ้าสังเกตว่า มุสโสลินีไม่พอใจฮิตเลอร์ มาก

สำหรับสยาม มุสโสลินีได้แสดงความเห็นใจ และต้องการโน้ม น้าวข้าพเจ้าให้เชื่อว่า สหราชอาณาจักรเป็นศัตรูร่วมของเรา โดยยกข้อเท็จจริงที่ว่า คนอังกฤษได้ผนวกดินแดนส่วนหนึ่งของ สยามเข้ากับจักรวรรดิอังกฤษ แต่มุสโสลินีไม่ได้กล่าวถึงกรณีประ

---

(๑) DOLLFUS

เทศฝรั่งเศส และไม่ได้บอกกล่าวเลยว่า เมื่อ ๒ วันที่ผ่านมา มุสโส-ลินีก็ได้ออกคำสั่งให้รุกรานประเทศเอธิโอเปีย

ตอนท้ายการสนทนา มุสโสลินีได้ให้คำสัญญากับข้าพเจ้าว่า จะไม่คัดค้านโครงการของเรา ที่จะขอยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคระหว่างสยามและอิตาลี เพราะมุสโสลินีเองก็เป็นผู้รับผิดชอบฝ่ายกิจการต่างประเทศด้วย

-๓-

จากอิตาลี ข้าพเจ้าเดินทางไปปารีสอีกครั้ง เพื่อพบปิแอร์ ลาวาล นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น

นายปิแอร์ ลาวาล ได้เปรียบเทียบข้าพเจ้ากับตัวเขาเองว่า เมื่อตอนที่อายุเท่ากับข้าพเจ้านั้น เขาเกือบจะได้เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของปอล แปงเลอเว[๑] (จากพรรคสาธารณรัฐสังคมนิยม)[๒] ส่วนเรื่องการขอเปิดการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคระหว่างประเทศฝรั่งเศส และประเทศสยามนั้น นายปิแอร์ ลาวาลมิได้สัญญาอย่างแน่นอนลงไป เพียงแต่ย้ำกับข้าพเจ้าว่า จะยกเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณา

---

(๑) PAUL PAINLEVE

(๒) REPUBLICAIN SOCIALISTE

-๔-

จากปารีส ข้าพเจ้าเดินทางไปกรุงปราก เวียนนา วอร์ซอร์ และเบอร์ลิน ที่เบอร์ลิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายนาซีได้อำนวยความสะดวกต่อข้าพเจ้าในการเข้าเยี่ยมสถาบันต่างๆของนาซี เช่น กระทรวงโฆษณาการ ยุวชนนาซี เป็นต้น

เจ้าหน้าที่ประสานงานได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่า ฮิตเลอร์เองนั้น อยากต้อนรับข้าพเจ้า แต่เนื่องจากเขาพูดไม่ได้ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส การสนทนาระหว่างเราทั้งสองคงจะไม่น่าสนใจแน่ เพราะต้องอาศัยล่าม อันที่จริงแล้ว ไม่มีสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคระหว่างประเทศสยามกับประเทศเยอรมนีอีกแล้ว สิ่งที่เราสนใจคือ การสถาปนาความสัมพันธ์ทางด้านการพาณิชย์และเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ ฮิตเลอร์จึงได้มอบหมายงานนี้ให้นายฮจาล์มาร์ ชาคท์ รัฐมนตรีว่าการเศรษฐกิจแห่งชาติ ข้าพเจ้าจึงได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดกับนายฮจาล์มาร์ ชาคท์ ในเรื่องการดำเนินการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางด้านการพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่าง ๒ประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เพราะรัฐบาลนาซีเป็นผู้ควบคุมดูแลการติดต่อแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ดังกล่าว การสนทนาของเราครั้งนี้ไม่บรรลุผลเท่าใดนัก

-๕-

จากเบอร์ลิน ข้าพเจ้ากลับมายังปารีส และเดินทางต่อไปยังกรุงลอนดอน เพื่อพบปะกับเซอร์ซามวล ฮอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ท่าทีของเซอร์ซามวล ฮอร์ เหมือนๆกับท่าทีของปิแอร์ ลาวาล ในเรื่องเกี่ยวกับการขอเปิดการเจรจาเพื่อยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค

ส่วนการขอลดอัตราดอกเบี้ยที่รัฐบาลไทยภายใต้ระบอบการปกครองเก่า ได้ลงนามในสนธิสัญญาไว้กับธนาคารอังกฤษนั้น เราสามารถลงนามในข้อตกลงใหม่ เพื่อลดอัตราดอกเบี้ยลง จากร้อยละ ๖ เหลือร้อยละ ๔

-๖-

จากลอนดอน ข้าพเจ้ากลับเข้ามายังประเทศฝรั่งเศส ข้าพเจ้าพักอยู่ที่นี่ ๒-๓ วันก่อนจะลงเรือเดินทางต่อไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กรุงวอชิงตัน ข้าพเจ้าได้พบปะกับนายคอร์เดล ฮัลล์ รัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งได้ให้สัญญากับข้าพเจ้าว่า จะสนับสนุนในการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคในอนาคต

-๗-

จากสหรัฐอเมริกา ข้าพเจ้าเดินทางต่อไปยังประเทศญี่ปุ่น

จักรพรรดิฮิโรฮิโตได้โปรดฯให้ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้า เนื่องจากพระองค์ไม่มีพระราชอำนาจในการบริหาร การเข้าเฝ้าของข้าพเจ้าจึงมีลักษณะที่เป็นไปตามอัธยาศัยไมตรี พระองค์ทรงถามถึงพระพลานามัยของพระมหากษัตริย์ไทย ถามถึงสุขภาพและการเดินทางของข้าพเจ้า อย่างไรก็ตาม ด้วยคำแนะนำของรัฐบาลญี่ปุ่น พระองค์ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อาทิตย์อุทัยชั้นที่ ๑ แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้สนทนาเรื่องกิจการทางการเมือง และเศรษฐกิจระหว่างประเทศสยามและประเทศญี่ปุ่นกับนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ซึ่งประกอบขึ้นด้วยกลุ่มนายทหารหรือผู้สนับสนุนทหาร นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้พยายามชักจูงให้ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศเอเชีย เพื่อต่อต้านประเทศชนผิวขาว ข้อนี้ข้าพเจ้าได้ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมด้วย เพราะในความเห็นของข้าพเจ้าเราไม่ควรมีความคิดเรื่องถือผิว หรือเชื้อชาติ แต่ควรยึดมั่นในความคิดที่ชนทุกชาติอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกได้ โดยไม่มีการถือผิวหรือเชื้อชาติ อีกประการหนึ่ง ทหารญี่ปุ่นเองกลับรุกรานประเทศจีน(ซึ่งเป็นคนผิวเดียวกันกับคนญี่ปุ่น) และเริ่มรุกรานประเทศในเอเชียอาคเนย์ ข้าพเจ้าจึงต้องระมัดระวังท่าทีของข้าพเจ้าระหว่างสนทนากับคนญี่ปุ่นเป็นอย่างยิ่ง สิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจมากใน

ส่วนที่เป็นภารกิจที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากรัฐบาลสยาม ก็คือท่าทีของรัฐบาลญี่ปุ่นที่จะมีต่อการขอเปิดการเจรจาในอนาคต แต่ในที่สุด ญี่ปุ่นก็ได้แสดงความเห็นใจต่อการขอเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคนั้น

-๘-

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาถึงเมืองไทย คณะผู้สำเร็จราชการในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ลงนามแต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งนี้เป็นเวลา ๓ ปี และในระหว่างนี้ข้าพเจ้าได้เริ่มดำเนินการยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค และในที่สุด ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาใหม่ที่ทำขึ้นโดยยึดหลักของความเสมอภาคของกันและกัน นับแต่นั้นมา สยามจึงมีเอกราชโดยสมบูรณ์

ต่อมา ข้าพเจ้าได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และในเมื่อสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคไม่เป็นอุปสรรคในเรื่องข้อกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรอีกต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าได้ก่อตั้งระบบการคลังในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีศุลกากร หรือภาษีอากรของรัฐขึ้นใหม่ ประเทศสยามจึงสามารถจัดระบบภาษีศุลกากรและประมวลรัษฎากรใหม่ได้โดยอิสระ

หลังจากที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับมาประเทศสยามแล้ว ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับนักการเมืองชาติอื่นๆในสมัยนั้น คือ ความขัดแย้งที่ใช้อาวุธได้เริ่มขึ้นในญี่ปุ่น อิตาลี และเยอรมนี และได้แผ่ขยายออกไปทั่วโลก เหตุนี้เอง ข้าพเจ้าจึงคิดว่า ในฐานะที่ประเทศเราเป็นเพียงประเทศเล็กๆ เราควรมีนโยบายต่างประเทศที่กอปรด้วยเหตุผล โดยการวางตัวเป็นกลาง หรือที่เราเรียกในปัจจุบันว่า นโยบายไม่ฝักฝ่ายกับประเทศใดๆก็ตาม ที่มีภาวะขัดแย้งอยู่ และวิธีที่ดีที่สุดก็คือ ควรพยายามที่จะยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับทุกประเทศที่มีระบอบการปกครองทั้งทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน

ระหว่างที่ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ในกระทรวงการต่างประเทศนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวสุนทรพจน์ทางวิทยุไว้หลายครั้ง ได้เขียนเผยแพร่เอกสารหลายชิ้น ที่แสดงถึงอุดมคติที่ข้าพเจ้ายึดถือในเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนสันติภาพแห่งโลก ดังเช่นที่ข้าพเจ้าได้บรรยายไว้ในหนังสือเกี่ยวกับประเทศสยามที่รักสงบ และในบทภาพยนตร์เรื่อง "พระเจ้าช้างเผือก"

อันที่จริงแล้ว ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมุขรัฐของประเทศต่างๆ ที่มีระบอบการปกครองทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน

ได้แสดงความพึงพอใจในนโยบายเป็นมิตรกับประชาชนในประเทศนั้นๆ และในมิตรภาพเช่นนี้ ประเทศเหล่านี้ได้แสดงออกซึ่งความพอใจ โดยได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นสูงแก่ข้าพเจ้า ในฐานะที่ได้สร้างความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศสยาม และประเทศที่เกี่ยวข้อง

ที่น่าประหลาดใจอย่างยิ่งก็คือ ในบรรดาประเทศทั้งหลายที่ได้แสดงความชื่นชมข้าพเจ้า ดังเช่นประเทศฝรั่งเศส(ได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดคือ กรองด์ ครัวซ์ เดอ ลา เลชียง ดอนเนอร์)(๑) สหราชอาณาจักร(ได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แห่งแซนต์ไมเคิล และแซนต์-จอร์จส์)(๒) ประเทศอิตาลี(ได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แห่งแซนต์-โมรีส และแซนต์ลาซาร์)(๓) ประเทศญี่ปุ่น (ได้มอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์อาทิตย์อุทัยชั้นที่ ๑) ประเทศเยอรมนี (ได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์เอกเกลอ ดู เมรีธแห่งอาณาจักรไรช์ที่ ๓)(๔)นั้น กล่าวได้ว่า บางประเทศกำลังมีข้อ

---

(๑) Grand-Croix de la Legion d'Honneur

(๒) Grand Cross of Saint Michael and Saint George

(๓) Grand-Croix de Saint-Maurice et Saint-Lazare

(๔) Grand-Croix de l'Aigle du Merite IIIe Reich allemand

พิพาททางการทหารกัน และยิ่งไปกว่านั้นคือ บรรดาผู้นิยมลัทธิทหารของญี่ปุ่นหลายคน มุสโสลินี และฮิตเลอร์ ซึ่งต้องการยึดครองดินแดนของผู้อื่น กลับแสดงว่า ปรารถนาที่จะเป็นมิตรกับเรา

ด้วยท่าทีที่ต่างก็แสดงน้ำใจไมตรีเช่นนี้ ใครเล่าจะคิดว่า สงครามโลกกำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้านี้

บทที่ ๔

สยาม ราชอาณาจักรใต้ดิน

-๑-

เมื่อญี่ปุ่นโจมตีอ่าวเพิร์ลฮาเบอร์ในวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ และได้ยื่นคำขาดต่อรัฐบาลสยามเพื่อนำทัพญี่ปุ่นผ่านดินแดนสยามในการที่จะไปโจมตีพม่าและมลายู ซึ่งอยู่ในปกครองของอังกฤษ ข้าพเจ้าทราบดีว่า นี่เป็นการเข้ายึดครองสยามนั่นเอง การกระทำเช่นนี้ของญี่ปุ่นขัดกับอุดมคติของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของข้าพเจ้า ในระหว่างที่มีการประชุมคณะรัฐมนตรี ได้มีการประชุมหารือเกี่ยวกับข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นในการเดินทัพผ่านดินแดนสยาม ข้าพเจ้าได้พยายามผลักดันให้รัฐบาลดำเนินนโยบายที่เราได้แถลง

ไว้หลายครั้งหลายหนในอดีต กล่าวคือ เราจะต่อต้านการรุกรานของกองทหารต่างชาติไม่ว่าชาติใด เพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของชาติ นอกจากนี้ ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่า จะเป็นการต่อสู้เพื่อเหตุผลอันชอบธรรม เพราะนี่เป็นการต่อต้านการรุกรานของต่างชาติ ขณะที่ข้าพเจ้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีนี้ นายกรัฐมนตรี จอมพลป.พิบูลสงครามก็ขัดจังหวะและห้ามข้าพเจ้าพูดต่อ มีรัฐมนตรีบางคนที่เห็นว่า เพียงอนุญาตให้กองทหารญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศสยามนั้นยังไม่พอ หากยังคิดอีกว่า ประเทศสยามน่าจะเข้าเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น เพื่อจะได้ดินแดนที่เคยสูญเสียให้อังกฤษและฝรั่งเศสไปกลับคืนมา แต่ผลที่สุด ความเห็นของข้าพเจ้าก็จัดอยู่ในกลุ่มเสียงข้างน้อย

การที่ข้าพเจ้าคัดค้านการยินยอมของรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงครามนั้น ทำให้ญี่ปุ่นโกรธแค้นข้าพเจ้ามาก และได้บีบบังคับให้นายกรัฐมนตรีย้ายข้าพเจ้าออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไปรับตำแหน่งอื่นที่สูงขึ้น แต่ต้องไม่ใช่ตำแหน่งที่มีอำนาจบริหารราชการ ข้าพเจ้าจึงได้ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเอกฉันท์ให้ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่ว่างอยู่ ๑ ตำแหน่ง ต่อมาภายหลัง ข้าพ

เจ้าได้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่เพียงผู้เดียว แม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้สึกว่าถูกบังคับก็ตาม ข้าพเจ้าก็ยอม เพราะคิดว่าตำแหน่งใหม่นี้จะทำให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสจัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่อมารู้จักกันในนาม "ขบวนการเสรีไทย"

นอกจากกลุ่มคนไทยผู้รักชาติที่อยู่ในประเทศแล้ว นักเรียนไทยในต่างประเทศ เช่น ในอังกฤษและในสหรัฐอเมริกาก็ได้รวมตัวกันจัดตั้ง "ขบวนการเสรีไทย" โดยได้เข้าร่วมกับขบวนการที่เราจัดตั้งขึ้นภายในประเทศ กลายเป็นขบวนการเดียวกัน โดยมีข้าพเจ้าเป็นหัวหน้า

ในระหว่างที่ญี่ปุ่นยึดครองประเทศไทย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ นั้น มีผู้สนับสนุน และเข้าร่วมเป็นแนวหน้าของขบวนการเสรีไทยจำนวนประมาณ ๘๐,๐๐๐ คน และอีก ๕๐๐,๐๐๐ คน พร้อมที่จะเข้าร่วมเมื่อคราวจำเป็น

-๒-

กองทหารญี่ปุ่นได้ชัยชนะในมลายูในเวลาไม่ถึงหนึ่งเดือน และรุกรานคืบหน้ารวดเร็วถึงประเทศพม่า นับเป็นการคุกคามทั่วทั้งเอเชียอาคเนย์

รัฐบาลไทยสมัยที่จอมพลป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี

ประกาศสงครามต่อสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา โดยหวังว่าอาจจะได้ดินแดนบางส่วนที่สยามเคยสูญเสียไปและที่ญี่ปุ่นเข้าไปยึดครองนั้นกลับคืนมา นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังได้แสดงท่าทีเป็นศัตรูต่อประเทศจีนด้วย การประกาศสงครามนั้น ถือว่าไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะไม่ได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร และข้าพเจ้า ซึ่งอยู่ในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ไม่ได้ลงนาม ถึงกระนั้นฝ่ายสัมพันธมิตรบางประเทศถือว่า ประเทศไทยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ดังนั้น จึงต้องได้รับผลเช่นเดียวกันกับประเทศญี่ปุ่น เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายชนะสงคราม

เจ้าหน้าที่หลายคนที่ฝ่ายรัฐบาลสัมพันธมิตรส่งเข้ามาในประเทศสยามอย่างลับ ๆ เพื่อมาเป็นที่ปรึกษาในการทำสงครามพลพรรค และเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น เรียกขบวนการของเราว่า "สยาม ราชอาณาจักรใต้ดิน"

– ๓ –

ขบวนการของเราได้กำหนดภารกิจที่จะต้องปฏิบัติ ๒ ด้านประกอบกันคือ ด้านหนึ่งต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน และอีกด้านหนึ่ง เจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อให้สัมพันธมิตรเห็นว่า การประกาศสงครามของจอมพลป.พิบูลสงคราม ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้สัมพันธ

มิตรรับรองขบวนการของเรา และรัฐบาลพลัดถิ่นที่เราคิดจะจัดตั้งขึ้น ตลอดจนยอมรับว่าเป็นพันธมิตรด้วย ดังเช่นที่พวกเขาได้รับรอง COMITE FRANCAIS DE LIBERATION NATIONALE นำโดยนายพลเดอโกลล์ ด้วยเหตุนี้ เราจึงได้ส่งทูตพิเศษเพื่อไปเจรจาเรื่องนี้อย่างลับๆ เราได้มอบให้สถานเอกอัครราชทูตสยามที่ประจำอยู่ที่กรุงสต็อคโฮล์ม ซึ่งได้ร่วมขบวนการด้วย เป็นผู้ติดต่อกับสถานเอกอัครรัฐทูตโซเวียตที่ประจำอยู่ที่กรุงสต็อคโฮล์มเช่นกัน

การเจรจาครั้งนี้เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความระมัดระวัง ความรอบคอบ และเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง เพราะประเทศอังกฤษถือว่าการประกาศสงครามของจอมพลป.พิบูลสงครามนั้น มีผลสมบูรณ์ในขณะที่ประเทศสัมพันธมิตรอื่น (สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต รัฐบาลพลัดถิ่นของฝรั่งเศส) ต่างก็มีท่าทีเฉพาะของตน

แต่ในแง่ของการทหารนั้น บทความหลายชิ้น และหนังสือหลายเล่มที่ตีพิมพ์ในสหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา เป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความช่วยเหลือ และความร่วมมือของเราในปฏิบัติการ อันเป็นส่วนหนึ่งที่นำไปสู่ชัยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตร ข้าพเจ้าขอนำคำเปิดเผยของลอร์ดหลุยส์ เมานท์แบทเตน ที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ **ไทมส์** ฉบับวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๙ มา

กล่าวอ้างไว้ดังนี้

หนังสือพิมพ์ **ไทมส์** ๑๘/๑๒/๑๙๔๖

" อาคันตุกะผู้หนึ่งจากสยาม

การรณรงค์ของหลวงประดิษฐ์ฯ

คำเปิดเผยของลอร์ด เมานท์แบทเตน "

" ลอร์ด เมานท์แบทเตน แห่งพม่า ผู้ซึ่งไม่นานมานี้ เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ ได้รับการต้อนรับเลี้ยงอาหารกลางวันโดยซิตี้ ลิเวอรี่ คลับ ณ ไซออน คอลเลจ เมื่อวานนี้ได้บรรยายไว้ในสุนทรพจน์ของท่านถึงบทบาทอันยิ่งใหญ่ของหลวงประดิษฐ์ฯ รัฐบุรุษอาวุโสแห่งสยาม ในการกำจัดกองทัพญี่ปุ่นซึ่งยึดครองประเทศนั้น ท่านลอร์ดได้สาธยายเกี่ยวกับรายละเอียดซึ่งหนังสือพิมพ์**ไทมส์**ได้เคยลงพิมพ์ในฉบับประจำวันที่ ๒๒ ธันวาคม คือ ประมาณหนึ่งปีมาแล้ว และได้ประกาศแถลงว่า หลวงประดิษฐ์ฯ บุคคลผู้มีบทบาทที่น่าตื่นเต้นคนหนึ่งแห่งสงครามในเอเชียอาคเนย์นั้นกำหนดจะมาถึงประเทศอังกฤษโดยเรือเดินสมุทร ควีน เอลิซาเบท พรุ่งนี้เช้า

ลอร์ด เมานท์แบทเตน กล่าวว่า ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษ

อาวุโสแห่งสยาม ซึ่งรู้จักกันทั่วโลกในนาม"หลวงประดิษฐ์ฯ" และพวกเราหลายคนแห่งกองบัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ รู้จักเขาตามชื่อรหัสว่า "รู้ธ" เขามาเยี่ยมประเทศนี้ (อังกฤษ) ด้วยสันถวไมตรีในระยะสั้นๆในฐานะแขกของรัฐบาล(อังกฤษ) และข้าพเจ้าหวังว่า เราจะใช้โอกาสนี้ให้การรับรองเขาอย่างอบอุ่น เพราะเหตุที่หลวงประดิษฐ์ฯเป็นบุรุษผู้มีบทบาทอันน่าตื่นเต้นคนหนึ่งแห่งสงครามในเอเชียอาคเนย์ เป็นที่ทราบกันว่า ในระหว่างสงครามนั้นไม่มีการกล่าวถึงชื่อของเขาอย่างเปิดเผย และเรื่องราวทั้งปวงเกี่ยวกับเขาก็ถูกถือว่าเป็น "ความลับสุดยอด" แม้กระทั่งทุกวันนี้ คนอังกฤษส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยทราบกันเท่าไรนักถึงพฤติกรรมอันอาจหาญที่เขาได้เคยกระทำสำเร็จมาแล้ว

ขณะที่ญี่ปุ่นรุกรานสยาม หลวงประดิษฐ์ฯเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งในรัฐบาล แต่เขาได้ปฏิเสธที่จะลงนามในการประกาศสงครามต่อเรา หลวงพิบูลฯ(ควิสลิง)(๑) รู้ว่าเขา(หลวงประดิษฐ์ฯ) เป็นคนหนึ่งที่ทรงอำนาจและได้รับความนิยมอย่างยิ่ง

---

(๑) QUISLING นายกรัฐมนตรีนอร์เวย์สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งเข้าร่วมกับฝ่ายนาซี – หมายเหตุผู้เรียบเรียง

ในประเทศ และก็หวังที่จะทำให้เขาเป็นหุ่นเชิดโดยให้เขาขึ้นไปเป็นคนหนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งหลวงประดิษฐ์ฯยอมรับตำแหน่งนี้ หลวงพิบูลฯหรือญี่ปุ่นมิได้ตระหนักแม้แต่น้อยว่า ขณะที่หลวงประดิษฐ์ฯยอมรับตำแหน่งหน้าที่นั้น เขาก็ได้เริ่มต้นดำเนินการจัดตั้งและอำนวยการขบวนการต่อต้านของชาวสยามขึ้น"

" คณะผู้แทนหายสาปสูญไป "

" เราได้รับรู้จากแหล่งต่างๆว่า หลวงพิบูลฯ มิได้ประสบผลทุกๆอย่างตามวิถีทางของเขาในประเทศสยาม แต่การจะติดต่อ(กับขบวนการต่อต้านภายในสยาม)นั้นก็ลำบากมาก และทั้งนี้ ก็เป็นการยากที่จะล่วงรู้ได้ด้วยว่า อะไรเกิดขึ้นกันแน่ คณะผู้แทนของหลวงประดิษฐ์ฯ ๒ คณะได้หายสาปสูญไประหว่างการเดินทางไปยังประเทศจีน ซึ่งเต็มไปด้วยภยันตราย แต่ในที่สุด ก็ได้มีการพบปะกันระหว่างสัมพันธมิตรและขบวนการเสรีไทย เหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นในช่วงระยะเดียวกันกับที่ข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตร นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เราก็ได้ติดต่อกันเป็นประจำ การติดต่อทั้งนี้นับได้ว่า เป็นความสัมพันธ์พิเศษยิ่ง

อย่างหนึ่ง เพราะผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรได้แลกเปลี่ยนแผนการทหารที่สำคัญๆกับประมุขแห่งรัฐ ซึ่งโดยทางเทคนิคแล้วถือว่า อยู่ในสถานะสงครามกับเรา

" เราจะเห็นได้ว่า หลวงประดิษฐ์ฯประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี และเขากล้าหาญที่สามารถจัดการให้มีการล้มรัฐบาลของหลวงพิบูลฯได้สำเร็จในปีพ.ศ.๒๔๘๗ โดยจัดให้มีรัฐบาลใหม่ขึ้น ซึ่งเป็นรัฐบาลที่เขาแต่งตั้งเอง และทำให้เขาสามารถดำเนินแผนการต่อต้านญี่ปุ่นได้ดีขึ้น

กองกำลังเสรีไทยที่ได้รับการฝึกฝนในประเทศเรา และได้ปฏิบัติการร่วมกันกับกองกำลังบริติชที่ ๕ และกองกำลังที่ ๑๓๖ รวมทั้งกองกำลังอเมริกัน O.S.S.นั้น บางส่วนได้กระโดดร่มเข้าไปร่วมงานของหลวงประดิษฐ์ฯ บางคนถูกจับกุมคุมขังโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลของหลวงพิบูลฯ แต่ก็ถูกคุมขังพอเป็นพิธีเท่านั้น เพราะพวกเขาก็พบปะกับหลวงประดิษฐ์ฯได้อย่างลับๆ และได้ตั้งสถานีวิทยุติดต่อกับกองบัญชาการของข้าพเจ้า

ในเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๘๘ หลวงประดิษฐ์ฯ ได้ส่งบุคคลชั้นหัวหน้าสำคัญๆแห่งขบวนการต่อต้าน นำโดยนายดิเรก

ชัยนาม รัฐมนตรีต่างประเทศสยามมาปรึกษาหารือกับข้าพเจ้าที่เมืองแคนดี เราจัดให้คณะดังกล่าวออกมาและส่งกลับโดยเครื่องบินทะเล หรือโดยเรือบิน (ชนิดที่ต่อเป็นลำเรือไม่ใช่ทุ่น) ในระหว่างการสนทนา เราก็ได้วางแผนการที่เป็นรูปธรรมสำหรับการปฏิบัติการภายหน้า เพื่อให้ประสานกับพลังหลักสำคัญแห่งยุทธภูมิของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเองได้มีการตระเตรียมพร้อมเสมอ เมื่อถึงความจำเป็นที่จะให้หลวงประดิษฐ์ ฯ บินออกมาในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน ตราบจนถึงตอนปลายสงคราม เขาได้จัดตั้งกองกำลังเพื่อก่อวินาศกรรมและจัดตั้งกำลังพลพรรคประมาณ ๖ หมื่นคน กับทั้งการสนับสนุนอีกมากมายที่เตรียมพร้อมอย่างเงียบ ๆ เพื่อที่จะร่วมปฏิบัติการ ซึ่งล้วนแต่อยู่ในบริเวณที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญฯในสยาม"

"หลวงประดิษฐ์ ฯ(เขา)ไม่เคยทำให้เราผิดหวัง"

" ข้าพเจ้าเข้าใจดีทีเดียวถึงความยากลำบากที่เขาต้องควบคุมพลังนี้ แต่ข้าพเจ้าเองก็ต้องระลึกอยู่เสมอเช่นเดียวกันถึงภยันตรายอันใหญ่หลวงแห่งการเคลื่อนไหว โดยที่ยังไม่ถึงเวลา ซึ่งจะเป็นผลให้ญี่ปุ่นทำการตอบโต้ทำลาย และจะทำ

ให้แผนยุทธศาสตร์แห่งยุทธภูมิทั้งปวงของข้าพเจ้าเกิดผลกระทบปั่นป่วนวุ่นวาย ความเครียดที่บังคับให้หลวงประดิษฐ์ฯต้องแบกรับไว้ และภยันตรายที่เขาต้องเผชิญตลอดเวลา ๓ปี นับว่าเป็นสิ่งที่น่าพรั่นพรึงอย่างยิ่ง แต่ก็อาศัยความที่มีวินัยของเขาเองประกอบกับที่เขาได้ชักจูงให้บรรดาผู้เชื่อถือเลื่อมใสในตัวเขาปฏิบัติตามนั่นเอง ที่ทำให้ได้ประสบชัยชนะในที่สุด เขาไม่เคยทำให้เราผิดหวังเลย

ข้าพเจ้ารู้ว่า มีบุคคลมากหลายที่เคยตกเป็นเชลยศึกในสยาม ได้มีความสำนึกอันถูกต้องในแง่ที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อความปรารถนาดีของหลวงประดิษฐ์ฯซึ่งมีต่อเรา

ดังนั้น จึงขอให้เราให้เกียรติแก่บุคคลผู้นี้ ที่ได้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่ออุดมการณ์ของสัมพันธมิตร และต่อประเทศของเขาเอง ข้าพเจ้าทราบด้วยว่า เขาเป็นบุคคลที่ได้ส่งเสริมมิตรภาพระหว่างอังกฤษกับสยามอย่างแข็งขัน การต่อต้านการกดขี่ของญี่ปุ่นในเอเชียอาคเนย์ดำเนินไปอย่างเกือบไม่ขาดสาย ทั้งนี้ก็เพราะ หลวงประดิษฐ์ฯมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดในการนี้ (เสียงปรบมือแสดงความชื่นชมยินดีก้องขึ้นเป็นเวลายาวนาน) "

หลังจากที่ข้าพเจ้าได้เดินทางมาถึงกรุงปารีสในปีพ.ศ.๒๕๑๓ นั้น ประธานกรรมการ "สโมสรกองกำลังพิเศษ"(๑) ของสหราชอาณาจักร ได้ส่งจดหมายลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๓ เชิญข้าพเจ้าเข้าเป็นสมาชิกสโมสรฯ มีความดังต่อไปนี้

ฯพณฯ

คณะกรรมการได้มีมติเป็นเอกฉันท์ ให้ข้าพเจ้ามีหนังสือขอร้องให้ท่านรับคำเชิญของเราที่ขอให้ท่านเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสโมสรนี้

ดังที่ฯพณฯคงจะทราบแล้ว สโมสรนี้ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.๒๔๘๘ โดยและเพื่อบุคคลซึ่งได้ปฏิบัติการอยู่ในกองกำลังพิเศษ และบุคคลซึ่งได้ทำงานอยู่ในขบวนการต่อต้านและขบวนการใต้ดินในระหว่างสงครามพ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๘

เราและสมาชิกทั้งหลายของสโมสรนี้ จะมีความชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง หากฯพณฯจะยอมรับเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสโมสร ข้าพเจ้าทราบดีว่า สมาชิกเหล่านี้ ทั้งที่เป็นคนไทยและคนอังกฤษ ซึ่งเคยทำงานอยู่ในแผนกประเทศสยาม

---

(๑) SPECIAL FORCES CLUB

ของกองกำลังที่ ๑๓๕[๑] ซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานอย่างใกล้ชิดกับท่าน และได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขัน และได้รับการส่งเสริมกำลังใจจากท่านตลอดเวลาในระหว่างหลายปีของการทำสงครามนั้น ก็คงจะมีความชื่นชมยินดีเช่นกัน

จดหมายฉบับนี้ ย่อมแสดงถึงความยอมรับนับถือและการยกย่องอย่างสูงของเรา ต่อบทบาทอันเด่นชัดของฯพณฯ ในการสนับสนุนและค้ำจุนขบวนการต่อต้าน ซึ่งได้รับใช้ประเทศของเราทั้งสองในยามที่ตกอยู่ในภยันตราย

ด้วยความจริงใจของข้าพเจ้า

เจฟฟรีย์ เอ็ช วอลฟอร์ด[๒]

ประธานกรรมการ

---

(๑) The Siam Country Section of Force 135

(๒) GEOFFROY H.WALFORD

-๔-

รัฐบาลสหรัฐอเมริกา โดยประธานาธิบดีรูสเวลท์ ไม่มีนโยบายที่จะทำให้ประเทศของเราเป็น "อาณานิคม" จะเห็นได้จากบันทึกที่จัดทำโดยกรมกิจการแปซิฟิคตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเตรียมเผื่อท่านประธานาธิบดีจะใช้ในการสนทนากับมร.เชอร์ชิล และจอมพลสตาลิน ที่นครยัลตา ในปีพ.ศ.๒๔๘๘ บันทึกนี้กล่าวถึงสถานภาพภายหน้าของสยาม ซึ่งข้าพเจ้าขอยกข้อความตอนหนึ่งมาดังนี้

" เหตุการณ์ที่ชาวยุโรปบีบบังคับประเทศไทย และการที่ชาวยุโรปได้ยึดเอาดินแดนแห่งเอเชียอาคเนย์ไปนั้น ยังอยู่ในความทรงจำของชาวเอเชีย รัฐบาลนี้(ส.ร.อ.)ไม่อาจจะร่วมในการปฏิบัติต่อประเทศไทย ไม่ว่าในรูปแบบใดเยี่ยงจักรวรรดินิยมสมัยก่อนสงครามได้ "

บันทึกนี้ยังกล่าวย้ำอีกว่า

" เรามิได้ถือว่า ประเทศไทยเป็นศัตรู แต่เป็นประเทศที่ถูกยึดครองโดยศัตรู เรารับรองอัครราชทูตประเทศไทยในกรุงวอชิงตันเป็น "อัครราชทูตแห่งประเทศไทย" ฐานะเหมือนกันกับอัครราชทูตเดนมาร์ก เราสนับสนุนให้มีประเทศไทยที่เป็นเอกราชและมีเสรีภาพ พร้อมด้วยอธิปไตยที่ไม่ถูกบั่นทอน

และปกครองโดยรัฐบาลที่ชาวไทยเลือกเอง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ ซึ่งเป็นประเทศเอกราชอยู่ก่อนสงคราม แม้ว่า เราจะมีส่วนสำคัญในการทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ แต่ถ้าหากผลแห่งสงครามทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียดินแดนที่ตนมีอยู่ก่อนสงครามหรือเอกราชถูกบั่นทอน เราเชื่อว่า ผลประโยชน์ของส.ร.อ.ทั่วตะวันออกไกลจะถูกกระทบกระเทือน

ภายในประเทศไทยซึ่งเดิมยอมจำนนต่อญี่ปุ่นและต่อมาร่วมมือกับญี่ปุ่น อันเป็นที่รู้กันอย่างกว้างขวางทั่วไปนั้น ได้ถูกเปลี่ยนเป็นรัฐบาลใหม่ซึ่งส่วนใหญ่คุมโดยหลวงประดิษฐ์ฯ ผู้สำเร็จราชการ ฯปัจจุบันที่ได้รับการนับถือที่สุดของบรรดาผู้นำไทย และเป็นผู้ต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่ต้น"

นอกจากนี้ นายคอร์เดล ฮัลล์(๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีจดหมายลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๖ แจ้งไปยังรองผู้อำนวยการสำนักงานศูนย์ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลอเมริกันที่มีต่อประเทศไทย ดังความต่อไปนี้

---

(๑) Cordel Hull

" สหรัฐอเมริกาถือว่า ไทยเป็นรัฐเอกราช ที่บัดนี้ตกอยู่ภายใต้การยึดครองด้วยกำลังทหารญี่ปุ่น...

" รัฐบาลอเมริกันหวังว่า จะสถาปนาเอกราชของประเทศไทยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ จากข่าวสารต่างๆที่ได้รับแสดงให้เห็นว่า ในรัฐบาลไทยปัจจุบันก็ยังมีข้าราชการส่วนหนึ่งที่คัดค้านไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลไทยยอมจำนนต่อการกดดันของฝ่ายญี่ปุ่น เป็นที่ทราบกันดีว่า มีหลวงประดิษฐ์มนูธรรม(หรือที่รู้จักกันในนามนายปรีดี พนมยงค์)คนหนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ร่วมอยู่ด้วย นอกจากนี้ หลวงประดิษฐ์ฯ ยังมีส่วนสำคัญในขบวนการใต้ดิน ซึ่งมีจุดเพื่อฟื้นสถานภาพของรัฐบาลไทย ที่เคยเป็นอยู่ก่อนหน้าการรุกรานของญี่ปุ่น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว รัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาจึงถือว่าหลวงประดิษฐ์ฯ เป็นตัวแทนแห่งการสืบต่อมาของรัฐบาลแห่งประเทศไทยตามที่เป็นอยู่ก่อนหน้าที่นายกรัฐมนตรีไทยสมัยนั้น (จอมพลป.พิบูลสงคราม) จะไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนที่ญี่ปุ่นบุก และยอมรับว่า (หลวงประดิษฐ์ฯ) เป็นผู้นำคนสำคัญในขบวนการเพื่อเอกราชของชาติไทย

ด้วยเหตุนี้ โดยไม่เป็นการผูกมัดรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในอนาคต เราจึงถือว่า หลวงประดิษฐ์ฯ เป็นตัวแทนและผู้นำสำคัญคนหนึ่งของชาติไทย ตราบใดที่ชาวไทยยังไม่ได้แสดงออกในทางตรงกันข้าม

คอร์เดล ฮัลล์ "

-๕-

ส่วนท่าทีของสหราชอาณาจักรนั้น แม้ว่าผู้นำทางทหาร ดังเช่น ลอร์ดเมานท์แบทเตน จะแสดงความชื่นชมต่อคุณูปการของเราที่มีต่อฝ่ายสัมพันธมิตร (ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในตอนที่ ๓) ในเบื้องแรก รัฐบาลสหราชอาณาจักร ซึ่งประกอบด้วยนักการเมืองที่มีแนวโน้มนิยมชมชอบลัทธิจักรวรรดินิยมไม่ยินยอมเจรจากับเราในทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับเอกราชของชาติไทยภายหลังที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ชัยชนะ ดังนั้น ลอร์ดเมานท์แบทเตน จึงได้รับคำสั่งอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลของตนให้เจรจากับผู้แทนฝ่ายเราเพียงเฉพาะเรื่องกิจการทางทหารอย่างเดียวเท่านั้น นักการเมืองชาวอังกฤษในยุคนั้นทราบดีทีเดียวว่า การประกาศสงครามระหว่างสยามกับสหราชอาณาจักรนั้น ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม อังกฤษถือว่า ประเทศเราจะต้องชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่อังกฤษ

เมื่อรัฐบาลอังกฤษมีท่าทีปฏิเสธการเจรจาทางการเมืองเช่นนี้ เราจึงได้หันมาใช้ความพยายามเจรจาในเรื่องนี้กับรัฐบาลอเมริกัน ที่นำโดยประธานาธิบดีรูสเวลท์ ซึ่งมีท่าทีสนับสนุนสยาม และพยายามเจรจากับรัฐบาลผสมของจีน (ระหว่างจีนคณะชาติกับจีนคอมมิวนิสต์) โดยทางเราได้ส่งคณะผู้แทนไปเจรจาเรื่องเอกราชของชาติ

เราได้ขอให้สถานอัครราชทูตของเราที่กรุงสต็อคโฮล์มติดต่อกับสถานอัครรัฐทูตของโซเวียตที่นั่นเช่นกัน ให้ช่วยส่งบันทึกรายงานฉบับหนึ่งไปยังรัฐบาลโซเวียต เพื่อสนับสนุนความต้องการอันชอบธรรมของเรา

รัฐบาลของประธานาธิบดีรูสเวลท์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เราหลายครั้งหลายคราว เพื่อที่จะทำให้อังกฤษเปลี่ยนใจ หรืออย่างน้อยที่สุดให้อังกฤษมีท่าทีเดียวกับส.ร.อ. ในการยอมรับว่า ประเทศสยามมิได้เป็นศัตรู แต่เป็นประเทศที่อยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม ในเดือนพฤษภาคมพ.ศ.๒๔๘๘ เราได้พิจารณา

เห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ขบวนการเสรีไทยจะต่อสู้การรุกรานของญี่ปุ่นอย่างเปิดเผย แทนที่จะกระทำการอย่างลับๆ แต่ก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติการ เราได้ปรารถนาที่จะให้รัฐบาลอเมริกันและอังกฤษยืนหยัดต่อเราก่อนว่า จะเคารพความเป็นเอกราชของประเทศสยาม แม้ว่า จอมพลป.พิบูลสงครามจะได้ประกาศสงครามกับประเทศทั้งสองโดยไม่ถูกต้อง ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงได้ส่งโทรเลขลับด่วนมาก ๒ฉบับ ซึ่งมีข้อความตรงกัน ฉบับหนึ่งถึงกระทรวงการต่างประเทศ ส.ร.อ. และอีกฉบับหนึ่งถึงลอร์ดเมานท์แบทเตน ข้าพเจ้าขอยกข้อความในโทรเลขของข้าพเจ้า ซึ่งทางกระทรวงการต่างประเทศส.ร.อ.ได้ตีพิมพ์ภายหลังญี่ปุ่นยอมจำนนไปแล้ว ๒๕ปี ดังนี้

๑) บันทึกจัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศส.ร.อ. เลขที่๓๔๐๐๐๑๑ P.W./๕๒๙๔๕ วอชิงตัน ๒๘ พฤษภาคม ๒๔๘๘

สาส์นถึงรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศจากรู้ธ (ปรีดี พนมยงค์) ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศส.ร.อ. ได้รับเมื่อวันที่ ๒๑พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๘ มีข้อความดังต่อไปนี้

" การต่อต้านเสรีไทยในการดำเนินกิจกรรมทั้งหลายนั้น ได้ทำตามคำแนะนำของผู้แทนอเมริกันเสนอมาในการที่มิให้ปฏิบัติการใดๆต่อสู้ญี่ปุ่นก่อนถึงเวลาอันควร แต่ในขณะนี้ ข้าพ

เจ้าเชื่อว่า กำลังใจรบของญี่ปุ่นจะลดน้อยลงไป ถ้าขบวนการเสรีไทยไม่คงอยู่ภายในฉากกำบังอีกต่อไป ญี่ปุ่นจะถูกบีบให้ยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไขต่อสัมพันธมิตรเร็วขึ้น เพราะการสลายตัวของสิ่งที่เรียกว่า วงไพบูลย์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เราได้ถือตามคำแนะนำว่า ขบวนการเสรีไทยจะต้องพยายามขัดขวางความร่วมมือที่ญี่ปุ่นจะได้จากประเทศไทย เราได้ยึดถือนโยบายนี้อย่างเคร่งครัดที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ แต่ท่านย่อมเห็นได้ว่า ญี่ปุ่นนับวันยิ่งจะมีความสงสัยขบวนการเสรีไทยมากยิ่งขึ้น เมื่อไม่นานมานี้รัฐบาลไทย (รัฐบาลควงฯ) ไม่ยอมทำตามคำขอของญี่ปุ่นที่ขอเครดิตเพิ่มเติมอีก ๑๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากรัฐบาลปัจจุบันว่า จะอยู่ในตำแหน่งต่อไปไม่ได้ ถ้าหากญี่ปุ่นบีบบังคับให้ปฏิบัติตามคำขอดังกล่าว

ถ้าญี่ปุ่นยืนยันเช่นนั้น รัฐบาลใหม่ก็จะตั้งขึ้นและปฏิบัติการต่อสู้ญี่ปุ่น โดยประการแรกประกาศโมฆะกรรม ซึ่งหนี้สินและข้อตกลงซึ่งรัฐบาลพิบูลฯ กับญี่ปุ่นได้ทำกันไว้ตลอดทั้งสนธิสัญญาที่ผนวก ๔ รัฐมาลัยและรัฐฉานไว้กับประเทศไทย รวมทั้งการประกาศสงครามต่ออังกฤษและส.ร.อ. ด้วยพื้นฐาน

แห่งความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ชาตินี้กับประเทศไทยจะสถาปนาขึ้นดังที่เป็นอยู่ก่อนญี่ปุ่นบุกเพิร์ลฮาร์เบอร์ ก่อนที่จะดำเนินแผนการนี้ ข้าพเจ้าปรารถนาแจ้งให้ท่านทราบถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ แม้ว่า ข้าพเจ้าตระหนักว่า ส.ร.อ.มีเจตนาดีต่อเอกราชของประเทศไทย และมีไมตรีจิตต่อราษฎรไทย ข้าพเจ้าเชื่อว่าในวันที่เราลงมือปฏิบัติการนั้น ส.ร.อ.จะประกาศเคารพความเป็นเอกราชของประเทศไทย และถือว่าประเทศไทยเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ และไม่ถือว่าประเทศไทยเป็นประเทศศัตรู ทั้งนี้ จะเป็นการส่งเสริมกำลังใจอย่างใหญ่หลวงต่อมวลราษฎรไทย ซึ่งเตรียมพร้อมแล้วในการเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง "

ข้าพเจ้าได้ส่งสาระในโทรเลขฉบับนี้ไปยังผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรเอเชียอาคเนย์ด้วยเช่นกัน

๒) วันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๘ ข้าพเจ้าได้รับคำตอบจากผู้รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ส.ร.อ. ดังมีความต่อไปนี้

" ขอบคุณอย่างสุดซึ้งต่อสาส์นของท่านถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เราเข้าใจความปรารถนาของท่าน

ที่จะให้ประเทศไทยต่อสู้ศัตรูทางปฏิบัติการโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เราเชื่อแน่ว่า อย่างไรก็ตาม ท่านย่อมตระหนักว่า การต่อสู้ศัตรูร่วมกันของเรานั้น ต้องสมานกับยุทธศาสตร์ทั้งปวงในการต่อสู้กับญี่ปุ่น และไม่เป็นผลดีถ้าไทยทำก่อนเวลาอันสมควร และก่อนที่จะมีหลักประกันพอสมควรว่าจะได้ชัยชนะ หรือถ้าลงมือปฏิบัติการอย่างเปิดเผยโดยมิได้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์

เราหวังว่า ท่านจะใช้ความพยายามต่อไปที่จะป้องกันการกระทำก่อนถึงเวลาอันสมควร โดยขบวนการเสรีไทย หรือการปฏิบัติอันเร่งให้ญี่ปุ่นยึดอำนาจจากรัฐบาลไทย(รัฐบาลควงฯ)

เราเชื่อมั่นว่า ท่านจะแจ้งให้เราและอังกฤษทราบ ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนแปลงกะทันหัน ทั้งๆที่ท่านพยายามยับยั้งไว้แล้วก็ตาม ส.ร.อ.เข้าใจแจ่มแจ้ง และเห็นคุณค่าในความปรารถนาจริงใจของท่านและมวลราษฎรไทยในการปฏิเสธการประกาศสงครามและข้อตกลงระหว่างญี่ปุ่นกับรัฐบาลพิบูลฯนั้น แต่ยังไม่เข้าใจแจ้งชัดว่า เหตุใดรัฐบาลปัจจุบัน

(รัฐบาลควง ฯ) จะลาออกขณะนี้ หรือจะมีการบีบบังคับอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลชุดต่อไปต้องเลือกเอาการปฏิเสธการประกาศสงคราม และข้อตกลงกับญี่ปุ่นเป็นการกระทำในเบื้องแรก

ย่อมจะเห็นได้ว่า ขบวนการเสรีไทยจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้ดีกว่าเมื่อออกมาปฏิบัติการเปิดเผยแล้ว คือ โดยจู่โจมการลำเลียงการคมนาคมกองกำลังยุทโธปกรณ์ของศัตรูอย่างฉับพลันและอย่างมีการประสานงาน รวมทั้งยึดตัวนายทหาร พนักงาน เอกสาร จุดสำคัญของศัตรู แล้วการปฏิบัติทางการเมืองเพื่อปฏิเสธการประกาศสงครามและการเข้ามีฐานะเสมอกันกับสัมพันธมิตรก็จะตามมาภายหลัง

เราให้ความสำคัญต่อการมีรัฐบาลไทยที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริงบนผืนแผ่นดินไทย เพื่อที่จะทำการร่วมมือกับสัมพันธมิตร เราหวังว่า การเตรียมทุกอย่างที่จะเป็นไปได้ จะต้องทำขึ้นในอันที่จะป้องกันการจับกุมหรือการแยกย้ายบุคคลสำคัญที่เป็นฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อว่ารัฐบาลดังกล่าวนั้นจะเข้ารับงานได้ทันทีในบริเวณที่ปลอดญี่ปุ่น และสามารถสั่งการทางทหารให้กองทัพไทยปฏิบัติการร่วมมือกับสัมพันธ

มิตร และสามารถรื้อฟื้นกลไกของรัฐบาลพลเรือนในบริเวณที่กู้อิสรภาพแล้ว

ส.ร.อ.ไม่อาจประกาศโดยลำพังได้ว่า ชาติอื่นชาติใดเป็นสมาชิกสหประชาชาติ แต่จะมีความยินดีประกาศซ้ำอีกโดยเปิดเผยในโอกาสเหมาะสมถึงการเคารพความเป็นเอกราชของชาติไทย และประกาศว่า ส.ร.อ.ไม่เคยถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู

เรารอคอยวันที่ประเทศของเราทั้งสองสามารถที่จะเปิดเผยต่อสาธารณชนถึงจุดหมายร่วมกันในการต่อสู้ศัตรูร่วมกัน"

(ลงนาม) กรูว์[๑]
รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ

---

(๑) GREW

๓) แม้ว่าลอร์ดเมาน์ทแบทเตน ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด จะรู้สึกเห็นใจในขบวนการของเรา แต่ก็ตอบรับได้เฉพาะในแง่ของแผนการทางทหารเท่านั้น โดยขอให้ข้าพเจ้าป้องกันมิให้มีการกระทำการใดๆก่อนถึงเวลาอันควร

เมื่อเราส่งนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นไปที่ประเทศซีลอน เพื่อเจรจากับลอร์ดเมาน์ทแบทเตน บรรดาที่ปรึกษาทางการเมืองที่รัฐบาลอังกฤษส่งมาเจรจา ต่างก็ปฏิเสธที่จะยอมรับความเป็นเอกราชของสยาม

-๖-

สำหรับรัฐบาลจีนโดยการนำของจอมพลเจียงไคเช็ค ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรและฝ่ายคอมมิวนิสต์เองรับรองว่า เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศจีนในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ขบวนการเสรีไทยได้ส่งผู้แทนไปเจรจา ๓ ครั้ง เรื่องความเป็นเอกราชของสยาม และขอให้คณะผู้แทนของขบวนการ ฯ ผ่านประเทศจีน เพื่อไปติดต่อกับประเทศสัมพันธมิตรอื่นๆได้ง่ายขึ้น

รัฐบาลจีนได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่จีนชื่อ เหลียง (เกิดในเมืองไทย) เป็นผู้ดำเนินการเจรจากับคณะผู้แทนของขบวนการ ฯ เจ้าหน้าที่ผู้นี้ทำงานในหน่วยสืบราชการลับของรัฐบาลจีน และเป็นที่ไว้

วางใจมาก อันที่จริงแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้นี้สนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์ และได้เปิดเผยรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับจุดประสงค์ของข้ารัฐการชั้นสูงของจีนที่มีต่อประเทศสยาม (ในปีพ.ศ.๒๔๙๒ เจ้าหน้าที่ผู้นี้ได้เดินทางไปยังกรุงปักกิ่งเพื่อเข้าร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ข้าพเจ้าในการเตรียมการเดินทางไปยังสาธารณรัฐราษฎรจีน)

รัฐบาลจีนไม่พอใจประเทศไทยมาก เพราะรัฐบาลจอมพลพิบูลฯ ไม่เพียงแต่จะส่งกองทหารไปยึดพื้นที่บริเวณตลอดชายแดนจีน-พม่า ที่ขึ้นกับอังกฤษเท่านั้น แต่ยังรับรองรัฐบาลหุ่นของมานจูกั๊วะ ที่ตั้งขึ้นภายใต้การบงการของญี่ปุ่นในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน (อดีตจักรพรรดิปูยี[๑] ซึ่งได้ถูกถอดจากราชบัลลังก์จีนโดยการอภิวัฒน์ชนชั้นเจ้าสมบัติในปีพ.ศ.๒๔๕๔ ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นจักรพรรดิในรัฐใหม่แห่งนี้) นอกจากนี้ จอมพลพิบูลฯ ยังรับรองรัฐบาลวังจิงไว[๒] ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศจีนด้วย

รัฐบาลจีนได้ออกข่าวผ่านทางวิทยุกระจายเสียง และหนังสือ

---

(๑) จักรพรรดิ PU YI

(๒) WANG Ching-wei หรือ Wang Jing-wei

พิมพ์ขู่ว่า จะบุกเข้าประเทศไทยจับตัวจอมพลพิบูล ฯ และผู้สมรู้ร่วมคิดมาชำระคดีฐานเป็นอาชญากรสงคราม การเจรจาของเรากับรัฐบาลจีนจึงลำบากมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องพยายามให้รัฐบาลจีนไม่ถือว่าประเทศสยามเป็นศัตรูและเคารพความเป็นเอกราชของสยามภายหลังที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ชัยชนะ

การเดินทางของผู้แทนคนแรกของขบวนการ ฯ คือ นายจำกัด พลางกูร ไม่อาจผ่านประเทศจีน เพื่อไปยังประเทศสัมพันธมิตรได้ เพราะติดขัดทางฝ่ายรัฐบาลจีน จึงทำให้เขาไม่สามารถปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงไปได้ การเดินทางครั้งนี้ประสบความลำบากมากมาย นายจำกัด ฯได้เสียชีวิตลงที่นครจุงกิง ผู้แทนคนที่ ๒ คือนายสงวน ตุลารักษ์ ได้รับความสะดวกขึ้นบ้างในการเดินทางไปอังกฤษและ ส.ร.อ.

คณะผู้แทนชุดที่ ๓ นำโดยนายถวิล อุดล สามารถประสานการทำงานระหว่างขบวนการ ฯ ของเรากับรัฐบาลจีนได้จนสิ้นสงคราม

ด้วยความพยายามของเราและด้วยความช่วยเหลือของรัฐบาล ส.ร.อ. โดยประธานาธิบดีรูสเวลท์ รัฐบาลจีนยอมถือตามนโยบายของรัฐบาลอเมริกันในการเคารพความเป็นเอกราชของสยามภายหลังที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ชัยชนะ

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะมีการแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ในปีพ.ศ.๒๔๘๖นั้น จอมพลเจียงไคเช็คได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อบัญชาการสู้รบในประเทศจีนและในอินโดจีน หลังปีพ.ศ.๒๔๘๖ เจียงไคเช็คจึงได้รับผิดชอบการสู้รบเฉพาะในประเทศจีนเท่านั้น

แต่เนื่องจาก เส้นแบ่งเขตทางเหนือของเอเชียอาคเนย์ยังไม่แน่นอน เจียงไคเช็คพยายามขอให้สัมพันธมิตรยอมให้เขตแดนสยาม และอินโดจีนฝรั่งเศสเหนือเส้นขนานที่ ๑๖ อยู่ในเขตยุทธภูมิจีนที่เจียงไคเช็ครับผิดชอบอยู่ ข้าพเจ้าได้แสดงความวิตกกังวลในเรื่องนี้ต่อรัฐบาลอเมริกัน เนื่องจากถ้าฝ่ายสัมพันธมิตรยินยอมตามเจียงไคเช็ค กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่คลั่งชาติที่มีอยู่จำนวนมากในสยามย่อมฉวยโอกาสในขณะที่กองทัพจีนเข้ามาอยู่ในประเทศสยาม ก่อความวุ่นวายขึ้น

หลังการยอมจำนนของญี่ปุ่นในปีพ.ศ.๒๔๘๘ เจียงไคเช็คได้ขอความเห็นจากสัมพันธมิตรว่า เขาจะส่งกองทัพเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในเขตแดนสยามและอินโดจีนบริเวณเหนือเส้นขนานที่ ๑๖ ได้หรือไม่ ข้าพเจ้าได้ส่งโทรเลขไปถึงรัฐบาลอเมริกัน เพื่อชี้แจงว่า ขบวนการเสรีไทยพร้อมที่จะปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในดินแดน

ไทยเอง

ประธานาธิบดีทรูแมน ซึ่งรับตำแหน่งสืบต่อจากรูสเวลท์ ตระหนักดีถึงปัญหาชาวจีนโพ้นทะเลดังกล่าว จึงแต่งตั้งให้ผู้บัญชาการทหารอเมริกันที่รับผิดชอบด้านญี่ปุ่น เป็นผู้ออกคำสั่งให้กองกำลังทหารญี่ปุ่นในดินแดนสยามยอมจำนนต่อลอร์ดเมาน์ทแบทเตน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์

ส่วนเจียงไคเช็คนั้น ได้รับภาระให้ส่งกองทัพเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นทางตอนเหนือของอินโดจีนฝรั่งเศสเท่านั้น

-๗-

ภายหลังที่ญี่ปุ่นยอมจำนนในวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๘ แล้ว ข้าพเจ้าได้เปิดเผยขบวนการใต้ดิน และได้ประกาศในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๘ ว่า การประกาศสงครามของจอมพลพิบูล ฯ ต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่ ตลอดจนการผนวกเอาดินแดนบางส่วนของพม่าและมลายูของอังกฤษในระหว่างสงครามนั้นเป็นโมฆะ ข้าพเจ้าได้แถลงเช่นเดียวกันว่า ให้ถือวันที่ ๑๖ สิงหาคม เป็น "วันสันติภาพ" และจะมีการฉลองในวันนี้ของทุกๆปี แต่รัฐบาลภายหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ ได้ยกเลิก "วันสันติภาพ" นี้เสีย

รัฐบาลอเมริกันได้ส่งนักการทูตมาเพื่อสถาปนาฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศสยามดังที่ได้ให้สัญญาไว้ รัฐบาลอเมริกันมิได้มีเงื่อนไขใดๆ นอกจากขอให้เราคืนเงินจำนวนหนึ่งให้กับบริษัทอเมริกัน เพราะรัฐบาลจอมพลพิบูล ฯ และญี่ปุ่นได้ยึดทรัพย์สินของบริษัทนั้นไป และขอให้จับตัวจอมพลพิบูล ฯ และผู้สมรู้ร่วมคิดฟ้องศาลฐานเป็นอาชญากรสงคราม

ฝ่ายรัฐบาลอังกฤษเรียกร้องให้ส่งคณะผู้แทนไปพบลอร์ดเมาน์ทแบทเตนที่กองบัญชาการทหารในประเทศซีลอน เพื่อเจรจากับผู้แทนฝ่ายรัฐบาลอังกฤษ โดยให้สยามยอมรับเงื่อนไขในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับอังกฤษ

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง เราได้ตกลงให้กองทหารอังกฤษเข้ามาในประเทศไทยเพียงเพื่อปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นเท่านั้น และให้ถอนกำลังทหารนี้ออกไปโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ ในทันทีที่ปฏิบัติภารกิจในการปลดอาวุธเสร็จสิ้นแล้ว

ในระหว่างนั้น ลอร์ดเมาน์ทแบทเตนและภรรยาได้เดินทางมากรุงเทพ ฯ ๒ ครั้ง และได้พบปะกับข้าพเจ้า ซึ่งได้กระชับมิตรภาพระหว่างเราให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ลอร์ดเมาน์ทแบทเตนในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ได้จัดพิธีสวน

สนามของกองทหารอาสาสมัครอังกฤษที่เดินทางมาประเทศไทย เพื่อปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นเฉพาะพระพักตร์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพในความเป็นเอกราชของชาติไทยและองค์พระประมุข

ส่วนเงื่อนไขทางการเมืองที่รัฐบาลอังกฤษยื่นข้อเรียกร้องมานั้น เราพิจารณาแล้วเห็นว่า เงื่อนไขดังกล่าวเท่ากับเป็นการยอมจำนนกลายๆนั่นเอง แตกต่างกันแต่ในเรื่องวิธีการและคำพูดเท่านั้น ดังนั้น เราจึงไม่ยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว การเจรจากันในเรื่องนี้ใช้เวลา ๑ปีโดยที่ไม่บรรลุผลใดๆ ช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลสยามตามวิถีทางรัฐธรรมนูญถึง ๓ ครั้ง ในที่สุด รัฐบาลสยามจำเป็นต้องส่งมอบข้าวให้รัฐบาลอังกฤษจำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ ตัน และชดใช้ค่าเสียหายให้แก่บริษัทอังกฤษที่ตั้งขึ้นในสยามก่อนสงคราม และที่ถูกญี่ปุ่นและรัฐบาลพิบูล ฯ ยึดไป ตลอดจนความเสียหายที่เกิดจากภัยทางอากาศในระหว่างสงครามที่ฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นผู้กระทำเอง อย่างไรก็ตาม เราเห็นว่าเป็นข้อเรียกร้องที่ไม่ยุติธรรมต่อประเทศเล็กๆอย่างสยามในการที่ต้องรับผิดชอบความเสียหายต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายสัมพันธมิตรเองเป็นผู้ก่อ แต่เราจำต้องยอมลงนามในความตกลงดัง

กล่าวนั้น เพื่อที่จะสามารถฟื้นฟูประเทศหลังสงครามได้เร็วที่สุด และเพื่อหาโอกาสอันสมควรในการเจรจาอย่างสันติอีกครั้งหนึ่งกับรัฐบาลพรรคแรงงานของอังกฤษ เพื่อแก้ไขข้อความต่างๆ ที่ไม่ยุติธรรมสำหรับเรา

ความตกลงดังกล่าวกำหนดให้รัฐบาลสยามจับกุมและลงโทษบุคคลที่ต้องหาว่าเป็นอาชญากรสงคราม ข้อความนี้ตรงกับความต้องการของรัฐบาลฝ่ายสัมพันธมิตรที่สำคัญๆทุกประเทศ เมื่อข้าพเจ้าเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในพ.ศ.๒๔๘๙ ข้าพเจ้าได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้ยอมจ่ายเงินค่าข้าวที่เราต้องชดใช้ให้เป็นค่าเสียหาย ฝ่ายรัฐบาลอังกฤษตกลงยินยอมที่จะจ่ายเงินค่าข้าวด้วยราคาที่ต่ำกว่าราคาในตลาดโลก นับว่ายังดีกว่าไม่ได้อะไรเลย

ส่วนเรื่องความเสียหายของบริษัทห้างร้านอังกฤษที่เราต้องชดใช้นั้น เราเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรมต่อสยามเช่นกัน เพราะในปีพ.ศ.๒๔๙๔ ฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งรวมทั้งรัฐบาลอังกฤษด้วย ได้ลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกกับรัฐบาลญี่ปุ่นที่ซานฟรานซิสโก ตามสนธิสัญญาฉบับนี้ รัฐบาลอังกฤษเองได้ยกเลิกข้อเรียกร้องค่าปฏิกรรมสงครามจากญี่ปุ่น ซึ่งเป็นศัตรูสำคัญในสงคราม

-๘-

ฝ่ายรัฐบาลจีนเมื่อยอมรับรองความเป็นเอกราชของรัฐบาลสยามแล้ว ก็ได้ส่งอัครรัฐทูตมาประจำกรุงสยาม เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต

ส่วนกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่คลั่งชาติที่คิดว่ากองกำลังทหารจีนจะเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศสยามนั้น พากันแปลกใจที่กลายเป็นกองทหารอังกฤษ ฉะนั้นจึงก่อการจลาจลโดยใช้ปืนยาวปืนสั้น ยิงเข้าใส่ฝูงชนอย่างบ้าคลั่งในใจกลางพระนคร

ชาวไทยได้โต้ตอบทันที สภาพการจลาจลเกิดขึ้นในชุมชนหลายแห่ง รัฐบาลจำต้องใช้กำลังทหารเข้าปราบปราม เพื่อให้เกิดความสงบโดยเร็วที่สุด การจลาจลครั้งนี้เรียกกันว่า "เลียะพะ" (ภาษาจีนแต้จิ๋ว) ที่เรียกเช่นนี้ เพราะได้เปรียบเทียบเหตุการณ์ครั้งนี้กับกบฏของนักมวยจีน ซึ่งต่อต้านกองกำลังอำนาจต่างชาติในปีพ.ศ.๒๔๔๓ ในปัจจุบันนี้ ยังมีคนกล่าวถึงเหตุการณ์เลียะพะครั้งนั้นอยู่ โดยมักจะเป็นพวกที่ไม่ยอมรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐราษฎรจีน และยกเอาเหตุการณ์นี้มาข่มขวัญผู้ไม่รู้อีโหน่อีเหน่ โดยอธิบายอย่างไม่มีเหตุผลว่า เมื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐราษฎรจีนแล้ว เหตุการณ์อย่างนี้จะเกิดซ้ำขึ้นอีกโดยพวกชาว

จีนโพ้นทะเลจะเป็นผู้ก่อขึ้นด้วยความสนับสนุนของสถานเอกอัครรัฐทูตสาธารณรัฐราษฎรจีน อันที่จริง ระหว่างที่เกิดเหตุการณ์ไม่สงบนี้ พวกคอมมิวนิสต์จีนที่ลี้ภัยเข้ามาในสยาม เพราะถูกรัฐบาลจีนคณะชาติตามล่านั้น กลับต่อต้านเหตุการณ์เลียะพะครั้งนี้

– ๙ –

รัฐบาลโซเวียตกำลังวุ่นวายอยู่กับปัญหาภายในประเทศ จึงไม่พร้อมที่จะเข้ามาแทรกแซงในกิจการของเอเชียอาคเนย์ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลนี้ได้แสดงความเคารพความเป็นเอกราชของสยามโดยปริยาย โดยการมอบอำนาจให้ผู้แทนทางการทูตที่กรุงสต็อคโฮล์มเข้าร่วมในงานเลี้ยงรับรองที่จัดขึ้นโดยสถานอัครราชทูตสยาม ทั้งในระหว่างและหลังสงคราม

– ๑๐ –

ส่วนทางฝ่ายรัฐบาลกู้ชาติฝรั่งเศส (Comité français de Libération nationale) ซึ่งต่อมาได้ตั้งขึ้นเป็นรัฐบาลชั่วคราวของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ลงความเห็นว่า รัฐบาลไทยเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่น และฝรั่งเศสกับประเทศไทยถือว่า เป็นศัตรูกันนับตั้งแต่วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓ อันเป็นวันที่กองทัพอากาศไทย (สมัยรัฐบาลจอมพลพิบูล ฯ) ได้ทิ้งระเบิดบนดินแดนอินโดจีน

ของฝรั่งเศส รัฐบาลชั่วคราวของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเห็นว่า คำประกาศของข้าพเจ้าในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ให้ยกเลิกการยึดครองดินแดนที่รัฐบาลจอมพลพิบูล ฯ ยึดครองนั้น ครอบคลุมถึงดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศสด้วย ดังนั้น เราจึงได้ทำความตกลงร่วมกันกับรัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสให้นำเรื่องนี้สู่อนุญาโตตุลาการเพื่อตัดสิน ทั้งนี้ เพราะทางฝ่ายเราเห็นว่า ดินแดนที่เป็นปัญหาอยู่นั้น เป็นของประเทศสยามมาก่อนปีพ.ศ. ๒๔๕๐ แล้ว นับแต่นั้นมาความสัมพันธ์ทางทูตระหว่าง ๒ประเทศก็กลับคืนสู่สภาพปกติ

– ๑๑ –

เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงบรรลุนิติภาวะ ข้าพเจ้าได้กราบบังคมทูลอัญเชิญพระองค์เสด็จนิวัติสู่สยาม พระองค์เสด็จถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ หน้าที่ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของข้าพเจ้าจึงเป็นอันสิ้นสุดลงในทันที พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นรัฐบุรุษอาวุโส อันเป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ ซึ่งจะไม่มีอำนาจในการบริหารแผ่นดิน เป็นโอกาสที่ข้าพเจ้าจะได้พักผ่อน ซึ่งข้าพเจ้ามีความปรารถนาอยู่แล้วหลังจากที่ข้าพเจ้าได้ทำงานมาอย่างลำบาก

และเหน็ดเหนื่อยตลอดเวลาช่วงที่มีสงคราม และหลังสงครามอีก ๓ เดือน

ภายหลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ได้มีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ต่อมาหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว มีรัฐบาลใหม่ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีบางคนเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยม ความขัดแย้งในรัฐสภาระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายค้านเพิ่มมากขึ้น ในที่สุด ฝ่ายรัฐบาลต้องลาออก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้า ฯ ให้ข้าพเจ้าจัดตั้งรัฐบาล โดยข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยได้เสียงสนับสนุนจากฝ่ายข้างมาก ซึ่งเป็นฝ่ายก้าวหน้าในสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๙ รัฐสภาจะประกอบด้วยพฤฒสภาและสภาผู้แทนราษฎร โดยสภาทั้งสองมาจากการเลือกตั้ง

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายก้าวหน้ากับฝ่ายอนุรักษ์นิยม ไม่มีทีท่าว่าจะลดลงไป แต่กลับเพิ่มมากขึ้น เมื่อศาลฎีกาได้ตัดสินปล่อยตัวจอมพลพิบูล ฯ โดยประกาศว่า พระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม (ซึ่งร่างขึ้น และประกาศใช้หลังสงคราม) ไม่อาจใช้บังคับย้อนหลังได้

เมื่อจอมพลพิบูล ฯ ได้รับการปล่อยตัว ก็ได้กลับคืนสู่เวทีการ

เมืองเดิมอีกครั้งหนึ่ง โดยร่วมมือกับกลุ่มอนุรักษ์นิยม

-๑๒-

๒-๓ เดือนถัดมา ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต โดยต้องพระแสงปืนที่พระเศียรในห้องพระบรรทมในพระบรมมหาราชวัง จากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจและโดยคำแนะนำของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ทางรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ประกาศว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคตโดยอุบัติเหตุ โดยกระสุนจากพระแสงปืนของพระองค์เอง

ในวันนั้นเอง ข้าพเจ้าในฐานะนายกรัฐมนตรีได้เสนอรัฐสภาให้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชสมบัติสืบแทนพระเชษฐาที่เสด็จสวรรคต เนื่องจากพระองค์ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ สภาผู้แทนราษฎรจึงได้แต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทรเป็นประธาน คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าตั้งคณะรัฐบาลขึ้นใหม่

หลังการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าพเจ้าได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยไม่มีผู้สมัคร

แข่งขัน ข้าพเจ้าสมัครใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากนั้น มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ซึ่งก็คงประกอบด้วยรัฐมนตรีฝ่ายก้าวหน้า และฝ่ายประชาธิปไตย แต่พวกอนุรักษ์นิยมกล่าวหาว่ารัฐบาลใหม่อยู่ภายใต้อาณัติของข้าพเจ้า ด้วยเหตุนี้ พวกอนุรักษ์นิยมจึงเริ่มโจมตีข้าพเจ้าเป็นการส่วนตัว โดยใส่ร้ายข้าพเจ้าต่างๆนานา เช่น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลไม่ได้เสด็จสวรรคตโดยอุบัติเหตุ แต่ถูกลอบปลงพระชนม์โดยอดีตราชเลขานุการส่วนพระองค์ และมหาดเล็กของพระองค์เอง โดยมีข้าพเจ้าเป็นผู้สมรู้ร่วมคิด

การเผยแพร่ข่าวให้ร้ายข้าพเจ้าเช่นนี้ เป็นแผนการทำให้ประชาชนสับสน เพื่ออ้างเป็นเหตุให้คณะทหารก่อการรัฐประหารปฏิกิริยา ซึ่งข้าพเจ้าจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ ๗

บทที่ ๕

สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์

– ๑ –

บรรดาเพื่อนเก่าแก่ของข้าพเจ้าจากเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมาเยี่ยมเยียนหลังจากที่ข้าพเจ้าได้มาพำนักอยู่ที่ปารีสเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๑๓ บางคนก็ได้รำลึกถึงสมาคมสหชาติ แห่งเอเชียอาคเนย์ที่เราได้ก่อตั้งขึ้นภายหลังที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ และต่อมาถูกยุบเลิกโดยปริยาย หลังจากการรัฐประหารในปีพ.ศ.๒๔๙๐

คำกล่าวหาต่างๆของบรรดาปรปักษ์ทางการเมืองของข้าพเจ้าขัดแย้งกันเองเมื่อพูดถึงองค์การนี้ บ้างก็ว่า องค์การนี้เป็นสันนิบาตของคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ บ้างก็นำเอาองค์การนี้มา

ปะปนกับ "มหาอาณาจักรไทย"(๑) ที่จอมพลพิบูล ฯ ริเริ่มดำเนินการ เพื่อรวบรวมคนเชื้อชาติ"ไทย" ที่อยู่ในจีน อินเดีย และในเอเชียอาคเนย์ ทั้งนี้ เพื่อก่อตั้งมหาอาณาจักรไทยภายใต้เผด็จการของจอมพลพิบูล ฯ ผู้สื่อข่าวต่างประเทศบางคน ซึ่งประจำในสยามหลังจากข้าพเจ้าเดินทางออกจากบ้านเกิดเมืองนอนและเชื่อตามคำบอกเล่านี้ ก็ได้เลยเถิดไปกันใหญ่โดยการเอาข้าพเจ้ามาแทนที่จอมพลพิบูล ฯ ในการฝันเฟื่องเรื่องนี้ เช่น กรณีผู้สื่อข่าวต่างประเทศประจำกรุงเทพฯ ที่ข้าพเจ้าพูดถึงในคำนำของหนังสือเล่มนี้ เนื่องจากเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับลักษณะขององค์การที่ยุบเลิกไปแล้วนี้ และเกิดความสับสนระหว่างองค์การของเรากับสมาคมใหม่ ซึ่งเพิ่งก่อตั้งระหว่างประเทศไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ตามชื่อที่เรียกกันว่า "สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" เรียกสั้นๆว่า"อาเซียน" นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า น่าจะเป็นประโยชน์อยู่บ้างที่จะเล่าประวัติของสมาคมของเราพอสังเขป

-๒-

ขอให้นึกถึงว่า ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ประเทศสยามเป็น

---

(๑) "PAN-THAI"

ประเทศเดียวในบรรดาประเทศในเอเชียอาคเนย์ที่เป็นเอกราช และเป็นสมาชิกดั้งเดิมของสันนิบาตชาติ ซึ่งก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขณะนั้นเวียดนาม กัมพูชา และลาว เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส พม่า มลายู และสิงคโปร์เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ อินโดนีเซียเป็นเมืองขึ้นของเนเธอร์แลนด์ ส่วนฟิลิปปินส์เป็นเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกา

ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งในประเทศเหล่านี้ ซึ่งมีแนวคิดทางการเมือง และอุดมการณ์ต่างกัน ก็ได้ลี้ภัยหลบซ่อนเข้ามาอยู่ในสยาม ในบรรดาผู้ลี้ภัยเหล่านี้ เหงียน ไอ ก็อก เป็นผู้หนึ่งที่เข้ามาเป็นครั้งคราว ชื่อของเขามีความหมายว่า "เหงียนผู้รักชาติ" เขาเป็นผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่ของเวียดนาม โดยใช้นามแฝงหลายชื่อ ก่อนใช้ชื่อ"โฮจิมินห์"ในที่สุด เขาได้ลี้ภัยเข้ามาในสยาม ๒ ครั้ง และพำนักอยู่ระยะหนึ่งโดยใช้ชื่ออีกหลายชื่อ

ข้าพเจ้ามีความเห็นใจผู้รักชาติลี้ภัยทุกคนที่ข้าพเจ้ารู้จัก โดยไม่แบ่งแยกอุดมการณ์ เพราะแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกทางของตน

– ๓ –

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นได้ยึดครองทั่วเอเชียอาคเนย์

ญี่ปุ่นหวังที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในประเทศอาณานิคมเหล่านี้ จึงได้ช่วยบรรดาผู้รักชาติจัดตั้งรัฐบาลที่ตนเองเรียกว่า "รัฐบาลเอกราช" เช่น รัฐบาลเอกราชพม่า ภายใต้การนำของประธานาธิบดีบามอ(๑) รัฐบาลเอกราชอินโดนีเซีย นำโดยซูการ์โน(๒) รัฐบาลเอกราชฟิลิปปินส์ นำโดยลอเรล(๓) ต่อจากนั้นญี่ปุ่นก็ได้สนับสนุนจักรพรรดิเวียดนาม กษัตริย์กัมพูชา และกษัตริย์ลาว เพื่อประกาศอิสรภาพ ผู้รักชาติส่วนใหญ่รู้ดีว่า การกระทำของญี่ปุ่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนเจ้าอาณานิคมเก่าไปเป็นเจ้าอาณานิคมใหม่ โดยมีญี่ปุ่นเป็นนาย เพราะทุกประเทศที่ถือว่าเพิ่งได้รับเอกราชใหม่ จะต้องเข้าไปเป็นอาณานิคมแบบใหม่ของญี่ปุ่น ซึ่งรู้จักกันในนาม"การร่วมวงไพบูลย์แห่งเอเชียบูรพา" ได้มีการตั้งกระทรวง"กิจการมหาเอเชียบูรพา"ขึ้นเป็นกระทรวงใหม่ของญี่ปุ่น เพื่อรับผิดชอบกิจการที่เกี่ยวกับประเทศเหล่านี้ รวมทั้งประเทศที่อยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น และรัฐหุ่นเชิดแมนจูกัว รัฐวังจิงไวของจีน และรัฐสยาม ส่วนสถานเอกอัครราชทูตของ

---

(๑) Ba Maw

(๒) Soekarno

(๓) Laurel

ประเทศที่มีเอกราชแท้จริงนั้น จะมีสัมพันธภาพทางการทูตกันตามปกติ

จอมพลพิบูล ฯ ได้สั่งการให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียวประท้วงรัฐบาลญี่ปุ่นต่อการปฏิบัติที่ประหลาดนี้ ซึ่งเป็นการลดสถานภาพของสถานเอกอัครราชทูตไทย ซึ่งเมื่อก่อนมีสภาพการเช่นเดียวกับสถานเอกอัครราชทูตยุโรปอื่นๆ ที่ยังมีสัมพันธภาพทางการทูตกับญี่ปุ่น ได้แก่ สถานเอกอัครราชทูตเยอรมัน อิตาลี ฯลฯ นายพลโตโจ(๑) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น(หลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้ ได้ถูกศาลฝ่ายสัมพันธมิตรตัดสินประหารชีวิตในข้อหาอาชญากรสงคราม) ได้อธิบายให้เอกอัครราชทูตของรัฐบาลไทยขณะนั้นฟังว่า "เนื่องจาก หน้าตาของคนไทยเหมือนกับคนญี่ปุ่น จนไม่สามารถแยกได้ว่าคนใดเป็นคนญี่ปุ่น คนใดเป็นคนไทย ดังนั้น คนทั้งสองชาติจึงเป็นพี่น้องกัน ถ้า 'น้อง' ปรารถนาจะพูดกับ 'พี่' ก็ไม่จำเป็นต้องมีระเบียบพิธีการทูต เพียงแต่ไปพบ 'พี่' เมื่อไรก็ได้ และแทนที่จะเข้าทางประตูหน้าบ้าน 'น้อง' ก็อาจเข้าไปทางหลังบ้านได้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการดีสำหรับสถานเอกอัครราชทูตไทย และประเทศอื่นที่ร่วมวงไพบูลย์กับญี่ปุ่น ที่จะมีสัมพันธภาพโดยตรงกับรัฐมนตรีกิจการ

---

(๑) ToJo

มหาเอเชียบูรพา โดยปล่อยให้กระทรวงการต่างประเทศทำหน้าที่ติดต่อกับสถานเอกอัครราชทูตของประเทศที่มิได้เป็นพี่น้องกับญี่ปุ่นและไทย"

ส่วนผู้รักชาติคนอื่นๆ ในประเทศเอเชียอาคเนย์ที่พำนักอยู่ในสยามนั้น มีจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น พวกเขาได้รับความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการทำสงครามพลพรรค และบางคนได้รับความรู้จากนายทหารอเมริกันและอังกฤษเอง ซึ่งในเวลานั้น ถือว่าชัยชนะต่อญี่ปุ่นเป็นเป้าหมายที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม หลังจากญี่ปุ่นยอมจำนนแล้ว นักล่าอาณานิคมชาวตะวันตกกลุ่มเก่าก็มายึดเอาอาณานิคมเดิมของตน แต่พวกเขาก็ต้องเผชิญกับการต่อต้านของผู้รักชาติในประเทศนั้นๆ ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งก็ได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทย เพื่อขอความช่วยเหลือจากเรา

จากการที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับผู้รักชาติเหล่านี้ เราได้ลงความเห็นกันว่า ในอนาคตอันใกล้นี้ ทุกประเทศในเอเชียอาคเนย์จะได้รับเอกราช อันเป็นผลมาจากความพยายามของพวกเขาเอง แต่เราจะต้องเผชิญหน้ากับยักษ์ใหญ่สองประเทศ ได้แก่ จีนคณะชาติ ซึ่งโดดเด่นขึ้นมาหลังชัยชนะต่อญี่ปุ่น อีกประเทศหนึ่งคือ อินเดีย

ซึ่งได้เอกราชจากอังกฤษ ฉะนั้น หากพวกเราแต่ละประเทศต่างคนต่างอยู่ภายหลังทุกประเทศในภูมิภาคนี้ได้เอกราชแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะป้องกันตนเองในกรณีที่ยักษ์ใหญ่สองประเทศรุกรานเรา

ด้วยเหตุนี้ เราจึงก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ขึ้นมา เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันประเทศ องค์การนี้มิได้เป็นสหภาพ(๑) หรือสมาพันธรัฐ(๒) เนื่องจากแต่ละประเทศมีอิสระทั้งในกิจการภายในและกิจการต่างประเทศของตนอย่างสมบูรณ์ องค์การนี้เป็นเพียง "ความเข้าใจกันอย่างฉันมิตร" ระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ยอมรับสมาคมดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเริ่มก่อตั้งสมาคมให้เป็นองค์การของประชาชน เนื่องจากประเทศสยามตั้งอยู่ในใจกลางภูมิภาคนี้ ข้าพเจ้าจึงรับที่จะให้กรุงเทพ ฯ เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางแห่งแรกขององค์การ ด้วยการให้สร้างที่ทำการและจัดสรรเงินช่วยเหลือตามความจำเป็น

ผู้รักชาติในประเทศเอเชียอาคเนย์จำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมสมา

---

(๑) Fédération

(๒) Confédération

คมนี้ นักล่าอาณานิคมทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้กล่าวหาข้าพเจ้าว่าเป็นผู้นำเหล่าขบถในการต่อต้านรัฐบาลอาณานิคม และเป็นศูนย์กลางของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้

รัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งกระทำขึ้นเพื่อเอาใจบรรดานักล่าอาณานิคม ได้ยุบสมาคมดังกล่าวและแยกสลายบรรดาสมาชิก

สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์มิได้เป็นสันนิบาตคอมมิวนิสต์ เพราะสมาชิกประกอบด้วยผู้รักชาติทุกแนวทาง รวมทั้งเจ้าเพชรราช อดีตมหาอุปราชลาวด้วย จากการสนทนากับเจ้าเพชรราชเกี่ยวกับผู้รักชาติบางคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ พระองค์ได้ตอบด้วยการตั้งคำถามว่า

"คนที่กำลังจะจมน้ำนั้น จะมีเวลาพอหรือที่จะดูว่า มือที่ยื่นมาช่วยนั้นมีสีขาวหรือสีแดง ? "

บทที่ ๖

การเข้าพบประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค รองประธานาธิบดี หลี่จุงเหริน[๑] ประธานาธิบดีโรฮัส[๒] ประธานาธิบดีทรูแมน[๓] พระเจ้ายอร์ชที่ ๖ ประธานาธิบดีเลออง บลุม[๔] ฯลฯ

-๑-

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.๒๔๘๙ เอกอัครรัฐทูตจีนได้นำหนังสือ

(๑) Li Jung-jen หรือ Li Zhong-ren

(๒) Roxas (๓) Truman (๔) Léon BLUM

เชิญจากประธานาธิบดีเจียงไคเช็คมาให้ข้าพเจ้า เพื่อเชิญให้ไปเยือนประเทศจีนในฐานะแขกของรัฐบาลจีน ต่อจากนั้น ข้าพเจ้าก็ได้รับคำเชิญทำนองเดียวกันนี้อีกจากรัฐบาลฟิลิปปินส์ อังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส และบางประเทศในยุโรป

รัฐบาลไทยได้เสนอให้ข้าพเจ้าตอบรับคำเชิญเหล่านั้น เพื่อเป็นการถือโอกาสขอร้องให้สมาชิกถาวรที่สำคัญๆ ของสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติสนับสนุนประเทศสยามให้ได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การ และเพื่อกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศของเรากับประเทศที่ข้าพเจ้าจะต้องไปเยือน

-๒-

ข้าพเจ้าพร้อมด้วยภรรยาและคณะออกเดินทางโดยสายการบิน P.O.A.S ซึ่งมาบริการให้เราในเที่ยวบินทดลองระหว่างกรุงเทพฯ กับนานกิง เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๙ (นานกิงได้เป็นเมืองหลวงของจีนอีกครั้งหนึ่งภายหลังสงคราม) เรามาถึงนานกิงในวันเดียวกัน ซึ่งเป็นช่วงระยะการหยุดยิงระหว่างฝ่ายจีนคณะชาติกับจีนคอมมิวนิสต์

การเจรจาปรึกษาที่จัดขึ้นโดยรัฐบาลจีนคณะชาติ ซึ่งมีโจวเอินไหลเป็นตัวแทนของพรรคคอมมิวนิสต์จีน อีกทั้งผู้รักชาติประชาธิป

ไตยคนอื่นๆ เข้าร่วมด้วยนั้นเพิ่งเสร็จสิ้น การประชุมครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญที่จะใช้ปกครองจีนทั้งประเทศ และการรวบรวมเหล่าทัพต่างๆ ให้เป็นกองทัพแห่งชาติภายใต้การควบคุมของรัฐบาลจีนคณะชาติ

นอกจากการประชุมครั้งนี้แล้ว ได้มีการเจรจาเฉพาะระหว่างรัฐบาลจีนคณะชาติกับตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย ประธานาธิบดีทรูแมนได้ส่งนายพลยอร์ช มาร์แชล(๑) ไปร่วมประชุม เพื่อพยายามโน้มน้าวให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนยอมตกลงกับฝ่ายจีนคณะชาติ การเจรจาไม่ก่อให้เกิดผลแต่ประการใด ที่จริงหลังจากคณะของเรามาเยือนนานกิง ปักกิ่ง และเซี่ยงไฮ้ได้ไม่กี่วัน ก็ได้ทราบข่าวความล้มเหลวในการเจรจา เพื่อคืนดีกันระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนกับฝ่ายจีนคณะชาติ โจวเอินไหลและคณะผู้แทนพรรคคอมมิวนิสต์จีนเดินทางกลับไปยังเยนอาน ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

— ๓ —

ประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค และมาดามเจียง ได้ต้อนรับเราอย่างฉันมิตร ระหว่างการสนทนา ดร.ที.วี.ซุง(๒) พี่ชายมาดาม

---

(๑) George Marshall (๒) T.V.SOONG

เจียง และรักษาการในตำแหน่งประธานสภาบริหารขณะนั้น(เทียบเท่าตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ก็ได้ร่วมสนทนาด้วย ประธานสภาบริหารของจีนได้สัญญากับข้าพเจ้าว่า จะสนับสนุนการขอเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของประเทศสยาม เนื่องจากพิจารณาเห็นว่า ประเทศสยามไม่ได้เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น คณะผู้แทนจีนในองค์การสหประชาชาติจะได้รับแจ้งมติดังกล่าวของรัฐบาลจีน

ประธานาธิบดีเจียงไคเช็คได้ขอกับข้าพเจ้าว่า ให้เจ้าหน้าที่สถานทูตสยามทุกคนพำนักอยู่ที่นานกิง ซึ่งเป็นที่ตั้งของรัฐบาลจีน ไม่ให้พำนักที่เซี่ยงไฮ้ ซึ่งขณะนั้นเป็นที่พำนักของเอกอัครราชทูตอื่นๆ โดยเอกอัครราชทูตเหล่านั้น ส่งเพียงแค่เลขานุการที่รับผิดชอบกิจการสถานทูตคนหนึ่งไปประจำที่นานกิง

ในสมัยนั้น เราจะเห็นขอทานมากมายที่นานกิงและทั่วประเทศจีน ซึ่งขณะนั้นประสบภาวะเงินเฟ้ออย่างหนัก ถึงขนาดที่ว่า เวลาไปจ่ายตลาดแต่ละครั้งกระเป๋าสตางค์จะไม่พอใส่ธนบัตรสำหรับซื้อของที่จำเป็นเลย

– ๔ –

เราได้ขึ้นเครื่องบินที่รัฐบาลจีนส่งมาอำนวยความสะดวก เพื่อ

เดินทางไปเยือนปักกิ่ง นครปักกิ่งได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น"เป่ยผิง" หลังจากรัฐบาลย้ายที่ตั้งไปอยู่นานกิง หลี่จุงเหริน รองประธานาธิบดีสาธารณรัฐจีนได้ต้อนรับเราอย่างอบอุ่น บุคคลผู้นี้รับผิดชอบในการป้องกัน"นครเป่ยผิง" และภูมิภาคด้านเหนือ จากการรุกคืบหน้าของคอมมิวนิสต์ เขาได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาฝ่ายพลเรือนของจีน(ที่ปรึกษาการเมือง) ที่ใกล้ชิดกับอเมริกา

ข้าพเจ้าจำได้ว่า บริเวณหน้าทางเข้าทำเนียบรัฐบาลด้านจัตุรัส "เทียน อันเหมิน" ซึ่งเป็นสถานที่แขวนรูปประธานเหมา ฯ ในปัจจุบันนั้น เมื่อก่อนเคยเป็นที่แขวนรูปเจียงไคเช็ค กองบัญชาการของหลี่จุงเหรินตั้งอยู่ในพระราชวังจงหนานไห่ ซึ่งเป็นที่ตั้งปัจจุบันของรัฐบาลสาธารณรัฐราษฎรจีน

ขณะนั้น ทั้งข้าพเจ้าและหลี่จุงเหรินไม่อาจคาดการณ์ได้ว่า อีก ๑๙ ปี ต่อมาคือในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๘ เราจะได้พบกันอีกครั้งหนึ่งที่ประตู "เทียน อันเหมิน" อันมีชื่อเสียงนี้ เพื่อร่วมงานฉลองการสถาปนาสาธารณรัฐราษฎรจีนครบรอบ ๑๖ปี ภายหลังการรัฐประหารพ.ศ.๒๔๙๐ ซึ่งโค่นล้มรัฐบาลประชาธิปไตยในประเทศสยามและความล้มเหลวของขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ซึ่งนำโดยข้าพเจ้าเอง ทำให้ตัวข้าพเจ้าต้องขอลี้ภัยทาง

การเมืองจากรัฐบาลราษฎรจีน ส่วนหลี่จุงเหรินนั้น หลังจากข้าพเจ้าได้เข้าเยี่ยมที่ปักกิ่งในปีพ.ศ.๒๔๘๙ ได้ไม่กี่เดือน เขาก็ได้รักษาการตำแหน่งประธานาธิบดีของจีนคณะชาติ และดำรงตำแหน่งนี้ต่อมาจนถึงปีพ.ศ.๒๔๙๒ ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลเดียวกัน ซึ่งย้ายมาอยู่ที่กวางตุ้ง เมื่อกองทัพราษฎร ซึ่งนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน ยาตราเข้ามาใกล้เมืองกวางตุ้ง หลี่จุงเหรินก็เดินทางออกจากจีนไปยังสหรัฐอเมริกา แต่หลังจากการทดลองระเบิดปรมาณูในจีนประสบความสำเร็จเป็นครั้งแรก หลี่จุงเหรินได้เดินทางออกจากสหรัฐอเมริกาอย่างลับๆ และกลับเข้ามาในจีน โดยได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากประธานเหมาฯ และนายกโจวเอินไหล ในฐานะผู้รักชาติชาวจีน เขาให้คำมั่นสัญญาว่า จะพยายามทำให้ประเทศจีนรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เท่าที่ตนจะสามารถทำได้

ยังมีข้อเท็จจริงบางประการที่ควรสังเกตคือ "ผู้สังเกตการณ์เกี่ยวกับจีน" ย่อมรู้ดีว่า มาดามเจียงไคเช็คเป็นน้องสาวคนสุดท้องของมาดามซุนยัดเซ็น (ดร.ซุนยัดเซ็นเป็นนักอภิวัฒน์ที่ยิ่งใหญ่ของจีนซึ่งนำการอภิวัฒน์เจ้าสมบัติในปีพ.ศ.๒๔๕๔) มาดามซุนยัดเซ็นยังคงดำเนินนโยบายของดร.ซุนยัดเซ็น ในส่วนที่เกี่ยวกับการ

ร่วมมือกับคอมมิวนิสต์

มาดามซุนยัดเซ็นได้เป็นรองประธานาธิบดีคนหนึ่งของรัฐบาลราษฎรจีน ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๙๒ และต่อจากนั้นมาจนถึงปัจจุบัน(๑) ส่วนมาดามเจียงและเจียงไคเช็คก็ยังให้ความนับถือดร.ซุนยัดเซ็นเสมอมา

พี่สาวคนโต ซึ่งเป็นภรรยาของอดีตนายกรัฐมนตรีจีน และน้องสาวอีก ๒ คน ต่างก็มีความเข้าใจกันดีแล้วในช่วงสงครามต่อสู้กับญี่ปุ่น ซึ่งเป็นศัตรูร่วมกัน

ด้วยข้อเท็จจริงอันนี้ จึงน่าคิดว่า พี่น้อง ๓ คนนี้จะสามารถร่วมมือกันในอนาคต เพื่อการรวมชาติอย่างสันติของจีนหรือไม่

โจวเอินไหล และเจียงไคเช็คเคยร่วมงานกันที่สถาบันการทหารแห่งกวางตุ้งเมื่อปีพ.ศ.๒๔๖๗ ตอนนั้นเจียงไคเช็คมียศพันตรี และโจวเอินไหลเป็นอาจารย์วิชาการเมือง โจวเอินไหลเป็นผู้ดำเนินการให้ปล่อยตัวเจียงไคเช็ค เมื่อคราวถูกจอมพลจางโซเหลียง(๒)จับกุมในปีพ.ศ.๒๔๗๘ ต่อมาอีกหลายสิบปี เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ โจวเอินไหลได้ให้สัมภาษณ์นายเจมส์

---

(๑) ขณะที่เขียนเรื่องนี้ - ผู้เรียบเรียง

(๒) Tchang So-Liang หรือ Zhang Xue-Liang

เรสตัน[๑]นักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นรองประธานหนังสือพิมพ์นิวยอร์คไทมส์ ข้าพเจ้าขออ้างข้อความในจุลสารที่ตีพิมพ์ในประเทศจีน ซึ่งเป็นรายงานของนักหนังสือพิมพ์อเมริกันผู้นี้เกี่ยวกับความคิดของโจวเอินไหลที่มีต่อเจียงไคเช็ค ดังนี้

โจวเอินไหลกล่าวว่า "...ข้าพเจ้ารู้จักเจียงไคเช็ค และที่แน่นอนอย่างหนึ่ง แม้ในสายตาของอเมริกันก็คือ เจียงไคเช็คเป็นคนที่ต่อต้านความกดดันจากอเมริกัน ไม่เหมือนกับเหงียนวันเทียว[๒]ที่ไช่ง่อน เจียงไคเช็คมีความรักชาติ แต่คนรอบข้างของเขาไม่เป็นเช่นนั้น..." โจวเอินไหลกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า "ซี.ไอ.เอ.ก็รู้เรื่องนี้ดี"

-๕-

จากปักกิ่ง ข้าพเจ้าเดินทางไปถึงเซี่ยงไฮ้ แล้วขึ้นเครื่องบินต่อไปยังมานิลา เมืองหลวงของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ซึ่งเพิ่งได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกา

ประธานาธิบดีโรฮัส และรองประธานาธิบดีควีริโน[๓]ได้ต้อน

---

(๑) James Reston

(๒) Nguyen Van-thieu

(๓) Quirino

รับอย่างฉันมิตร และจัดงานเลี้ยงรับรองเพื่อเป็นเกียรติแก่เรา

จากมานิลา เราขึ้นเครื่องบินไปยังสหรัฐอเมริกา

-๖-

เมื่อเราเดินทางมาถึงลอสแองเจลิส ตัวแทนของรัฐบาลอเมริกันได้ให้การต้อนรับ และจัดให้พำนักในโรงแรม"เบเวอร์ลีฮิลล์" และที่โรงแรมนี้เอง ภรรยาข้าพเจ้าถูกโจรกรรมเครื่องประดับ

จากลอสแองเจลีส เราได้ข้ามไปหลายภูมิภาคก่อนเดินทางมาถึงวอชิงตัน เราได้หยุดแวะบางแห่ง ซึ่งข้าพเจ้าได้พบผู้ที่เคยร่วมงานกับเราในระหว่างสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ที่วอชิงตัน รัฐบาลอเมริกันจัดให้เราพักที่แบลร์เฮาส์ (ที่พักซึ่งสำรองไว้สำหรับแขกของทางราชการ) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ทำเนียบขาว ที่นั่น ข้าพเจ้าได้เข้าพบรัฐมนตรีต่างประเทศและข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศบางคนที่เคยช่วยเหลือในระหว่างสงคราม ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสนั้นแสดงความขอบคุณ ในบรรดาข้าราชการเหล่านี้ มีบางคนที่ต่อมาถูกปลดโดยอิทธิพลทางการเมืองของโจ แมคคาร์ธี(๑)ด้วย

---

(๑) Joe Mac Carthy

ข้อหา"ดำเนินกิจกรรมที่ไม่ใช่อเมริกัน"(๑) รัฐบาลอเมริกันได้มอบเหรียญเสรีภาพชั้นหนึ่ง(๒) แก่ข้าพเจ้าในฐานะที่มีคุณูปการต่อฝ่ายสัมพันธมิตรระหว่างสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ต่อจากนั้น ประธานาธิบดีทรูแมนก็ได้ให้การต้อนรับข้าพเจ้า ระหว่างการสนทนาท่านก็ได้ให้สัญญากับข้าพเจ้าว่า จะสนับสนุนให้สยามเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

จากวอชิงตัน เราได้เดินทางต่อไปยังนิวยอร์ค ผู้แทนของรัฐบาลสยามที่นั่นได้พยายามติดต่อกับผู้แทนสมาชิกถาวรของสภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เพื่อให้ยอมรับประเทศสยามเข้าเป็นสมาชิกองค์การนี้ ผู้แทนโซเวียตลังเลที่จะสนับสนุนข้อเสนอของเรา เนื่องจากสาธารณรัฐราษฎรมองโกเลีย ซึ่งเป็นพันธมิตรกับสหภาพโซเวียตระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้ขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การนี้ด้วย(๓) แต่ในที่สุด ที่ปรึกษาของโซเวียตก็ยินยอมสนับสนุนข้อเสนอของเรา

แม้ว่า สหราชอาณาจักรและฝรั่งเศสจะมองว่า ประเทศสยาม

---

(๑) Non-American Activities

(๒) Medal of Freedom (Golden Palm)

(๓) แต่สมาชิกสหประชาชาติเห็นว่า มองโกเลียมิใช่ประเทศที่มีเอกราชสมบูรณ์ หากอยู่ในอาณัติของสหภาพโซเวียต จึงไม่ยอมรับเข้าเป็นสมาชิก - ผู้เรียบเรียง

เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น แต่สยามก็ได้รับการยอมรับเป็นเอกฉันท์จากสภาความมั่นคงและสมัชชาใหญ่ ให้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ขณะเดียวกัน จีนก็ได้วีโต้คัดค้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสาธารณรัฐราษฎรมองโกเลีย (อีก ๑๐ปีต่อมา มองโกเลียจึงได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ)

-๗-

จากนิวยอร์คเราได้ลงเรือ"ควีนเอลิซาเบท" เพื่อเดินทางไปยังอังกฤษ

นายกรัฐมนตรีแอทลี(๑) รัฐบาลอังกฤษ และลอร์ดเมาน์ทแบทเตน ได้ต้อนรับเราด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง ที่ลอนดอน เราได้พบสมาชิก"กองกำลังพิเศษ" ชาวอังกฤษ ซึ่งเคยทำงานร่วมกับเราระหว่างการต่อต้านญี่ปุ่น รัฐบาลได้จัดงานรับรอง เพื่อเป็นเกียรติแก่ข้าพเจ้า พระเจ้ายอร์ชที่ ๖ และพระราชินีเอลิซาเบทได้เชิญข้าพเจ้าและภรรยาไปรับประทานอาหารกลางวันที่พระราชวังบักกิงแฮม บุคคลที่เข้าร่วมโต๊ะเสวย ประกอบด้วยเจ้าฟ้าหญิงเอลิซาเบท (ซึ่งต่อมาเป็นควีนเอลิซาเบทที่ ๒) พร้อมด้วยเจ้าฟ้าหญิงมาร์กาเรต พระขนิษฐาของเจ้าฟ้าหญิงเอลิซาเบท และลอร์ด

(๑) Atlee

และเลดี้เมาน์ทแบทเตน

ข้าพเจ้าได้ถือโอกาสนั้น ขอให้รัฐบาลอังกฤษจ่ายราคาข้าวที่สั่งซื้อไว้ให้สูงขึ้นตามราคาตลาดโลก รัฐบาลอังกฤษยินยอมตามนั้น

-๘-

จากลอนดอน ข้าพเจ้าเดินทางต่อไปยังปารีสตามคำเชิญของประธานาธิบดีเลออง บลุม ซึ่งได้ให้การต้อนรับเราอย่างอบอุ่น และได้จัดเลี้ยงรับรองที่กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส(๑) เพื่อเป็นเกียรติแก่เราเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐

-๙-

จากปารีส เราเดินทางเข้าสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระราชชนนี

ออกจากสวิตเซอร์แลนด์ เราเดินทางไปกรุงเฮก โคเปนฮาเกน สต็อคโฮล์ม และออสโล ซึ่งข้าพเจ้าและภรรยาได้รับการต้อนรับจากประมุขของประเทศเหล่านั้น

พระเจ้ากุสตาฟที่ ๖(๒) ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ "ลา กรองด์-ครัวส์ เดอ วาสา"(๓) แก่ข้าพเจ้า เพื่อยืนยันมิตร

---

(๑) Quai d'Orsay (๒) Gustave VI

(๓) La Grande-Croix de Vasa

ภาพระหว่างสวีเดนกับสยาม

– ๑๐ –

หลังจากเสร็จสิ้นการเยือนยุโรปแล้ว เราก็เดินทางกลับประเทศสยามผ่านกัลกัตตา ซึ่งขณะนั้นอินเดียยังเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ

ที่กัลกัตตา ตัวแทนจาก"สถาบันสมิธโซเนียน"(๑) ซึ่งเดินทางมาจากสหรัฐเป็นการพิเศษ ได้มอบเอกสารของสถาบันชุดหนึ่งแก่ข้าพเจ้า เอกสารชุดนี้บรรยายเกี่ยวกับนกชนิดหนึ่ง ซึ่งเพิ่งค้นพบก่อนหน้านั้นไม่นาน โดยตั้งชื่อว่า "Chloropsis Aurifrons Pridii" เพื่อเป็นเกียรติแก่ปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐ์มนูธรรม) หัวหน้าขบวนการเสรีไทย

---

(๑) Smithsonian Institution

บทที่ ๗

รัฐประหารปฏิกิริยา
และการลี้ภัยครั้งแรกไปยังสิงคโปร์และจีน

– ๑ –

เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ เกิดการรัฐประหารของฝ่ายทหาร โดยการสนับสนุนของพวกอนุรักษ์นิยมขวาจัด และพวกคลั่งชาติ โค่นล้มรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายของพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นพรรคพวกของข้าพเจ้า พวกเขาได้บุกเข้าไปในบ้าน เพื่อจะทำลายชีวิตข้าพเจ้ารวมทั้งภรรยาและบุตรเล็กๆ หาว่าข้าพเจ้าเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดในกรณีสวรรคตฯ จอมพลพิบูล ฯ ซึ่งถูกปล่อยก่อนหน้านั้นไม่กี่เดือน เพราะกฎหมาย

อาชญากรสงครามไม่มีผลย้อนหลังมาใช้บังคับ ก็ได้รับแต่งตั้งจากคณะรัฐประหาร ให้เป็นผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย ทำให้มีอำนาจควบคุมเจ้าหน้าที่ของรัฐ คณะรัฐประหารได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งสมาชิกวุฒิสภามิได้มาจากการเลือกตั้งโดยทางอ้อมอีกต่อไป แต่จะมาจากการแต่งตั้งโดยตรงจากประมุขแห่งรัฐ โดยมีหัวหน้าคณะรัฐประหารเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ก่อนรัฐประหาร อายุต่ำสุดของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกำหนดไว้ ๒๓ ปี แต่ตามรัฐธรรมนูญของคณะรัฐประหารกำหนดไว้เป็น ๓๕ ปี ซึ่งเท่ากับอายุต่ำสุดของผู้สมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม มาตรการนี้ก็ใช้เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพราะต่อมาประเทศไทยก็ถูกปกครองโดยรัฐธรรมนูญฟาสซิสต์กึ่งฟาสซิสต์ และฟาสซิสต์ใหม่ๆ ฯลฯ อีกหลายฉบับ ยิ่งกว่านั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังลิดรอนเสรีภาพทางการเมืองหลายประการ

รัฐบาลใหม่ประกอบด้วยพวกอนุรักษ์นิยมขวาจัดเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่อมาไม่กี่เดือน ทหารก็จี้ให้รัฐบาลชุดนี้ลาออก และจอมพลพิบูลฯ ก็เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง

คืนวันเดียวกับที่เกิดรัฐประหาร ข้าพเจ้าได้หลบหนีทหารที่ล้อม

รอบบ้านพักออกไปได้อย่างหวุดหวิด และข้าพเจ้าได้ไปพักอยู่กับเพื่อนทหารเรือที่ฐานทัพเรือสัตหีบอยู่ระยะเวลาหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงการสู้รบระหว่างคนไทยด้วยกันเอง ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจเดินทางออกจากเมืองไทย เพื่อลี้ภัยไปอยู่ในสิงคโปร์ก่อน โดยรอคอยเวลาที่เหมาะสมในการเดินทางกลับสู่บ้านเกิดเมืองนอนอย่างสันติ

ข้าพเจ้าพร้อมด้วยเพื่อนเดินทางได้ไปพบนาวาเอกสแตรทฟอร์ด เดนนิส(๑) ซึ่งเคยร่วมต่อสู้ระหว่างสงครามภายใต้การนำของลอร์ดเมาน์ทแบทเตน และขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือของสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ เพื่อขอให้ติดต่อกับทูตอังกฤษ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงความประสงค์ของข้าพเจ้าในการเดินทางไปสิงคโปร์ ในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง เดนนิสและนาวาเอกการ์เดส(๒) ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรืออเมริกันได้ร่วมมือกันนำข้าพเจ้าออกจากท่าเรือกรุงเทพฯ จนกระทั่งออกไปยังทะเลลึกโดยเรือยนต์ของการ์เดส ซึ่งนำทางโดยการ์เดสเอง พร้อมด้วยภรรยาและน้องภรรยา ต่อมาเราก็ลงเรือบรรทุกน้ำมันของอัง

---

(๑) Captain S. DENIS R.N.

(๒) Captain Gardes U.S.N.

กฤษมุ่งหน้าไปยังสิงคโปร์ กัปตันเรือบรรทุกน้ำมันและเจ้าหน้าที่ประจำเรือได้ต้อนรับเราอย่างอบอุ่น และอำนวยความสะดวกอย่างดียิ่ง

-๒-

ขณะนั้นสิงคโปร์เป็นอาณานิคมของอังกฤษ แม้ว่า รัฐบาลอังกฤษจะให้สิทธิแก่ข้าพเจ้าในการลี้ภัยทางการเมือง ข้าพเจ้าก็ทราบดีว่า สิทธิอันนี้จะมีอยู่ตราบเท่าจนกว่าอังกฤษรับรองระบอบปกครองใหม่ของสยามเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงขอให้สถานเอกอัครราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอนและนานกิง (ซึ่งไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลใหม่) ออกหนังสือเดินทางการทูตพร้อมด้วยวีซ่าแก่ข้าพเจ้า เพื่ออนุญาตให้ข้าพเจ้าเดินทางไปยังประเทศอื่นได้ เอกอัครราชทูตทั้งสองยินดีทำตามที่ข้าพเจ้าขอไป ข้าพเจ้าจึงได้รับวีซ่าทางการทูตจากสถานทูตจีน สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ฯลฯ ข้าพเจ้าพักอยู่ที่สิงคโปร์เป็นเวลา ๗ เดือน เพื่อรอคอยเวลาที่เหมาะสมในการกลับสู่สยาม ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่า มิตรของข้าพเจ้าจำนวนหนึ่งกำลังเตรียมก่อการต่อต้านรัฐบาลของคณะรัฐประหารอย่างลับๆ ซึ่งต้องใช้เวลาเตรียมการพอสมควร ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเดินทางออกจากสิงคโปร์ไปยังประเทศอื่นๆ ในระ

หว่างนั้น

– ๓ –

ปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ข้าพเจ้าเดินทางออกจากสิงคโปร์ไปยังฮ่องกง ซึ่งบรรดามิตรชาวไทยของข้าพเจ้า และกงสุลใหญ่ของสยามเวลานั้นได้ให้การต้อนรับอย่างดี

จากฮ่องกง เราเดินทางต่อไปยังเซี่ยงไฮ้ ซึ่งเพื่อนชาวจีนที่เกิดในสยาม และเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตสยามประจำนานกิงบางคนได้ต้อนรับเรา

นายสงวน ตุลารักษ์ อดีตเอกอัครราชทูตสยามประจำนานกิง และตัวข้าพเจ้าได้ไปพบเอกอัครรัฐทูตเม็กซิโกเพื่อขอวีซ่า ซึ่งเขาประทับตราให้โดยไม่มีปัญหาเลย

เราคิดกันว่า จะเดินทางไปเม็กซิโกโดยแวะผ่านซานฟรานซิสโก ขณะที่เรากำลังยื่นหนังสือเดินทางแก่เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของจีนอยู่นั้น ได้มีชาวอเมริกันหนุ่มคนหนึ่งชื่อ นอร์แมน ฮันนาห์[๑] ซึ่งเป็นรองกงสุลสหรัฐอเมริกาประจำเซี่ยงไฮ้ ได้ตรงเข้ามากระชากหนังสือเดินทางของข้าพเจ้าจากมือเจ้าหน้าที่จีนผู้นั้น และได้ขีดฆ่าวีซ่าอเมริกัน ซึ่งสถานเอกอัครรัฐทูตสหรัฐประ

(๑) Norman Hannah

จำลอนดอนเป็นผู้ออกให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงประจักษ์แก่ตัวเองว่า รองกงสุลหนุ่มอเมริกันผู้นี้ ช่างมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ของจีน และแม้กระทั่งเอกอัครรัฐทูตอเมริกันเอง (ต่อมาข้าพเจ้าได้ทราบว่า รองกงสุลผู้นี้เป็นสายลับของซี.ไอ.เอ.) นอกจากนั้น ข้าพเจ้าก็ยังได้เข้าใจอีกว่า เหรียญอิสริยาภรณ์และคำประกาศเกียรติคุณที่รัฐบาลอเมริกันมอบให้แก่ข้าพเจ้านั้น ไม่มีค่าอันใดเลย เพราะข้าพเจ้ากลับถูกมองว่า เป็นอาชญากรเสียด้วยซ้ำ อันเป็นข้อกล่าวหาที่สร้างขึ้นโดยผู้ที่เป็นศัตรูระหว่างสงครามของสหรัฐเอง (ซึ่งก็คือ จอมพลพิบูล ฯ) ทั้งนี้โดยการปฏิเสธไม่ให้ข้าพเจ้าแวะผ่านบนผืนแผ่นดินอเมริกัน แม้จะเป็นเวลาไม่กี่ชั่วโมง

ชาวอเมริกันที่เชี่ยงไฮ้พยายามติดต่อกับข้าพเจ้า เพื่อชี้แจงเหตุการณ์ครั้งนี้ แต่ข้าพเจ้าไม่ยอมให้พบ

วันหนึ่ง เพื่อนชาวอเมริกันคนหนึ่ง ซึ่งเคยทำงานร่วมกับข้าพเจ้าเมื่อคราวต่อต้านญี่ปุ่น ได้เชิญข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารกลางวันกับเขาในฐานะเพื่อน ข้าพเจ้าประหลาดใจที่ได้พบกงสุลใหญ่อเมริกัน ซึ่งได้เข้ามาแสดงความเสียใจต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับวีซ่าครั้งนั้น และแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่า นายพลยอร์ช มาร์แชล รัฐมนตรีต่างประเทศอเมริกันได้สั่งให้ประทับวีซ่ากลับคืนในหนังสือ

เดินทางของข้าพเจ้า ต่อมาไม่นาน นอร์แมน ฮันนาห์ อดีตรองกงสุลอเมริกันก็ได้ย้ายไปประจำกรุงเทพฯ องค์การซี.ไอ.เอ. นี้เอง ที่เป็นผู้สนับสนุนให้ตำรวจสันติบาลไทยจับกุมภรรยาและบุตรชายคนโตของข้าพเจ้า ภรรยาของข้าพเจ้าถูก"ควบคุมตัว"ที่สันติบาลเป็นเวลา ๘๔ วัน ส่วนปาล บุตรชายคนโต ซึ่งขณะนั้นอายุ ๒๐ ปี ถูกตัดสินจำคุก ๒๐ ปี โดยอ้างข้อหาว่า เป็นกบฏภายในราชอาณาจักร ปาลได้รับการปล่อยตัวตามกฎหมายนิรโทษกรรมเมื่อคราวครบรอบกึ่งพุทธกาลพ.ศ.๒๕๐๐

ฮันนาห์ได้ย้ายไปประจำที่อัฟกานิสถานชั่วระยะเวลาสั้นๆ ต่อมาก็กลับมาประจำกรุงเทพฯ ในฐานะที่ปรึกษาสถานทูตอเมริกัน วันหนึ่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสได้มอบสำเนารายงานซึ่งเขียนโดยฮันนาห์ เกี่ยวกับเหตุการณ์เรื่องวีซ่าครั้งนั้นแก่ข้าพเจ้า รายงานฉบับนั้นเต็มไปด้วยคำโกหกมดเท็จมากมาย ฮันนาห์เขียนเล่าในตอนหนึ่งว่า หลังจากขีดวีซ่าอเมริกันบนหนังสือเดินทางของข้าพเจ้าแล้ว เขาก็เดินทางมาพบข้าพเจ้าที่โรงแรม ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ต้อนรับเขาอย่างฉันมิตร และเราก็รับประทานอาหารร่วมกัน

ข้าพเจ้าสาบานได้ว่า ไม่เคยพบหน้าฮันนาห์อีกเลยตั้งแต่วัน

เส้นทางที่ผู้เขียนใช้เดินทางออกจากสยามในครั้งที่สอง

TRAJET PARCOURU PAR L'AUTEUR LORS DE SA SECONDE EVASION DU SIAM.

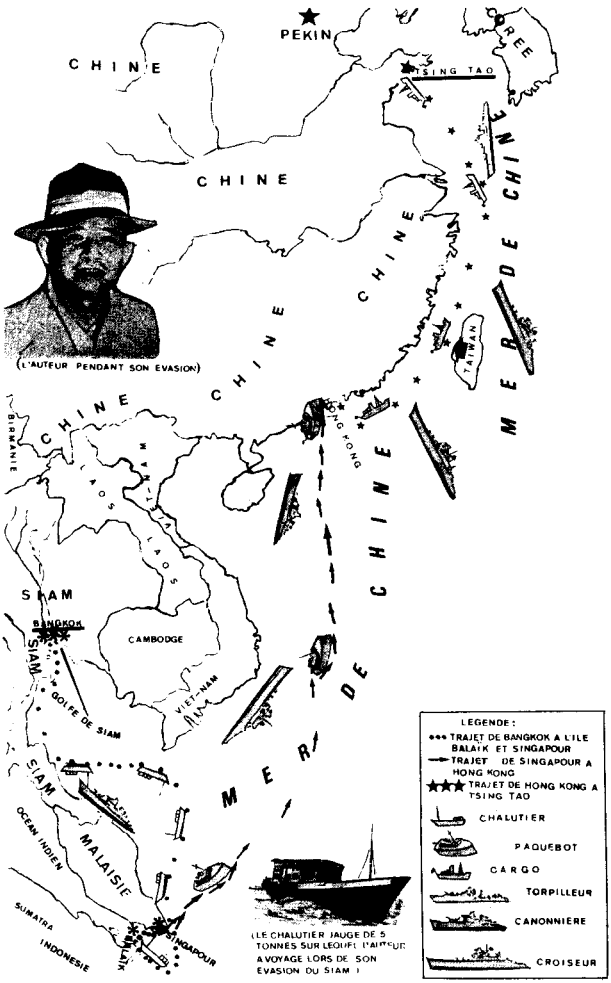

ผู้เขียนและประธานเหมาเจ๋อตง บริเวณประตูสันติภาพแห่งสวรรค์ (1 ต.ค. 1965)

▲ ผู้เขียนไปร่วมงานพิธีสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 1949

▼

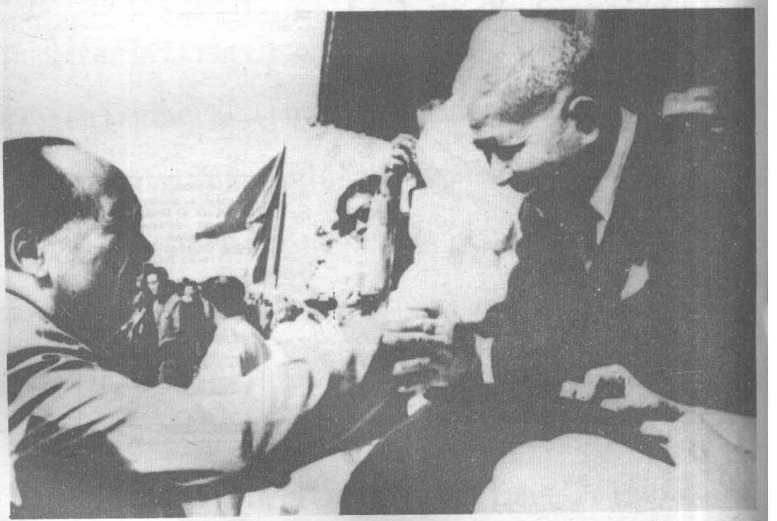

เส้นเดินทัพทางไกลของกองทัพแดง
ระหว่างปี ๒๔๗๗–๒๔๗๘

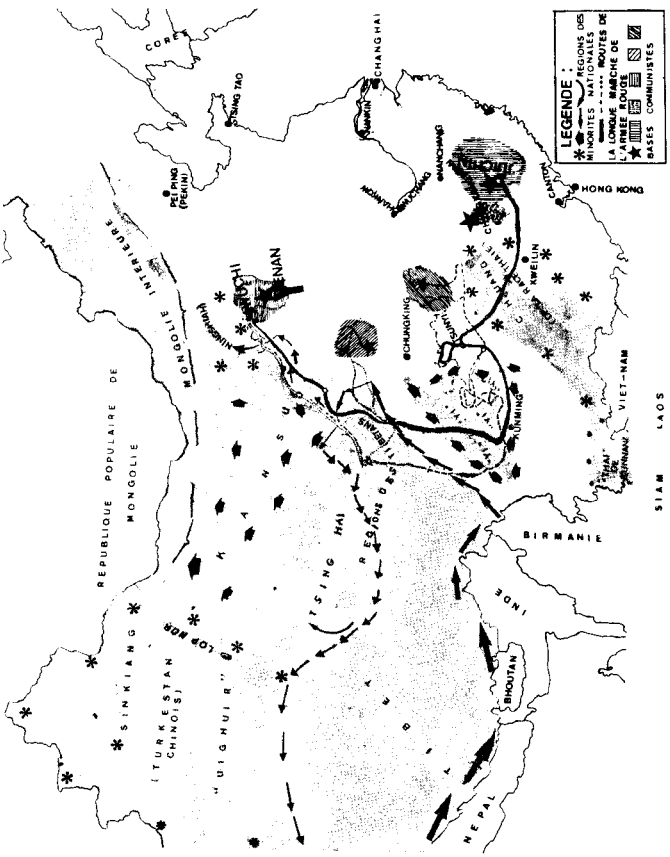

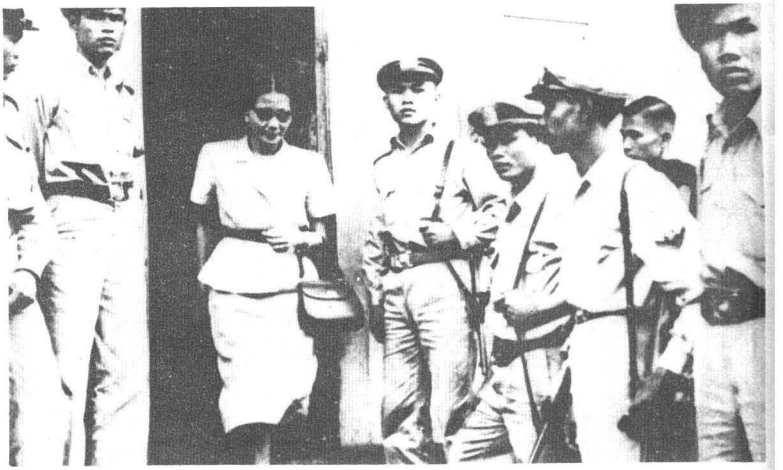

ท่านผู้หญิงพูนศุข ภรรยาผู้เขียน ขณะถูกจับโดยตำรวจสยามฝ่ายปฏิกิริยา โดยตั้งข้อหาอาชญากรรมว่าเป็นกบฏ ▲

▼ ผู้เขียนและภรรยาในชุดชาวจีน หน้าบ้านพักที่เมืองกวางตุ้ง (1965)

ผู้เขียนที่บริเวณประตูสันติภาพแห่งสวรรค์ (เทียนอันเหมิน) ในปี 1969

ผู้เขียนและภรรยาหน้าบ้านเกิดของประธานเหมาเจ๋อตง ที่ฮูหนาน (1954)

พิธีศพของโอจีมินห์

เกิดเหตุครั้งนั้น

ต่อมา เมื่อพ.ศ.๒๕๑๓ ข้าพเจ้าได้ข่าวว่า ฮันนาห์ได้พ้นจากตำแหน่งในกรุงเทพฯ เพื่อเดินทางกลับไปสหรัฐอเมริกาแล้ว

ข้าพเจ้าไม่ได้มีความโกรธเคืองนายฮันนาห์เป็นการส่วนตัว เพียงแต่อยากให้ผู้เสียภาษีชาวอเมริกันตระหนักว่า เงินค่าใช้จ่ายต่างๆ ของพวกสายลับซี.ไอ.เอ.นั้น บางทีก็สูญเสียไปกับรายงานที่บิดเบือน ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจที่เป็นผลเสียแก่ชาวอเมริกันเอง

-๔-

เมื่อเจียงไคเช็คได้รับแจ้งเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สนามบินเซี่ยงไฮ้แล้ว ก็ได้แสดงความปรารถนาจะให้ข้าพเจ้าพำนักอยู่ในจีนโดยยืนยันกับข้าพเจ้าว่า ไม่เคยลืมคุณูปการของข้าพเจ้าที่มีต่อสัมพันธมิตรระหว่างสงคราม และเขาจะไม่ส่งข้าพเจ้าข้ามแดนกลับไป เนื่องจาก เขาจำได้ดีว่า รัฐบาลจอมพลพิบูลฯ ได้ปฏิบัติต่อประเทศจีนด้วยความไม่ซื่อสัตย์และปราศจากความละอายใจ ในการนี้เขาได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ข้าพเจ้าระหว่างพำนักอยู่ในจีน

-๕-

วันที่ ๑ ตุลาคม ในปีเดียวกัน ข้าพเจ้าก็ได้ข่าวว่า รัฐบาลจอม

พลพิบูลฯ ได้จับกุมนายทหารและนักการเมืองหลายคน ซึ่งวางแผนจะก่อการยึดอำนาจจากรัฐบาลในวันรุ่งขึ้น แต่สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่งเกิดทรยศหักหลังพรรคพวกขึ้นมา ขบวนการต่อสู้ครั้งนี้นำโดยพลตรีเนตร เขมะโยธิน (ยศในขณะนั้น) นักเรียนเก่าโรงเรียนเสนาธิการชั้นสูงแห่งฝรั่งเศส ซึ่งเคยเป็นสมาชิก "ขบวนการเสรีไทย"ระหว่างสงคราม และเพื่อนสนิทของข้าพเจ้าจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมขบวนการต่อสู้ครั้งนี้ การพยายามก่อกบฏครั้งนี้เรียกชื่อว่า "กบฏ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑"

ส่วนคนที่สามารถหลบหนีการจับกุม ได้ส่งตัวแทนของเขามาพบข้าพเจ้า เพื่อวางแผนก่อการอภิวัฒน์โค่นรัฐบาลปฏิกิริยาอีกครั้งหนึ่ง เราได้ตกลงกันว่า จะให้ข้าพเจ้าเป็นผู้นำการก่อการอีกครั้งหนึ่ง โดยร่วมมือกับเพื่อนๆทหารเรือ นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้รักชาติ ประชาธิปไตยและทหารตำรวจผู้รักชาติ รวมทั้งบรรดาแม่ทัพเรือ และนายพลคนหนึ่งซึ่งเป็นอดีตหัวหน้าเสนาธิการกองทัพบก และถูกคณะรัฐประหารปลดออกจากตำแหน่ง

เมื่อมิตรของข้าพเจ้าที่เมืองไทยแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบว่า โอกาสอำนวยแล้ว เราจึงเช่าเรือขนาด ๒๐ ตัน เพื่อเดินทางอย่าง

ลับ ๆ ออกจากฝั่งทะเลจีน ไปยังฝั่งตะวันออกของอ่าวสยาม

บทที่ ๘

ความพ่ายแพ้ของขบวนการประชาธิปไตย

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒

-๑-

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ เวลา ๒๑ น. ข้าพเจ้าพร้อมด้วยบรรดามิตรได้ออกจากบ้านที่ข้าพเจ้าหลบซ่อนอยู่ในกรุงเทพ ฯ เพื่อมุ่งหน้าไปยังมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งผู้ร่วมขบวนการ ฯ อันประกอบด้วยลูกศิษย์ลูกหาของข้าพเจ้าจำนวนหนึ่ง และผู้รักชาติคนอื่นๆกำลังรอคอยข้าพเจ้าอยู่ ข้าพเจ้าได้สั่งการให้กองหน้าเข้าไปปลดอาวุธกองทหาร ซึ่งรักษาพระบรมมหาราชวัง เพื่อที่เราจะเข้าไปตั้งกองบัญชาการขึ้นที่นั่น พระบรมมหาราชวังนี้ มิได้ใช้เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่สิ้น

รัชกาลที่ ๕ แล้ว

ผู้บัญชาการกองทหารรักษาพระบรมมหาราชวังมิได้ต่อต้านการจู่โจมอย่างฉับพลันของกองหน้าขบวนการ ฯ ดังนั้นภายใน ๑๕ นาที เราก็ควบคุมบริเวณพระบรมมหาราชวังได้ทั้งหมด พร้อมกันนั้นก็ได้มีการยิงต่อสู้กัน โดยฝ่ายขบวนการ ฯ ได้ใช้ปืนครกยิงสู้กับทหารฝ่ายรัฐบาล กองพันทหารราบที่ ๑ ของฝ่ายตรงข้ามพยายามที่จะออกจากที่ตั้ง แต่ถูกกระสุนปืนและระเบิดของเราสกัดไว้ได้ เรายึดสถานีวิทยุ กรมประชาสัมพันธ์ไว้ได้ และมอบให้อยู่ในความควบคุมของนายทหารยศพันเอกผู้หนึ่ง (อดีตเสรีไทย) ในคืนวันที่ ๒๖ และ ๒๗ กุมภาพันธ์ มีการต่อสู้ประปรายระหว่างฝ่ายขบวนการประชาธิปไตยกับฝ่ายรัฐบาล

– ๒ –

น่าเสียดายที่กำลังสนับสนุนจากฝ่ายทหารเรือถูกสกัดกั้นโดยกองกำลังซึ่งจงรักภักดีต่อฝ่ายรัฐบาล

เวลา ๖ โมงเช้าของวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ กองทหารของจอมพลพิบูล ฯ ซึ่งบัญชาการโดยพลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับคำสั่งให้ยิงถล่มพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นที่มั่นของฝ่ายขบวนการ ฯ

เมื่อเห็นว่ากำลังสนับสนุนของเราเดินทางมาไม่ทันเวลา และ

เพื่อหลีกเลี่ยงการทำลายสถานที่ที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัตถุที่ล้ำค่าของชาติในพระบรมมหาราชวัง ข้าพเจ้าจึงสั่งการให้กองกำลังถอยร่นมาอยู่ในกองบัญชาการทหารเรือที่พระราชวังเดิม ข้าพเจ้าได้จัดการให้เพื่อนร่วมขบวนการ ฯ ข้ามแม่น้ำไปด้วยเรือซึ่งนายพลเรือเอกผู้หนึ่งเป็นผู้จัดหาให้

ส่วนข้าพเจ้าจะอยู่ที่กองบัญชาการทหารเรือ เพื่อรอคอยกำลังสนับสนุน

ระหว่างนั้น กองกำลังของฝ่ายรัฐบาลควบคุมพระนครไว้ได้ทั้งหมดแล้ว การก่อการเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ของข้าพเจ้าจึงประสบความพ่ายแพ้ ซึ่งต่อมาเรียกกันว่า "กบฏวังหลวง"

นายทหารของฝ่ายรัฐบาลที่เข้าร่วมต่อสู้ปราบปรามขบวนการฯ ของเรา ต่างได้รับเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น เป็นต้นว่า พลตรีสฤษดิ์ ฯ ได้เลื่อนยศขึ้นเป็นจอมพลเมื่อปีพ.ศ.๒๔๙๗ ต่อมาในปีพ.ศ.๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ ฯ ทำรัฐประหารโค่นจอมพลพิบูล ฯ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของตน ฝ่ายหลังต้องลี้ภัยไปอยู่อเมริกา และต่อมาก็ย้ายไปอยู่ญี่ปุ่น แรกทีเดียวจอมพลสฤษดิ์ ฯ เองไม่ได้ครองอำนาจอย่างเปิดเผย เขาได้มอบตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้กับพลเอกถนอม กิตติขจร (ยศในขณะนั้น) ๑ ปีต่อมา จอมพลสฤษดิ์ ฯ ก็ทำรัฐประ

หารครั้งใหม่ และโค่นล้มรัฐบาลถนอม ฯ ลง จอมพลสฤษดิ์เองได้เป็นนายกรัฐมนตรีและปกครองประเทศ จนกระทั่งตายเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๐๕ ตั้งแต่นั้นมา พลเอกถนอม กิตติขจรได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง พลเอกถนอม ฯ ได้เลื่อนยศเป็นจอมพล และดำเนินการปกครองประเทศต่อมาตามรัฐธรรมนูญเผด็จการที่จอมพลสฤษดิ์ร่างขึ้น หลังจากนั้น จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้วุฒิสมาชิกมาจากการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ โดยนายกรัฐมนตรีนำรายชื่อขึ้นกราบบังคมทูล ฯ และในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๕ รัฐธรรมนูญที่จอมพลถนอม ฯ เป็นผู้ประกาศใช้ ก็ถูกทำลายโดยตัวเขาเอง เพื่อนำเอาระบอบเผด็จการเข้ามาแทนที่

– ๓ –

เที่ยงคืนวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ นาวาโทมนัส จารุภา ได้นำข้าพเจ้าไปยังที่หลบซ่อนแห่งหนึ่ง ที่นั่น ภรรยาและบุตรชายของข้าพเจ้าได้ช่วยพาข้าพเจ้าไปยังบ้านของผู้รักความเป็นธรรมคนหนึ่ง ซึ่งเขาได้กรุณาให้ที่พักแก่ข้าพเจ้าตลอดระยะเวลา ๕ เดือน แม้ว่า รัฐบาลตั้งสินบนนำจับด้วยราคาสูงแก่ผู้ที่บอกที่ซ่อนของข้าพเจ้า แต่ผู้รักความเป็นธรรมผู้นี้ ก็ไม่ได้มีความอยากได้ผลประโยชน์อันนี้เลย

สองปีต่อมา คือ ในปีพ.ศ. ๒๔๙๔ นาวาโทมนัส ฯ และนาวาเอกอานนท์ ปุณฑริกาภา ได้ก่อการอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อ "กบฏแมนฮัตตัน" เนื่องจากในการปฏิบัติการครั้งนั้น หน่วยทหารเรือ ซึ่งนำโดยนาวาโทมนัส ฯ ได้เข้าจี้ตัวจอมพลพิบูล ฯ ระหว่างพิธีรับมอบเรือ "แมนฮัตตัน" ต่อหน้าเอกอัครราชทูตอเมริกัน และเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของทั้งสองประเทศ

นาวาโทมนัส ฯ และหน่วยทหารของเขาได้จับกุมจอมพลพิบูล ฯ และพาลงเรือรบหลวง "ศรีอยุธยา" การรบจึงเริ่มขึ้น ระหว่างกำลังของกองทัพเรือฝ่ายหนึ่ง กับกำลังของกองทัพบก และกองทัพอากาศอีกฝ่ายหนึ่ง ครั้งแรกดูเหมือนว่า กองทัพเรือจะควบคุมกรุงเทพ ฯ ไว้ได้ แต่กองทัพอากาศได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดถล่มเรือรบหลวงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกองบัญชาการของฝ่ายก่อการ ฯ โดยไม่เห็นแก่ชีวิตจอมพลพิบูล ฯ ซึ่งอยู่ในเรือลำนั้นเลย จอมพลพิบูล ฯ ได้เรียกร้องผู้ที่จงรักภักดีต่อตนมิให้ใช้กำลังอาวุธ แต่ให้เจรจาอย่างสันติกับฝ่ายก่อการ ฯ เครื่องบินได้บินถล่มเรือรบหลวงที่ทอดสมออยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา จนกระทั่งจมลงในไม่ช้า จอมพลพิบูล ฯ หลบหนีออกจากเรือลำนั้นได้อย่างหวุดหวิด ด้วยการกระโดดน้ำและว่ายมาถึงฝั่ง ซึ่งบรรดาผู้ที่จงรักภักดีได้ให้การต้อนรับ จึง

สามารถกลับเข้ามายังกองบัญชาการกองกำลังฝ่ายรัฐบาลได้

หน่วยทหารบกอื่นๆ ในจังหวัดใกล้เคียงได้เข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาล และรบชนะฝ่ายทหารเรือ ในที่สุด กองกำลังฝ่ายรัฐบาลก็สามารถควบคุมกรุงเทพ ฯ ได้อีกครั้ง

เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมนายทหารเรือหลายคน รวมทั้งผู้บัญชาการทหารเรือและเจ้าหน้าที่พลเรือนบางคนที่ต้องสงสัยว่า เข้าร่วมกับฝ่ายก่อการ ฯ

ขณะที่นาวาโทมนัส ฯ และนาวาเอกอานนท์ ฯ พร้อมด้วยนายทหารกองทัพบกอีกคนหนึ่ง ซึ่งเข้าร่วมกับฝ่ายก่อการ ฯ สามารถหลบหนีไปลี้ภัยอยู่ในพม่า ผู้ก่อการ ฯ จำนวนหนึ่งก็สามารถหนีเข้าไปลี้ภัยอยู่ในลาว กัมพูชา และสิงคโปร์

หลังจากนั้นไม่กี่เดือน นาวาโทมนัส ฯ ก็กลับเข้ากรุงเทพ ฯ อย่างลับ ฯ อีกหนหนึ่ง

ครั้งนี้นาวาโทมนัส ฯ ได้ถูกจับกุมพร้อมกับปาล บุตรชายและภรรยาของข้าพเจ้า ในข้อหา "กบฏสันติภาพ" พ.ศ. ๒๔๙๕ ส่วนนาวาเอกอานนท์ ฯ ได้พำนักอยู่ในพม่า และเพิ่งเดินทางกลับเข้ากรุงเทพ ฯ ไม่นานนักหลังเหตุการณ์ โดยคิดว่า ตนอาจได้ความคุ้มครองจากกฎหมายนิรโทษกรรม ซึ่งปล่อยตัวนาวาโทมนัส ฯ กับ

บุตรชายข้าพเจ้าและผู้ต้องหากบฏอื่นๆ แต่น่าเสียดาย เจ้าหน้าที่รัฐบาลกลับจับกุมตัวเขาไว้ และศาลอาญาได้ตัดสินจำคุกเป็นเวลา ๒๐ ปี ต่อมาเขาได้รับการลดโทษลง และในที่สุด ก็ได้รับพระราชทานอภัยโทษจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

– ๔ –

หลังจากความพ่ายแพ้ของกบฏวังหลวง เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้จับกุมผู้ต้องสงสัยในการเข้าร่วมก่อการฯ ในบรรดาผู้ที่ถูกจับกุมเหล่านี้ ปรากฏว่า บางคนไม่มีส่วนรู้เห็นกับการก่อการฯ ดังกล่าวเลย ศาลอาญาได้ตัดสินจำคุกผู้ก่อการฯ ประมาณ ๑๕ คนเป็นเวลาเกือบ ๙ ปี และได้ปล่อยตัวคนอื่นๆ อีกมากมาย เพราะหลักฐานไม่เพียงพอ หลายคนหลบหนีการจับกุมไปได้ และหลบซ่อนในต่างจังหวัดบ้าง ในประเทศเพื่อนบ้านบ้าง หรือที่แน่กว่านั้น ก็อยู่ในกรุงเทพฯ อย่างเปิดเผย ด้วยความใจเย็นคิดว่า ไม่มีพยานคนใดสามารถยืนยันว่าได้เห็นตนเข้าร่วมก่อการฯ ซึ่งเกิดขึ้นในคืนวันที่ ๒๖ จนถึงเช้าวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์

ถึงอย่างไรก็ดี อดีตรัฐมนตรี ๔ คน ได้แก่ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง และนายทอง

เปลว ชลภูมิ ซึ่งไม่ได้เข้าร่วมลงมือก่อการ ฯ ในวันนั้นกับเรา กลับถูกจับกุมทั้ง ๔ คน

ก่อนวันก่อการ ฯ ๑ วัน นายทองอินทร์ ฯ นายถวิล ฯ และนายจำลอง ฯ ได้รับคำเตือนให้อยู่ในบ้านของตน และมิให้ปรากฏตัวจนกว่าฝ่ายก่อการ ฯ จะประสบชัยชนะ ด้วยเหตุนี้ ทั้ง ๓ คนนี้ จึงอยู่ในบ้านของตนเฉย ฯ แต่จอมพลพิบูล ฯ และฝ่ายปฏิกิริยาได้จับกุมพวกเขาด้วยเหตุผลว่า มักทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล ส่วนนายทองเปลว ฯ นั้นอยู่ที่ปีนังเป็นเวลาหลายเดือนก่อนการก่อการ ฯ ด้วยซ้ำ และข้าพเจ้าก็ไม่เคยขอให้เขาเข้าร่วมการก่อการ ฯ ด้วยเลย ถึงกระนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจของจอมพลพิบูล ฯ ก็ประกาศว่า ได้เห็นนายทองเปลว ฯ และตำรวจก็ได้ส่งโทรเลขถึงเขาโดยใช้ชื่อภรรยาของอดีตรัฐมนตรีท่านนี้เป็นผู้ส่ง นายทองเปลว ฯ จึงได้เดินทางกลับกรุงเทพฯ โดยไม่ทันนึกว่า เป็นกลลวงของตำรวจ ทันทีที่ถึงกรุงเทพฯ ก็ถูกจับกุม

อดีตรัฐมนตรีทั้ง ๔ คน ได้รับการทารุณกรรมจากฝ่ายตำรวจปฏิกิริยาจนปางตาย เพราะบาดแผลจากการถูกซ้อมอย่างป่าเถื่อน ดังนั้น เพื่อที่จะอำพรางบาดแผลเหล่านั้น ค่ำวันหนึ่ง ตำรวจก็ได้จับคนทั้ง ๔ ซึ่งมีอาการปางตาย ใส่รถบรรทุก คุ้มกันโดยเจ้าหน้าที่

ตำรวจติดอาวุธปืนกลเบา และติดตามด้วยรถยนต์ตำรวจ ซึ่งกำกับโดยนายพันตำรวจผู้หนึ่ง เมื่อรถบรรทุกมาถึงสถานที่แห่งหนึ่งห่างจากกรุงเทพ ฯประมาณ ๒๐ กม. รถยนต์ ๒ คันก็จอดนิ่ง หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ลงจากรถ และสาดกระสุนใส่ผู้บริสุทธิ์ทั้ง ๔ คน วันรุ่งขึ้น ตำรวจก็ประกาศว่า ระหว่างการย้ายผู้ต้องหาจากสถานีตำรวจแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งนั้น ได้มีโจรจีนมลายูยิงปืนใส่ตำรวจ เพื่อชิงตัวผู้ต้องหา ตำรวจจึงจำเป็นต้องโต้ตอบด้วยปืนกลเบา และกระสุนปืนก็ถูกผู้ต้องหาทั้ง ๔ คนถึงแก่ความตาย ไม่มีใครในเมืองไทยเชื่อแถลงการณ์ของตำรวจ ด้วยเหตุผลง่ายๆ ว่า โจรจีนมลายู(ในขณะนั้น)อยู่ห่างจากกรุงเทพฯราว ๑,๐๐๐ กม.

– ๔ –

ทั้งหมดที่ข้าพเจ้าเล่ามานี้สอดคล้องกับบันทึกคำให้การของตำรวจ และบันทึกคำให้การของพยานในการพิจารณาคดีผู้ถูกกล่าวหาว่า ก่อการกบฏที่ศาลอาญา

๑๘ ปีภายหลังจากความล้มเหลวของกบฏแมนฮัตตัน หรือ ๒๐ ปีเต็มหลังจากกบฏวังหลวง คือ ในปีพ.ศ. ๒๕๑๒ ชาวอเมริกันผู้หนึ่งชื่อวิลเลียม วอร์เรน(๑) เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยแห่ง

(๑) William WARREN

หนึ่งในกรุงเทพ ฯ ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับประวัติจิม ทอมป์สัน(๑) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามราชาไหมไทย ในตอนหนึ่ง เกี่ยวกับการตายของ ๔ อดีตรัฐมนตรีดังกล่าว นายวอร์เรนได้กล่าวหาข้าพเจ้าว่า ได้กระโดดลงน้ำ เพื่อหนีเอาตัวรอด โดยทอดทิ้งเพื่อน ขณะที่กองกำลังทหารของจอมพลพิบูล ฯ กำลังโจมตีกองบัญชาการของข้าพเจ้า

อาจารย์ผู้นี้เอ่ยถึงข้าพเจ้า เพราะคิดว่า จิม ทอมป์สัน ซึ่งรู้จักข้าพเจ้านั้น รู้ประวัติศาสตร์สยามดี อย่างไรก็ตาม จิม ทอมป์สันได้เดินทางมาถึงสยามหลายเดือนหลังจากญี่ปุ่นยอมจำนน ไม่ใช่เข้ามาในช่วงสงครามตามที่นายวอร์เรนกล่าวอ้าง อีกประการหนึ่ง เขาสับสนระหว่างตัวข้าพเจ้ากับจอมพลพิบูล ฯ ที่กระโดดลงน้ำหนีในระหว่างเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน เป็นที่น่าเสียดายสำหรับนักศึกษาไทย ที่อาจารย์ผู้นี้ไม่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ เพราะว่า เขาเป็นผู้ให้คำแนะนำนักศึกษาในการเตรียมทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งต้องใช้การค้นคว้าข้อเท็จจริง และข้อมูลที่ถูกต้อง รวมทั้งเอกสารทางกฎหมายที่เปิดเผยต่อสาธารณชน แต่อาจารย์ผู้นี้กลับพอใจแต่เพียงข่าวลือตามที่ได้ยินมาจากฝ่ายที่มีทัศน

---

(๑) Jim THOMPSON

คติเดียวกัน จึงน่าสงสัยในความรู้ที่เขาศึกษาเล่าเรียนมา

บทที่ ๙

การผจญภัยระหว่างการหลบหนีออกจากสยามครั้งที่ ๒ ไปยังสาธารณรัฐราษฎรจีน

-๑-

ข้าพเจ้าได้หลบซ่อนอยู่ในบ้านผู้รักความเป็นธรรมคนหนึ่ง ดังที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงในตอนที่ ๓ ของบทก่อน ในช่วง ๕ เดือนนี้ ข้าพเจ้าไม่มีทางก่อการ ฯ ได้อีกครั้ง ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจเดินทางออกจากสยามไปเมืองปักกิ่ง ซึ่งเพิ่งได้รับการปลดปล่อย โดยกองทัพปลดแอกราษฎรจีน ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ข้าพเจ้าได้มอบหมายให้ภรรยารับภารกิจที่ยากลำบากในการจัดหาลู่ทางหลบหนีของข้าพเจ้า และเพื่อนอีก ๒ คน ด้วยการขอ

ความช่วยเหลือจากมิตรผู้ซื่อสัตย์ชาวไทยและชาวจีน

รัฐบาลได้เฝ้าระวังชายแดนทางบกอย่างเข้มงวด เราจึงเลือกหลบหนีไปทางทะเล แม้ว่า เส้นทางนี้จะต้องเสี่ยงภัยอย่างมากมายก็ตาม เนื่องจาก เราจะต้องผ่านด่านตรวจหลายแห่งตามปากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเราต้องแล่นเรือผ่าน เพื่อออกไปสู่ทะเล อีกอย่างหนึ่ง ในน่านน้ำเขตสยามก็มีกองลาดตระเวนทหารเรือของฝ่ายรัฐบาลตรวจตราอยู่ นอกจากนี้ก็ยังมีด่านควบคุมตามชายฝั่งมลายูของอังกฤษ และหมู่เกาะอินโดนีเซีย ซึ่งขณะนั้นเป็นอาณานิคมของฮอลแลนด์ เราจะต้องเสี่ยงภัยอีกครั้งหนึ่งก่อนลอบลงเรือเดินทะเลไปยังฮ่องกง จากฮ่องกง เราก็ลงเรืออีกลำหนึ่งไปยังชิงเต่า ซึ่งขณะนั้นกองกำลังของฝ่ายราษฎรจีนยึดไว้ได้แล้ว

เพื่อนคนหนึ่งได้จัดหาเรือประมงติดเครื่องยนต์ที่มีระวางขับน้ำ ๕ ตันให้ และนายเรือโทนอกราชการผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รักชาติ ซื่อสัตย์ต่อราษฎร เต็มใจขอลางานชั่วคราวจากบริษัทเดินเรือที่เขาทำงาน เพื่อช่วยเหลือด้านการบังคับเรือประมงเล็กๆลำนี้ด้วยตนเอง

ภรรยาข้าพเจ้าได้ขอให้เพื่อนชาวจีนผู้หนึ่ง (ซึ่งไม่ใช่ชาวคอม

มิวนิสต์) ช่วยเหลือเรา โดยจัดให้ลงเรือเดินทะเลที่สิงคโปร์ เพื่อเดินทางอย่างลับๆไปฮ่องกง (เมื่อหลังสงคราม เราเคยให้ความคุ้มครองเพื่อนคนนี้จากการขู่เอาชีวิตของพวกจีนชาตินิยม) ที่ฮ่องกง ตัวแทนของพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะต้องช่วยเปลี่ยนเรือให้เรามุ่งหน้าไปยังท่าเรือชิงเต่า โดยที่เรือลำนั้นต้องแล่นไปตามเส้นทางที่สามารถหลบหลีกกองเรือลาดตระเวนของจีนคณะชาติที่ควบคุมทางใต้ของจีน และแล่นไปมาในทะเลจีนอยู่ในขณะนั้น

ภรรยาข้าพเจ้าได้นัดกับเพื่อนชาวจีนโพ้นทะเลคนนั้นว่า ถ้า ๑๐ วันภายหลังข้าพเจ้าเดินทางออกจากกรุงเทพฯ แล้ว เขายังไม่ได้ข่าวคราวการถูกจับของเรา ก็หมายความว่า เราได้เดินทางผ่านเขตน่านน้ำทะเลของสยามไปแล้ว หลังจากนั้น เพื่อนชาวจีนจะต้องบอกเลขานุการที่ไว้ใจได้ให้ขึ้นเครื่องบินไปสิงคโปร์ ซึ่งเป็นที่ที่เรานัดพบกัน เพื่อว่าเจ้าหน้าที่ของอังกฤษจะได้ไม่รู้ว่าเราอยู่ที่สิงคโปร์

-๒-

วันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ เวลา ๑๘.๐๐น. เราพากันลงเรือประมงเล็กๆนั้น เราเลือกเดินทางเวลานี้ ก็เพื่อให้มาถึงด่านศุลกากรด่านแรกตอนค่ำก่อนด่านปิดไม่กี่นาที ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้

ต้องเสี่ยงต่อการตรวจอย่างละเอียดลออ วิธีการนี้ได้ผลดี เราผ่านไปได้อย่างง่ายดาย เรือประมงลำเล็กแล่นออกไปถึงป้อมพระจุลฯ ซึ่งเรือตอร์ปิโดของรัฐบาลจอดอยู่ เพื่อตรวจตราบรรดาเรือต่างๆ กัปตันนำเรือประมงเข้าหาเรือตอร์ปิโด อย่างใจเย็น และนายทหารชั้นประทวน ๒ คนก็ลงมาตรวจเรือ เมื่อเขาไม่พบสิ่งใดผิดปกติเกี่ยวกับสินค้าหนีภาษี ผู้บังคับการจึงสั่งให้ปล่อยเรือของเราผ่านไปได้ เราจึงเดินทางแล่นเลียบชายฝั่ง มุ่งเดินทางต่อไปทางใต้

ตามกฎหมายของสยาม ไม่อนุญาตให้เรือหาปลาที่มีระวางขับน้ำน้อยกว่า ๕ ตันและจดทะเบียนในกรุงเทพฯ แล่นออกไปไกลเกินกว่า ๒๕๐ กม.จากชายฝั่งทะเลตอนใต้ แต่เราจำต้องละเมิดกฎหมาย เพื่อเดินทางออกไปไกลกว่า ๑,๕๐๐ กม. เพื่อการนี้ เราจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจจับจากเรือลาดตระเวน เช้าวันหนึ่ง ขณะที่เราเดินทางออกห่างกรุงเทพฯประมาณ ๘๐๐ กม. เบื้องหน้าเรา ข้าพเจ้าแลเห็นเรือรบหลวงลำหนึ่งจอดอยู่ปากแม่น้ำสายเล็กๆทางชายฝั่ง ในสถานการณ์เช่นนั้น เรารู้สึกลำบากใจมาก ถ้าเราเดินทางต่อไป จะต้องถูกเจ้าหน้าที่รัฐบาลจับกุมอย่างไม่ต้องสงสัย แต่ถ้าเรากลับ

ทางทิศเหนือ เรือรบลำนั้นก็อาจสงสัยและยิงใส่ได้ ใน ๒ กรณีนี้ เราต้องเสี่ยงต่อการถูกเรือรบจับกุม แต่โชคดีราวปาฏิหาริย์ เรือหาปลาลำหนึ่งได้ออกจากฝั่งไปทางเสาที่ผูกติดกับโป๊ะ เพื่อดักปลา เสาเหล่านี้ตั้งอยู่ระหว่างเรือรบกับเรือประมงของเรา กัปตันจึงเบนหัวเรือไปทางเสาเหล่านี้ แล้วผูกเรือไว้รอชาวประมง

เมื่อชาวประมงมาถึง เราก็ซื้อปลาบ้าง เพื่อหันเหให้เรือรบลำนั้นคิดว่า เราเดินทางมาเพื่อเจรจากับชาวประมงที่นั่นโดยเฉพาะ หลังจากการอำพรางเช่นนี้แล้ว เราก็หันเรือกลับไปทางเหนือ เพื่อทำทีว่า เดินทางกลับไปกรุงเทพฯ

อันที่จริง เมื่อเราแล่นเรือมาไกลถึง ๑๐ กม. เราก็หยุดที่โค้งชายฝั่งแห่งหนึ่ง ซึ่งช่วยกำบังเราให้พ้นจากสายตาเรือรบ จนกระทั่งถึง ๒๓ น. เราจึงตัดสินใจเสี่ยงภัยออกไปทะเลลึกทางตะวันออกนอกน่านน้ำสยาม เดชะบุญ คืนนั้นทะเลสงบมาก และเมื่อออกมาได้ไกลพอควร เราก็หันเรือไปทางใต้ วันรุ่งขึ้นก็เดินทางมาถึงเขตน่านน้ำทะเลลึกของสยาม เราหันเรือไปทางตะวันออกและเข้าสู่เขตน่านน้ำทะเลมลายูของอังกฤษ

เราแล่นเลียบไปตามชายฝั่งตะวันออกของมลายู และมาจอด

ที่เกาะเล็กๆแห่งหนึ่งเพื่อหยุดพัก และมุ่งหน้าต่อไปทางใต้ พอตกค่ำก็เกิดลมพายุ เราต้องจอดเรือประมงใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชายฝั่งมลายูของอังกฤษ เจ้าหน้าที่ตำรวจมลายู ๒-๓ นายมาตรวจเรือ และขู่ว่าจะจับกุม ภายหลังได้พูดคุยกับพวกเขา และได้ให้เงินจำนวนหนึ่งแก่เขาแล้ว เขาก็สัญญาว่า จะให้เราพักอยู่ที่นั่นในช่วงที่มีพายุ เราคิดว่า เขาคงจะแจ้งจับเราแน่ แต่เราก็คงจะไม่ถูกจับระหว่างเกิดพายุ ดังนั้น ก่อนที่พายุจะสงบราบเรียบ เราก็ออกเดินทางจากชายฝั่งนั้น เพื่อแล่นออกไปยังทะเลลึกนอกเขตน่านน้ำมลายูของอังกฤษ จากนั้น เราก็เดินทางต่อไปทางใต้ ย่างเข้าวันที่ ๒ เราก็มาถึงเขตน่านน้ำสิงคโปร์ เนื่องจากการเดินทางใช้เวลาไม่ถึง ๑๐ วัน และเพื่อนชาวจีนก็ยังมาไม่ถึงที่นัดพบ เราจึงเดินทางต่อไปยังเกาะบาไลของอินโดนีเซีย ซึ่งขณะนั้นอยู่ในความปกครองของฮอลแลนด์ เกาะนี้เป็นศูนย์กลางสินค้าหนีภาษี เป็นที่ที่รัฐบาลฮอลแลนด์อำนวยความสะดวกแก่เรือไม่ว่าสัญชาติใด เราพักอยู่ที่นั่นเป็นเวลา ๒-๓ วัน จนกระทั่งครบกำหนดนัด จากเกาะนี้เราเดินทางไปสิงคโปร์เพื่อพบเพื่อนที่นั่น ขณะที่เข้าใกล้ท่าเรือสิงคโปร์ เราก็ถูกเรือลาดตระเวน ๒ ลำ ซึ่งบัญชาการโดยชาวมลายูตรวจตรา แต่พวกเขาไม่พบ

อะไรที่ผิดปกติ ด้วยความใจเย็นตามเคย กัปตันได้จอดเรือประมง ณ ท่าจอดเรือในสิงคโปร์ เพื่อนชาวจีนซึ่งเดินทางมาจากกรุงเทพ ฯ ได้มาพบเราที่นั่น เพื่อปรึกษากันถึงแผนการเดินทางไปยังฮ่องกง ระหว่างที่รอคอยอยู่นั้น เราได้เข้าพักในบ้านเพื่อน ซึ่งอยู่ใกล้กองบัญชาการตำรวจโดยที่ตำรวจไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรเลย

ต่อมาไม่กี่วัน เราก็แอบลงเรือเดินทะเลไปยังฮ่องกงด้วยความช่วยเหลือของเพื่อนชาวจีน (ไม่ใช่ชาวคอมมิวนิสต์)

– ๓ –

ที่ฮ่องกง ตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ส่งชาวจีนโพ้นทะเลชื่อซุน มาต้อนรับ เพื่อร่วมเดินทางไปกับเราจนถึงเมืองปักกิ่ง ซุนเป็นน้องชายของเหลียง อดีตนายทหารก๊กมิ่นตั๋ง ซึ่งรัฐบาลจีนคณะชาติได้มอบหมายหน้าที่ให้รับรองคณะผู้แทนเสรีไทยที่ส่งไปจุงกิงระหว่างสงคราม อันที่จริง เหลียงเป็นเพียงผู้ฝักใฝ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งเราได้กล่าวถึงแล้วในตอนที่ ๖ ของบทที่ ๔

เราพักอยู่ในอพาร์ตเมนต์ที่นายสงวน ตุลารักษ์ อดีตเอกอัครราชทูตเช่าไว้ ณ ที่นี้ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ อดีตนายกรัฐมนตรี ก็เคยพำนักอยู่ภายหลังที่การก่อการเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๔๙๑ ประสบความล้มเหลว

เช้าวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๒ เพื่อน ๔ คนและข้าพเจ้าได้ลงเรือเดินทะเลที่มีระวางขับน้ำ ๓,๐๐๐ ตัน เรือลำนี้เป็นของพ่อค้าชาวจีน แต่จดทะเบียนเป็นเรืออังกฤษ เพื่อป้องกันมิให้เรือของจีนคณะชาติยึดเรือลำนี้ เจ้าหน้าที่อังกฤษจึงออกใบรับรองของท่าเรือให้ โดยระบุว่า เมืองท่าปลายทางของการเดินทางครั้งนี้อยู่ที่อินซอนในเกาหลีใต้

ผู้ร่วมเดินทางคนอื่นๆ ได้แก่ ผู้รักประชาธิปไตยชาวจีนจากฮ่องกง ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนเชิญให้เข้าร่วมประชุมสภาที่ปรึกษาการเมืองของราษฎรจีน ก็ทยอยลงเรือลำเดียวกันนี้

ผู้เดินทางบางคนก็รู้วิธีที่จะตกลงกับเจ้าหน้าที่ศุลกากร ส่วนเรานั้นได้ยอมให้ศุลการักษ์ และกองตรวจคนเข้าเมืองของอังกฤษค้นกระเป๋าของเราที่ห้องพักผู้โดยสาร โดยคิดว่าศุลการักษ์ที่ฮ่องกงไม่กล้าฉวยโอกาสต่อหน้าผู้บังคับบัญชาชาวอังกฤษ ศุลการักษ์รื้อข้าวของของเรากระจุยกระจาย และเมื่อเขาออกจากห้องพักผู้โดยสาร เราก็พบว่า ยาที่หายากและมีราคาแพงมากในสมัยนั้นซึ่งเราซื้อไว้เพื่อใช้ในระหว่างพำนักอยู่ในจีน ได้อันตรธานไปเสียแล้ว

ศุลการักษ์ไม่เพียงแต่ขโมยยาที่มีค่าของเราไปเท่านั้น ข้ายัง

ขู่ที่จะฟ้องกองตรวจคนเข้าเมืองว่า สงสัยเราจะเป็นคอมมิวนิสต์ ยกเว้นเราจะจ่ายเงินให้พวกเขาคนละ ๕๐๐ เหรียญฮ่องกง ซุนจึงต้องติดต่อกับตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพื่อจัดการให้เป็นที่พอใจแก่คนเหล่านั้น ชาวจีนฮ่องกงซึ่งโดยสารมาในเรือลำเดียวกันกับข้าพเจ้า ได้เล่าให้ฟัง มีกรณีมากมายเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการอังกฤษในอาณานิคมแห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนกตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร เงินที่ต้องจ่ายให้ข้าราชการเหล่านี้เรียกกันว่า "ค่าน้ำร้อนน้ำชา" ต่อมา เมื่อรัฐบาลอังกฤษในฮ่องกงจัดให้มีการออกล็อตเตอรี่ขึ้นในอาณานิคมแห่งนี้ เพื่อนๆที่เคยอยู่ที่นั่นเล่าว่า เป็นที่รู้กันดีว่า ฮ่องกงนั้น ใครถูกล็อตเตอรี่รางวัลใหญ่ เขาอาจขายสลากล็อตเตอรี่ให้กับนายหน้าของข้าราชการที่ฉ้อฉลเหล่านี้ ด้วยราคาที่สูงกว่าราคาในสลาก ตัวอย่างเช่น ถ้าเขาถูกรางวัลที่ ๑ เป็นเงินจำนวน ๑ ล้านเหรียญฮ่องกง เขาอาจขายสลากของเขาได้ ๑,๒๐๐,๐๐๐ เหรียญฮ่องกง ข้าราชการเหล่านี้ จะซื้อสลากที่ถูกรางวัลเอาไว้ เพื่อแสดงว่าเขาได้รับเงินมาโดยชอบธรรม แล้วจะได้โอนเงินไปประเทศอังกฤษ ทั้งนี้ เพื่อว่า ทางการอังกฤษจะไม่ดำเนินคดีต่อเขา ในข้อหาฉ้อราษฎร์บังหลวง

ขอย้อนกลับมาเล่าเรื่องราวการเดินทางต่อ ก่อนที่จะออกจากท่าเรือฮ่องกง หลังจากจ่าย "ค่าน้ำร้อนน้ำชา" สักครู่หนึ่ง มีชาวจีนอีก ๒ คนเข้ามาในเรือ บังคับให้ซุนมอบตัวต่อกองตรวจคนเข้าเมือง และขู่ว่า จะไม่สามารถเดินทางได้อีกต่อไป นอกจากจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้กับพวกเขา ซุนจึงให้เงินทั้งหมดที่เหลืออยู่ในกระเป๋าไป แต่อันธพาล ๒ คนก็ยังไม่พอใจ ซุนจำเป็นต้องให้พวกนั้นค้นเสื้อผ้าของเขา และขอร้องอย่าเอาเงินไปหมด โดยเหลือไว้สำหรับซื้อ "น้ำร้อนน้ำชา" คราวต่อไปในระหว่างเดินทาง

-๔-

เมื่อเห็นว่า แผนการเดินทางครั้งนี้อาจล้มเหลว หากยังขนสินค้าต่างๆขึ้นเรืออยู่อีก ตัวแทนอีกคนหนึ่งจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งรับผิดชอบการเดินทางของเรา และผู้รักประชาธิปไตยชาวจีนทั้งหมดในเรือ จึงได้ขอให้กัปตันถอนสมอเรือออกจากท่าเรือฮ่องกงโดยเร็วที่สุด โดยทิ้งสินค้าที่เหลือไว้ลงเรืออีกลำหนึ่ง ซึ่งจะมาในวันรุ่งขึ้น ดังนี้ เรือของเราจึงออกจากท่าเรือฮ่องกงบ่ายวันเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศ

กัปตันเรือได้กำชับเราว่า ในกรณีที่เรือรบจีนคณะชาติตรวจ

ตรา เราจะต้องบอกว่า เดินทางไปเกาหลีใต้ มิใช่ไปดินแดนที่จีนอยู่ภายใต้การควบคุมของคอมมิวนิสต์

เมื่อเรือของเราแล่นออกไปนอกเขตน่านน้ำฮ่องกง กัปตันก็ได้รับการติดต่อทางวิทยุแจ้งว่า จะมีพายุใหญ่ เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายดังกล่าว กัปตันจึงต้องนำเรือฝ่าออกไปทันทียังบริเวณระหว่างเกาะเล็กๆกับชายฝั่งทะเลจีน ซึ่งยังคงถูกจีนคณะชาติยึดไว้ เราต้องอยู่ที่นั่นราว ๒๔ ชั่วโมง ก่อนเดินทางต่อไป

เช้าวันหนึ่ง ขณะที่เดินทางมาเข้าเขตทะเลจีน ข้าพเจ้ามองเห็นจุดดำเป็นรูปเรือลำหนึ่งอยู่ทางขอบฟ้า และกำลังมุ่งหน้ามาทางเรือของเรา กัปตันได้แจ้งให้ผู้โดยสารทุกคนทราบว่า จะต้องเตรียมพร้อมที่จะถูกตรวจตราโดยเรือของฝ่ายจีนคณะชาติ ด้วยเหตุนี้ คนที่มีเอกสารหรือหนังสือสำคัญที่ฝ่ายจีนคณะชาติอาจถือเป็นข้อสงสัยว่า เป็นคอมมิวนิสต์หรือผู้ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ จะต้องรีบทำลายหลักฐานเหล่านั้นทันที ไม่เช่นนั้นผู้ที่ถือเอกสารเหล่านั้นอาจถูกจับกุม และนำตัวไปยังไต้หวัน ผู้โดยสารหลายคนจึงเผาเอกสารของตนที่เตาเครื่องจักรไอน้ำในเรือ แต่เราไม่ทำเช่นนั้น เพราะคิดว่า ในกรณีที่มีการตรวจสอบ เราจะแสดงหนังสือเดินทางของสยามโดยชี้แจงว่า เราจะเดินทางไปอินซอน-เกาหลี

ใต้ ไม่ได้ไปดินแดนจีนภายใต้การยึดครองของคอมมิวนิสต์

เรือรบลำนั้นแล่นใกล้เรือของเราเข้ามาทุกที ขณะที่อยู่ห่างประมาณ ๔๐๐ เมตร เรามองเห็นธงอังกฤษที่ข้างเรือ เจ้าหน้าที่ในเรือลำนั้นประกาศผ่านเครื่องขยายเสียงว่า เขาตรวจตราแถบนี้อยู่ เพื่อคุ้มกันเรือพาณิชย์ของอังกฤษ และถ้าเรือของเราถูกตรวจจับโดยเรือลาดตระเวนของฝ่ายจีนคณะชาติ เราจะแจ้งให้เขาทราบทันทีทางวิทยุ เพื่อว่าเขาจะได้มาช่วยเรา ทุกคนรู้สึกโล่งใจ แต่ศาสตราจารย์ชาวจีนฮ่องกงผู้หนึ่ง ได้แสดงความเสียดายกับข้าพเจ้า ที่เขาได้รีบร้อนเผาเอกสารมีค่า ซึ่งในจำนวนนั้นมีบันทึกประจำวันที่เขาเขียนไว้ตั้งแต่เด็กหลายเล่ม

เช้าวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ.๒๔๙๒ เรือของเราแล่นเทียบท่าเรือชิงเต่า เจ้าหน้าที่คอมมิวนิสต์ประจำท่าเรือได้ลงมาในเรือให้การต้อนรับผู้เดินทางทุกคน หลังจากเสร็จสิ้นพิธีตรวจคนเข้าเมืองแล้ว เรือของเราก็ทอดสมออยู่ที่ท่าเรือนั้น ชาวจีนอื่นๆที่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมสภาที่ปรึกษาการเมืองของราษฎรจีน พากันรีบเดินทางต่อไปโดยทางรถไฟ เพื่อให้ไปถึงเมืองปักกิ่งทันการเปิดประชุมในวันที่ ๒๑ กันยายน

ส่วนพวกเราได้ไปเยือนตัวเมืองที่เพิ่งได้รับการปลดปล่อยตาม

คำเชิญของ "สหายหม่า" (นายกเทศมนตรีคอมมิวนิสต์แห่งชิงเต่า) ซึ่งเขาจัดให้เราพักในโรงแรมใหญ่แห่งหนึ่งในเมืองนั้น

บทที่ ๑๐

การต้อนรับของรัฐบาลสาธารณรัฐราษฎรจีน

-๑-

สหายหม่า ซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีของเมืองชิงเต่า ได้เชิญข้าพเจ้าและเพื่อนๆ ไปร่วมรับประทานอาหารเย็นที่ศาลาเทศบาล

มีผู้อธิบายให้เราฟังว่า เมืองนี้ได้รับการปลดปล่อยอย่างไร กล่าวคือ กองทหารนาวิกโยธินอเมริกัน ซึ่งอำนวยการป้องกันการขนส่งอาวุธจากอเมริกามาให้จีนคณะชาติ ได้ถอนกำลังออกไปในทันทีที่กองทัพราษฎรจีนเคลื่อนทัพเข้ามาใกล้ตัวเมือง ทหารจีนคณะชาติที่รักษาการอยู่ที่ท่าเรือและตัวเมืองชิงเต่า มิได้ต่อต้านกองทัพราษฎรจีน แต่อย่างใด กลับยอมแพ้อย่างง่ายดาย และ

ส่งมอบอาวุธต่างๆที่ได้จากอเมริกาให้กับกองทัพราษฎรจีน

เราได้เยี่ยมชมโรงงาน วัดพุทธศาสนาหลายแห่ง และสถานีอุตุนิยมวิทยา สนามกีฬา ฯลฯ ซึ่งมิได้ถูกทำลาย ข้าพเจ้าสังเกตเห็นธงชาติอังกฤษโบกอยู่เหนืออาคารแห่งหนึ่ง และธงชาติอเมริกันอยู่เหนืออาคารอีกแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงได้ถามสหายคอมมิวนิสต์ที่เป็นมัคคุเทศก์ว่า ทำไมจึงชักธงของทั้ง ๒ ชาติไว้ที่นี่ มัคคุเทศก์ได้อธิบายว่า ในเมืองนี้ สถานกงสุลอังกฤษและอเมริกันยังคงตั้งอยู่ได้ ข้าพเจ้าจึงได้สรุปว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้น ดำเนินนโยบายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศที่มีระบอบการปกครอง และสังคมที่ต่างไปจากประเทศจีน เมื่อเป็นเช่นนี้ ประเทศใด ที่เคยลังเลหรือยังลังเลใจอยู่ในเรื่องการรับรองของประเทศจีนนั้น น่าจะพยายามดำเนินนโยบายเดียวกันนี้

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ รัฐบาลจอมพลพิบูลฯ ได้ส่งผู้แทนมาประเทศจีนเป็นการลับ เพื่อริเริ่มความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐราษฎรจีน ข้าพเจ้าจึงทราบว่า สมมติฐานของข้าพเจ้านั้น ตรงกับความเป็นจริง อันที่จริงแล้ว นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลเคยบอกกับข้าพเจ้าว่า ท่านหวังเพียงให้ประเทศไทยอยู่ร่วมกับประเทศจีนอย่างสันติ โดยไม่ต้องตัดความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา นายก

รัฐมนตรีจีนกล่าวเสริมอีกด้วยว่า ประเทศจีนเองปรารถนาที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา แต่ฝ่ายสหรัฐเองกลับปฏิเสธ

-๒-

ข้าพเจ้าอยู่ในเมืองชิงเต่า ๓ วัน จากนั้นได้ขึ้นรถไฟต่อไปเมืองจี้หนาน (เมืองหลวงของมณฑลซานตุง) พร้อมกับเจ้าหน้าที่คอมมิวนิสต์ ๑ คน จากจี้หนาน เราได้ขึ้นรถไฟต่อไปกรุงปักกิ่ง

ตามปกติระยะทางจากชิงเต่าถึงจี้หนานโดยทางรถไฟนั้น ใช้เวลาประมาณ ๕ ช.ม. เท่านั้น แต่ในยุคนั้นใช้เวลาถึง ๑๘ ช.ม. เพราะทางรถไฟ และสะพานต่างๆ ถูกทำลายไปในระหว่างสงครามกลางเมือง จึงต้องซ่อมทางรถไฟและสร้างสะพานชั่วคราวขึ้นใหม่ ซึ่งทำให้การเดินทางใช้เวลานานไปอีก

ที่สถานีจี้หนาน สหายหลีกวนอี้[๑] เลขาธิการคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์จีนแห่งมณฑลซานตุงได้มาต้อนรับเรา และพามาพักยังที่พัก ซึ่งได้จัดไว้สำหรับแขกทางราชการโดยเฉพาะ วันรุ่งขึ้น คังเชิ้ง[๒] ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการมณฑลซานตุงขณะนั้น ได้จัด

(๑) Li Kuan-Yi

(๒) Kang Sheng

เลี้ยงอาหารกลางวันเป็นเกียรติแก่เรา คั้งเซิ้งเป็นคนที่ทำงานใกล้ชิดประธานเหมา ฯ คนหนึ่งในระหว่างสงครามสู้รบกับญี่ปุ่นและสงครามปลดปล่อย เขาเคยศึกษาอยู่ในสหภาพโซเวียต ระหว่างการอภิวัฒน์วัฒนธรรมครั้งใหญ่ในปีพ.ศ. ๒๕๑๒ คั้งเซิ้งได้เลื่อนขึ้นอยู่ในอันดับ ๕ ในคณะกรรมการกรมการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อจากเหมาเจ๋อตง หลินเปียว โจวเอินไหล และเฉินโป๋ต๋า(๑)

ในระหว่างที่เราสนทนากันนั้น เขาได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่ากว่าจะปลดปล่อยมณฑลซานตุง ได้มีการสู้รบครั้งสำคัญๆหลายครั้งทั่วทั้งมณฑล ยกเว้นที่ชิงเต่า ระหว่างกองทัพราษฎรจีนกับกองทัพจีนคณะชาติ กองทัพจีนคณะชาติได้อาวุธที่ทันสมัยจากสหรัฐอเมริกา แต่กองทัพราษฎรจีนสามารถยึดมาได้ทั้งหมดเมื่อได้ชัยชนะและได้เอาไว้ใช้ในการรณรงค์สู้รบครั้งต่อๆไป เขาได้อ้างคำกล่าวของประธานเหมา ฯ ว่า "พรรคก๊กมิ่นตั๋ง(พรรคจีนคณะชาติ) เป็นผู้จัดหาอาวุธให้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เยี่ยมที่สุด"

เราพักอยู่ที่จี้หนาน ๒ วัน แล้วขึ้นรถไฟต่อไปยังเมืองปักกิ่ง เมื่อเรามาถึงสถานีรถไฟ สหายชาวจีนหลายคนได้มาต้อนรับเช่น

---

(๑) Chen Po-ta

หลีเค่อหนุง[๑] ผู้แทนจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน เหลียวเฉิงจื้อ[๒] เฉียวกวนหัว[๓] หลีจี้ซิน[๔] เป็นต้น หลีเค่อหนุงได้รับการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศสและเยอรมันในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เมื่อตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐราษฎรจีนแล้ว เขาได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนเหลียวเฉิงจื้อ เป็นบุตรชายของเหลียวจงไข่[๕] ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของซุนยัดเซ็น ผู้นำขบวนการอภิวัฒน์ชนชั้นเจ้าสมบัติในปีพ.ศ.๒๔๕๔

เหลียวเฉิงจื้อเกิดในประเทศญี่ปุ่น เริ่มศึกษาที่ญี่ปุ่น และได้ไปศึกษาต่อในยุโรปตะวันตก(เยอรมัน ฝรั่งเศส) หลังการสถาปนาสาธารณรัฐราษฎรจีน เขาได้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆหลายตำแหน่ง โดยเฉพาะตำแหน่งที่เกี่ยวกับกิจการต่างๆของชาวจีนโพ้นทะเล สันนิบาตเยาวชนคอมมิวนิสต์จีน องค์การสันติภาพ ฯลฯ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ

---

(๑) Li Ke-nung

(๒) Liao Cheng-chi หรือ Liao Cheng-zhi

(๓) Chiao Kuan-hua หรือ Qiao Guan-hua

(๔) Li Chi-sin หรือ Li Ji-sin

(๕) Liao Cheng-kai หรือ Liao Zhong-kai

ต่างประเทศ[๑]

ส่วนเฉียวกวนหัว ศึกษาที่ประเทศเยอรมัน ขณะนี้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ[๒] ได้เคยเป็นผู้แทนของจีนเข้าร่วมประชุมที่สหประชาชาติ ภายหลังจากที่จีนเข้าเป็นสมาชิกขององค์การโลกแห่งนี้แล้ว

และ หลีจี้ชิน คอมมิวนิสต์จีนที่ได้ลี้ภัยมายังประเทศสยามก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้กลับประเทศจีน ๓ เดือน ก่อนที่เราจะเดินทางไปถึงปักกิ่ง เขาได้ทำงานในองค์การแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

– ๓ –

หลีเค่อหนุงและสหายจีนหลายคนได้พาเรามายังบ้านหลังหนึ่งซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนซื้อมาจากเอกชน และจัดไว้สำหรับต้อนรับเรา (ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนเคารพในกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่อยู่ในเมือง ในบทต่อ ๆ ไป)

สหายคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการให้ความสะดวกแก่เรา ส่วนอีก ๒ คนช่วยเราเกี่ยวกับงานบ้าน และมีทหารหน่วยหนึ่งคอย

---

(๑) ขณะที่เขียน ท่านผู้นี้ถึงแก่กรรมเมื่อพ.ศ. ๒๕๒๖ – ผู้เรียบเรียง

(๒) หมายถึง ขณะที่เขียนเรื่องนี้ – ผู้เรียบเรียง

อารักขาคุ้มกันด้วย นอกจากนี้ ก็มีล่ามไทย จีน(เป็นลูกจีนโพ้นทะเลที่เกิดในสยาม) พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้จัดรถยนต์พร้อมคนขับมาบริการ เพื่อให้เราไปไหนมาไหนได้สะดวก

ในสมัยนั้นยังไม่มีองค์การทางด้านวิเทศสัมพันธ์ที่จะทำหน้าที่ต้อนรับแขกชาวต่างประเทศ ดังนั้น ถ้าเป็นแขกชาวต่างประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะคอยต้อนรับ ส่วนเรา (ซึ่งไม่ใช่คอมมิวนิสต์)นั้น องค์การแนวร่วมจะเป็นฝ่ายให้การต้อนรับเรา และต่อมา เมื่อทางการจีนจัดตั้งองค์การวิเทศสัมพันธ์แล้ว จึงให้องค์การนี้ทำหน้าที่ดูแล และให้ความสะดวก

หลีเวยฮั่น(๑) เป็นผู้รับผิดชอบองค์การแนวร่วม เคยร่วมมือกับประธานเหมาฯ ในการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ อนึ่ง ก่อนหน้านี้เขาเคยไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นเวลา ๔ ปี

-๔-

ในปีพ.ศ.๒๔๙๖ เมื่อภรรยาข้าพเจ้าได้รับการปล่อยตัวจากการถูกควบคุมตัวโดยสันติบาลแล้ว ก็ได้ออกจากกรุงเทพฯ ไปยังกรุงปารีสพร้อมบุตรสาว ๒ คน คือ ดุษฎี และวาณี เพื่อเตรียมเดินทาง

---

(๑) Li Wai-han หรือ Li Wei-han

มายังประเทศจีนอย่างลับๆ ในการนี้ข้าพเจ้าจึงได้ขอให้นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลช่วยเหลือ เพื่อมิให้ทิ้งร่องรอยใดๆ ภรรยาและบุตรสาวข้าพเจ้าไปแวะที่สต็อคโฮล์มก่อน สถานเอกอัครรัฐทูตจีนคอยช่วยเหลือเกี่ยวกับการเดินทางต่อไปจากสต็อคโฮล์มทั้ง ๓ เดินทางต่อไปยังเฮลซิงกิ มอสโคว จากมอสโควได้ใช้เส้นทางสายทรานส์ไซบีเรียนเข้ามายังประเทศสาธารณรัฐราษฎรจีน ผ่านทางชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน (คือทางแมนจูเรีย)

รัฐบาลจีนได้จัดเตรียมบ้านอีกหลังหนึ่งให้ครอบครัวของเรา ต่อมา บุตรชายคนหนึ่งของข้าพเจ้า คือ ศุขปรีดา ได้มาอยู่ร่วมกัน

-๕-

ในปีพ.ศ.๒๔๙๘ ข้าพเจ้าขอย้ายไปอยู่กวางโจว โดยนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลได้ดำเนินการให้เจ้าหน้าที่ทางกวางโจวต้อนรับและอำนวยความสะดวก ส่วนสุดา บุตรสาวข้าพเจ้า ซึ่งเพิ่งสำเร็จการศึกษาที่ปารีส ได้แวะมาเยี่ยมเรา ๒-๓ สัปดาห์ ก่อนจะเดินทางกลับกรุงเทพฯ แต่การณ์กลับผิดคาด สุดาไม่อาจออกจากประเทศจีนได้ และต้องอยู่ต่อกับเราอีก ๕ ปี เนื่องจากในระหว่างนั้น จอมพลสฤษดิ์ฯ ได้ออกหมายจับทุกคนที่เดินทางไปประ

เทศจีน ในจำนวนนั้น มีภรรยาและบุตรของข้าพเจ้าด้วย

ที่กวางโจว แรกทีเดียวทางการจีนจัดให้เราพักในบริเวณที่พักของผู้เชี่ยวชาญโซเวียตและยุโรปตะวันออก ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้มาประเทศจีนในฐานะที่ปรึกษาทางเทคนิค ทางวิชาการ และทางอุตสาหกรรม ต่อมา เราได้ย้ายที่พักอีก ๒ ครั้ง

-๖-

ช่วงที่ข้าพเจ้าพำนักอยู่ในประเทศจีนนั้น รัฐบาลจีนอำนวยความสะดวกให้ข้าพเจ้าได้ฟังวิทยุจากทุกสถานีในโลก ได้อ่านหนังสือพิมพ์ และวารสารไทย อเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส ทำให้ข้าพเจ้าได้ติดตามข่าวคราวเกี่ยวกับประเทศต่างๆ และข่าวคราวจากเมืองไทยด้วย นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังอนุญาตให้ข้าพเจ้าได้เดินทางไปชมทั่วประเทศจีน ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาสไปเยือนมณฑลต่างๆ ยกเว้นธิเบตและซินเกียง เนื่องจากโอกาสไม่อำนวย แต่ข้าพเจ้าได้ชมโรงงานและชนบทในแถบต่างๆ ก่อนที่จะมีการก่อตั้งสหกรณ์ ซึ่งต่อมาเป็นคอมมูนของประชาชน ซึ่งข้าพเจ้ายังได้ไปชมอีกบ่อยๆ

มีหนังสือหลายเล่มเกี่ยวกับประเทศจีน ซึ่งเป็นหนังสือที่ผู้เขียนมักจะเล่าเรื่องราวที่ตนได้พบเห็น หรือได้ฟังมา สำหรับ

หนังสือของข้าพเจ้า ในส่วนที่ข้าพเจ้าจะได้เล่าถึงเรื่องการพำนักอยู่ในประเทศจีนนั้น ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงแต่สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็นเอง พร้อมข้อสังเกตส่วนตัวบางประการของข้าพเจ้า

จบภาค ๑

หนังสือเล่มของสำนักพิมพ์เทียนวรรณ

ที่วางตลาดแล้ว

๑. หลังม่านวรรณศิลป์ **ราคา ๔๒ บาท**

ดวงมน จิตร์จำนงค์

๒. จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ เล่ม ๑ **ราคา ๓๐ บาท**

ผู้เขียน – ฟริตจ็อฟ คาปร้า

ผู้แปล – พระประชา ปสนฺนธมฺโม

– พระไพศาล วิสาโล

– สันติสุข โสภณสิริ

– รสนา โตสิตระกูล

๓. หายนภัยของการพัฒนา : ศึกษาจากฟิลิปปินส์ ราคา ๓๘ บาท

ผู้เขียน – วอลเด้น เบลโล และเพื่อน

ผู้แปลและเรียบเรียง – ปรีดี บุญซื่อ

๔. ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้า **ราคา ๓๕ บาท**

และ ๒๑ ปี ที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน

ผู้เขียน – ปรีดี พนมยงค์

ผู้แปล – พรทิพย์ โตใหญ่

– จำนงค์ ภควรวุฒิ

ที่กำลังจะวางตลาดอันดับต่อไป

๕. ดั่งสายใยในผองชน

สุภา ศิริมานนท์

๖. กระบวนการคนหนุ่มสาว ตามทัศนะส.ศิวรักษ์

รัฐบาลสยาม ซึ่งได้ร่วมมือกับญี่ปุ่นแต่งตั้งปรีดีให้ไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ปราศจากอำนาจที่แท้จริง ปรีดียอมรับตำแหน่งนี้โดยมีจุดประสงค์ที่จะจัดตั้งขบวนการต่อต้านผู้รุกรานชาวญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ ขบวนการนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อ *"เสรีสยาม"* หรือ *"เสรีไทย"* ซึ่งเป็นชื่อที่ตั้งขึ้นตามชื่อขบวนการต่อต้านของฝรั่งเศส นำโดย ชาร์ลส์ เดอโกลล์ ชื่อ *"กองกำลังเสรีฝรั่งเศส"*) ขบวนการนี้ร่วมมือกับพันธมิตร ซึ่งส่งตัวแทนลับ ๆ ของเขามาทำงานกับปรีดี ปรีดีได้ให้ความช่วยเหลือแก่นักการทูตฝรั่งเศสบางคนเช่นกัน ในการยุติกิจการของรัฐบาลวิชีในสยาม

หนังสือและบทความมากมายภายหลังสงครามในยุโรปและอเมริกา ได้พูดถึงการดำเนินงานของขบวนการนี้ และบางครั้งก็ตั้งชื่อประเทศสยามที่ทำการต่อต้านภายใต้การนำของผู้สำเร็จราชการปรีดีว่า *"อาณาจักรใต้ดินของสยาม"*

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ปรีดีได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อก่อตั้งระบอบแบบประชาธิปไตยและสันติในประเทศของเขา ต่อมาเขาก็ได้ลาออกจากตำแหน่งโดยสนับสนุนให้นายธำรงซึ่งเป็นทั้งเพื่อนและลูกศิษย์ของเขารับตำแหน่งแทน ในปี ๒๔๙๑ ฝ่ายนิยมลัทธิทหารและผู้เกินกว่าราชา ได้ก่อรัฐประหารโต้การอภิวัฒน์ครั้งใหม่ขึ้น เพื่อกำจัดปรีดี ปรีดีจึงต้องลี้ภัยไปอยู่ในจีน หลังจากนั้นไม่กี่เดือนเขาก็กลับมายังกรุงเทพฯอย่างลับ ๆ เพื่อดำเนินการ *"ก่อการกบฏวังหลวง"* กองกำลังปฏิกิริยาได้ขัดขวางการกบฏครั้งนี้ ปรีดีจึงต้องลี้ภัยอีกครั้งหนึ่ง (๒๔๙๒) ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเขาอยู่ที่นั่นเป็นเวลา ๒๑ ปี ในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง จนถึงปี ๒๕๑๓ เขาได้รับวีซ่าทูตออกจากประเทศจีน รวมทั้งวีซ่าจากรัฐบาลฝรั่งเศสให้พำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ปรีดีจึงได้อยู่ที่นั่นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

จากการที่เขาได้อยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นเวลา ๒๑ ปี เขาได้สังเกตเห็นกขั้นตอนในการก่อตั้งระบบสังคมนิยมในประเทศนี้ตั้งแต่เริ่มต้น (เขาได้เข้าร่วมในการสถาปนาาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๒) เป็นต้นมา การฟื้นฟูประเทศภายหลังความอยยับจากสงครามภายในการอภิวัฒน์เกษตรกรรม การจัดตั้งสหกรณ์ สหการประชาชน ฯลฯ าให้ความสนใจต่อทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้สนับสนุนคอมมิวนิสต์หรือไม่ในประเทศจีน เขาสนใจยนรู้วิธีการและวิถีทางที่ประชาชนจีนใช้ เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะอันยิ่งใหญ่ และเพื่อเร่งการพัฒนาเศรษฐกิจ ในฐานะอดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ปรีดีได้สนใจการเปลี่ยนแปลงของอดีตจักรพรรดิปูยีไปเป็นราษฎรใหม่ของสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย

ในหนังสือเล่มนี้ ปรีดีได้เขียนเล่าประสบการณ์ของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อสังเกตเป็นกลางเกี่ยวกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้เขียนกับโจวเอินไหล

รูปสตาลิน รูสเวลท์และเชอร์ชิลเมื่อคราว
ประชุมที่ยัลต้า (กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘)

ผู้เขียนและภรรยาถ่ายคู่กับลอร์ดเมาท์
แบตเตน

สาส์นลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒
จากโจวเอินไหลถึงปรีดี

"เรียน นายปรีดีที่นับถือ

ข้าพเจ้าขอขอบคุณต่อการแสดงความขินดีของท่าน และต่อ
สนับสนุนข้อเสนอของรัฐบาลจีน ในการจัดการประชุมระดับสุดยอดขอ
ประเทศในโลก เพื่ออภิปรายกันถึงปัญหาการขัดแย้ง และการทำลายล้า
ด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ท่านและผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยชาว ไทยสาม
เชื่อได้อย่างเต็มเปี่ยมว่า : "ไม่ว่าช่วงเวลาใด หรือในสถานการ
ประเทศจีนจะ ไม่เป็นประเทศแรกที่ใช้อาวุธนิวเคลียร์"

"โจวเอิน ไหล"

บันทึกเลขที่ ๘๙๒.๐๑/๑ – ๑๓๔๕

กระทรวงการต่างประเทศวอชิ
๑๓ มกราคม ๒๔๘๘

บันทึกสำหรับประธานาธิบดี (รูสเว
เพื่อการหารือกับ มร.เชอร์ชิล และ จอมพลสตาลิน (ที่ยัล
เรื่อง ฐานะของประเทศไทย (สยาม) ในอนาคต

"...ในประเทศสยาม รัฐบาลซึ่งยอมจำนนต่อญี่ปุ่น และซึ่งร่ว
กับญี่ปุ่นอย่างขั่วข้า ได้ถูกแทนด้วยคณะรัฐบาลซึ่งควบคุมโดย หลวงประ
ผู้สำเร็จราชการปัจจุบัน ผู้ซึ่งเป็นผู้นำของคนไทยที่มีผู้เคารพมากที่สุด แ
ปรปักษ์ของญี่ปุ่นตั้งแต่เริ่มต้น"

คำเปิดเผยของ ลอร์ด เมาท์แบตเตน

(ตัดตอนมาจากนิตยสาร "ไทม์" วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒ ส

"ตั้งแต่ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของฝ่ายสัมพั
ในเอเชียอาคเนย์ได้ไม่นาน ลอร์ด เมาท์แบตเตนแห่งพม่า ได้กล่าวในคำ
ของเขา เกี่ยวกับบทบาทที่สำคัญของหลวงประดิษฐ์ฯ (ปรีดี พนมยงค์)
บุคคลที่สำคัญในสงครามแถบเอเชียอาคเนย์ว่า :

"ผู้ที่เป็นนักโทษสงครามในสยาม ย่อมจะมีเหตุผลที่ดี ในการระ
เจตจำนงที่ดีของประดิษฐ์..."

"หนังสือพิมพ์เลอมองด์" วันที่ ๒๘ พฤษภาค

"นายปรีดี อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย ซึ่งลี้ภัยอยู่ในเมืองกวางพู
เวลาหลายปี ได้เดินทางออกจากประเทศจีนมาอยู่ที่ฝรั่งเศสแล้ว นายปรีดี ซึ่งเ
การต่อต้านญี่ปุ่นก่อนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และถูกฝ่ายทหาร
นั้น มักจะแสดงความคิดเห็นเป็นกลางเสมอ ตั้งแต่ลี้ภัย ไปอยู่เมืองกวาง

ISBN. 974-7493-44-6